

Et nyt partnerskab for samhørighed

konvergens konkurrenceevne samarbejde

Tredje rapport om den økonomiske og sociale samhørighed

***Europe Direct er en service, der har til formål at hjælpe
med at besvare Deres spørgsmål om Den Europæiske Union***

**Et nyt frikaldsnummer:
00 800 6 7 8 9 10 11**

Yderligere oplysninger om EU fås på internet via Europa-serveren (<http://europa.eu.int>)

Bibliografiske data findes bagest i denne publikation

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer, 2004

ISBN 92-894-4908-X

© De Europæiske Fællesskaber, 2004
Eftertryk tilladt med kildeangivelse

Printed in Belgium

TRYKT PÅ IKKE-KLORBLEGET PAPIR

Forord

Formålet med denne rapport, som er resultatet af tre års arbejde, er at skitsere Europa-Kommissionens vision om den politik, EU fremover skal føre for at mindske skævhederne og fremme en større økonomisk, social og territorial samhørighed.

Udarbejdelsen af rapporten har ikke bare været en teknisk sag. Tværtimod er der foretaget omfattende høringer på europæisk, nationalt, regionalt og lokalt plan for at sikre, at denne nye vision stemmer overens med behovene og med EU-borgernes berettigede forventninger.

Ved disse høringer har jeg fået stillet mange indgående spørgsmål om virkningerne "merværdien" af EU's indsats på dette område. Jeg er f.eks. blevet spurgt, om det med samhørighedspolitikken virkelig er lykkedes at mindske de økonomiske, sociale og territoriale uligheder med hensyn til levestandard og muligheder?

Rapporten giver detaljerede svar på sådanne vigtige spørgsmål. Den bekræfter, at EU-merværdien har været mærkbar på mange måder og medvirket til den hurtige indsnævring af indkomstforskellene mellem rige og fattige, skabelsen af mange nye muligheder ofte på innovative felter og etableringen af net, der binder regioner, virksomheder og mennesker sammen over hele kontinentet.

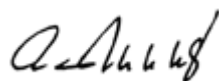
Rapporten bekræfter også, at der er ydet et mindst lige så vigtigt bidrag til den måde, vi, i Europa, søger at løse vore økonomiske problemer på. EU's samhørighedspolitik har været katalysator for nye former for partnerskab mellem de regionale og lokale myndigheder, de nationale regeringer og Unionen ved planlægningen og gennemførelsen af fælles udviklingsstrategier både indenfor og på tværs af de nationale grænser.

Dette fundamentale arbejde vil langt fra være afsluttet, når programmerne af den nuværende generation udløber i 2006. Fremtiden byder på mange udfordringer, såsom øgede økonomiske og sociale skævheder i EU efter udvidelsen, hurtigere økonomiske forandringer i kølvandet på en skærpet konkurrence som følge af globaliseringen, revolutionerende nye teknologiers effekt og udviklingen af vidensamfundet. Til disse globale økonomiske ændringer kommer andre i form af en aldrende befolkning og indvandring udefra til EU's byer. Og i øvrigt opstillede EU's stats- og regeringschefer på mødet i Lissabon i marts 2000 det ambitiøse mål,

at EU skal blive *verdens mest dynamiske og konkurrencedygtige videnbaserede økonomi*.

For at tage disse økonomiske og politiske udfordringer op foreslår Kommissionen en ny samhørighedspolitik for perioden 2007-2013, en politik, der giver alle medlemsstaterne og alle regionerne mulighed for, som partnere at medvirke til en vækst, der er bæredygtig, og en øget konkurrenceevne. Indsatsen i fremtiden må, som nu, koncentreres om at hjælpe de fattigste områder i EU med at indhente efterslæbet, særligt i de nye medlemsstater. Men Kommissionen foreslår også, at der sættes ind på at afhjælpe de alvorlige vanskeligheder i andre områder i EU, f.eks. vanskelighederne som følge af økonomiske forandringer, tilbagegang for byområder eller permanente naturbetingede handicap.

Samhørighedspolitikken af den nye generation bør gennemføres på grundlag af et enklere og mere decentralt forvaltningssystem. Kun ved at få alle med og mobilisere alle regioners og alle borgeres talenter og ressourcer kan EU gennemføre sit forsæt. Det er det, der er formålet med det foreslåede *nye partnerskab for samhørighed*.

Michel Barnier

Indholdsfortegnelse

Forord	iii
Kortfattet sammendrag	vii
Konklusioner: forslag til en reformeret samhørighedspolitik	xxv
Del 1 - Samhørighed, konkurrenceevne, beskæftigelse og vækst - Situation og udviklingslinjer	
Økonomisk og social samhørighed	2
Territorial samhørighed	27
Faktorer, der bestemmer vækst, beskæftigelse og konkurrenceevne	36
Statistisk bilag til Del 1	65
Del 2 - Indvirkningen af medlemsstaternes samhørighedspolitik	
Indledning	84
Nationale politikkers indvirkning på offentlige udgifter	84
Den regionale indvirkning af offentlige udgifter	87
Skattepolitik og regionalt BNP	91
Regionaludviklingspolitik i medlemsstaterne	94
Statistisk bilag til Del 2	101
Del 3 - Fællesskabspolitikernes indflydelse: konkurrenceevne, beskæftigelse og samhørighed	
Indledning	114
Fællesskabspolitikernes bidrag til samhørighed i lyset af Lissabon- og Göteborgstrategierne	114
Reform af fælles politikker: CAP og fiskeripolitik	126
Komplementaritet mellem statsstøtte og samhørigheds-politik	129
Retslige og interne anliggender: forbedring af udviklingsvilkårene	132
Opfattelsen af fællesskabs-politikkerne på regionalt plan	133
Del 4 - Strukturpolitikernes indvirkning og merværdi	
Indledning	138
Strukturinterventioner i Mål 1-regioner: vækst, konvergens og integration	140
Interventioner i Mål 2-regioner: omstrukturering og jobskabelse	150
Støtte til landbrug, landdistrikter og fiskeri	152
Beskæftigelse og uddannelse fremmes via ESF	154
Fællesskabsinitiativer til at fremme af samarbejde og netværksopbygning	156
Forvaltningsmetoder effektiviseres	162
Udvidelse og samhørighedspolitik: udfordringerne forude	170
Debatten om samhørighedspolitikens fremtid	176
Statistisk bilag til Del 4	179
Regionale hovedindikatorer	187
Liste over grafer, kort og tabeller	205

Kortfattet sammendrag

Indledning: politisk kontekst og samhørighedsmål

Den økonomiske vækst i EU er aftaget betydeligt i de tre år, der er gået siden udgivelsen af den sidste samhørighedsrapport. Som følge heraf er arbejdsløsheden i mange dele af Unionen steget — med alle de sociale følger, dette medfører. Den europæiske økonomis træghed på langt sigt tyder imidlertid på, at der er mere grundlæggende problemer, som må afhjælpes, hvis væksten skal holdes på et acceptabelt niveau i de kommende år.

Problemerne ses af den lave produktivitetsvækst i EU i de seneste år, navnlig sammenlignet med USA. I modsætning til Unionen er væksten i USA steget, efterhånden som innovation og brugen af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) er taget til. Samtidig var USA's beskæftigelsesvækst indtil konjunkturafmatningen i 2001 generelt højere end i EU, og en stor andel af i den erhvervsdygtige befolkning var i beskæftigelse. Som følge heraf er indkomsten pr. indbygger i USA forblevet på ca. 30% over EU-niveauet.

Hvis væksten i EU skal opretholdes, når først genoprettelsen er kommet i gang, skal investeringerne i fysisk og menneskelig kapital forøges, innovation skal optrappes, og IKT skal bruges i bredere omfang, således at produktivitet og beskæftigelse kan hjælpes frem. Dette skal imidlertid ikke alene ske i centrale dele, hvor produktivitet og beskæftigelse er højest, og hvor den innovationskapacitet er mest udviklet, men i hele Unionen.

Det er belærende at se nærmere på EU-økonomiens samlede formåen, men det er også vig-

tigt ikke at se bort fra de store uligheder i produktionsmængde, produktivitet og beskæftigelse, der er mellem landene og regionerne. Disse skævheder stammer fra strukturelle mangler i konkurrenceevnens nøglefaktorer, dvs. utilstrækkelig investering i fysisk og menneskelig kapital (infrastruktur og arbejdstagerkvalifikationer), mangel på innovationskapacitet og på effektiv erhvervsstøtte samt et lavt miljøkapitalniveau (ødelagt natur- og/eller bymiljø).

EU's lande og regioner har brug for hjælp til at overvinde disse strukturmangler og til at udvikle deres komparative fordele, således at de er i stand til at konkurrere både inden og uden for det indre marked¹. På samme måde skal folk have adgang til uddannelse for at kunne udvikle deres færdigheder lige meget, uanset hvor de bor. EU's samhørighedspolitik blev styrket for ca. 15 år siden, da projektet om det indre marked blev igangsat netop for at tage hensyn til disse parallelle behov. En sådan hjælp er endnu vigtigere nu, hvor vi står over for udvidelsen, som vil medføre endnu større skævheder.

Samhørighedspolitikens bidrag til EU's vækst

Hvis EU skal udnytte sit økonomiske potentiale, skal alle regioner, uanset hvor de ligger, det vil sige uanset om de ligger i eksisterende eller snarlige medlemsstater, involveres i vækstbestræbelserne og alle EU-borgere skal have chancen for at bidrage hertil. Omkostningerne ved ikke at forfølge en energisk samhørighedspolitik, der kan takle skævhederne, måles derfor ikke alene som et tab af personlig og social velfærd, men tillige rent økonomisk som et tab af potentiel realindkomst og højere levestandard. På

grund af den indbyrdes afhængighed, der er uløseligt forbundet med en integreret økonomi, begrænses disse tab ikke til de mindre konkurrencedygtige regioner eller til enkeltpersoner, som ikke arbejder, eller som sidder i uproduktive jobs, men påvirker alle i Unionen.

At styrke regional konkurrenceevne i hele Unionen og hjælpe mennesker med at lade deres evner komme til udfoldelse vil fremme EU-økonomiens generelle vækstpotentiale til fælles fordel for alle. Og ved at sikre en mere velafbalanceret spredning af økonomisk aktivitet i hele Unionen vil det reducere risikoen for flaskehalse, efterhånden som væksten kommer i gang, og mindske sandsynligheden for et inflationspres, som ville afslutte væksten for tidligt. Det vil samtidig gøre det lettere at opretholde den europæiske samfundsmodel og afhjælpe problemet med det voksende antal personer over pensionsalderen, og således opretholde social samhørighed².

Situation og tendenser

Færre skævheder blandt EU-medlemsstater, men stadig store udfordringer

Skævhederne i indkomst og beskæftigelse i Den Europæiske Union er indsnævret over det seneste årti, navnlig siden midten af 90'erne. Mellem 1994 og 2001 var BNP-væksten pr. indbygger i samhørighedslandene, selv hvis Irland udelukkes, på 1% årligt over EU-gennemsnittet, og andelen af den erhvervsdygtige befolkning i beskæftigelse i alle disse lande på nær Grækenland steg med langt mere end gennemsnittet.

I Grækenland, som i Irland, var væksten i arbejdskraftens produktivitet på den anden side dobbelt så stor som EU-gennemsnittet i denne periode, og i Portugal lå det også et godt stykke over gennemsnittet. I disse to lande synes den produktive base derfor at være styrket, hvilket har forøget potentialet for en fortsat indkomstkongvergens i de kommende år.

På trods af at der er færre skævheder, er der stadig store forskelle. I Grækenland og Portugal er BNP pr.

indbygger stadig kun ca. 70% eller mindre af EU-gennemsnittet, og i Grækenland og Spanien ligger beskæftigelsen blandt dem i den erhvervsdygtige alder 6-8% under gennemsnittet.

Forskellene, i såvel indkomst som beskæftigelse, vil forøges endnu mere, når de nye medlemsstater tiltræder EU i de kommende måneder. Gennemsnitligt BNP pr. indbygger i disse 10 lande er under halvdelen af gennemsnittet i den nuværende EU, og kun 56% i den erhvervsdygtige alder er beskæftiget i forhold til 64% i EU15.

Om end væksten i disse lande samlet har ligget på ca. 1½% årligt over EU-gennemsnittet siden midten af 90'erne, er det gået langsomt siden 2001, fordi Unionens markeder, som de afhænger af, har været hårdt ramt. Spørgsmålet om, hvorvidt der i de kommende år kan opnås de høje vækstrater, som kræves for at landene kan udvikles, vil afhænge af, om væksten kan opretholdes i de nuværende medlemsstater. På grund af den indbyrdes afhængighed kan en høj vækst i de nye lande imidlertid på samme måde blive en betydelig indsprøjtning i resten af den udvidede EU-økonomi. Men for at opnå dette har de i de kommende år brug for betydelig hjælp for at tackle deres vidtspændende strukturproblemer og udnytte deres vækstpotentiale.

Skævheder på regionalt niveau

Regioner ramt af struktursvagheder, der begrænser deres konkurrenceevne og forhindrer dem i at bidrage fuldt ud til at opnå en bæredygtig økonomisk vækst i EU, er som regel dem, der lider af lav produktivitet, lav beskæftigelse og social udelukkelse.

Regioner med konkurrenceproblemer findes imidlertid ikke kun i samhørighedslandene i den nuværende EU og i de nye medlemsstater. En række regioner har på trods af passende investeringer i infrastruktur og menneskelig kapital utilstrækkelig innovationskapacitet, og de har svært ved at opretholde økonomisk vækst.

Stadig større konvergens blandt EU-regioner med efterslæb

Udviklingsproblemerne er mere akutte i de regioner, der sakker bagud, og som mangler infrastruktur, arbejdsfærdigheder og social kapital for at kunne konkurrere på rimelige vilkår med andre dele af Unionen. Disse regioner, som enten får hjælp via Strukturfondenes Mål 1, eller som vil modtage en sådan hjælp i den nærmeste fremtid, er mest koncentreret i samhørighedslandene og de nye medlemsstater.

Siden 1994, hvor Strukturfondene blev styrket, har BNP pr. indbygger i Mål 1-regionerne nærmet sig EU-gennemsnittet. Mellem 1994 og 2001 lå BNP-væksten pr. indbygger i disse regioner samlet på næsten 3% årligt i faste priser i forhold til lidt over 2% årligt i resten af EU.

Imidlertid har graden af konvergens varieret markant blandt regionerne, hvilket for en stor del har genspejlet deres relative betydning i de pågældende medlemsstater. I de regioner i de fire samhørighedslande, som har draget fordel af både betydelig hjælp og vækstorienterede politikker på nationalt niveau, har BNP-væksten pr. indbygger været langt højere end i resten af EU.

Antallet af beskæftigede er ligeledes steget markant i samhørighedslandene siden midten af 90'erne. Stigningen har været særdeles stor i Irland og endnu større i Spanien, selv om erhvervsfrekvensen stadig ligger under EU-gennemsnittet. Stigningen har været mere beskeden i Portugal og Grækenland.

Uden for samhørighedslandene har væksten i Mål 1-regioner været mindre imponerende, idet den til dels er blevet forsinket af en svag national vækst. I de nye tyske delstater steg BNP pr. indbygger med stort set det samme som EU-gennemsnittet mellem 1994 og 2001, men i den italienske Mezzogiorno lå væksten under gennemsnittet. I begge tilfælde steg produktiviteten imidlertid med mere end i resten af EU, hvilket eventuelt tyder på en forbedring i konkurrenceevnen, men ikke nogen særlig stor beskæftigelsesvækst, hvis der i det hele taget har været nogen. Kun 43% af den erhvervsdygtige befolkning i det sydlige Italien var således i beskæftigelse i 2002, hvilket ligger et godt stykke under niveauet andre

steder i Unionen, og også i de nye tyske delstater er arbejdsløsheden fortsat høj.

Konkurrenceevnen og jobskabelse styrkes

Der er en række områder i EU, hvor strukturproblemer afskrækker investorer og forhindrer, at nye økonomiske aktiviteter vokser frem på trods af fornuftige niveauer med hensyn til infrastruktur og arbejdskraftkvalifikationer. Det drejer sig typisk om gamle industriregioner eller egne med permanente geografiske og andre karakteristika, der begrænser udviklingen.

Der er f.eks. 11 NUTS 2-regioner i EU15, hvor BNP-væksten mellem 1994 og 2001 lå på ca. halvdelen af gennemsnittet eller mindre (på kun ca. 1% årligt), og hvor BNP pr. indbygger i KKS-priser lå over 75%-tærsklen for Mål 1-støtte, men betydeligt under EU-gennemsnittet. Disse regioner er spredt i Unionen, i det nordøstlige England, i de nordlige dele af Tyskland og i de tyndt befolkede områder i Nordsverige. I alle disse regioner var der en lav vækst i produktivitet og BNP pr. indbygger. I mange af disse regioner findes områder, hvor BNP pr. indbygger ligger under 75% af EU-gennemsnittet.

Udfordringen for samhørighedspolitikken i disse tilfælde består i effektivt at støtte den økonomiske omstrukturering og udviklingen af innovationskapacitet for at standse den aftagende konkurrenceevne, de faldende relative indkomst- og beskæftigelsesniveauer samt tendensen til affolkning. Hvis dette mislykkes nu, vil problemerne være endnu større, når der endelig gribes ind.

Betydeligt flere regionale skævheder efter udvidelsen

Ca. 92% af de nye medlemsstaters befolkninger lever i regioner med et BNP pr. indbygger på under 75% af EU25-gennemsnittet og over to tredjedele i regioner, hvor det ligger under halvdelen af gennemsnittet.

Hvis Bulgarien og Rumænien, hvor BNP pr. indbygger ligger under 30% af EU25-gennemsnittet, blev medlemmer af Unionen, ville den befolkning, der

lever i regioner med et BNP pr. indbygger på under 75% af EU-gennemsnittet, mere end fordobles fra det nuværende tal (fra ca. 73 mio. til over 153 mio.). Kløften mellem deres gennemsnitlige BNP pr. indbygger og EU-gennemsnittet ville tilsvarende fordobles (fra ca. 30% under gennemsnittet til mere end 60% under).

Samtidig har økonomisk omstrukturering medført et fald i antallet af beskæftigede i de nye medlemsstater. Resultatet er, at andelen af den erhvervsdygtige befolkning i beskæftigelse ligger et godt stykke under EU15-gennemsnittet.

Med udvidelsen føjes lidt mindre end 5% til EU's BNP (målt i euro), men næsten 20% til Unionens befolkningstal. Som følge heraf vil det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i EU med 25 medlemsstater blive ca. 12½% mindre end gennemsnittet i EU15. For 18 regioner med et BNP pr. indbygger, der i dag ligger på under 75% af EU15-gennemsnittet, og med en befolkning på i alt ca. 19 mio., herunder Malta, som er en af de nye medlemsstater, vil det betyde, at deres indkomst pr. indbygger ikke længere ligger under 75%-tærsklen.

Eftersom de berørte regioner har præcis de samme strukturelle svagheder efter udvidelsen, som de havde inden, er der et overbevisende grund til at opretholde støtten.

Social samhørighed og risiko for fattigdom

Et betydeligt antal personer i såvel de nuværende som de nye medlemsstater har indkomstniveauer, der udsætter dem for fattigdomsrisiko, forstået som et relativt afsavn (defineret som indkomst under 60% af gennemsnittet i det land, de lever i). I 2000 stod ca. 55 mio. mennesker, ca. 15% af den samlede befolkning, over for risikoen for at leve i fattigdom, og over halvdelen af disse havde så lave indkomstniveauer i tre år i træk. Andelen af fattigdomstruede var relativt høj i de sydeuropæiske lande og i Irland, ligesom den også var højere end EU15-gennemsnittet i mange af tiltrædelseslandene. (Bemærkelsen tiltrædelseslande bruges i denne rapport i omtalen af de 10 nye medlemsstater plus Bulgarien og Rumænien).

De husstande, der er i størst risiko for fattigdom, er som regel dem med folk på 65 og derover, navnlig hvis de lever alene, og enlige forældre (overvejende kvinder), og især i Storbritannien.

Risikoen for fattigdom er tæt forbundet med arbejdsløshed og lediggang. Næsten 40% af de arbejdsløse havde indkomster, der lå under fattigdomsniveauet i 2000, mens integrationen af handicappede, langtidsledige og etniske minoriteter på arbejdsmarkedet stadig er en nøgleudfordring, hvis risikoen for fattigdom og social udelukkelse skal nedbringes.

Befolkningsaldring og stadig større afhængighedsgrad

Antallet af indbyggere i den erhvervsdygtige alder vil begynde at falde i dette årti i alle fire sydlige medlemsstater, Tyskland og de fleste af tiltrædelseslandene. I det næste årti vil faldet sprede sig til alle lande, på nær Irland, Luxembourg og Cypern. I de seneste prognoser forudses antallet af personer mellem 15 og 64 at være 4% mindre i EU15 i 2025 end i 2000 og i tiltrædelseslandene 10% mindre.

Dette fald vil ledsages af en betydelig vækst i antallet af personer på 65 og derover. I 2025 vil der være 40% flere i pensionsalderen end nu i såvel det nuværende EU15 som i tiltrædelseslandene, hvilket betyder et forhold på under tre personer i den erhvervsdygtige alder til hver person på 65 eller derover i modsætning til et forhold på over fire til en på nuværende tidspunkt. Hvis andre forhold forbliver uforandret, vil befolkningsaldringen føre til en gradvis reduktion i EU's arbejdsstyrke, hvilket sandsynligvis får følger for vækstmulighederne.

Betydningen af dette vil imidlertid afhænge af realindkomsten og beskæftigelsesvæksten i de kommende år, hvilket igen vil være afgørende for, hvor let eller hvor svært det bliver at støtte pensionisterne. I praksis er kun 64% af befolkningen i den erhvervsdygtige alder i EU15 og 56% i tiltrædelseslandene i beskæftigelse og skaber indkomster på nuværende tidspunkt. Således ligger det effektive forhold allerede nu på kun ca. 2½ personer i arbejde for hver pensionist i den udvidede EU. Hvis er-

hvervsfrekvensen forbliver uændret, vil dette forhold i 2025 være nede på under to til en.

Disse prognoser understreger behovet for at opretholde økonomisk vækst i hele EU, forøge erhvervsfrekvenserne og skære ned på førtidspensionering. I visse tilfælde kunne indvandring blive en vigtig kilde til yderligere arbejdskrafttilførsel, hvilket ville bringe effektiviteten af integrationspolitikkerne mere i forgrunden.

Regionale konkurrenceforvridninger indsnævres

Som tidligere nævnt skal to ekstra sæt betingelser opfyldes, hvis Unionens regioner skal opretholde økonomisk udvikling og beskæftigelse i et konkurrencedygtigt miljø. For det første skal de have passende niveauer af både fysisk infrastruktur (effektive transport-, telekommunikations- og energinet, gode miljøfaciliteter osv.) og menneskelig kapital (en arbejdsstyrke med passende færdigheds- og uddannelsesniveau). For det andet skal regionerne i den nye videnbaserede økonomi være i stand til at innovere og bruge såvel eksisterende know-how som nye teknologier effektivt, lige som de skal kunne følge et udviklingsmønster, som er miljømæssigt bæredygtigt. Det vil kræve effektive institutionelle og administrative rammer til at støtte udviklingen, hvis begge disse udfordringer skal overkommes.

Større investeringer i infrastruktur

I det seneste årti er transportforbindelserne såvel i samhørighedslandene, som mellem disse og de øvrige EU-lande, blevet markant forbedret. Tætheden af motorvejsnettet i disse lande er, ikke mindst med Strukturfondsstøtte, forøget fra 20% under EU15-gennemsnittet i 1991 til 10% over i 2001. Denne stigning var imidlertid i stor udstrækning koncentreret i Spanien og Portugal. Selv om tætheden var højere end 10 år tidligere i Mål 1-regioner som helhed, lå den stadig på kun ca. 80% af EU15-gennemsnittet. I tiltrædelseslandene er motorvejs-tætheden stadig langt lavere (under 20% af EU15-gennemsnittet). Anlægningsen af veje sker i et hastigt tempo på trods af de miljømæssige afvejninger, der

skal foretages, men mest rundt om storbyerne eller transitruterne til de nuværende medlemsstater.

Der er i det seneste årti sket en vis modernisering af jernbanenettet rundt omkring i EU-landene, men elektrificeringen af linjer og omstillingen til dobbeltspor er sket i stort set samme tempo i de tilbagestående dele af EU som andre steder, så kløften er stadig stor. I tiltrædelseslandene afspejler jernbarnes tilstand årtiers forsømmelse, og der er brug for betydelige investeringer både til modernisering og til udskiftning af nedslidte spor. Behovet for investeringer er ikke mindre akut for vejnettet. Den tiltagende vejbygningsaktivitet forstærker imidlertid det hurtige skift fra jernbane- til vejtransport af såvel passagerer som gods.

Inden for telekommunikation er antallet af faste telefonlinjer i forhold til befolkningen stadig langt lavere i såvel samhørighedslandene som tiltrædelseslandene. Dette opvejes af en hurtig stigning i brugen af mobiltelefoner, selvom disse i Grækenland og i tiltrædelseslandene stadig er mindre udbredt end EU15-gennemsnittet, i de fleste af sidstnævnte lande endda betydeligt mindre udbredt. Samtidig viser adgangen til bredbåndslinjer, som er vigtig for tilslutningen til Internettet og for udviklingen af forskellige IKT-applikationer og tjenester, store skævheder på tværs af Unionen og disse følger i store træk de relative velstandsniveauer. Tilgængeligheden er stadig meget begrænset i mange dele af EU15 lige som i næsten alle tiltrædelseslandene.

Andre infrastrukturer, såsom skoler, universiteter, sundhedsfaciliteter og forskellige sociale støttetjenester, er tilsvarende vigtige, da disse sandsynligvis vil få en stadig større indflydelse på beslutninger om placering af investeringer og nye virksomheder. Dette gælder især i forbindelse med videnbaserede aktiviteter, som ikke er tilknyttet en særlig placering på grund af et behov for at være tæt på råmaterialekilder eller et stort marked.

Hvad miljøet angår, er der stadig et stort behov for investeringer i samhørighedslandene, og behovet er endnu større i tiltrædelseslandene. Dette ses eksempelvis af, at en langt mindre andel af befolkningen er tilsluttet spildevandsrensning end i andre dele af Unionen. Behovet for affaldshåndtering og emis-

sionskontrol er dog ikke mindre vigtigt, navnlig på grund af den tiltagende vejtransport i tiltrædelseslandene.

Den menneskelige kapital styrkes

Den europæiske beskæftigelsesstrategi, der blev lanceret i 1997, har bidraget til en stadig større spændstighed i beskæftigelsen i en periode med økonomisk nedgang. Men der er stadig betydelige strukturelle svagheder både i nuværende og nye medlemsstater.

For at undgå arbejdsløshed og fremme integrationen af ledige på arbejdsmarkedet må jobsøgende tilbydes personlige tjenester i form af vejledning, uddannelse og nye jobmuligheder. Det er især vigtigt at udvikle forebyggende og aktive arbejdsmarkedspolitikker i de nye medlemsstater for derved at styrke den økonomiske omstrukturering.

Det bliver stadig mere vigtigt at have et højt uddannelses- og færdighedsniveau af hensyn til såvel ens personlige udvikling som den økonomiske konkurrenceevne. Det relative antal personer, der har en uddannelse ud over grundlæggende skolegang, er stadig langt mindre i Mål 1-regioner end i resten af EU15, især i Spanien, Italien og Portugal. En enkelt undtagelse er de nye tyske delstater. Her ligger det relative antal mere på linje med antallet i tiltrædelseslandene, hvor det er langt højere end EU15-gennemsnittet (ca. 80% eller mere i modsætning til EU15-gennemsnittet på 64%).

De færdigheder, der tilegnes ved videreuddannelse og indledende erhvervsuddannelse i tiltrædelseslandene, modsvarer dog ikke nødvendigvis arbejdsmarkedsbehovene, idet læseplaner og undervisningsstrukturer ikke er tilstrækkeligt tilpasset til den moderne økonomi. Derudover er her langt færre unge end gennemsnitligt i EU15, der fortsætter deres uddannelse på fuldt universitetsniveau, hvilket er afgørende for at kunne bidrage betydeligt til udviklingen af den videnbaserede økonomi. Dette er ligeledes tilfældet i Unionens nuværende Mål 1-regioner, hvor kløften til resten af EU stadig er stor trods stigningerne i det seneste årti eller mere.

På samme måde synes langt færre mennesker i både samhørighedslandene og tiltrædelseslandene at deltage i videreuddannelse end i resten af Unionen (under 20% af de beskæftigede i virksomheder i Grækenland, Portugal og alle tiltrædelseslandene, bortset fra Den Tjekkiske Republik og Slovenien i 1999), på trods af det kritiske behov for at tilpasse sig den økonomiske ændring.

Den sociale samhørighed fremmes

Økonomiske, beskæftigelsesrelaterede og sociale politikker er gensidigt forstærkende. Økonomisk udvikling skal gå hånd i hånd med bestræbelser på at mindske fattigdom og social udelukkelse. Det er afgørende at fremme social integration og bekæmpe diskrimination for at undgå social udelukkelse og opnå højere erhvervsfrekvenser og økonomisk vækst, navnlig på regionalt og lokalt niveau.

Tilsvarende kan det være vigtigt at yde en omfattende støtte til de mest ugunstigt stillede — herunder etniske minoriteter og elever, der går for tidligt ud af skolen — for at sikre økonomisk og social fremgang i hele EU.

Stadig skævheder på innovationsområdet

I en stadig mere videnbaseret økonomi er innovation afgørende for regional konkurrenceevne. Evnen til at innovere, have adgang til viden og udnytte den, varierer imidlertid blandt regioner i både de eksisterende og de nye medlemsstater. Det er ganske vist ikke et politisk mål at sikre, at regionerne har midlerne til at bidrage lige til udviklingen af nye teknologier, men de burde ikke desto mindre være lige stillet til at kunne drage fordel af disse fremskridt og til at kunne bruge dem produktivt.

Imidlertid antyder flere indikatorer, især det relative udgiftsniveau til F&U (forskning/udvikling), beskæftigelsen inden for forskning og antallet af patentansøgninger, at der er en stor innovationsmæssig kløft mellem de stærkere regioner i centrale dele af Unionen og andre regioner. (Ifølge de seneste tal står 8 ud af de 213 NUTS2-regioner i den nuværende EU for ca. en fjerdedel af de samlede F&U-udgifter i Unionen og 31 tegner sig for halvdelen). Der er en

lignende bred kløft såvel mellem tiltrædelseslandene og EU15 som inden for førstnævnte mellem storby-regioner og andre landsdele.

Der er en stadig større enighed om betydningen af gode styreformer for den regionale konkurrenceevne, forstået som effektive institutioner, produktive forbindelser blandt de forskellige aktører, der er involveret i udviklingsprocessen, og positive holdninger til erhverv og iværksætterkultur. Ikke desto mindre er der i denne henseende stadig en markant forskel blandt regioner og i deres evne til at udvikle deres egne konkurrencefordele på basis af den ekspertise, de sidder inde med.

Indvirkningen af medlemsstaternes samhørighedspolitik

De offentlige udgifter i medlemsstaterne er mange gange højere end EU's udgifter til samhørighedspolitik. Mens førstnævnte gennemsnitligt ligger på ca. 47% af BNP, beløber budgettet til samhørighedspolitikken sig til knap 0,4% af Unionens gennemsnitlige BNP. På trods af dens forholdsvis begrænsede beløbsstørrelse spiller EU's samhørighedspolitik dog ikke desto mindre en værdifuld rolle for udjævningen af de underliggende årsager til skævheder i indkomst og beskæftigelse på tværs af Unionen. Mens medlemsstaternes politik vedrørende offentligt forbrug oftest sigter mod at tilbyde grundlæggende tjenesteydelser og indkomststøtte, fokuserer EU's samhørighedspolitik på at nedbringe de strukturelle skævheder, der direkte berører regionernes økonomiske konkurrenceevne og evnen til at skabe beskæftigelse.

Offentlige udgifter sigter primært på at sikre adgang til basale tjenester...

De fleste offentlige udgifter i medlemsstaterne går således til at sørge for en række samfundstjenester, der skal sikre, at alle har adgang til uddannelse, sundhedspleje og socialsikring. Til sammen optager disse tre funktioner for næsten to tredjedele af de samlede offentlige udgifter i EU. I modsætning hertil ligger de offentlige udgifter til investering i menne-

skelig og fysisk kapital gennemsnitligt på kun lidt over 2% af BNP og på under 4% af BNP i alle lande på nær Irland og Luxembourg. De nationale regeringers investeringer i erhvervsservice, videregående uddannelser, innovation og F&U er tilsvarende lave (sidstnævnte ligger gennemsnitligt på kun ca. 0,3% af det gennemsnitlige BNP i EU).

I forbindelse med de beløb, som medlemsstaterne bruger til strukturudgifter, forekommer målestokken for budgettet til samhørighedspolitik derfor ikke længere så lille. Desuden er EU's strukturudgifter i modsætning til medlemsstaternes udgifter koncentreret i de regioner, der har størst behov for hjælp (EU's strukturhjælp til Grækenland og Portugal beløber sig f.eks. til ca. 2½% af deres BNP i begge tilfælde).

- og bidrager stærkt til at indsnævre regionale skævheder i indkomst...

I de fleste tilfælde er de offentlige udgifter — målt pr. indbygger og i forhold til BNP — til grundlæggende tjenesteydelser som uddannelse og sundhedspleje forholdsmæssigt ens på tværs af regionerne inden for samme medlemsstat. Dette genspejler en interesse i at sikre borgerne et fælles serviceniveau lige meget, hvor de bor. Der er størst variation i udgifterne på socialsikringsområdet på grund af forskelle i arbejdsløshed og antal pensionister, men også udgifterne til administration svinger, fordi regeringernes ministerier er koncentreret i landenes hovedstæder.

Den kombinerede virkning af disse tendenser er, at de offentlige udgifters indkomstbidrag generelt er langt højere i de mindre udviklede end i de mere velstående regioner, hvilket dog i højere grad skyldes det lavere indkomstniveau end højere offentlige udgifter.

- mens de offentlige indtægter er proportionale med skatteindtægterne

På den anden side synes de offentlige indtægter at være stort set proportionale med indkomsten, hovedsagelig fordi de fleste skatter i alle medlemsstater pålignes centralt, enten på indkomst eller forbrug.

Derfor kan skatteindtægterne typisk ikke udligne de offentlige udgifters positive bidrag til at nedbringe indkomstskævheder blandt regioner. I de lande, hvor en betydelig andel af indtægterne skabes lokalt, findes der tillige nogle udligningsmekanismer til at reducere skævheder i de indtægter, som regionerne råder over til finansiering af udgifter.

Den almindeligt udbredte tendens til at lægge ansvaret for offentlige tjenester ud til de regionale og lokale niveauer er derfor ikke blevet fulgt op af en tilsvarende udflytning af ansvaret for at skaffe pengene til at finansiere disse serviceydelser. Den største undtagelse er Italien, hvor ansvaret for at skabe indtægter i stadig højere grad påhviler regionerne uden en parallel styrkelse af de regionale pengeoverførsler.

Direkte udenlandske investeringer (DUI) - en hovedfaktor i regional udvikling

Direkte udenlandske investeringer (DUI) kan potentielt spille en afgørende rolle for afhjælpningen af regionale skævheder, hvad angår økonomisk formåen. Dette gælder ikke alene for den økonomiske formåen med hensyn til at sikre indkomst og arbejdspladser, men også når det gælder overførsel af teknologi og know-how til regioner, der er bagud. Dette er særlig vigtigt for tiltrædelseslandene, som har brug for en betydelig omstrukturering af deres økonomier og for en hurtig forbedring af deres produktivitet og konkurrenceevne. Uanset den finansielle tilskyndelse, der måtte gøre sig gældende, er de udenlandske investorer — af stort set samme grunde som nationale investorer — ikke nødvendigvis tiltrukket af de steder, hvor behovet er størst (infrastrukturmangler, mangel på faglært arbejdskraft osv.).

Derfor er tendensen, at DUI-aktiviteten i uforholdsmæssig høj grad går til de stærkere og ikke de svagere dele af Unionen. I perioden 1999-2001 repræsenterede investeringstilstrømningen ca. 21% af BNP i Irland - landet med det næststørste BNP pr. indbygger i EU — 15% i Danmark (landet med det tredje højeste niveau) og 13% i Nederlandene (det fjerde højeste). I modsætning hertil udgjorde udlandsinvesteringerne i Portugal kun lidt over 4% af BNP. De laveste DUI-tilstrømninger sås imidlertid i

Spanien (1½% af BNP), Italien (1%) og Grækenland (knap 1%).

Internt i landene var DUI-aktiviteten generelt koncentreret i og rundt om de større byer, navnlig de nationale hovedstæder, og med meget lidt investeringsaktivitet i tilbagestående regioner. De nye tyske delstater, på nær den østlige del af Berlin, modtog således kun lidt over 2% af de samlede DUI-tilstrømninger til Tyskland mellem 1998 og 2000. Mål 1-regionerne i Spanien tegnede sig tilsvarende for under 10% af landets investeringstilgang udefra i 2000. På samme måde befandt under 4% af Italiens samlede antal ansatte i udenlandsk ejede virksomheder sig i den sydlige del af landet.

Det same generelle mønster ses i tiltrædelseslandene. I 2001 gik over to tredjedele af de indadgående DUI-tilstrømning i Ungarn til Budapest-regionen, mens over 60% af udlandsinvesteringerne i Den Tjekkiske Republik tilfaldt Prag-regionen og en lignende DUI-andel i Slovakiet blev placeret i Bratislava.

Fællesskabspolitikernes indvirkning - konkurrenceevne, beskæftigelse og samhørighed

I modsætning til strukturpolitikken sigter andre EU-politikker ikke primært på at afhjælpe regionale skævheder eller at mindske uligheder blandt befolkningen. De andre politikområder indvirker dog ikke desto mindre på samhørigheden og er i mange tilfælde udformet under særlig hensyntagen til skævhederne.

Opbygning af videnbaseret økonomi

Fællesskabets iværksætter-, industri- og innovationspolitikker sigter på at styrke konkurrenceevnen blandt EU's producenter ved at fremme konkurrenceevnen, sikre adgang til markeder og skabe et forsknings- og udviklingsvenligt klima i hele Unionen.

Som bekendt stammer den manglende innovationskapacitet på regionalt niveau ikke alene fra mangler i

forskningsbasen og lave F&U-budgetter, men også fra en svaghed i leddene mellem forskning og erhvervsliv såvel som fra en langsom indførelse af informations- og kommunikationsteknologi. De oprettede IRC'er (innovationstøttecentre) og nettet af "innovative regioner i Europa" skal anspore regionerne til at udvikle innovationspolitikken og øge den teknologiske støtte til erhvervslivet.

Der er stadig tydelige skævheder i adgangen til fællesskabsfinansiering til forskningsprogrammer, især på regionalt niveau, selv om det Sjette Rammeprogram til dels sigter på at styrke forbindelserne mellem videnskabelige centre i henholdsvis afsides og mere centrale dele af EU.

Styrket almen og faglig uddannelse

Arbejdsstyrkens færdigheder er EU's vigtigste komparative fordel i den globale konkurrence. Et højt uddannelsesniveau og høje standarder for faguddannelse, som er tilgængelig gennem et helt arbejdsliv, er afgørende for at styrke innovationskapaciteten i hele Unionen og for at indfri målsætningen fra Lissabon om at blive verdens mest dynamiske og videnbaserede økonomi. Programmet "Education and Training 2010" om almen og faglig uddannelse er gennemført som hjælp til at nå dette mål og tillige i hensigt om at gøre Europas almene og faglige uddannelse til "en verdensreference for kvalitet inden 2010".

Flere og bedre jobs i et samfund med plads til alle

På Det Europæiske Råd i Lissabon definerede EU en omfattende strategi med henblik på at skabe en langsigtet økonomisk vækst, fuld beskæftigelse, social samhørighed og bæredygtig udvikling i et videnbaseret samfund. Den europæiske beskæftigelsesstrategi blev revideret i 2003, således at den i en udvidet Union var bedre i stand til at støtte målsætningerne fra Lissabon og fik sigte mod at støtte medlemsstaternes bestræbelser på at reformere deres arbejdsmarkeder, opnå fuld beskæftigelse, styrke kvalitet og produktivitet på arbejdspladsen og mindske sociale skævheder.

Succes med at gennemføre den europæiske beskæftigelsesstrategi forudsætter en klar forpligtelse fra medlemsstaterne til at hjælpe arbejdstagere og virksomheder med at forbedre deres tilpasningsevne, til at få flere folk i beskæftigelse, til at investere mere — og mere effektivt — i menneskelig kapital og til at forbedre styreformerne. Ved aktivt at styrke den sociale inddragelse bidrager man således til både at mindske uligheder i adgangen til beskæftigelse og til at forøge økonomiens vækstmuligheder. Efter Lissabon, en fælles strategi til social inddragelse, blev vedtaget af EU i 2001. I den anden generation af nationale handlingsplaner, som medlemsstaterne udarbejdede i 2003, anerkendes det flerdimensionale islæt af social udelukkelse og behovet for at bekæmpe dette via en bred vifte af initiativer, der sikrer, at de økonomi-, beskæftigelses- og sociopolitiske områder gensidigt støtter hinanden.

Unionens forpligtelse til at skabe lige vilkår for mænd og kvinder skal omsættes til en omfattende mainstreaming-tilgang, der sikrer, at der i planlægning og gennemførelse af alle politikker tages hensyn til deres indvirkning på kønsligestillingen. Hvis Lissabon-beskæftigelsesmålet med tidsfristen 2010 skal nås, må de underliggende faktorer for kønsløften, hvad angår beskæftigelse, arbejdsløshed og indkomst, takles energisk. I dette øjemed bør der følges op på tiltag, der får kvinder i beskæftigelse, motivere dem for at blive længere på arbejdsmarkedet og gør det lettere at forene en arbejdskarriere med familiemæssige ansvar via et udbud af pasningsfaciliteter.

Bæredygtig vækst og flere i job via miljøbeskyttelse

Opretholdelse af økonomisk udvikling og skabelse af langsigtede stabile jobs forudsætter, at miljøet beskyttes mod vækstens eventuelle følger og at der ikke drives rovdrift på udtømmelige ressourcer. I det sjette miljøhandlingsprogram, *Vores fremtid — vores valg*, fastlægges de miljøområder, hvor man må sætte aktivt ind for at kunne forfølge EU's økonomiske og sociale mål. Der må navnlig gøres en aktiv indsats for at begrænse klimændringen, bevare det naturlige miljø og biodiversiteten, nedbringe mængden af sundhedsskadelige emissioner og mindske

forbruget af naturressourcer ved at skære ned på affaldsmængden. Ligeledes må miljøet tilgodeses, når der gennemføres strukturpolitiske, investeringskrævende beslutninger.

Selv om det koster at beskytte miljøet, ikke mindst i de tilbagestående regioner, hvor infrastrukturbehovene typisk er størst, er der også nogle store potentielle fordele ved at foretage forbedringer inden for områderne sundhed og jobskabelse i økoindustrierne, såvel som ved at sikre mere bæredygtig udvikling.

Det indre marked og tjenester af generel økonomisk interesse

Det har medført større effektivitet og lavere priser at liberalisere markederne for transport, telekommunikation og energi. Det har imidlertid også medført en trussel for bestemte samfundsgrupper eller regioner, der er udelukket fra adgangen til vigtige tjenesteydelser. Det offentlige er derfor blevet pålagt nogle serviceforpligtelser, der skal sikre, at alle kan få adgang til disse "tjenesteydelser af generel økonomisk interesse", af rimelig kvalitet og til rimelige priser, som EU-traktaten (artikel 16) kræver det. Der er stillet fællesskabsmidler til rådighed med sigte på, at disse forpligtelser overholdes overalt i EU.

Samtidig har de transeuropæiske transportnet forbedret adgangen for de mere fjerntliggende regioner og fremmet samhandelsudviklingen. De transportnet, der skal forbinde de nye medlemsstater med de eksisterende medlemsstater, vil sandsynligvis virke på tilsvarende måde. Retningslinjerne vedrørende de transeuropæiske energinet, der blev vedtaget i 2003, tillægger investeringer i gasrørledninger og el-distributionssystemer i lukkede, perifere og ultraperifere regioner en stadig større betydning i de kommende år. Og programmet om det transeuropæiske telekommunikationsnet (eller eTEN) har ikke alene til formål at forbedre kommunikationen mellem de mest afsondrede regioner og andre dele af EU, men ligeledes at tackle manglerne med hensyn til IKT-udbredelse og servicefaciliteter.

Reform af de fælles politikker for landbrug og fiskeri

Skønt udgifterne til den fælles landbrugspolitik (CAP) er faldet gradvist gennem årene, udgør denne post stadig næsten 47% af fællesskabsbudgettet. Siden 1992, da reformprocessen begyndte, er den direkte støtte til producenterne steget til 70% af de samlede udgifter, men den ligger stadig under EU-gennemsnittet i Spanien, som er det eneste samhørighedsland, hvor dette gør sig gældende. Gennemsnitligt er udbetalingerne større i forhold til indkomsten for store og mellemstore bedrifter end for små bedrifter.

Støtten til udvikling af landdistrikter i perioden 2000-2006 er større i Mål 1-regioner (56% af de samlede udgifter) end i andre dele af EU, selv om kun ca. 10% af pengene går til at styrke økonomien i landdistrikter ud over de landbrugsrelaterede. I næste programmeringsperiode, 2007-2013, bliver udgifterne til landbrugspolitikken lavere i faste priser, de direkte udbetalinger gøres uafhængige af produktionen, støtten til større bedrifter nedskæres, minimumspriserne sænkes og der lægges større vægt på både udvikling af landdistrikter og miljøpolitik.

Med udvidelsen stiger beskæftigelsen inden for landbruget i EU med ca. 60% og der kommer betydeligt flere små bedrifter. Andelen af landbrugspolitikens samlede udgifter, der går til Mål 1-regioner i både nye og gamle medlemsstater, skønnes at vokse med ca. 10 procentpoint til omkring to tredjedele.

Formålet med den fælles fiskeripolitik er først og fremmest at bevare fiskebestandene og omstrukturere erhvervet for at sikre dets bæredygtighed. De senest indførte nødforanstaltninger vil få afgørende betydning for en række regionale økonomier, især i Spanien og Portugal. Mens et slankere erhverv på langt sigt burde blive rentabelt igen når først nødforanstaltningerne er afsluttet, er det på kort sigt medlemsstaternes ansvar at mildne de skadelige sociale og økonomiske konsekvenser.

Blandt tiltrædelseslandene har kun Polen og de tre baltiske stater fiskerierhverv af nogen betydningsfuld størrelsesorden og disse er allerede i tilbagegang.

Deres samlede fangst udgør under 7% af de eksisterende medlemsstater.

Statsstøtte og samhørighedspolitik

For så vidt, at den nuværende ordning tillader forskelsbehandling til fordel for problemregioner, kan kontrol med statsstøtte både bidrage til og støtte samhørighedspolitikken. I tråd med de forpligtelser, der blev indgået på Det Europæiske Råd i Stockholm, faldt det samlede udgiftsbeløb til statsstøtte betydeligt mellem 1997 og 2001, og det faldt også i forhold til BNP i 12 af de 15 medlemsstater. Samtidig forskydes udgifterne i retning af horisontale mål men er dog stadig højere i de mere velstående medlemsstater end i samhørighedslandene.

I 2001 udgjorde kun ca. 9% af EU's samlede statsstøtte hjælp til Mål 1-regioner og det omfattede beløb lå under en tredjedel af beløbet i 1993, hvor støtten kulminerede, hovedsagelig på grund af store nedskæringer i støtte til de nye tyske delstater og til det sydlige Italien. Regional støtte til Mål 2-områder tegner sig for ca. 6% af den samlede statsstøtte.

I relation til udvidelsen er kontrollen med statsstøtte stadig af overordnet betydning på grund af indvirkningen på den regionale fordeling af økonomisk aktivitet og indkomst. For perioden efter 2006 vil der således stadig blive gjort bestræbelser for at modernisere, forenkle og afklare statsstøttereglerne, idet der tages højde for ændringer i samhørighedspolitikken, for dermed at opnå en slankere, men bedre målrettet støtte.

Retlige og indre anliggender — bedre udviklingsbetingelser

En høj kriminalitetsgrad, tilstedeværelse af organiseret kriminalitet og korruption har en tendens til at forhindre økonomisk udvikling og afskrække potentielle investorer. Styrkelse af evnen til at bekæmpe kriminalitet, stadig mere samarbejde på tværs af grænserne, bedre kontrolposter med de ydre grænser og bedre integration af tredjelandsstatsborgere i samfundet er alt sammen eksempler på, hvordan

den regionale udvikling kan støttes. Dette gælder navnlig for tiltrædelseslandene.

Regionale syn på fællesskabspolitikkerne

Undersøgelser, der er gennemført blandt regionale embedsmænd i hele EU, tyder på, at fællesskabspolitikker i det store hele forbindes med EU-finansiering, og at projekter, der finansieres af Strukturfondene, ofte er både de mest synlige og dem, der anses for at have den største indvirkning. Dette gælder især for Mål 1-regioner og især i samhørighedslandene. Den positive indvirkning af Fællesskabets INTERREG-initiativ var tilsvarende anerkendt på grund af dets fokus, synlighed og incitament til samarbejde.

Mens den fælles landbrugspolitik indvirkning på samhørigheden generelt blev opfattet positivt i regioner med landbrug som vigtigste erhverv, fandt man den i middelhavsregionerne urimelig og begunstigende for de mest indbringende bedrifter og/eller, i nogle tilfælde, de mest udviklede områder. Det fælles landbrugspolitik blev kritiseret for manglende sammenhæng med miljøpolitikken, hvorimod inddragelsen af miljøhensyn i den regionale udviklingspolitik blev modtaget med bred tilfredshed. Det samme gjaldt inddragelsen i regionaludviklingspolitikken af investeringer i F&U-infrastruktur, som blev fundet særlig vigtig i Mål 1-regioner.

Samtidig var der en udbredt kritik af de høje omkostninger til forvaltning af strukturfondsprogrammerne i denne periode og af de stadig mere komplicerede procedurer. Derimod blev inddragelsen af erhvervslivet og arbejdsmarkedets parter set som et vigtigt fremskridt, der burde følges op på.

Strukturpolitikernes indvirkning og merværdi

Omfang og målretning af interventioner i Mål 1-regioner

Strukturfondene og Samhørighedsfonden, som kun udgør ca. 0,4% af EU's samlede BNP, koncentrerer

om at hjælpe de mindst velstående dele af Unionen. I perioden 2000-2006 svarer den samlede Mål 1-støtte til 0,9% af BNP i Spanien og over 2½% af BNP i Grækenland og Portugal. Men endnu vigtigere er det, at disse overførsler skønnes at øge investeringerne med ca. 3% i Spanien, 8-9% i Grækenland og Portugal, 7% i den italienske Mezzogiorno og 4% i de nye tyske delstater.

I de fleste tilfælde var de nationale offentlige udgifter, der supplerede strukturfondsstøtten, større i faste priser i programmeringsperioden 1994-1999 end i den forrige periode, svarende til en forøgelse af rådighedsbeløbet til investering med 40-50%. Dette blev tilføjet yderligere privat finansiering, som navnlig havde betydning i Østrig, Tyskland, Nederlandene og Belgien, om end de beløb, der blev rejst på denne måde, var forholds-mæssigt små i sam-hørighedslandene, Frankrig og Storbritannien. I Tyskland synes der i samme periode at have været en lignende, om end meget mindre vægtstangseffekt af privat investering.

Strukturudgifterne suppleres desuden op med lån fra Den Europæiske Investeringsbank (EIB). Udlånene til støtteområder i EU15 løb op i EUR 20 mia. årligt mellem 2000 og 2002, hvoraf over halvdelen blev brugt på Mål 1-regioner og udlånene til tiltrædelseslandene udgjorde EUR 3 mia. årligt. Over en tredjedel af lånene blev brugt til investeringer i transport i de nuværende Mål 1-regioner, mens det i tiltrædelseslandene var 90%, der blev brugt til transport, miljø og energi.

Strukturfondene er især blevet brugt til at nedbringe skævheder i infrastruktur og i investeringer i menneskelig kapital mellem Mål 1-regioner og andre dele af EU. Transportsystemerne, både transeuropæiske forbindelser og sekundære netværker inden for regionerne, er således markant blevet forbedret over det seneste årti. Ledige såvel som firingstruede arbejdstagere har således fået rådgivning og uddannelse med henblik på at øge deres jobmuligheder og styrke deres færdigheder. Samtidig er der yde støtte til forskning/udvikling (F&U) og innovation, både opbygning af ny forskningskapacitet og, hvad der er lige så vigtigt, som hjælp til afstikning af regionale strategier, der kan målrette F&U-aktiviteten

bedre i forhold til lokale vækstmuligheder og fremme udbredelsen af IKT og de grundlæggende færdigheder, der kræves, for at udnytte de nye teknologier.

Derudover er en betydelig andel af Strukturfondene (14% i perioden 2000-2006) gået at finansiere investeringer i miljøforbedringer, affaldshåndtering og navnlig spildevandsbehandling, ligesom der tages konkrete miljøhensyn ved beslutninger om strukturinterventioner.

Interventionernes følger for den reelle konvergens og den økonomiske integration

En empirisk analyse viser ikke alene, at væksten i BNP, beskæftigelse og produktivitet i Mål 1-regioner har oversteget væksten i resten af EU siden midten af 90'erne, men ligeledes, at konvergens har været mest udpræget i de mindst velstillede regioner blandt disse. (Det skal understreges, at denne analyse er baseret på en række overensstemmende data, som blev specielt indhentet til rapporten). Det tyder også på, at strukturinterventionerne har forstærket væksten i sam-hørighedslandene ved dels at styrke efterspørgslen og dels at styrke udbudssiden af økonomien. I Spanien skønnes BNP i 1999 således at have ligget ca. 1½% højere, end det ville have gjort uden interventioner, i Grækenland over 2% højere, i Irland næsten 3% højere og i Portugal over 4½% højere. De nye tyske delstaters BNP er skønsmæssigt steget med ca. 4% som følge af interventionerne.

Strukturinterventionerne har tillige medført en forøget samhandel mellem sam-hørighedslande og andre dele af Unionen (mere end fordoblet i det seneste årti) — og en tættere integration. Der ser ud til, at gennemsnitligt omkring en fjerdedel af strukturudgifterne vender tilbage til resten af Unionen i form af større import, navnlig af maskinværktøj og andet udstyr. Dette "udslip" er især stort, hvad angår Grækenland (42% af udgifterne) og Portugal (35%).

Da en stor del af enhver forbrugsstigning i de nye medlemsstater går til import og da ca. 60% af denne import kommer fra eksisterende EU-medlemsstater, forekommer det sandsynligt at strukturudgifterne i disse lande vil udløse lignende store udslipseffekter

til fordel for væksten i resten af Unionen. Lige som i samhørighedslandene er der en tendens til, at udgifterne i uforholdsmæssig høj grad gælder import af maskinværktøj og andet udstyr, navnlig til fordel for Tyskland, som eksporterer de ca. 45% af sådanne produkter, der indkøbes af EU15.

Interventioner i Mål 2-regioner: omstrukturering og jobskabelse

I perioden 1994-1999 modtog 82 regioner i 12 medlemsstater Mål 2-støtte, der i alt beløb sig til ca. EUR 2,4 mia. årligt (stigende til EUR 3,3 mia. årligt i denne periode), fordi de havde områder med industriel tilbagegang. Dette blev suppleret op med lignende finansieringsbeløb fra nationale kilder, såvel offentlige som private, hvilket forøgede de samlede strukturudgifter i disse områder til ca. EUR 7 mia. årligt. Udgifterne var navnlig koncentreret på omstilling af gamle industrianlæg og støttefaciliteter for erhvervslivet (til sammen ca. halvdelen af det samlede beløb), mens ca. 20% blev brugt på udvikling af menneskelige ressourcer og 10% på støtte til forskning/udvikling og IKT.

Evaluerende undersøgelser peger på, at strukturinterventionerne i disse områder samlet resulterede i ca. 700.000 nye jobs i perioden og lidt under 500.000 i netttotal. Herudover fik ca. 300.000 små og mellemstore virksomheder hjælp til at forbedre deres produktionsmetoder og opsøge nye markeder. Samtidig blev ca. 115 mio. kvadratmeter områder med industriaffald rensat og omstillet, så de kunne anvendes til nye økonomiske aktiviteter, herunder fornyelses- og kulturaktiviteter. Takket være blandt andre disse initiativer faldt arbejdsløsheden en anelse mere i disse områder end i resten af EU, selv om BNP pr. indbygger steg lidt mindre.

En mere detaljeret analyse tyder på, at støtte til forskning/udvikling, innovation og teknologioverførsel er særligt effektive midler til at skabe nye jobs eller fastholde eksisterende jobs om end innovationskapaciteten i de fleste Mål 2-områder stadig er mindre udviklet end i de mere fremgangsrige regioner. I modsætning hertil synes investeringerne i infrastruktur og menneskelig kapital at kunne sammenlignes med niveauerne andre steder.

Selv om interventionerne har haft positive følger, kunne resultaterne have været endnu bedre, hvis både de støtteberettigede områder og omfanget af de finansierede operationer havde været større, og hvis tidshorisonten for projekterne (tre år) havde været længere. Havde dette været tilfældet, ville man kunne støtte programmer af større strategisk betydning for regionaludviklingen.

Støtte til landbrug, landdistriktudvikling og fiskeri

Interventionerne under Mål 5a i perioden 1994-1999 tog sigte på at forbedre landbrugseffektiviteten og hjælpe med til at beskytte landdistrikterne. Disse interventioner synes at have ydet en forholdsvis effektiv støtte til omstruktureringen af små bedrifter i Mål 1-regioner.

Interventionerne under Mål 5b beløb sig til ca. EUR 1,2 mia. årligt og blev gennemført i områder med et samlet indbyggertal på ca. 9% af EU's befolkning. Interventionerne synes at have ført til en vis diversificering af landbrugsproduktionen og en vækst i aktiviteter som f.eks. bondegårdsferie og miljøservice. Sideløbende har støtten bidraget til renovering af landsbyer og udvikling af offentlige servicefaciliteter.

I den nuværende programmeringsperiode er støtten til udvikling af landdistrikter indgået i en samlet overordnet strategi, men den har været opdelt mellem to programmer. Det ene var underkastet Strukturfondens bestemmelser, det andet EUGFL-Garantisektionen. Sidstnævnte er udarbejdet til landbrugsmarkedspolitikker og er ikke særlig godt tilpasset flerårige handlingsprogrammer.

Fiskerisektoren er koncentreret i et begrænset antal regioner i perifere dele af EU, som er blevet ramt af de foranstaltninger, der er truffet for at bevare fiskebestandene, og hvor interventionerne under det fælles fiskeriprogram følgelig kan bidrage betydeligt til udviklingen af andre økonomiske aktiviteter.

Beskæftigelse og uddannelse fremmet via ESF

I perioden 1994-1999 støttede Den Europæiske Socialfond (ESF) udvikling af menneskelige ressourcer med et beløb svarende til en tredjedel af de samlede strukturfundsinterventioner. Heraf gik omkring halvdelen til Mål 1-regioner.

Interventionerne under Mål 3 sigtede på at integrere unge, langtidsledige og personer truet af udelukkelse fra arbejdsmarkedet samt at fremme lige muligheder. Interventionerne under Mål 4 var fokuseret på at hjælpe arbejdstagerne med at tilpasse sig industrielle ændringer. De mest vellykkede foranstaltninger var tilsyneladende dem, der gav en kombineret støtte, f.eks. vejledning, uddannelse og jobsøgning, skræddersyet til individuelle behov.

I øvrigt finansierer ESF beskæftigelses-, uddannelses- og oplæringssystemer på såvel nationalt som regionalt niveau. I Mål 1-regioner hjalp ESF med til at øge de offentlig investeringer i almen og faglig uddannelse. Den europæiske beskæftigelsesstrategi blev først iværksat efter programperiodens start, men alligevel nåede ESF fra 1997 og fremefter at yde en betydelig støtte til politikker omfattet af de nationale handlingsplaner for beskæftigelse, især i de sydlige medlemsstater.

I perioden 2000-2006 er forbindelsen mellem ESF og den europæiske beskæftigelsesstrategi blevet styrket betydeligt. Med et samlet budget på ca. EUR 60 mia. er ESF blevet Fællesskabets vigtigste finansieringsinstrument til understøtning af beskæftigelsesstrategien, som til gengæld skaber en stærkere politisk ramme for ESF-interventioner og jobskabelse.

Styrket samarbejde og networking

Der er udviklet fællesskabsinitiativer med henblik på at fremme innovation, partnerskab og udvikling af samarbejdsprojekter mellem lande og regioner, idet man har tilgodeset behov, som ofte ikke dækkes af hovedprogrammerne under Strukturfondenes mål.

I perioden 1994-1999 støttede INTERREG II tre brede typer programmer, grænseoverskridende samarbejde (streng A), energinetværker (streng B) og samarbejde på tværs af regional og fysisk planlægning (streng C). Den største finansiering gik til streng A-programmer til at forbedre miljøet, støtte kulturaktiviteter, turisme og erhvervsservice til mindre virksomheder samt til at udvikle transportforbindelser, især transnationale ruter. Der skete betydelige forbedringer, navnlig for grænseovergange i Mål 1-regioner i Grækenland, Tyskland og Finland. De største fordele skyldes imidlertid en stadig mere omfattende kontakt og bedre forståelse blandt de offentlige myndigheder og private og halv-offentlige organisationer på begge sider af de pågældende landegrænser.

I perioden 2000-2006 styrkede INTERREG III — der var udrustet med ca. EUR 5 mia. — den grænseoverskridende komponent (streng A), fremmede strategisk samarbejde på transnationalt niveau i spørgsmål om fysisk planlægning (streng B) og støttede samarbejde og erfaringsudveksling mellem regioner (streng C).

I fremtiden skal INTERREG tilgodesee den nye kontekst, hvor grænseområder repræsenterer en større del af EU, både befolkningstals- og arealmæssigt.

URBAN-initiativet dækker 44% af EU's befolkning i byer med over 50.000 indbyggere. I perioden 1994-1999 var støtten på EUR 148 mio. årligt og blev fordelt på 118 byer. I den nuværende periode er det nedsat til EUR 104 mio. årligt, fordelt på projekter i 70 byer. Hovedvægten ligger på mindre bykvarterer og på at opmuntre til lokalt engagement via arrangementer, som direkte berører folks liv. Dette har været med til dels at skærpe EU-strukturpolitikens synlighed som helhed og dels at tiltrække private investeringer. På den anden side udelukker denne koncentration af støtte til meget begrænsede områder de projekter, der kan takle større regionale problemstillinger som f.eks. forbindelserne mellem byområder og de tilstødende landområder.

EMPLOYMENT- og ADAPT-initiativerne støttede i perioden 1994-1999 ca. 9.300 projekter og indbefattede ca. 1,6 mio. mennesker i programmer om arbejdsmarkedsintegration og jobskabelse på lokalt

plan. De finansierede projekter omfattede foranstaltninger til at lette adgangen til arbejde og uddannelse, støtte til nye beskæftigelseskilder, hjælp til små og mellemstore virksomheder med at foregribe ændringer samt børnepasningsstøtte til kvinder for at gøre det lettere for dem at fortsætte en arbejdskarriere.

EQUAL fokuserer i perioden 2000-2006 på nye, innovative fremgangsmåder til bekæmpelse af uligheder og diskrimination på arbejdsmarkedet. Transnationalt samarbejde, partnerskab og udveksling af erfaring og god praksis tillægges stor betydning.

LEADER II støttede i perioden 1994-1999 ca. 900 lokale aktionsgrupper i landdistrikterne på basis af et budget på EUR 300 mio. årligt og siden forøget til EUR 700 mio. via samfinansiering. Den største aktivitet, der blev finansieret, var turisme, men der blev også givet støtte til små og mellemstore virksomheder og til udvikling af lokale produkter.

LEADER+ (2000-2006), som har samme årsbudget som LEADER II, har fået en forøget fokusering på pilotprojekter, ligesom samarbejdet er blevet gjort lettere.

Innovative aktioner på forsøgsplan

Næsten én ud af tre regionale myndigheder i EU15 har udarbejdet en "regional innovationsstrategi" (RIS) eller et "regionalt informationssamfundsinitiativ" (RISI). De mest synlige virkninger af de to initiativer har været offentlig/private partnerskaber og hjælp til små og mellemstore virksomheder med at få adgang til nye teknologier.

Et nyt system til innovative aktioner med strukturfondsstøtte på i alt ca. EUR 400 mio. blev introduceret i 2001 for at anspore regionerne til at udvikle programmer, som dels skulle styrke den regionale konkurrenceevne via teknologi og innovation (Lissabon-strategien) via indførelse af nye former for IKT (eEurope handlingsplanen) og dels fremme en bæredygtig udvikling (Göteborg). Indtil nu har tre ud af fire EU-regioner søgt om støtte til programmer vedrørende et af disse tre emner.

Forvaltningen af Strukturfondene effektiviseres

Under sidste revision af strukturfondsforordningen i 1999 blev det tilstræbt både at forenkle systemet og at decentralisere den daglige forvaltning til medlemsstaterne. Medlemsstaterne får ganske vist stadig mere ansvar for, hvordan midlerne bruges, men det er dog stadig Kommissionen, der i sidste ende er ansvarlig for udgifterne over for budgetmyndigheden. Før den nye finansieringsperiode bør forordningen revideres med sigte på at øge effektiviteten i systemet og forenkle det yderligere.

Kerneprincipperne

Programmering, partnerskab, koncentration og komplementaritet har været de centrale principper i Strukturfondene siden reformen i 1988. Programmering, forstået som planlægning af udgifter over en årrække for dermed at opnå strategiske mål, har resulteret i større sikkerhed og mere stabilitet og samhørighed i den førte politik og i de finansierede projekter. Mens programmeringsperioden er blevet forlænget, efterhånden som planlægningsevnen er blevet større, og mens målene er blevet mere kvantitetsbestemte, er bekymringen vokset over det indviklede system og den tid, det tager at vedtage programmeringsdokumenter og over behovet for at sikre, at programmerne er tilstrækkeligt fleksible til at kunne tilpasses ændringer.

Partnerskabet i udformningen og gennemførelsen af programmerne er blevet stærkere og mere omfattende, idet en række private sektorenheder, herunder arbejdsmarkedets parter samt regionale og lokale myndigheder er involveret. Dette har medført mere målrettede og innovative projekter, forbedret tilsyn og effektivitetsevaluering samt en større spredning af information om projekternes resultater, i visse tilfælde med yderligere kompleksitet i programforvaltningen som omkostning.

Koncentrationen, forstået som en finansieringsmæssig fokusering på de områder, der er hårdest tiltrængt, er forøget med tiden, men evalueringer tyder på, at ressourcerne stadig nogle gange er spredt for vidt og for tyndt. I den nuværende programmerings-

periode lever 41% af EU15-befolkningen i enten Mål 1- eller Mål 2-regioner. Den komplicerede proces med at definere sidstnævnte har imidlertid ført til en vis fragmentering af regionerne og en for stor spredning af midlerne.

Komplementariteten er i bredt omfang blevet respekteret i Mål 1-regionerne, hvilket vil sige, at Strukturfondene har suppleret snarere end erstattet eksisterende offentlige udgifter. Imidlertid har det været sværere at efterprøve, om dette også har været tilfældet for Mål 2- og især Mål 3-programmer.

Større effektivitet tilstræbes

Om end der med tiden er kommet en stadig større ekspertise i forvaltningen af fondene, ligger der stadig en stor udfordring i at forbedre effektiviteten i programmerne. Medlemsstaterne betragter ofte de nødvendige kontrolprocedurer som uønskede på grund af de forbundne omkostninger og fordi de overlapper de nationale ordninger. En særlig kritik går på, at de nuværende krav blev vedtaget så sent, at de har medført forsinkelser i gennemførelsen af programmerne. Dette har medført et pres om, at midlerne skulle bruges hurtigt, hvilket er gået ud over kvaliteten. Omkostningerne til finansiel forvaltning synes navnlig at være høje for Mål 2-programmerne.

Om end forvaltningen af de offentlige midler er forbedret, var det i sidste programmeringsperiode stadig kun en tredjedel af de evaluerede Mål 1-projekter, der var fuldført til tiden, mens en tredjedel var over et år forsinket. Desuden overskred to tredjedele af projekterne budgettet. Den disciplin, som blev pålagt med "N+2-reglen" i den nuværende periode, har dog bidraget stærkt til at forbedre udnyttelsen af strukturfondsmidler. I 2003 lå den finansielle gennemførelse af Strukturfondene således tæt på 100%.

Tilsyn er et essentielt led i systemet, men evalueringerne antyder, at det ikke har været så effektivt som forventet, til dels på grund af problemerne med at indsamle meningsfuld information. Fokuseringen på finansielle frem for på strategiske anliggender synes i øvrigt at føre til, at midlerne bruges der, hvor de er

mest effektive. Der er ganske vist sket forbedringer i den nuværende periode gennem indkredsning af indikatorer og mål. Ofte er de finansielle spørgsmål dog ikke tilstrækkeligt veldefinerede, hvorimod de strategiske spørgsmål er for bredt defineret.

Evalueringen er også blevet forbedret med tiden, men der er i praksis stadig betydelige forskelle blandt landene på dette punkt. Medlemsstaterne er nu forpligtet til at gennemføre forudgående evalueringer. Midtvejs sker evalueringen i samarbejde med Kommissionen og i god tid til, at resultaterne kan få indflydelse på de beslutninger, der skal træffes for den resterende programperiode. Efterfølgende evaluerer Kommissionen programmet, men først to år efter, at det er afsluttet. En større inddragelse af regionerne og medlemsstaterne i processen kunne gøre evalueringen mere nyttig og relevant.

For at fremme en bedre forvaltning er der i den nuværende periode indført et finansielt incitament i form af en "effektivitetsreserve" på 4% af strukturfondsressourcerne. Denne "bonus" fordeles i 2004 under forudsætning af, at de oprindelige program-satte mål faktisk er opnået.

Forvaltningssystemerne er i mange tilfælde blevet mere decentraliseret med tiden, hvilket skønnes at have haft en gunstig indvirkning på deres effektivitet, idet man herved har opnået en større lydhørhed over for regionale behov.

Udfordringen i udvidelsen

Strukturfondene er af afgørende betydning for de nye medlemsstater, der herigennem får hjælp til at styrke deres konkurrenceevne. I perioden 2000-2006 modtager tiltrædelseslandene ca. EUR 3 mia. årligt fra ISPA (til transport- og miljøprojekter), SAPARD (til udvikling af landbrug og landdistrikter) og PHARE (til at styrke økonomisk og social samhørighed samt administrations- og institutionskapacitet). Når de 10 nye medlemsstater er tiltrådt EU, vil de sammen med Bulgarien og Rumænien stadig være støtteberettiget til PHARE-midler i tre år (i alt EUR 1,6 mia. årligt).

Ved udgangen af 2003 var 324 projekter blevet godkendt under ISPA. Fordelingen mellem transport og miljø — og, for transportens vedkommende, mellem veje og jernbaner — var nogenlunde ligelig. SAPARD-budgettet på EUR 500 mio. årligt går til at støtte landenes selvstændigt udformede udviklingsplaner for landbrug og landdistrikter.

De nye medlemsstater vil være berettiget til støtte fra Strukturfondene i perioden 2004-2006. Støtten, der beløber sig til i alt ca. EUR 21,8 mia. over de tre år, vil blive koncentreret på et begrænset antal prioritetsområder for at maksimere indvirkningen og minimere problemerne i forbindelse med gennemførelsen af programmerne. Landene har udvalgt indbyrdes meget forskellige prioritetsområder, når det gælder den relative betydning, der tillægges udgifter til infrastruktur, menneskelige ressourcer og produktiv investering. Dette skyldes til dels, at landene står forskelligt rustet, hvad angår den tilgængelige aktiekapital på disse respektive områder.

Det nødvendige princip om at udvikle en strategisk tilgang og fokusere på et begrænset antal prioriteter, hvilket blev understreget i løbet af forhandlingerne, skal opretholdes i gennemførelsesfasen. Desuden skal man være særlig opmærksom på at sikre en maksimal samhørighed mellem Strukturfondene og de nationale politikker i miljø- og ligestillingssammenhæng. Samtidig hersker der bekymring i henseende til den administrative kapacitet, selv om der er gjort fremskridt på såvel nationalt regeringsniveau som på regionalt plan, og erfaringen med den programgennemførelsen i praksis vil være med til at styrke kapaciteten.

Set ud fra dette og andre perspektiver kan perioden 2004-2006 betragtes som en overgangsfase, der gør det muligt for de berørte nye medlemsstater at

forberede terrænet for den næste, meget længere programmeringsperiode.

De udfordringer, der ligger forude i forbindelse med strukturpolitikken i de nye medlemsstater, består i:

- i hver enkelt region at identificere de struktur-mangler, som har den mest skadelige indvirkning på konkurrenceevnen og vækstpotentialet og at give disse førsteprioritet;
- at udforme en langsigtet udviklingsstrategi for hver region i tråd med dens komparative styrker og svagheder, idet man erkender, at alle behov ikke kan tilgodeses samtidigt, og planlægger investeringsprojekter ud fra samspillet mellem disse og den vækstbane, regionen har tænkt at følge på langt sigt;
- på passende vis at vægte miljøhensyn i investeringsbeslutninger for dermed at sikre, at den valgte vækstbane er bæredygtig;
- at undgå en overdreven koncentration af investeringer i de nuværende vækstcentre, hvor indvirkningen af den økonomiske aktivitet kan være størst på kort sigt, men hvor det kan ske på bekostning af en velafbalanceret udvikling på langt sigt;
- at hjælpe med at styrke den administrative kapacitet til at udforme, gennemføre og forvalte udviklingsprogrammer på regionalt niveau.

1 Se f.eks. T. Padoa-Schioppa, "Efficiency, stability and equity — A strategy for the evolution of the economic system of the European Community", Oxford University Press 1987, hvor bl.a. følgende fremhæves: "der er alvorlig risiko for at forværre den regionale uligevægt under markedsliberalisering... (og) der kræves passende ledsageforanstaltninger for at fremskynde tilpasningen i strukturmæssigt svage regioner og lande... med henblik herpå er der behov for reformer og udvikling af EU's Strukturfonde" (s. 5-6).

2 Vedrørende dette og de foregående punkter henvises til rapporten "Agenda for a growing Europe", udarbejdet af en højtstående, uafhængig undersøgelsesgruppe ledet af André Sapir, i juli 2003.

Konklusioner: forslag til en reformeret samhørighedspolitik

Kommissionen vedtog den 10. februar 2004 et forslag til budget for den udvidede Europæiske Union¹ med 27 medlemsstater, gældende for perioden 2007-2013.

Dette var en vigtig beslutning, idet Kommissionen fandt det nødvendigt at styrke Unionens indsats på flere vigtige politikområder. Navnlig besluttede Kommissionen, at en ambitiøs samhørighedspolitik skulle indgå som en væsentlig bestanddel af helheden. Som et vigtigt led i den nye budgetstruktur fastholder Kommissionen det synspunkt, at samhørighedspolitikken bør tildeles et samlet og gennemskueligt budgetområde. Dette er afgørende for at opnå den vished og stabilitet, det kræver at planlægge næste generation af nationale og regionale flerårige programmer.

Beslutningen afspejlede det arbejde, der er blevet udrettet siden udgivelsen af Anden Samhørighedsrapport i 2001. Den satte gang i debatten om samhørighedspolitikens fremtid i den udvidede Union for perioden, der begynder i 2007. Følgende konklusioner, som er uddraget af denne Tredje Samhørighedsrapport, indeholder et detaljeret forslag til prioriteringer og afviklingssystem for den nye generation af programmer under samhørighedspolitikken i tråd med de brede retningslinjer, som blev afstukket i det finansielle overslag. Efter de indledende bemærkninger beskrives i Del I de nye prioriteter for samhørighedspolitikken. Del II omhandler hovedelementerne i et nyt afviklingssystem. Del III går i dybden med de ressourcemæssige følgevirkninger.

Det er værd at huske på, at samhørighedspolitikken — den ene af søjlerne i den europæiske opbygning, i lighed med indre marked og møntunionen — som

den eneste EU-politik udtrykkeligt handler om at afhjælpe økonomiske og sociale uligheder. Det er derfor en meget konkret politik, som indebærer overførsel af ressourcer mellem medlemsstaterne via EU-budgettet med det formål at fremme økonomisk vækst og bæredygtig udvikling ved at investere i mennesker og fysisk kapital.

Det betyder også, at det samhørighedsbegreb, som er blevet anvendt på europæisk plan, ikke har været en passiv ordning til omfordeling af indkomst men en dynamisk politik, der sigter på at skabe ressourcer ved at fokusere på økonomisk konkurrenceevne og på beskæftigelse, især i områder med et højt uudnyttet potentiale.

Fire udfordringer for fremtiden

Behov for mere samhørighed i en udvidet Union

EU-udvidelsen til 25 medlemsstater — og siden til 27 eller flere — vil stille den hidtil største udfordring for Unionens konkurrenceevne og indre samhørighed. Som det fremgår af denne rapport, vil udvidelsen medføre en forstørret kløft, hvad angår økonomisk udvikling, en geografisk flytning af skævhederne i retning mod øst samt en vanskeligere beskæftigelsessituation, idet de socialøkonomiske uligheder vil fordobles og EU's gennemsnitlige BNP vil falde med 12,5%.

Samtidig står hele Unionen over for udfordringerne i kølvandet på en sandsynligvis accelererende økonomisk omstrukturering som følge af globalisering, handelsåbning, teknologisk revolution, udvikling af

en økonomi og et samfund baseret på viden, befolkningsaldring og tiltagende indvandring.

Den demografiske aldring er en særlig udfordring i Europa. De betydelige regionale udsving i denne henseende genspejler tendenserne med hensyn til fødselstal, dødelighed og folkevandringer. Problemet løses ikke blot ved, at der tages højde for en stigning i den afhængige befolkningsandel. Det må også sikres, at nationale og regionale udviklingsstrategier tilpasses de demografiske omstændigheder og, ikke mindst, formår at fremme en aktiv aldringspolitik og at trække på ældre menneskers ofte underudnyttede potentiale.

Dertil kommer, at EU's økonomiske vækst er stagneret betydeligt i de tre år, der er gået, siden den sidste samhørighedsrapport blev offentliggjort. Følgelig er arbejdsløsheden igen steget mange steder i EU — med alle de sociale konsekvenser, dette fører med sig. Som springbræt til fremtiden bør Unionen fuldt udnytte de muligheder, der ligger i den aktuelle tendens til genopsving.

Unionens prioriteter styrkes

Med henblik på at styrke EU's økonomiske konkurrenceevne afstak stats- og regeringslederne på topmødet i Lissabon i marts 2000 en strategi, der skal gøre Europa til verdens mest fremgangsrige og konkurrencedygtige videnbaserede økonomi inden 2010. På Nice-topmødet i december 2000 blev målsætningerne fra Lissabon om fattigdomsbekæmpelse omsat til en samordnet EU-strategi for social inddragelse. På topmødet i Göteborg i juni 2001 blev Lissabon-strategien udbygget med en ny betoning af miljøbeskyttelse og opnåelse af et mere bæredygtigt udviklingsmønster.

Samhørighedspolitikken giver et vigtigt bidrag til at indfri målsætningerne. Vækst og samhørighed støtter nemlig hinanden. Ved at mindske ulighederne er EU med til at sikre, at alle regioner og samfundsgrupper kan bidrage til og nyde godt af Unionens samlede økonomiske udvikling. Traktatens artikel 3 og 158 genspejler denne vision, som forfatningsforslaget yderligere underbygger med en klarere henvisning til samhørighedens territoriale dimension.

Samhørighedspolitikken er også nødvendig i en situation, hvor andre fællesskabspolitikker giver vigtige fordele forenet med begrænsede men lokalt koncentrerede omkostninger. Ved at foregribe forandringer og fremme tilpasningen kan samhørighedspolitikken bidrage til at begrænse de negative følgevirkninger.

Af denne grund skal samhørighedspolitikken i alle dens dimensioner ses som en uadskillelig del af Lissabon-strategien, selv om politikudformningen bag denne strategi nu bør suppleres og ajourføres, således som Kommissionen har påpeget det i sit finansielle overslag. Samhørighedspolitikken må med andre ord indbefatte målsætningerne fra Lissabon og Göteborg, og den må gøres til hovedværktøj for gennemførelsen af disse via de nationale og regionale udviklingsprogrammer.

Kvalitetsforbedring for en mere afbalanceret og bæredygtig udvikling

Denne rapport viser, at de uligheder med hensyn til produktionsvolumen, produktivitet og jobadgang, som fortsat består lande og regioner imellem, stammer fra strukturmæssige mangler, angår nogle faktorer af afgørende betydning for konkurrenceevnen, herunder en fysisk og menneskelig kapital med utilstrækkelige kvalifikationer, manglende innovationskapacitet og regional styring samt et for lavt miljøkapitalniveau.

Prisen for ikke at føre en streng samhørighedspolitik, der sigtet på at fremme vækst og afhjælpe skævheder, måles derfor ikke som et tab af individuelt og kollektivt velvære men også økonomisk gennem et tab af potentiel realindkomst og af en højere levestandard. På grund af en integreret økonomis indbyrdes afhængighedsforhold rammer tabene ikke kun mindre konkurrencedygtige regioner eller enkeltpersoner, der enten ikke arbejder eller har uproduktive job — de rammer enhver EU-borger.

Styrkelse af den regionale konkurrenceevne via målrettet investering i hele Unionen og tilvejebringelse af erhvervsmuligheder, hvormed folk bedre kan udnytte deres evner, vil således underbygge

den samlede EU-økonomis vækstpotentiale til alles fordel. Regionalpolitikken sikrer en mere afbalance-ret spredning af økonomisk aktivitet i Unionen og bidrager derved til at mindske presset som følge af overkoncentration, trafikale overbelastning og flaskehalse.

Nyt partnerskab for samhørighed

Reformen af samhørighedspolitikken bør også være en anledning til at fremme effektivitet, gennemskuelighed og politisk ansvarlighed. Dette kræver først og fremmest, at der defineres en strategisk politisk tilgang, som klart udtrykker prioriteterne, sikrer samordning med det økonomiske og sociale styresystem og tillader en regelmæssig, åben revision af de opnåede fremskridt.

Den logiske slutning af ovenstående er, at institutionskapaciteten på alle styreniveauer i hele Unionen må styrkes, idet der bygges på en af samhørighedspolitikkenes hovedstyrker.

Ny arkitektur til EU's samhørighedspolitik efter 2006

Mere målrettede interventioner

En generel konklusion af ovennævnte offentlige debat om samhørighedspolitikken fremtid var, at en række emner har betydning for samhørigheden i EU som helhed. (...*"konkurrenceevne, bæredygtig udvikling samt økonomisk og social omstrukturering er relevant i alle medlemsstater"*²). Disse elementer er nøglen til den rette forståelse af følgende forslag angående de fremtidige prioriteter.

Kommissionen foreslår således, at aktioner støttet af samhørighedspolitikken skal fokuseres på investering i et begrænset antal fællesskabsprioriteter i tråd med dagsordenerne fra Lissabon og Göteborg og på områder, hvor fællesskabsinterventioner kan forventes at have en løftestangseffekt og skabe en væsentlig merværdi. I overensstemmelse hermed foreslår Kommissionen, hvad angår de regionale programmer, en koncentreret liste med nogle få ho-

vedtemaer, nemlig: **innovation og vidensøkonomi, miljø og risikoforebyggelse, tilgængelighed og tjenesteydelser af generel økonomisk interesse**. I de beskæftigelsesrelaterede programmer fokuseres der på gennemførelse af de reformer, der er nødvendige for at gøre fremskridt mod fuld beskæftigelse, forbedre kvaliteten og produktiviteten på arbejdspladserne og fremme social inddragelse og samhørighed, modsvarende retningslinjerne og anbefalingerne i **den europæiske beskæftigelsesstrategi**.

Disse prioriterede temaer skulle gælde for Unionen generelt men suppleres og tilpasses i forhold til de konkrete forhold i de mindre udviklede regioner og medlemsstater, der stadig har særlige behov, når det gælder f.eks. anlæg af infrastrukturer og opbygning af institutionskapacitet. Disse aspekter er behandlet i de følgende afsnit (nærmere detaljer findes i den første Boks sidst i dette afsnit).

Tre fællesskabsprioriteter

Opfølgningen på de prioriterede emner skulle tilrettelægges omkring et forenklet og mere gennemskueligt rammeværk med den fremtidige programgeneration inddelt i tre kategorier, nemlig *"Konvergens"*, *"Regional konkurrenceevne og beskæftigelse"* samt *"Territorialt samarbejde"*.

Konvergens: støtte af vækst og jobskabelse i de mindst udviklede medlemsstater og regioner

Konvergensprogrammerne berører de mindst udviklede medlemsstater og regioner, som ifølge Traktaten har toprioritering i Fællesskabets samhørighedspolitik. Ifølge Traktaten er målet nemlig at *"formindske forskellene mellem de forskellige områders udviklingsniveauer og forbedre situationen for de mindst begunstigede regioner eller øer, herunder landdistrikter"* (Artikel 158). Udvidelsen vil i hidtil uset grad forøge skævhederne inden for Unionen og det vil kræve en langsigtet, vedholdende indsats at mindske disse.

Denne målsætning ville først og fremmest berøre de regioner³, hvis BNP pr. capita ligger under 75% af EU-gennemsnittet⁴.

I denne sammenhæng skulle hovedmålet for samhørighedspolitikken bestå i at fremme de vækstfremmende forhold og faktorer, der fører til reel konvergens. Strategierne skulle afstikkes med sigte på at udvikle langsigtet konkurrenceevne og beskæftigelse.

Kommissionen foreslår, at der under denne kategori afsættes midlertidig støtte til regioner, hvis BNP pr. capita ville have ligget under 75% gennemsnittet for EU-15 (den såkaldt "statistiske effekt" af udvidelsen). Dette er regioner, i hvilke de objektive omstændigheder er uændrede, selv om deres BNP pr indbygger ville være forholdsmæssigt højere i den udvidede Union. I rimelighedens interesse og for at give de berørte regioner mulighed for at fuldføre konvergensprocessen skulle støtten til de såkaldte "udfasningsregioner" af den nuværende generation tildeles en højere støtte end vedtaget i Berlin i 1999.

Det bør bemærkes, at Kommissionen med dette forslag — af hensyn til koncentrationen og en mere effektiv overordnet samhørighedspolitik — har valgt den strengeste af de fire løsninger, der blev fremlagt i Anden Samhørighedsrapport. Støtten skulle således ophøre i 2013 og ikke følges op med endnu en udfasningsperiode.

Programmerne skulle støttes af midler fra Den Europæiske Fond for Regional Udvikling (EFRU), Den Europæiske Socialfond (ESF) og Samhørighedsfonden⁵ i henhold til principperne i Traktaten.

Eksempelvis skulle **EFRU** yde støtte til at:

- modernisere og diversificere den økonomiske struktur i EU's medlemsstater og regioner med særlig opmærksomhed på innovation og erhverv. Midlerne skulle navnlig bestå i at knytte tættere bånd mellem forskning og erhvervsliv, skabe bedre adgang til brug af IKT (informations- og kommunikationsteknologi), udvikle gunstige vilkår for forskning og udvikling, forbedre adgangen til

finansiering og know-how samt anspore til nye aftaler om virksomhedssamarbejde;

- udvide og opgradere basale infrastrukturer, herunder transport-, telekommunikations- og energinet, vandforsyning og miljøfaciliteter;
- værne om miljøet, navnlig ved at hjælpe medlemsstaterne til fuld overholdelse af EU-lovgivningen, støtte udviklingen af miljøvenlig industri, renovere nedslidte industrianlæg, støtte initiativer til forebyggelse af natur- og teknologirisici, investere i infrastruktur tilknyttet Natura 2000 som bidrag til en bæredygtig udvikling, fremme mere miljørigtige transportformer samt udvikle de vedvarende energikilder og fremme deres anvendelse;
- styrke de nationale og regionale forvaltningsmyndigheders institutionsmæssige kapacitet til at administrere Strukturfondene og Samhørighedsfonden.

ESF skulle tildeles en styrket rolle som Fællesskabets hovedinstrument til understøtning af den europæiske beskæftigelsesstrategi og yde støtte til at:

- forbedre kvaliteten og lydhørheden af arbejdsmarkedsinstitutionerne, de almene og erhvervsrettede uddannelsessystemer samt social- og sundhedssektorerne;
- øge investeringen i de uddannelsesniveauer, der leverer menneskelig kapital, tilpasse borgernes kvalifikationer og sikre alle adgang til arbejdsmarkedet;
- fremme den offentlige forvaltnings tilpasning til forandringer via administrations- og kapacitetsopbygning.

Med den nye generation af beskæftigelsesrelaterede programmer burde man desuden tilstræbe at drage lære af de aktuelle EQUAL-initiativer (om innovation, magtudflytning, partnerskab og tværnationalt samarbejde om beskæftigelsesforhold) rundt om i EU.

Samhørighedsfonden skal hjælpe medlemsstater med et BNI på under 90% af EU-gennemsnittet⁶. For indeværende periode foreslår Kommissionen at fastholde midtvejsevalueringen af berettigelsen til støtte fra Samhørighedsfonden.

I overensstemmelse med prioriteterne i det finansielle overslag bør Samhørighedsfonden styrke sit bidrag til en bæredygtig udvikling. I denne henseende skulle de tværeuropæiske transportnet, især projekter af fælles europæisk interesse, samt miljøinfrastrukturer fortsat have hovedprioriteten. For at nå en passende balance, der genspejler de nye medlemsstaters særlige behov, påregnes det også at støtte f.eks. projekter om udbygning af jernbaner, skibsruter, indenlands vandveje og kombinationer af flere transportformer ud over TEN-T, bæredygtig bytransport og vigtige miljøinvesteringer på nøgleområder inden for energieffektivitet eller vedvarende energi.

Regional konkurrenceevne og beskæftigelse: Foregribelse og fremme af forandring

Interventioner i de mindre udviklede medlemsstater har fremdeles førsteprioritet i samhørighedspolitikken, men analyserne af den tredje samhørighedsrapport bekræfter, at der i forskellige grader også er vigtige udfordringer, som berører alle medlemsstater.

Især må alle medlemsstater, regioner og borgere tilpasse sig en verden i hurtig økonomisk og social forandring og omstrukturering, handelsglobalisering og udvikling i retning af videnbaseret økonomi og samfund. Andre problemer, der angår alle, er befolkningsaldring, tiltagende immigration, arbejdskraftmangel inden for vigtige sektorer og problemer med social inddragelse.

I denne forbindelse må Unionen have en vigtig rolle at spille. For det første har implementeringen af Lisabon-dagsordenen været skuffende. Her vil Fællesskabets økonomiske støtte kunne virke som en katalysator, der medvirker til at mobilisere nationale og regionale politikker og ressourcer og til at målrette dem mere beslutsomt mod Unionens mål.

For det andet er den synlige tilstedeværelse af samhørighedsinterventioner i hele EU af afgørende betydning for at sikre Unionens politiske, økonomiske og sociale sammenhæng og for at fremme såvel offentlige som private aktørers medvirken og engagere disse i indfri Unionens målsætninger.

Hvad angår samhørighedspolitikken uden for de mindst udviklede medlemsstater og regioner foreslår Kommissionen følgende dobbelte indfaldsvinkel:

- 1) For det første ville samhørighedspolitikken via *regionale* programmer kunne hjælpe regioner og regionale myndigheder med at foregribe og fremme økonomisk forandring i industri-, by- og landområder, nemlig ved at styrke deres konkurrenceevne og tiltrækningskraft under hensyntagen til eksisterende økonomiske, sociale og territoriale uligheder;
- 2) For det andet ville samhørighedspolitikken via *nationale* programmer kunne hjælpe befolkningen med at foregribe og tilpasse sig økonomisk forandring på linje med de politiske prioriteter i den europæiske beskæftigelsesstrategi, nemlig ved at understøtte politikker med sigte på fuld beskæftigelse, kvalitet og produktivitet på arbejdspladserne samt social inddragelse.

Regional forandring foregribes og fremmes

De regionale programmer vil medvirke til at afhjælpe by- og landområders problemer med økonomisk omstrukturering og andre svagheder. I denne rapport beskrives de vanskeligheder, som præger mange områder, f.eks. hvor man er afhængig af traditionel industri, byområder i tilbagegang eller landdistrikterne, hvor man ofte er hårdt ramt af befolkningsspredning eller -aldring og ringe tilgængelighed.

Under de nye programmer foreslår Kommissionen en stærkere koncentration af interventioner på ovennævnte tre prioriterede emner (se Boks).

Den eneste finansieringskilde for de nye programmer skulle være EFRU. Allokeringsmæssigt må man skelne to grupper af regioner, nemlig:

- EU-regioner⁷, der ikke er dækket af hverken konvergensprogrammerne eller af nedennævnte "indfasningsstøtte".
- De regioner, som i dag er støtteberettigede under Mål 1, og som ikke opfylder konvergensprogrammernes kriterier, selv i mangel af den statistiske effekt af udvidelsen. Sådanne regioner skulle tildeles højere støttebeløb (under kategorien "indfasning") på overgangsbasis. Nedtrapningen skulle foregå på lignende måde som for regioner, der ikke længere er støtteberettigede under Mål 1 i perioden 2000-06.

Hjælp til folk med at foregribe og tilpasse sig forandringer

Aktionerne på dette område skulle udføres via nationale programmer med det mål at fremme indførelse og implementering af strukturreformer på arbejdsmarkedet og styrke den sociale inddragelse i tråd med den europæiske beskæftigelsesstrategis mål og retningslinjer.

I dette øjemed skulle støtten fokuseres på tre politiske prioriteringer, som er afgørende for implementeringen af beskæftigelsesstrategien, og hvor fællesskabsfinansiering vil kunne tilføje en merværdi:

- forøgelse af arbejdstageres og virksomheders tilpasningsevne ved dels at investere i kvalifikationer og efteruddannelse i virksomheden og dels at støtte udviklingen af effektive strategier til livslang læring;
- tiltrækning af flere arbejdstagere og forebyggelse af tidligt arbejdsophør, især gennem en aktiv ældrepolitik og ordninger, der støtter kvindedeltagelse;
- forøgelse af beskæftigelsespotentialet hos befolkningsgrupper, som har særlig svært ved at komme ind på arbejdsmarkedet og beholde de-

res job, herunder handicappede, etniske minoriteter og indvandrere.

ESF skulle være den eneste finansieringskilde til de nye programmer.

Europæisk territorialt samarbejde: fremme af en harmonisk og afbalanceret udvikling af EU's samlede landområde

I Anden Situationsrapport om økonomisk og social samhørighed⁸ påpegede Kommissionen, at: *"der er bred anerkendelse af den store merværdi for EU af aktionerne til fremme af samarbejdet og udvekslingen af erfaringer og god praksis samt af den rolle, EF-initiativprogrammerne spiller. De hyppigst nævnte aspekter er styrkelsen af de tværnationale, grænseoverskridende og tværregionale samarbejdsinstrumenter samt indsatsen til fordel for områderne ved EU's ydre grænser"*.

På basis af erfaringen fra det nuværende INTERREG-initiativ foreslår Kommissionen at skabe en ny, særskilt målsætning om at fremme en harmonisk og afbalanceret integration af Unionens samlede landområde ved at støtte samarbejdet mellem dens forskellige komponenter om emner af vigtighed for Fællesskabet på grænseoverskridende, tværnationalt og tværregionalt plan.

Aktionen skulle finansieres af EFRU og målrettes på integrerede programmer forvaltet af en samlet myndighed i henhold til de centrale fællesskabsprioriteter, der blev afstukket på topmøderne i Lissabon og Göteborg.

Principielt ville alle regioner (defineret på NUTS III-niveau) langs de ydre og indre grænser, såvel til lands som til vands⁹, blive berørt af *grænseoverskridende samarbejde*. Målet skulle bestå i at fremme fælles løsninger på fælles problemer blandt nabomyndigheder, herunder udvikling af by-, land- og kystområder og af erhvervsrelationer og netsamarbejde mellem små og mellemstore virksomheder.

Kommissionen agter i den forbindelse at fremlægge **et nyt lovgivningsinstrument** i form af en europæisk samarbejdsstruktur ("grænseoverskridende regi-

onal myndighed"), der skal sikre, at medlemsstater, regioner og lokale myndigheder — såvel inden som uden for EU-programregi — kan beskæftige sig med de traditionelle juridiske og administrative problemer, der opstår under forvaltningen af grænseoverskridende programmer og projekter. Hensigten er at udstyre den nye lovgivningsstruktur med kapacitet til at udføre samarbejdsaktiviteter på vegne af offentlige myndigheder.

For at muliggøre en mere effektiv indsats langs den udvidede Unions ydre grænser vil Kommissionen foreslå en et "nyt naboskabsinstrument" (NNI) som led i den europæiske naboskabsstrategi. NNI skulle fungere på begge sider af de ydre grænser, herunder, i relevant omfang, også de maritime. NNI vil blandt andet fremme en bæredygtig økonomisk og social udvikling, idet der bygges videre på tidligere erfaringer med grænseoverskridende samarbejde, især partnerskab, flerårig programmering og samfinansiering.

Hvad angår den bredere indsats for at fremme det *tværnationale samarbejde*, bør der drages lære af den aktuelle erfaring. Navnlig vil de berørte medlemsstater og regioner blive opfordret til at bedømme nyttigheden og effektiviteten af de 13 eksisterende samarbejdszoner (defineret under INTERREG IIIB) i lyset af udvidelsen. Målet skulle bestå i, at der i samråd med Kommissionen træffes beslutning om en række tværnationale samarbejdsområder med tilstrækkelig sammenhæng, og på hvilke der er fælles interesser og muligheder at udvikle. Et sådant samarbejde agtes fokuseret på nogle strategiske prioriteter med tværnational karakter, herunder forskning og udvikling, informationssamfund, miljø, risikoforebyggelse og integreret forvaltning af vandressourcer.

Kommissionen foreslår endvidere, at regionerne i fremtiden indarbejder aktioner på området *inter-regionalt samarbejde* i deres regionale programmer. I dette øjemed ville der i regionalt regi skulle afsættes en vis mængde midler til udveksling, samarbejde og netværksopbygning med regioner i andre medlemsstater. Derudover ville Kommissionen tilstræbe at fremme erfaringsudveksling og god prak-

sis på europæisk plan via netværkssamarbejde med regioner og byer.

Et sammenhængende svar på konkrete territoriale karakteristika

Et af en effektiv samhørighedspolitikks væsentligste kendetegn er dens tilpasningsevne i forhold til de berørte landområders konkrete behov.

I denne rapport påvises det, at særlige geografiske eller naturlige handicap kan forstærke udviklingsproblemerne, især i EU's yderregioner, i mange øsamfund og bjergegne samt i Unionens tyndt befolkede områder længst nordpå.

I rapporten indkredses ligeledes den rolle, de større byer overalt i Unionen spiller som centre for økonomisk udvikling, selv om de også slås med problemer som følge af miljøbelastning, social udelukkelse og økonomisk omstrukturering. Det fremgår desuden af analysen, at der fortsat venter landdistrikterne forandringer i stor stil. En genoplivning af disse områder forudsætter, at de økonomiske aktiviteter spredes og båndene til byområderne styrkes.

I erkendelse af de uensartede omstændigheder og udfordringer finder Kommissionen, at den næste generation af programmer bør defineres på en måde, så der kan tages fat på diverse territoriale problemer (og muligheder) uden behov for lige så mange forskellige programmer eller instrumenter. Ethvert individuelt program bør derfor danne rammerne for ulige situationer, som skal takles, og for sammenhængende og holistiske problemløsninger.

Integration af byers forfordeling og genopretning i regionale programmer: URBAN+

Ovenstående afsnit er relevant for bypolitik. På basis af URBAN-initiativets styrke agter Kommissionen at opprioritere de bymæssige anliggender ved fuldt ud at integrere aktioner på dette område i programmet.

For at gennemføre dette skulle hver medlemsstat i begyndelsen af næste programmeringsperiode foreslå en liste over byområder, der skulle nyde godt af en specifik aktion inden for programmerne. Omfanget af problemer, som storbyerne står over for, og byernes rolle med hensyn til at fremme den regionale udvikling, tyder på, at antallet af berørte byer burde være højere end de 70, som i dag er dækket af URBAN-initiativet i EU-15.

Det er af vital betydning for byaktionernes succes, at bymyndighederne inddrages i både udformningen og forvaltningen af programmerne. Der forudses derfor at være behov for en uddelegering af ansvarsbeføjelser til disse myndigheder inden for de regionale programmer. Omfanget af interventioner organiseret på denne måde skulle fastlægges efter programudarbejdelsen. Det bør dog bemærkes, at mere end 10% af det samlede EU-bidrag til Mål 1 og 2 direkte eller indirekte afsættes til finansiering af byrelaterede foranstaltninger.

Som nævnt ovenfor skulle et sådant samarbejde mellem byer — som en vigtig del af EU-indsatsens merværdi — indbefattes under målsætningen "territoriant samarbejde".

De mest afsides regioner

Som led i målsætningen om konvergens agter Kommissionen at udarbejde et særskilt program, der skal kompensere for yderregionernes særlige byrder, i henhold til Traktatens artikel 299.2 og på anmodning af Det Europæiske Råd i Sevilla, den 21.-22. juni 2002. Derudover indlægges aktionen *Grand Voisinage* ("det store nabolag"), der skal fremme samarbejdet mellem nabolande, ind under de nye programmer i relation til "europæisk territoriant samarbejde". Som opfølgning på Rådets anmodning vil Kommissionen inden længe fremlægge en rapport om den overordnede strategi for de mest afsides regioner.

Udvikling i regioner med geografiske handicap — en permanent udfordring

Problemerne med svær tilgængelighed og afsondring fra store afsætningsmarkeder er særlig udtalte

på mange øer, i visse bjergegne og i tyndt befolkede egne, især længst nordpå i Unionen.

Allokeringen af midler til prioriteten "Regional konkurrenceevne og beskæftigelse" bør ske ud fra disse "territoriale" kriterier og følgelig i forhold til den relative ulempe for regioner med geografiske handicap. Medlemsstaterne bør sikre, at disse regioners særlige omstændigheder tilgodeses ved målretning af ressourcer i de regionale programmer.

Med henblik på at skabe mere liv i disse undertiden forsømte områder og af hensyn til den større offentlige investering pr. capita foreslås det at øge det maksimale fællesskabsbidrag til fordel for landområder med permanente geografisk handicap.

Bedre planlægning af instrumenter til fordel for landdistrikter og for omstrukturering af fiskerisektoren

I meddelelsen om "de finansielle perspektiver" foreslår Kommissionen at forenkle og afklare de forskellige instrumenter til understøttning af landdistrikternes og fiskerisektorens udvikling.

De nuværende instrumenter i relation til udvikling af landdistrikter skulle samles i et enkelt instrument under den fælles landbrugspolitik og udformes med sigte på:

- at øge landbrugssektorens konkurrenceevne gennem støtte til omstrukturering (f.eks. investeringsstøtte til unge landmænd, informations- og promoveringstiltag mv.);
- at styrke miljøet og naturen på landet gennem støtte til landforvaltning, herunder samfinansiering af aktioner til landdistriktudvikling i tilknytning til Natura 2000-naturbeskyttelsessteder (f.eks. om landbrugsmiljø, skovbrug og udpræget fordelte områder);
- at forbedre livskvaliteten i landdistrikterne og fremme diversificeringen af økonomiske aktiviteter gennem foranstaltninger rettet mod landbrugssektoren og andre aktører på landet (f.eks.

om kvalitativ produktionsomlægning, fødevarer-kvalitet, landsbyrestauration mv.).

Det nuværende fællesskabsinitiativ, LEADER+, skulle fremover indgå i en overordnet programmering.

Tilsvarende skulle indsatsen med sigte på omstrukturering af fiskerisektoren samles under et enkelt instrument med fokus på aktioner til imødegåelse af erhvervets omstrukturingsbehov og til forbedring af arbejds- og levevilkår i områder, hvor sektoren, herunder akvakultur, spiller en vigtig rolle.

Et vigtigt aspekt i forslagene er, at de økonomiske midler, der skulle overgå fra samhørighedspolitikken til de nye instrumenter, fortsat skulle anvendes på en måde, der vedvarende ville sikre den samme grad af fokusering på at hjælpe de mindre udviklede regioner og lande, som er dækket af konvergensprogrammerne.

Ud over ovennævnte interventioner ville samhørighedspolitikken også skulle støtte omlægningen af økonomien i landdistrikter og fiskeriafhængige områder bort fra de traditionelle aktiviteter i overensstemmelse med de prioriterede punkter (se Boks).

Samordning og komplementaritet med andre fællesskabspolitikker

Samhørighedspolitikken er et væsentligt supplement til andre EU-omspændende udgifter på områderne innovation (forskning/udvikling, erhvervsliv, informationssamfund og miljøvenlig teknologi), netværk (transport, energi og kommunikation) samt uddannelse og kultur. Samhørighedspolitikken er nemlig med til at sikre den opbygning af fysisk og institutionsmæssig kapacitet, som alle medlemsstater og regioner på tværs af Fællesskabet behøver for at kunne nyde godt af de øvrige politikområder. Forvaltningen af både disse og samhørighedspolitikken vil fremover kunne styrkes via en mere vedvarende dialog og informationsudveksling samt en bedre aktivitetssamordning.

Spørgsmålet om komplementaritet berører en række politikområder. Der bør ofres særlig opmærk-

somhed på at sikre, at de nationale og regionale programmer omfatter aktioner til fordel for køns-
ligestillingen.

Tilsvarende bør samhørighedspolitikken i praksis være med til at fremme overholdelsen af det indre markeds regler, især i henseende til lovgivningen om offentlige indkøbsaftaler. En hurtig og effektiv gennemførelse af den nye lovgivningspakke om offentlige indkøbsaftaler i medlemsstaterne ville medvirke til at forenkle procedurerne og dermed gøre samhørighedspolitikken mere virksom.

På et andet plan ville samhørighedspolitikken kunne effektiviseres via en bedre samordning med de overordnede retningslinjer for medlemsstaternes og Fællesskabets økonomiske politikker, og med den europæiske beskæftigelsesstrategi.

Et afgørende spørgsmål er sammenhængen mellem samhørigheds- og konkurrencepolitikken. Regioner med et BNP på under 75% af gennemsnittet bør fortsat være berettigede til statsstøtte jævnfør Traktatens artikel 87.3(a). For regioner, der rammes af den "statistiske effekt", skulle der i begyndelsen af perioden gælde en øvre grænse for statsstøtte på tilsvarende måde som foreskrevet i artikel 87.3(a). Disse regioner ville komme ind under statsstøtteordningen som defineret i artikel 87.3(c) men, senest fra udgangen af 2013, blive underlagt samme artikels relevante begrænsninger for graden af statsstøtte.

Yderregionerne (som defineret i Traktatens artikel 299), der ikke ville være dækket under det nye konvergensmål, skulle desuden begunstiges via en særskilt, midlertidig statsstøtteordning med begrænsninger for støtte af en type, der i sin oprindelige form ville være sammenlignelig med dem, der er defineret under artikel 87.3(a), efterfulgt af en gradvis reduktion.

For så vidt angår andre regionale programmer foreslår Kommissionen at afskaffe det nuværende system med detaljerede lister over støtteberettigede områder på subregionalt plan (se nedenfor). Herved ville ansvaret for sammenhængen blive lagt på det niveau, hvor prioriteringerne om finansiering fastlægges, og ikke ude i de geografiske områder, hvor

de støttede aktioner gennemføres. Det vil sige, at bortset fra konvergensmålet, vil de forskellige interventionsområder skulle følges op på en måde, der er forligelig med de gældende regler om statsstøtte. Samtidig agter Kommissionen fortsat at revidere de relevante statsstøtteregler under hensyn til ovennævnte prioriteter.

Kommissionen ønsker at forenkle reglerne om andre former for statsstøtte, som ikke udtrykkeligt er omfattet af eksisterende rammer, retningslinjer eller forordninger. Dette vedrører tilfælde med bevilling af begrænsede statsstøttebeløb. Kriteriet for afgørelsen skulle bestå i særlig afprøvning af støttens væsentlige følgevirkninger (*significant impact test*). Hermed ville man opnå en langt højere grad af lovgivningsmæssig sikkerhed og fleksibilitet, end hvad der i dag er muligt med *minimis*-reglen, når det gælder såvel medlemsstaternes som regionernes behandling af lokale udviklings- og beskæftigelses-spørgsmål.

Reformet afviklingssystem

Måden, hvorpå politikkerne gennemføres, er afgørende for deres effektivitet. Afviklingssystemet i forbindelse med samhørighedspolitikken har vist sin evne til at levere kvalitetsprojekter af europæisk interesse ude i marken og samtidig holde en høj standard i forvaltningen og styringen af de offentlige udgifter, fordi dette system:

- gør det muligt at planlægge interventioner inden for et stabilt, mellemfristet (flerårigt) rammeværk, som gennemførelsen af større investeringer kræver;
- gennem integrerede udviklingsstrategier forener målrettet investering i udstyr, infrastruktur, innovation og menneskelige ressourcer inden for et fælles, sammenhængende sæt rammer under hensyntagen til de særlige omstændigheder i regionerne;
- fremmer en sund styreform via et tættere offentligt/privat partnerskab;

- som resultat af samfinansieringsordninger skaber en løftestangseffekt ved at tiltrække yderligere investeringer fra nationale offentlige og private kilder;
- ansporer til en mere nøjeregnende offentlig udgiftspolitik, der herved bliver mere omkostningseffektiv og samtidig forligelig med det indre marked.

Denne rapport understreger imidlertid behovet for at afhjælpe visse vanskeligheder, som er opstået under implementeringen af de aktuelle programmer. Samhørighedspolitikens hovedprincipper — programmering, partnerskab, samfinansiering og evaluering — bør fastholdes. Men i en udvidet Union vil man kunne forbedre politikens effektivitet ved at indføre en række reformer med sigte på, for det første, at ansøre til en mere strategisk programmeringstilgang; for det andet at uddelegere flere ansvarsområder til partnerskaber ude i felten på medlemsstats-, regions- og lokalplan; for det tredje at styrke effektiviteten og kvaliteten af de programmer, der samfinansieres via et styrket, mere gennem-sigtigt partnerskab og strengere overvågningsmekanismer samt, for det fjerde, at forenkle styringen af systemet ved at indføre mere gennemsækelighed, differentiering og proportionalitet og samtidig sikre en sund finansiel forvaltning.

Det bør anføres, at grænserne for decentralisering som følge af forenkling bestemmes af den kendsgerning, at Kommissionen er ansvarlig over for budgetmyndigheden og offentligheden i henseende til en sund finansiel forvaltning og til resultaterne af de samfinansierede aktiviteter. Reformen af implementeringssystemet i alle aspekter, således som den er fremstillet i det følgende, skulle gennemføres i fuld overensstemmelse med Traktaten og med grundprincipperne i den nye finansforordning (artikel 155)¹⁰.

Lovgivningspakken for den nye samhørighedspolitik skulle fremlægges og vedtages samtidig for at sikre en større sammenhæng og effektivitet fra programmeringsperiodens begyndelse.

Mere strategisk fokusering på Unionens prioriteter

Kommissionen foreslår, at Rådet med udtalelse fra Parlamentet vedtager et overordnet strategisk dokument for samhørighedspolitikken forud for den nye programmeringsperiode, baseret på et kommissionsforslag med klare prioriteter for medlemsstaterne og regionerne.

Denne strategiske tilgang skulle være ledetråd for implementeringen af politikken og øge den politiske ansvarlighed. Hermed ville man mere præcist kunne fastslå den ønskede grad af synergi mellem samhørighedspolitikken og dagsordenerne fra Lissabon og Göteborg. Samtidig ville man sikre en større sammenhæng med de overordnede retningslinjer for de økonomiske politikker og den europæiske beskæftigelsesstrategi.

EU-institutionerne skulle hvert år evaluere de opnåede fremskridt med hensyn til de strategiske prioriteter og de opnåede resultater på grundlag af en kommissionsrapport med sammenfatning af medlemsstaternes situationsrapporter.

Som understøtning af dette arbejde må evalueringsopgaverne nydefineres og gøres mere strategiske og resultatorienterede.

Forenkling baseret på mere subsidiaritet

Allerede i indeværende periode har Kommissionen indledt en tilbundsgående undersøgelse af måder, hvorpå forvaltningen af samhørighedspolitikken vil kunne gøres mere strømlinet, og foreslår, at en række vigtige aspekter i systemet forenkles yderligere til næste periode.

Programmering

Programmeringssystemet skulle forenkles på følgende punkter:

- På *det politiske plan* skulle medlemsstaterne hver især, ud fra det strategiske dokument vedtaget af Rådet, udarbejde et politisk dokument om landets

udviklingsstrategi. Dette skulle efter forhandling med Kommissionen danne rammen for udarbejdelse af tematiske og regionale programmer men ikke — som den eksisterende EF-støtteramme — fungere som et styringsredskab.

- På *det operationelle plan* skulle Kommissionen ud fra det politiske dokument vedtage nationale og regionale programmer for hver medlemsstat. Programmerne skulle udelukkende defineres samlet eller på højprioritetsniveau og med understregning af de vigtigste foranstaltninger. De yderligere enkeltheder, som i dag afspejles i et "programtillæg", samt forvaltning fra sag til sag skulle afskaffes.

Hermed ville man sikre samordning og sammenhæng mellem fondene på både politisk og operationelt plan.

Antallet af fonde skulle begrænses til tre (EFRU, ESF og Samhørighedsfonden) mod de nuværende seks (se Boks under dette afsnit).

I modsætning til de nuværende flerfondsprogrammer skulle de fremtidige EFRU- og ESF-interventioner sigte mod at fungere med én enkelt fond pr. program. I denne forbindelse skulle aktionen tilknyttet hver af fondene gøres mere sammenhængende ved at lade henholdsvis EFRU og ESF finansiere resterende aktiviteter tilknyttet menneskelig og fysisk kapital. Finansieringen af disse aktiviteter skulle være begrænset og direkte forbundet med hver af fondenes vigtigste interventionsområder. Dette ville muliggøre en forenkling såvel som en mere effektiv programmering.

Samhørighedsfonden og EFRU skulle følge et samlet programmeringssystem i alle anliggender om transport- og miljøinfrastrukturer. Store projekter skulle vedtages særskilt af Kommissionen men forvaltes inden for de relaterede programmer.

Finansiell forvaltning og samfinansiering

Udbetalingerne skulle fremover ske på niveau svarende til hver enkelt højprioritet og ikke længere,

som nu, på det lavere "foranstaltningsniveau". Udbetalingssystemet (forskud og godtgørelse) såvel som princippet om automatisk forpligtelsesfrigørelse ("N+2"-reglen) skulle fastholdes..

Udgiftsberettigelsen skulle for en stor del afgøres ud fra nationale regler, bortset fra nogle få undtagelser som f.eks. moms, teknisk bistand og passive interesser¹¹, hvor fællesskabsreglerne fortsat ville være gældende.

Finansiell kontrol

Kontrolsystemerne skulle fungere på basis af proportionalitetsprincippet, således at dels graden af samfinansiering fra Fællesskabet og dels de nationale eller regionale kontrolsystemers egnethed ville være bestemmende for Kommissionens interventionsniveau. Under en vis tærskel ville medlemsstaterne kunne vælge at bruge deres egne nationale kontrolsystemer til de pågældende programmer og Kommissionen ville så i princippet forlade sig på en vitterlighedserklæring fra en uafhængig national kontrolinstans. Kommissionen ville fortsat anvende sine procedurer vedrørende regnskabsafslutning og finansiell korrektion for dermed at kunne påtage sig sit ansvar for budgetanvendelsen.

Proportionalitet og yderligere forenkling af den finansielle forvaltning og kontrol burde gå hånd-i-hånd med strengere sanktioner og omgående genopretning i tilfælde af uregelmæssigheder eller bedrageri.

Additionalitet

Additionalitet — dvs., at EU-ressourcer bør supplere og ikke erstatte nationale ressourcer — skulle fortsat være et kerneprincip i samhørighedspolitikken. I tråd med proportionalitetsprincippet ville Kommissionen imidlertid foretage kontrol på dette område inden for målsætningerne om "konvergens". Medlemsstaterne ville være ansvarlige for at sikre overholdelsen af additionalitetsprincippet inden for programmerne "Regional konkurrenceevne og beskæftigelse" og "Europæisk territorielt samarbejde".

Partnerskab og samarbejde

Partnerskabet skulle forbedres ved at styrke komplementariteten og samarbejdet mellem medlemsstater, regioner og lokale myndigheder på både program- og implementeringsniveau. I denne henseende burde medlemsstaterne hver især ifølge deres institutionelle ordninger tilstræbe at samordne de forskellige styreniveauer gennem trepartsaftaler.

Med henblik på en bedre styring skulle arbejdsmarkedets parter og repræsentanter fra civilsamfundet via egnede mekanismer inddrages stadig mere i udformning, implementering og opfølgning af interventionerne.

For at øge løftestangeffekten må der lægges mere vægt på tidssvarende finansieringsformer. En reformretning kunne bestå i at styrke partnerskabet med den Europæiske investeringsbank (EIB) og den Europæiske Investeringsfond (EIF) ved f.eks. at knytte stærkere bånd mellem samfinansieringsrenten og den økonomiske bæredygtighed af programmer og projekter.

Disse foreslåede ændringer burde kunne gøre det politiske arbejde mere gennemsigtigt og dermed gøre det mere tilgængeligt for private borgere og virksomheder, så flere projekter kunne skride fremad og bidrage til en bedre udnyttelse af pengemidlerne i kraft af en forøget konkurrence om støtte-tildeling.

Mere koncentration

Den største koncentration af ressourcer skulle fortsat tilgå de mindre velstående medlemsstater og regioner, fremover med hovedvægt på de nye medlemsstater. Inden for de individuelle udviklingsprogrammer skulle koncentrationen sikres ved en fokusering på Lissabon- og Göteborg-prioriteterne og, hvad angår "konvergensregionerne", på opbygning af institutionskapacitet.

Med hensyn til de regionale programmer om konkurrenceevne har den nuværende fokusering på zoneinddeling (under Mål 2) af støtteberettigede områder i kommunalt eller tilsvarende regi medført,

at begrebet koncentration næsten udelukkende er blevet fortolket i "mikrogeografisk" forstand. Den geografiske koncentration af ressourcer på de mest forfordelte pengekasser eller områder skal ganske vist også fremover vægtes højt, men samtidig må det erkendes, at sådanne områders fremtidsudsigter er nært knyttet til den givne regions fremgang som helhed.

Som det er blevet erkendt af mange regioner, kræves der en sammenhængende strategi for en hel region som middel til at imødekomme behovene i regionens svageste stillede områder. Det foreslås derfor fremover at forlade det nuværende system med mikrozoneinddeling, således at man i stedet kan finde den rette balance mellem den geografiske og andre former for koncentration, når de regionale konkurrenceevneprogrammer udarbejdes i samarbejde med Kommissionen.

Dette skulle ikke indebære nogen udtynding af indsatsniveauet i relation til udnyttelsen af EU's finansielle midler. Under kategorien "regional konkurrenceevne" skulle koncentrationen finde sted på to niveauer:

- Den tematiske koncentration ville være stærkest uden for "konvergensregionerne" i den forstand, at programmerne højst skulle omfatte tre temaer (se Boks).
- Et andet koncentrationsniveau vil blive sikret via minimumsgrænser for det finansielle omfang af programmer og prioriteter.

I forbindelse med partnerskabet skulle regionerne i første omgang have ansvaret for at koncentrere de finansielle ressourcer på de nødvendige temaer til behandling af de økonomiske, sociale og territoriale skævheder på regionalt plan. Kommissionen ville så kontrollere og bekræfte gennemførelsen i forbindelse med programvedtagelsen.

Med princippet om forpligtelsesfrigørelse af ubrugte pengemidler ("N+2-reglen"), en faktor, som er enestående for regional- og samhørighedspolitikken, ville der desuden fortsat bestå et stærkt incitament

til fordel for en effektiv og hurtig gennemførelse af programmerne.

Større vægtning af resultater og kvalitet

Effektivitet kræver en større fokusering på følger-virkninger og præstationer samt på en bedre definition af de resultater, der skal opnås. Samhørighedspolitikens effektivitet ville som helhed kunne forbedres gennem en årlig dialog (se ovenfor) med EU-institutionerne, hvor man — på basis af den årlige kommissionsrapport ledsaget af Kommissionens anbefalinger — skulle drøfte de opnåede fremskridt og resultater af nationale og regionale programmer for derigennem at forbedre gennemsigtheden og ansvarligheden over for både institutionerne og EU-borgerne.

Evaluerings før, under (løbende) samt efter programgennemførelsen skulle fremdeles være et afgørende led i de samlede bestræbelser for at opretholde kvaliteten. I bedømmelsen af regionale styrker og svagheder ved hver programopstart er der blandt andet behov for, at man særskilt for hver medlemsstat og region gør en ekstra indsats for at foregribe de tilpasninger, der sandsynligvis vil ske som følge af handelsåbning og globalisering. Det anbefales endvidere, at man fremover i konsekvensanalyser om samhandel systematisk indbefatter en territorial dimension for EU.

Herudover foreslår Kommissionen at oprette en "præstationsbonusfond" med den hovedfunktion at belønne de medlemsstater og regioner, der gør de største fremskridt hen imod de aftalte mål. Reglerne for tildelingen af denne "præstationsbonus" skulle forbedres og forenkles på baggrund af erfaringerne med bonusfonden i indværende programmeringsperiode.

I denne sammenhæng ville komplementariteten og partnerskabet mellem Strukturfondene, EIB og EIF kunne styrkes.

Endelig foreslår Kommissionen, at medlemsstaterne i de nationale bevillinger afsætter en lille reserve, der gør dem i stand til at reagere hurtigt på uventede

de omslag på sektor- eller lokalplan som konsekvens af industriel omstrukturering eller nyindgåede handelsaftaler. Denne reserve skulle anvendes dels som ekstra støtte til omskoling af de hårdest ramte arbejdstagere, dels til diversificering af økonomien i de berørte områder og dermed fungere som supplement til de nationale programmer, der skulle udgøre hovedinstrumentet for omstrukturering forud for økonomisk forandring. Anvendelsen af et sådant reservebudget skulle drøftes og aftales med Kommissionen.

Her er det vigtigt at huske, at der i det nye finansielle overslag foreslås oprettet et særskilt instrument ("væksttilpasningsfond") for at fremme vækst- og samhørighedsmålene i lyset af Unionens målsætninger og for at kunne reagere på kriser hidrørende fra internationale kriser i relation til økonomi og samhandel. Kommissionen foreslår at udbygge dette instrument med de forpligtede men ubrugte midler fra EFRU og ESF op til maksimalt EUR 1 mia. om året.

Finansielle ressourcer

De finansielle ressourcer, der er afsat til samhørighedspolitikken, bør genspejle en udvidet Unions ambition om at fremme vækst og jobskabelse i dens mindst begunstigede områder. Hvad angår perioden 2007-2013 har Kommissionen i de finansielle per-

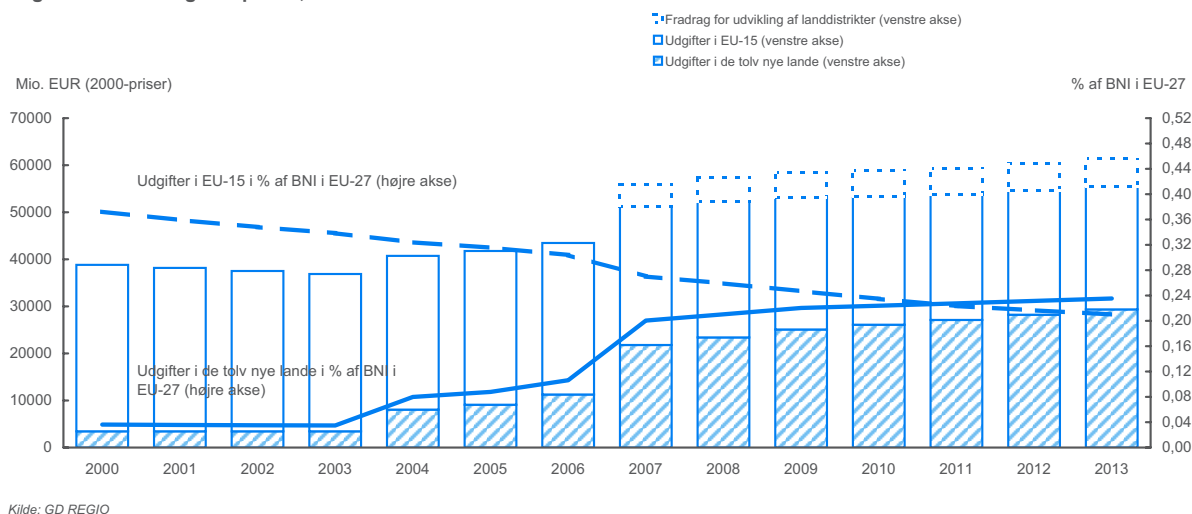
spektiver foreslået at tildele et beløb svarende til 0,41% af EU-27's samlede BNI (0,46% før overførsel af de foreslåede enhedsinstrumenter for landbrug og fiskeri) til støtte af den reformerede samhørighedspolitikens tre prioriteter. Denne procentandel modsvarer EUR 336,3 mia. i hele perioden (eller EUR 344,9 mia. inklusiv administrationsudgifter og Solidaritetsfonden). Med undtagelse af Solidaritetsfonden skulle disse ressourcer fortsat som nu være et udgiftsmål men forblive underlagt reglerne om forpligtelsesfrigørelse (N+2).

Den vejledende beløbsfordeling mellem den reformerede politikens tre prioriteter ville blive som følger:

- 1) Cirka 78% til prioriteten "konvergens" (mindre veludviklede regioner, Samhørighedsfonden og regioner ramt af den "statistiske effekt") med hovedvægten på bistand til de tolv nye medlemsstater. Absorptionsgrænsen ("loftet") for pengeoverførsler til enhver given medlemsstat under samhørighedspolitikken skulle fastholdes på de nuværende 4% af det nationale BNP, iberegnet beløb, der henhører under de finansielle instrumenter til udvikling af landdistrikter og fiskeri.

Samhørighedsfondens relative vægt skulle udvides til at udgøre en tredjedel af den finansielle allokering til de berørte nye medlemsstater. Hensigten hermed er at styrke den indsats, der i 2004-2006 er indledt på baggrund af disse lan-

I Udgifter til samhørighedspolitik, 2000-2013

des store behov for nye transport- og miljøinfrastrukturer. Fordelingen indbyrdes mellem landene skulle ske under hensyntagen til hver enkelt medlemsstats behov og der ville ligesom i dag blive fastsat øvre og nedre grænser (finansielle rammer).

For at lette udfasningen af regioner berørt af den "statistiske effekt" skulle disse tilgodeses med en særlig, gradvist faldende allokering under konvergensobjektivet.

- 2) Cirka 18% til prioriteten "regional konkurrenceevne og beskæftigelse". Ud over indfasningsregionerne skulle fordelingen mellem regionale programmer finansieret af EFRU og de nationale programmer finansieret af ESF være 50-50.

De regionale programmer internt i indfasningsregionerne skal følge samme princip om finansiering fra en enkelt kilde (EFRU). Interventioner som følge af den europæiske beskæftigelsesstrategi inden for disse regioner vil finde sted i tilknytning til de nationale ESF-finansierede programmer, idet man øremærker passende med ESF-midler til at sikre fuld overholdelse af indfasningsprofilen, også med kombinationen af EFRU og ESF. Bidraget fra hver af fondene skulle gennemsnitligt følge de samme proportioner som i de nuværende flerfondsprogrammer.

- 3) Cirka 4% for prioriteten "territoriant samarbejde".

Med hensyn til fordelingen af finansielle ressourcer blandt medlemsstaterne foreslår Kommissionen at bruge metoden baseret på objektive kriterier, som blev anvendt til prioriteten "konvergens" ved topmødet i Berlin (1999), for dermed at sikre en rimelig behandling af regioner ramt af udvidelsens statistiske effekt.

Ressourcerne til målet om "regional konkurrenceevne og beskæftigelse" skulle fordeles mellem medlemsstaterne af Kommissionen ud fra Fællesskabets økonomiske, sociale og territoriale kriterier.

Ressourcefordelingen under prioriteten "europæisk territoriant samarbejde" skulle styres af de berørte

regioners indbyggertal og relative socialøkonomiske vilkår.

* * * * *

Kommissionen afholder den 10.-11. maj 2004 et forum forud for sin fremlæggelse af de nye lovgivningsforslag. I forummet deltager en række parter, som berøres af samhørighedspolitikken, for at drøfte de forslag, der er indeholdt i denne rapport.

Prioriteringstemaer

	Prioriteten "Konvergens"	Prioriteten "Regional konkurrenceevne og beskæftigelse" Afsnittet "Regional konkurrenceevne"
EFRU	1. Innovation og videnbaseret økonomi	
	• Produktiv investering • Udvikling af iboende potentiale, herunder: • erhvervsservice • fremme af innovation og forskning/udvikling • fremme af iværksætterkultur • direkte investeringsstøtte • lokale infrastrukturer • informationssamfund • investering i turisme og kultur	• Fremme af innovation og forskning/udvikling, ved bl.a. at styrke SMV'ers forbindelser med vidensbasis, støttenet og klynger eller ved at lette SMV'ers adgang til avanceret teknologi og erhvervsservice vedrørende innovation • Fremme af iværksætterkultur ved bl.a. at støtte oprettelse af nye firmaer fra universiteter og eksisterende virksomheder eller ved at oprette nye finansieringsinstrumenter og væksthusholdninger
	2. Tilgængelighed og tjenester af generel økonomisk interesse	
	• Transport, telekommunikation og energinet, herunder de transeuropæiske net • Sekundære net • Sociale infrastrukturer	• Sekundære net, bl.a. vejtilslutning til TEN-transportnettet, men også regionale togforbindelser, lufthavne og havne eller kombinerede transportfaciliteter, regionale og lokale vandveje inde i landene samt jernbanestrækninger, der sikrer radiær tilslutning til hovedlinjer • Informationssamfund, bl.a. sikring af lige adgang til brug af bredbåndsbaserede IKT-net og -tjenester samt fremme af SMV'ers IKT-adgang
	3. Miljø og risikoforebyggelse	
	• Hjælp til medlemsstaterne med at opnå fuld overholdelse af EU-lovgivningen • Støtte til udvikling af miljøvenlige industrier	• Investering i infrastrukturer tilknyttet Natura 2000 som bidrag til bæredygtig økonomisk udvikling • Fremmet integration af renere teknologier og forureningsforebyggende tiltag i SMV'er

	• Renovering af nedslidte industrianlæg • Støtteforanstaltninger til forebyggelse af natur- og teknologirisici • Fremme af mere miljøvenlige transportformer • Energiudnyttelse • Udvikling og anvendelse af vedvarende energi	• Renovering af nedslidte industrianlæg • Støtteforanstaltninger til forebyggelse af natur- og teknologirisici • Fremme af bæredygtig offentlig bytransport • Udvikling og anvendelse af vedvarende energi
	4. Styrkelse af nationale og regionale forvaltnings institutionskapacitet mht. administration af Strukturfondene og Samhørighedsfonden	
		Prioriteten "Regional konkurrenceevne og beskæftigelse" Beskæftigelse
ESF	1. Ordninger vedrørende uddannelse, beskæftigelse og social bistand	1. Arbejdstagernes tilpasningsevne
	• Styrkelse af arbejdsmarkedsinstitutioner • Udvikling af almene og faglige uddannelses-systemer • Udvikling af social- og plejetjenester	• Forbedring af strategier til livslang læring, især varetaget af offentlige myndigheder og arbejdsmarkedets parter • Efteruddannelse på arbejdspladsen om tilpasningsevne for arbejdstagere
	2. Menneskelig kapital og tilførsel af arbejdskraft	2a. Tilførsel af arbejdskraft og 2b. Svagtstillede på arbejdsmarkedet
	• Erhvervsuddannelse på begynder- og fortsættelsesniveau • Aktive arbejdsmarkedstiltag til sikring af alles adgang til arbejdsmarkedet • Foranstaltninger til støtte af social inddragelse	• Styrkelse af strategier til aktiv aldring og forebyggelse af tidligt arbejdsophør • Foranstaltninger, der styrker kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet • Foranstaltninger, der fremmer beskæftigelsespotentialer og lige adgang for — samt inddragelse af — handicappede, indvandrere og etniske minoriteter
	3. Tilpasning af den offentlige forvaltning til forandringer via administrations- og kapacitetsopbygning	

Instrumenter og mål			
2000-2006		2007-2013	
Mål	Finansielle instrumenter	Mål	Finansielle instrumenter
Samhørighedsfonden	Samhørighedsfonden	Konvergens og konkurrenceevne	Samhørighedsfonden
Mål 1	EFRU ESF EUGFL-Udvikling FIUF		EFRU ESF
Mål 2	EFRU ESF		Regional konkurrenceevne og beskæftigelse • regionalt plan • nationalt plan: Den europæiske beskæftigelsesstrategi
Mål 3	ESF	EFRU ESF	
INTERREG	EFRU	Europæisk territorielt samarbejde	EFRU
URBAN	EFRU		
EQUAL	ESF		
LEADER +	EUGFL-Udvikling		
Udvikling af landdistrikter og omstrukturering af fiskerisektoren uden for Mål 1	EUGFL-Garanti FIUF		
9 mål	6 instrumenter	3 mål	3 instrumenter

- 1 Europa-Kommissionen, "Fremtiden skaber vi i fællesskab - Politikudfordringer og budgetmidler i det udvidede EU, 2007-2013" KOM(2004)101
- 2 KOM(2003)34 endelig udg. af 30.1.2003, s.4
- 3 Strengt defineret på NUTS II-niveau
- 4 Målt i købekraftspariteter og beregnet på grundlag af Kommissionens foreliggende tal for de seneste tre år på beslutningstidspunktet
- 5 Disse fonde ville hver især få bevilget ressourcer til finansiering af teknisk bistand.
- 6 Målt i købekraftspariteter og beregnet på grundlag af Kommissionens foreliggende tal for de seneste tre år på beslutningstidspunktet
- 7 Defineret på NUTS I- eller NUTS II-niveau, afhængigt af den givne medlemsstats institutionssystem
- 8 KOM(2003)34 endelig udg. af 30.1. 2003, s.27
- 9 Kun maritime grænser foreslået af medlemsstaterne ville være støtteberettigede.
- 10 Rådets forordning (EF, Euratom), 1605/2002 af 25. juni 2002
- 11 Rentebetaling påhviler forvaltningsmyndigheden eller den endelige støttemodtager.

Del 1 - Samhørighed, konkurrenceevne, beskæftigelse og vækst - Situation og udviklingslinjer

Indholdsfortegnelse

Økonomisk og social samhørighed.....	2
Territorial samhørighed.....	27
Faktorer, der bestemmer vækst, beskæftigelse og konkurrenceevne	36
Statistisk bilag til Del 1	65

Økonomisk og social samhørighed

Indledning

Ulighederne i indkomst og beskæftigelse i Den Europæiske Union er snævret ind i det sidste årti og navnlig siden midten af 90'erne. Det gælder både for ulighederne blandt lande og blandt regioner. Samtidig er produktiviteten i de mindre velstående dele af Unionen steget forholdsmæssigt i sammenligning med andre steder, hvilket har medført en forbedring i deres konkurrenceevne. Der findes imidlertid stadig store forskelle i relative niveauer af velstand og økonomisk ydeevne, hvilket skyldes vedvarende strukturelle svagheder på trods af forbedringerne efter støtten fra Strukturfondene.

Ulighederne i både indkomst og beskæftigelse vil vokse langt mere, når de nye medlemsstater kommer med i EU i maj 2004, såvel på tværs af lande som på tværs af regioner. Disse lande har i næsten alle tilfælde oplevet en betydelig større stigning end EU15 siden midten af 90'erne efter forvirringen i de første overgangsår. Imidlertid befinder de sig på et langt lavere niveau af BNP pr. indbygger og i de fleste tilfælde af beskæftigelse end EU15.

Der vil i en længere periode kræves for en vedvarende vækst et godt stykke over EU15's vækstrate, hvis disse lande skal nå op på indkomstniveauer, der ligger tæt på EU-gennemsnittet. For at opnå denne høje vækstrate med høje beskæftigelsesniveauer vil de nye medlemsstater få brug for en solid hjælp til at takle de vidtspændende strukturproblemer og til at udnytte deres økonomiske potentiale. Ligesom i de eksisterende dele af Unionen, hvor den økonomiske ydeevne sakker agterud, ville det at overvinde de strukturelle svagheder i de nye medlemsstater ikke alene hæve levestandarden der, men det ville ligeledes styrke konkurrenceevnen og forøge EU's økonomiske vækst som helhed.

Dette er hovedpunkterne i nedenstående analyse. Her undersøges først og fremmest BNP-vækst og beskæftigelse i samhørighedslandene over de seneste år i forhold til det øvrige EU. For det andet,

graden af skævhed indbyrdes mellem de nuværende 15 medlemsstaters regioner, og hvordan dette har ændret sig over det seneste årti, med særlig fokus på Mål 1-regioner, der modtager støtte fra Strukturfondene. For det tredje, den økonomiske udvikling i tiltrædelseslandene i den seneste tid samt den måde, hvorpå den økonomiske ydeevne har ændret sig på tværs af regionerne i disse lande. For det fjerde, de vækstrater, de har brug for, for at konvergere mod EU15's indkomstniveau inden for en rimelig tidsperiode og, for det femte, følgerne af en aldrende befolkning. Derefter overvejes to aspekter ved social samhørighed, nemlig arbejdsløshed og lave indkomstniveauer på tværs af EU.

Økonomisk samhørighed

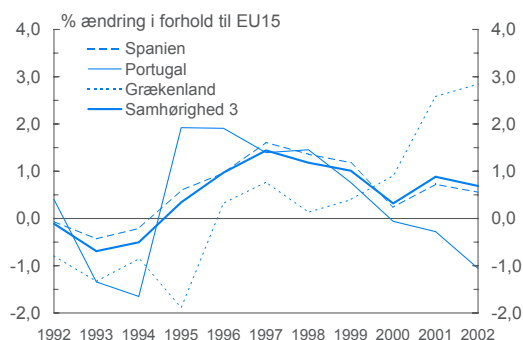
Konvergens af BNP pr. indbygger i samhørighedslandene

I alle fire samhørighedslande¹, Grækenland, Spanien, Irland og Portugal, lå væksten et godt stykke over EU-gennemsnittet mellem 1994 og 2001. Eftersom befolkningsvæksten i disse lande, bortset fra Irland, kun har været en anelse højere end gennemsnittet, blev det omsat til en betydelig BNP-vækst pr. indbygger i forhold til væksten i resten af EU.

I Irland, hvor befolkningen voksede med over 1% årligt, var der næsten en firedobling af BNP pr. indbygger i faste priser i forhold til EU-gennemsnittet (8% om året hhv. lidt over 2% om året). Dette resulterede i, at Irlands BNP pr. indbygger i 2001 i købekraftstandard (KKS) lå mere end 17% over EU15's gennemsnit, mens det havde været 25% under gennemsnittet i begyndelsen af 90'erne. Det irske eksempel viser tydeligt strukturfondsstøttens effektivitet, når den kombineres med vækstorienterede nationale politikker.

I de tre øvrige samhørighedslande har der været en mere beskeden vækst i reelt BNP pr. indbygger, men den har stadig været højere end i resten af EU siden midten af 90'erne. Fra slutningen af konjunkturfatmatningen i 1994 til den seneste nedgangsperiode har væksten i reelt BNP pr. indbygger i Grækenland, Portugal og Spanien konsekvent ligget

1.1 Tilvækst i BNP pr. person i Spanien, Portugal og Grækenland i forhold til EU15-gennemsnittet, 1992-2002

Kilde: Eurostat, Nationalregnskaber

over EU-gennemsnittet, mens det i løbet af konjunkturfatningsårene hele tiden lå under gennemsnittet (Graf 1.1).

Mellem 1991 og 1994 faldt BNP derfor i både Grækenland og Portugal, mens det i Spanien voksede langsommere end EU-gennemsnittet. Fra 1994 til 2001 var BNP-væksten pr. indbygger i hvert af de tre lande lignende, over 3% årligt i Spanien og Portugal og lidt under i Grækenland, mod et EU-gennemsnit på lidt over 2% årligt. Over disse syv år med økonomisk vækst i Unionen voksede BNP pr. indbygger i disse lande derfor i faste priser med næsten et procentpoint årligt over EU-gennemsnittet (se Metodologiske noter i slutningen af afsnittet).

Som følge heraf steg BNP pr. indbygger i de tre samhørighedslande tilsammen til 79% af EU15's gennemsnit i 2001 og til 81% i 2002 i KKS-priser for at udligne de forskellige prisniveauer. I Spanien var BNP pr. indbygger i disse priser mindre end 15% under EU-gennemsnittet i 2002. I Grækenland og Portugal var underskuddet imidlertid stadig stort på trods af konvergens fra og med midten af 90'erne. I begge lande var BNP pr. indbygger stadig kun 71% af EU-gennemsnittet i 2002.

Konvergens af beskæftigelse

Antallet beskæftigede er også steget markant i samhørighedslandene siden midten af 90'erne. Mellem 1996 og 2002 steg andelen af personer i den

erhvervsaktive alder (15 til 64 år), der var i arbejde i EU15 (erhvervsfrekvensen) med lige over fire procentpoint. I de fire samhørighedslande tilsammen var stigningen dobbelt så stor, idet den gennemsnitlige erhvervsfrekvens steg til 60% i 2002, kun fire procentpoint mindre end EU15's gennemsnit (64%), hvilket svarer til halvdelen af kløften seks år tidligere (Tabel A1.1).

Især i Irland var stigningen høj (ti procentpoint), hvilket afspejler landets hurtige økonomiske vækst og forøgede erhvervsfrekvensen til lidt over EU15's gennemsnit. Stigningen i Spanien var endnu højere (næsten 11 procentpoint), selv om erhvervsfrekvensen i 2002 (58½%) stadig lå et godt stykke under EU15's gennemsnit.

Stigningen (6½ procentpoint) var mere beskeden i Portugal, hvor beskæftigelsen allerede var relativt høj, men stadig et godt stykke over EU-gennemsnittet, idet erhvervsfrekvensen kom op på 68½%, kun marginalt under 70%-målet, som blev fastsat i Lissabon for EU i 2010.

På den anden side var stigningen i beskæftigelsen langt mindre i Grækenland, kun 2 procentpoint i disse 6 år på trods af en økonomisk vækst, der lå et godt stykke over gennemsnittet. Erhvervsfrekvensen i 2002 (57%) var derfor endnu lavere end EU15-gennemsnittet, end det var i midten af 90'erne, idet det kun var Italien, der havde en lavere frekvens. Derfor er en større beskæftigelse i de dele af Unionen, hvor den ligger et godt stykke under gennemsnittet, stadig en afgørende målsætning i EU's politik.

Voksende produktivitet

Også i Spanien, og i et mindre omfang i Portugal, har stigningen i beskæftigelse bidraget betydeligt til BNP-væksten, ligesom tilfældet har været for Irland, hvor antal beskæftigede steg med ca. 5% årligt mellem 1996 og 2002. I Irland var væksten i beskæftigelse ledsaget af en vækst i arbejdskraftens produktivitet på lige under 4% årligt, hvilket svarede til mere end det tredobbelte af EU-gennemsnittet. I Portugal var produktivitetsvæksten også højere end EU-gennemsnittet, mens den i Spanien, hvor be-

skæftigelsen steg mærkbart, kun lå på ca. halvdelen af gennemsnittet.

På den anden side var væksten i arbejdskraftens produktivitet i Grækenland tæt på 3% årligt mellem 1996 og 2002, hvilket er et godt stykke over det dobbelte af EU-gennemsnittet, og det var den dominerende kilde til BNP-vækst. I Grækenland og Portugal, som har de mindst velstående regioner i Unionen, synes det produktive grundlag derfor at være blevet styrket siden midten af 90'erne, hvilket forøger mulighederne for en videre indkomstkongvergens i de kommende år.

Nylig nedgang i EU's økonomi

Den økonomiske vækst i EU er vokset mærkbart langsommere over årene siden offentliggørelsen af den sidste samhørighedsrapport. Denne nedgang har uundgåeligt haft indflydelse på samhørigheden, ikke mindst fordi det har ført til endnu en stigning i arbejdsløsheden mange steder (se nedenfor), men også fordi det har skabt et ugunstigt klima, som gør det svært at udligne de regionale uligheder både i indkomst og beskæftigelse. Økonomisk vækst i Unionen var igen skuffende i 2003 for tredje år i træk (på under 1%). BNP-væksten kan eventuelt stige til 2% i 2004 og nå 2,5% i 2005².

Nedgangen har berørt næsten alle medlemsstater. Selv i Irland skønnes det, at væksten er faldet til 1½% i 2003 og er på forhånd beregnet til at komme under 4% i 2004. Navnlig Portugal har været berørt, idet BNP faldt med næsten 1% i 2003 efter at være steget med under ½% i 2002, og det skønnes at stige med kun 1% i 2004. Hvis disse prognoser holder stik, vil en stor del af kongvergens mod EU-gennemsnittet i anden halvdel af 90'erne være blevet vendt om i de tre år fra 2001 til 2004.

De to andre samhørighedslande har klaret sig bedre. I Spanien synes BNP at være steget med gennemsnitligt lidt over 2% årligt i 2002 og 2003, og det skønnes, at det vil stige til næsten 3% i 2004, mens Grækenland synes at være det land, der er mindst berørt. Her lå væksten på omkring 4% i både 2002 og 2003, og det samme skønnes af gælde for 2004, hvilket er langt højere end i resten af EU. I disse to

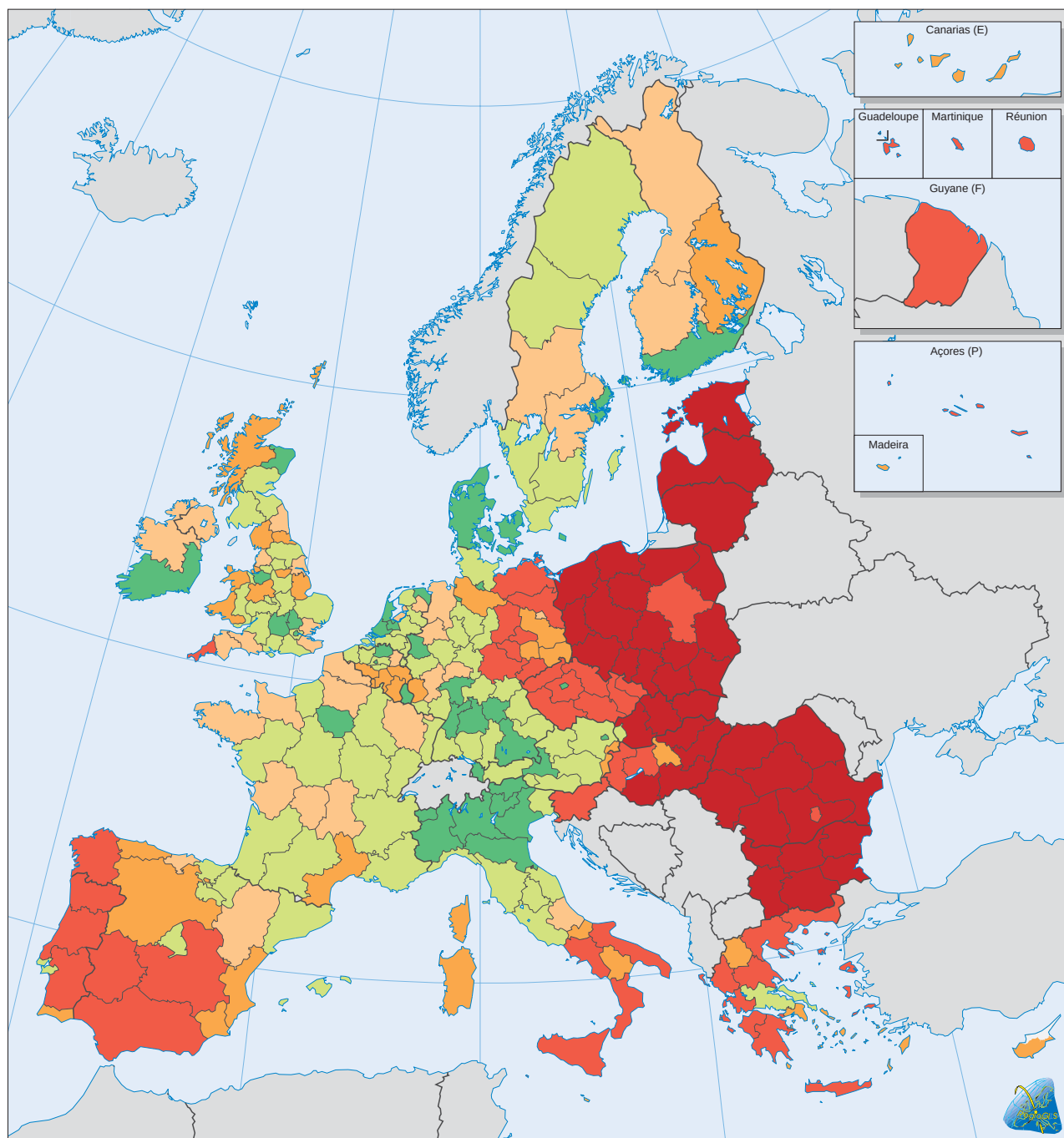
lande kan støtten fra Strukturfondene derfor have hjulpet med til at opretholde økonomisk vækst.

Den faldende vækst berørte kun beskæftigelsen med en relativt lang forsinkelse, muligvis til dels på grund af en indledende forventning blandt arbejdsgiverne om, at den ville være mere kortvarig. I 2003 sænkede dette forhold imidlertid beskæftigelsesvæksten i Irland, hvilket skønnes at ligge under 1%, og det medfører et fald i erhvervsfrekvensen (på grund af den relativt høje tilvækst i den erhvervsaktive befolkning). Dette havde også en afmattende virkning i Spanien, selv om stigningen her i antal beskæftigede stadig var på ca. 1½% i 2003, hvilket medførte en yderligere stigning i erhvervsfrekvensen (med ca. 1 procentpoint). I Grækenland skønnes der at have været en lignende stigning i erhvervsfrekvensen. Derimod vurderes det, at antallet af beskæftigede i Portugal skulle være faldet med 1% i 2003 og skønnes at forblive stort set uændret i 2004, hvilket medfører et betydeligt fald i erhvervsfrekvensen.

Hvad angår andre steder i Unionen, udviser Tyskland og Italien fortsat en ringe økonomisk formåen. I Tyskland var der praktisk talt ingen BNP-vækst overhovedet i 2002 og 2003, og i Italien lå væksten på under ½% begge år. I Frankrig, hvor BNP-væksten lignede EU-gennemsnittet før 2001, skønnes det, at der kun har været en marginal vækst i 2003. I Nederlandene, hvor væksten tidligere har ligget et godt stykke over gennemsnittet, steg BNP kun en smule i 2002 og skønnes at være faldet i 2003.

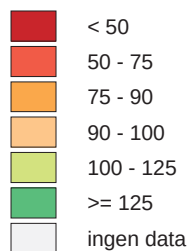
De regionale udsving i BNP pr. indbygger er også blevet mindre

Lige indtil den seneste vækstnedgang i 2001 har kløften i BNP pr. indbygger mellem Unionens mindst velstående regioner — dem, som EU's samhørighedspolitik mest har fokuseret på — og de øvrige regioner også indsnævret sig over de seneste år. Dog er det endnu ikke muligt at sige, hvad der er sket siden 2001³. Det bør bemærkes, at de regionale tal, der henvises til i dette afsnit og i resten af

1.1 BNP pr. indbygger (PPS), 2001

Indeks, EU-25 = 100

FR(DOM): 2000

Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics - sammenslutningen for de administrative grænser

rapporten, vedrører BNP-væksten pr. indbygger i faste priser. For første gang er tallene baseret på regionale indikatorer fra en ny database, der er specielt opbygget til at være konsekvent over tid for alle EU NUTS 2-regioner. Talmaterialet afviger fra de data, der typisk blev brugt i tidligere empiriske undersøgelser og analyser, som henviser til BNP i KKS-priser over tid, og som er uegnede til dette formål. (se Metodologiske noter i slutningen af dette afsnit). Regioner, der har fået Mål 1-status, fordi deres BNP pr. indbygger var under 75% af EU-gennemsnittet i KKS-priser, oplevede en højere vækst end andre dele af Unionen mellem 1988, hvor Strukturfondene blev reformeret, og 2001. Som antydnet i ovenstående analyse, har væksten navnlig været høj i samhørighedslandenes regioner (som omfatter over halvdelen af såvel Mål 1-regionerne som af befolkningen i disse regioner).

I mål 1-regionerne tilsammen steg BNP pr. indbygger med næsten 3% årligt i faste priser mellem 1994 og 2001 (som er det sidste år med tilgængelige regionale data, som dækker den tidligere programmeringsperiode og de første to år af indeværende periode) mod lidt over 2% årligt i resten af EU. Dette fulgte en vækst på under 2% årligt over de forudgående 6 år, 1988 til 1994, selv om dette stadig lå over væksten andre steder i Unionen (lige over 1% årligt⁴). Derfor har BNP pr. indbygger i Mål 1-regionerne tilsammen konsekvent konvergeret mod EU-gennemsnittet siden 1988, hvor Strukturfondene blev reformeret og udvidet.

Men konvergeringshastigheden har været forskellig blandt regionerne

Den vækst, som Mål 1-regionerne har oplevet, har imidlertid indbyrdes varieret væsentligt. Derfor er konvergensens ikke opstået med samme hastighed på tværs af Unionen, men har været af langt større betydning i samhørighedslandene end andre steder, eventuelt på grund af en kombination af relativt store strukturstøttebeløb og vækstorienterede politikker på nationalt niveau (Tabel A1.2).

I de fire samhørighedslandes Mål 1-regioner lå BNP-væksten pr. indbygger væsentligt højere end EU-gennemsnittet i perioden fra midten af 90'erne,

som beskrevet ovenfor. Dette var både tilfældet for Mål 1-regionerne i Spanien, hvor ca. 40% af befolkningen lever uden for disse regioner, og for de øvrige tre lande, hvor alle regioner er støtteberettigede. (De spanske Mål 1-regioner opnåede en BNP-vækst pr. indbygger på gennemsnitligt 3% årligt mellem 1994 og 2001, hvilket kun var en anelse mindre end i andre spanske regioner).

Uden for samhørighedslandene har væksten i Mål 1-regioner været mindre imponerende og tilsyneladende under afmatning, i det mindste til dels på grund af en langsom vækst på nationalt niveau. Navnlig i de nye tyske delstater, hvor BNP voksede markant i begyndelsen af 90'erne efter genforeningen, var BNP-væksten pr. indbygger stort set den samme som EU-gennemsnittet over de 7 år fra 1994 til 2001 (under 2½% årligt). Dette var imidlertid stadig et godt stykke over det øvrige Tyskland (under 1½% årligt). I Italien var væksten i Mezzogiorno (2% årligt) næsten den samme som i resten af landet og ligeledes under EU-gennemsnittet.

I Unionens øvrige Mål 1-regioner, som kun omfatter en lille del af nationalbefolkningen, var BNP-væksten pr. indbygger i tråd med EU-gennemsnittet for perioden (se Metodologiske noter).

På trods af den samlede BNP-konvergens pr. indbygger i de tilbagestående regioner i retning mod EU-gennemsnittet er kløften stadig stor. I 29 regioner, hvor 13% af EU15's befolkning bor, lå BNP pr. indbygger i KKS-priser i 2001 under to tredjedele af gennemsnittet. De fleste af regionerne ligger i Grækenland, Portugal, det sydlige Spanien og det sydlige Italien, men tæller også seks østtyske regioner (Chemnitz, Dessau, Mecklenburg-Vorpommern, Magdeburg, Brandenburg-Nordost og Thüringen), Cornwall i Storbritannien og tre af de fire franske oversøiske departementer (Kort 1.1).

Erhvervsfrekvensen og produktiviteten er også konvergeret på tværs af regioner

Konvergensens i BNP pr. indbygger er blevet ledsaget af stadig mindre uligheder i erhvervsfrekvensen på tværs af regioner. Beskæftigelsen er steget betydeligt i EU siden midten af 90'erne, men stigningen har været større i Mål 1-regioner end andre

steder. Mellem 1994 og 2001 steg antallet af beskæftigede i disse regioner med lige under 1½% årligt, hvilket er en anelse mere end EU-gennemsnittet, og i 2002 var erhvervsfrekvensen over 5 procentpoint højere end 6 år tidligere mod en stigning på 4 procentpoint i resten af Unionen.

Væksten i arbejdskraftens produktivitet var ligeledes højere i Mål 1-regioner end andre steder, idet den opnåede et gennemsnit på over 1½% årligt i perioden 1994 til 2001 i modsætning til ca. 1% årligt i EU som helhed. Produktivitetsvæksten bidrog afgjort mere til BNP-væksten end beskæftigelsesvæksten.

Stigningen i beskæftigelsen varierede imidlertid markant indbyrdes mellem Mål 1-regioner. Mens fremgangen lå marginalt over EU-gennemsnittet i Portugal og et godt stykke under i Grækenland, som nævnt ovenfor, steg antallet af beskæftigede markant i Mål 1-regioner i Spanien (med ca. 3% årligt, hvilket er mere end i resten af landet), og med endnu mere i Irland (5% årligt). Den naturlige følge heraf var i de spanske regioner en lav vækst i arbejdskraftens produktivitet (½% årligt).

I modsætning hertil faldt antallet af beskæftigede i Mål 1-regioner i Tyskland — de nye delstater — over denne periode (med næsten ½% årligt), men arbejdskraftens produktivitet voksede mere end i andre dele af landet og også mere end Unionen som helhed (2% årligt). På samme måde steg beskæftigelsen relativt lidt i de italienske Mål 1-regioner i Mezzogiorno (under ½% årligt), mens produktivitetsvæksten også lå over gennemsnittet, om end lidt mindre (over 1½% årligt mod 1% i resten af Italien).

Om end konkurrenceevnen eventuelt er blevet forbedret en anelse på disse to områder, er mangelen på jobs stadig et omfattende problem. Det gælder i særdeleshed for det sydlige Italien, hvor kun 43% af den erhvervsaktive befolkning var i beskæftigelse i 2002, hvilket lå et godt stykke under procentdelen i andre Mål 1-regioner, og også andre steder i Unionen. Den gennemsnitlige erhvervsfrekvens i Mål 1-regioner som helhed var stadig over 10 procentpoint mindre end i andre dele af EU (56% i modsætning til 66½%) (Kort 1.2). Derfor er det stadig et afgøren-

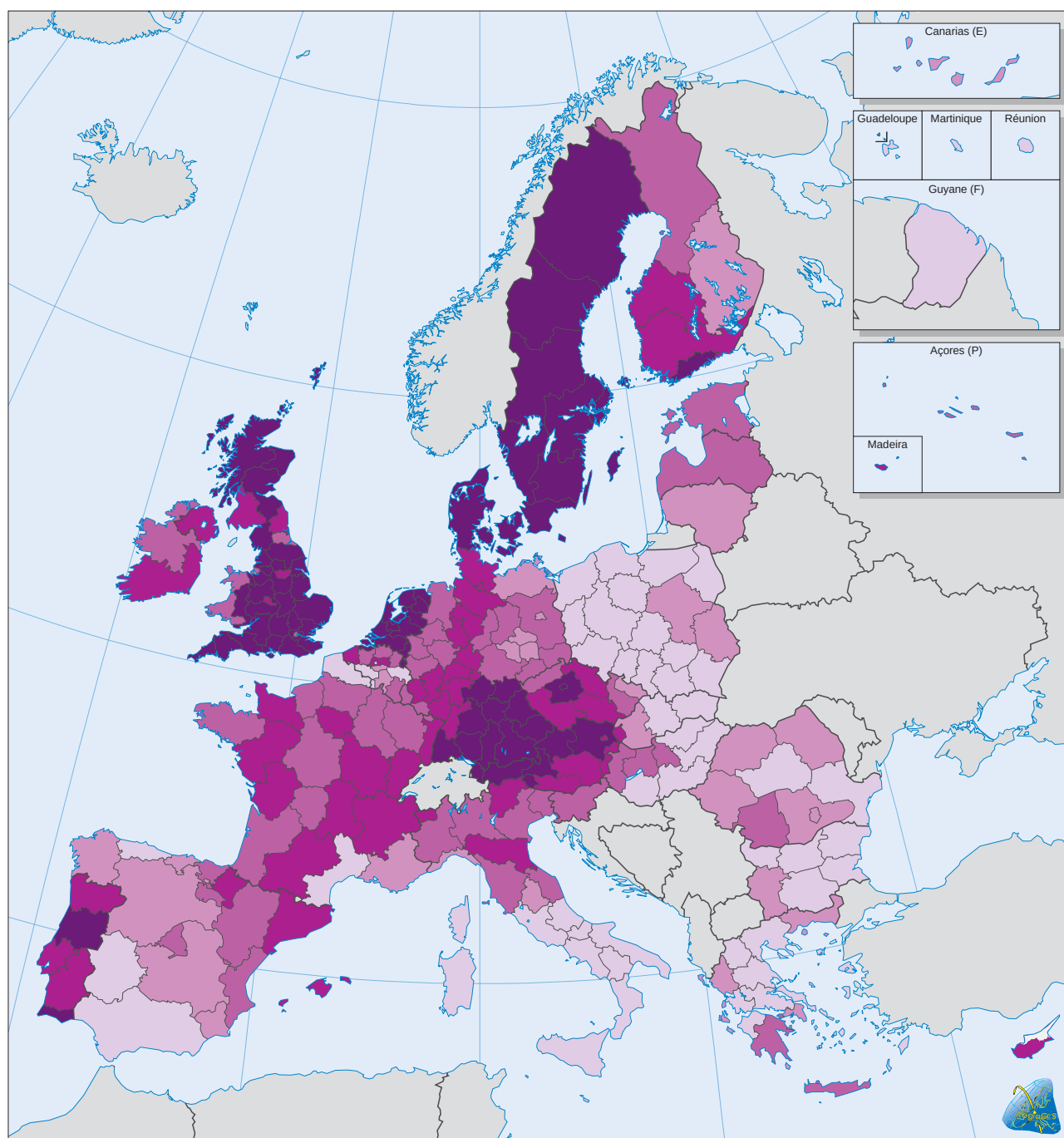
de element i EU's samhørighedspolitik at øge erhvervsfrekvensen i de tilbagestående regioner.

Problemregioner er ikke kun regionerne med laveste BNP pr. indbygger

Problemet med en svag økonomisk ydeevne i EU og de strukturproblemer, der ligger til grund for dette, er ikke begrænset til regionerne med de laveste BNP-niveauer pr. indbygger. Problemregionerne, både på NUTS 2-niveau og i et større omfang på NUTS 3-niveau, er spredt på tværs af Unionen. De problemer, der berører disse regioner, stammer fra en række forskellige kilder, herunder en tilbagegang i de traditionelle erhverv, geografiske aspekter, som begrænser udviklingen, faldende beskæftigelse og befolkningstal samt nedskæringer i nødvendige tjenesteydelser eller mangel på nyskabende kapacitet og de nødvendige støttestrukturer. Alle disse aspekter bidrager til, enten individuelt eller i forbindelse med hinanden, at holde investeringer borte og afskrække mod ny erhvervsudvikling. Problemerne beskrives i de senere afsnit (se afsnittene om territorial samhørighed og om konkurrenceevnefaktorer). Hvis disse problemer ikke afhjælpes, vil de være tilbøjelige til at forværres over tid, hvilket vil føre til en progressiv forringelse af den økonomiske ydeevne.

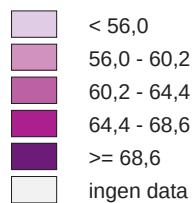
F.eks. er der 11 NUTS 2-regioner med forholdsvis lave BNP-niveauer pr. indbygger, hvor den reelle BNP-vækst mellem 1994 og 2001 lå på ca. halvdelen af EU-gennemsnittet eller mindre i perioden. Alle disse regioner havde et BNP-niveau pr. indbygger (i KKS-priser) betydeligt under EU-gennemsnittet, men over 75%-tærsklen, der berettiger til Mål 1-status.

Disse 11 regioner er spredt over det nordøstlige England, i flere dele af Tyskland (Koblenz og Münster, f.eks.) og i Sverige. Alle disse regioner havde de en lav produktivitetsvækst, der gennemsnitligt steg med kun ½% årligt i perioden — kun lidt over en tredjedel af EU-gennemsnittet — ligesom de havde en lav erhvervsfrekvens (lige over ½% årligt mod et EU-gennemsnit på næsten 1½% årligt).

1.2 Erhvervsfrekvenser, 2002

Beskæftigede 15-64-årige i % af befolkning, 15-64 år

EU-27= 62,4
Standardafvigelse = 8,4

Kilde: Eurostat og de nationale statistiske instanser

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

I 2001 lå deres BNP pr. indbygger i KKS-priser til sammen på ca. 85% af EU-gennemsnittet, men næsten alle disse regioner har områder, hvor der i der hele taget næsten ingen vækst har været over de seneste 10 år eller mere, og BNP pr. indbygger lå under 75% af EU-gennemsnittet.

Hvis den økonomiske vækst i disse regioner sænkes yderligere, vil BNP pr. indbygger inden alt for længe falde under 75%-niveauet, og dermed kan regionerne blive støtteberettigede i henhold til Mål 1-bestemmelserne. Til den tid vil de strukturproblemer, der skal afhjælpes, sandsynligvis være yderligere forværret, hvilket vil kræve en mere drastisk indgriben. Dette rejser spørgsmålet om, hvor vidt man i samhørighedspolitikken burde forudse en sådan forværring og gribe ind på et tidligere tidspunkt for at prøve at stoppe nedgangen og gøre det med færre udgifter.

BNP-vækst i tiltrædelseslandene

I de nye medlemsstater lå den gennemsnitlige BNP-vækst på lidt over 4% årligt mellem 1994 og 2001 i alle lande på nær Ungarn (der lå lige under) og Tjekkiet. I sidstnævnte lå væksten på kun lidt over 2% årligt, mens BNP i Bulgarien og Rumænien (de to tiltrædelseslande, der ikke kommer med i EU i 2004) knap nok steg i det hele taget. Eftersom befolkningen imidlertid har ændret sig i forskellige retninger på tværs af landene — med en betydelig stigning i Cypren og Malta, et fald på ca. 1% årligt i de tre baltiske lande og i Bulgarien og med relativt få ændringer andre steder — varierede BNP-væksten pr. indbygger med en anelse mere end BNP-vækst.

Samlet lå den årlige BNP-vækst pr. indbygger i faste priser i de nye medlemsstater på ca. ½% over EU15-gennemsnittet i denne periode.

Siden 2001 er væksten faldet i disse lande under ét, til dels på grund af vækstafmatningen i EU, som er deres største eks-

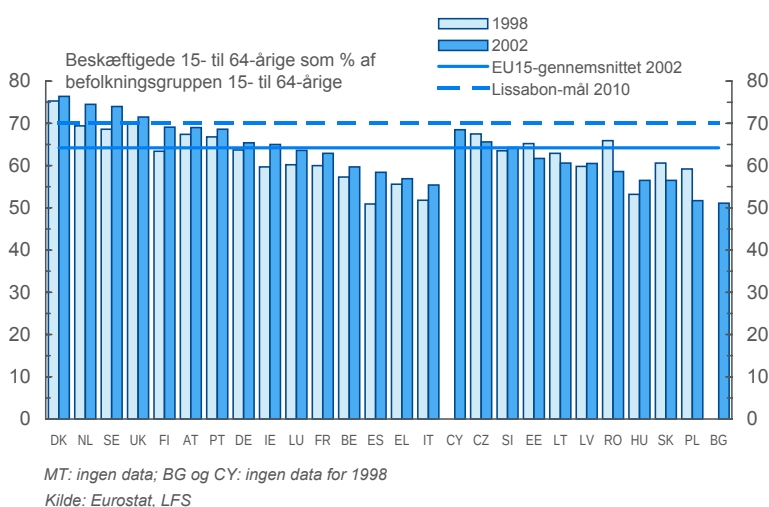
portmarked. Samlet lå væksten på lidt under 2½% i både 2001 og 2002 og skønnes at blive 3% i 2003. Tilbagegangen var navnlig markant i Polen, hvor væksten gennemsnitligt kun nåede op på lidt over 1% i 2001 og 2002, og det var endnu lavere i Malta på grund af en afmatning i turismen fra EU.

Men ikke særlig stor vækst i beskæftigelsen, efterhånden som omstruktureringen fortsætter

Selv før afmatningen gjorde væksten ikke særlig meget for at afhjælpe beskæftigelsesproblemerne, som opstod i tiltrædelseslandene i overgangsperioden i begyndelsen af 90'erne. I alle landene med høj vækst, på nær Ungarn og Slovenien, steg arbejdskraftens produktivitet markant, og beskæftigelsen steg enten kun en smule (for Letlands vedkommende) eller faldt (i alle de andre lande), hvilket skyldes den igangværende omstrukturering i deres økonomier, som for de flestes vedkommende er langt fra afsluttet.

Væksten i tiltrædelseslandene i løbet af overgangsperioden er derfor overvejende kommet fra stigninger i produktiviteten pr. beskæftiget snarere end fra en højere beskæftigelse. Det har været tilfældet for de fleste lande i de seneste år, ikke mindst i landene med de laveste BNP-niveauer pr. indbygger. (Termen "tiltrædelseslande" bruges gennem hele denne rapport om de 10 nye medlemsstater plus Bulgarien og Rumænien).

1.2 Erhvervsfrekvens, 1998 og 2002

Mellem 1998 (hvor data blev tilgængelige for de fleste landes vedkommende) og 2002 faldt erhvervsfrekvensen med over 7 procentpoint i Polen og Rumænien, med næsten 4 procentpoint i Estland og med 2 procentpoint i Tjekkiet, Slovakiet og Litauen. På den anden side steg erhvervsfrekvensen i Slovenien, selv om det var med under 1 procentpoint, Letland og Ungarn (med over 3 procentpoint for Ungarns vedkommende), om end niveauet som ovenfor nævnt stadig ligger et godt stykke under EU15-gennemsnittet (Graf 1.2).

Afmatningen har ført til et yderligere fald i beskæftigelsen, navnlig i Polen, hvor antallet af jobs faldt med over 2% i 2002 og skønnes at falde yderligere i 2003. I sidstnævnte år skønnes det, at kun to lande, Litauen og Slovakiet, vil komme op over en beskæftigelsesvækst på mere end ½%.

Derfor forbliver erhvervsfrekvenserne lave i tiltrædelseslandene

Som følge af den ringe beskæftigelsesvækst er andelen af den erhvervsaktive befolkning, der er i beskæftigelse i tiltrædelseslandene, faldet støt siden overgangen begyndte, mens den tilsvarende andel i EU15 er steget. I 2002 nåede erhvervsfrekvensen kun op på gennemsnitligt 56% i de 10 nye medlemsstater, hvilket ligger langt under EU15's gennemsnit (lige over 64%), selv om den ligner erhvervsfrekvensen i de nuværende Mål 1-regioner. Denne lighed skjuler imidlertid, at erhvervsfrekvensen i Mål 1-regionerne, som ovenfor beskrevet, var tilbøjelig til at stige betydeligt indtil den seneste afmatning, mens den i de nye medlemsstater var tilbøjelig til at falde.

I alle tiltrædelseslandene, på nær Cypern, lå erhvervsfrekvensen under EU-målsætningerne fra Lissabon-topmødet, nemlig 67% i 2005 og 70% i 2010. Mens det var relativt tæt på 67%-målet i Tjekkiet (65½%) og var det samme som EU-gennemsnittet i Slovenien, var kløften stor i de andre lande. I Ungarn og Slovakiet lå erhvervsfrekvensen på ca. 56%, meget lig Grækenland og lidt højere end gennemsnittet for Italien. I Polen lå den lige under 52%, hvilket er lavere end i nogen af de nuværende medlemsstater.

Store uligheder i BNP pr. indbygger mellem tiltrædelseslandenes regioner

Væksten i tiltrædelseslandene har langt fra været regionalt afbalanceret. I overgangsperioden har væksten i alle landene været uforholdsmæssigt koncentreret i nogle få regioner, ikke mindst hovedstæderne og de omkringliggende områder. Som følge heraf er de regionale uligheder i BNP pr. indbygger blevet betydeligt forværret.

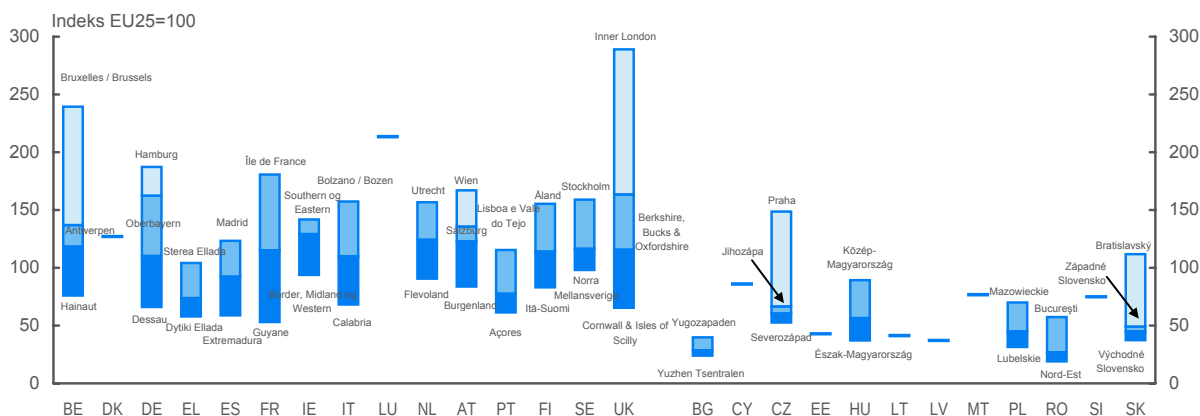
I både Tjekkiet og Slovakiet har de 20% af befolkningen, der lever i de mest velstående regioner, et BNP pr. indbygger, som er lidt over dobbelt så stort som hos de 20%, der lever i de mindst velstående regioner. Dette ligner kløften i Italien eller Tyskland. I Ungarn ligger BNP-niveauet pr. indbygger blandt de 20% af befolkningen, der lever i de mest velstående regioner, ca. 2,4 gange over niveauet i de mindst velstående regioner, hvilket er mere end i nogen af de eksisterende EU-medlemsstater.

Udvidelsen vil markant forøge ulighederne i BNP pr. indbygger på tværs af EU

De 10 nye medlemsstater vil forøge EU's befolkningstal (med lige under 20%) langt mere end dets BNP (ca. 5% i euro-priser). Bulgarien og Rumænien tilsammen ville forøge EU-befolkningen med endnu 8% men med under 1% af EU's BNP. Selv når der tages hensyn til de lavere leveomkostninger er alle landene langt mindre velstående end de eksisterende EU-medlemsstater, om end i meget forskellig grad. Den forestående udvidelse til 25 medlemsstater og derefter til 27 eller flere lande vil derfor fundamentalt ændre målestokken af ulighederne på tværs af EU. Samhørighedspolitikken — og andre EU-politikker — vil nødvendigvis skulle tilpasses denne situation.

Selv om de nye medlemsstater som beskrevet ovenfor har haft en hurtigere vækst end EU15 siden midten af 90'erne, er der stadig en udpræget kløft, hvad angår BNP pr. indbygger. Kun Malta, Cypern, Tjekkiet og Slovenien havde et BNP pr. indbygger i KKS-priser, der lå over 60% af EU15-gennemsnittet i 2002. I Polen, Estland og Litauen lå det kun på ca. 40% af gennemsnittet og i Letland på kun 35% af

1.3 BNP pr. person (KKS) efter land og regionale yderligheder, 2001

Kilde: Eurostat, Regionale regnskaber

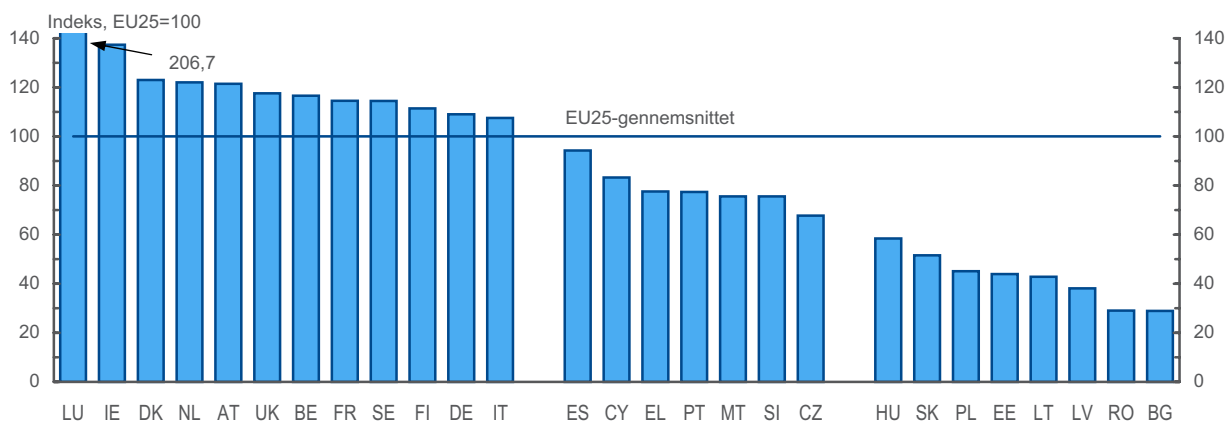
gennemsnittet. I Bulgarien og Rumænien lå det kun på ca. 26-27% af gennemsnittet.

Når udvidelsen er gennemført, vil der derfor være en større afstand mellem indkomsterne i henholdsvis de mest de mindst velstående medlemsstater. Skønt det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i et udvidet EU vil være lavere end i EU15, er det kun Cypren, der har et niveau, der ligger på over 80% af gennemsnittet i et EU med 25 medlemsstater. I Letland er niveauet på 38% af EU25-gennemsnittet, hvilket svarer til mindre end halvdelen af niveauet i Grækenland eller Portugal (77-78%), mens det i Rumænien og Bulgarien ligger under 30% af gen-

nemsnittet (Graf 1.3).

Mens kløften mellem det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i EU15 og niveauet i de mindst velstående medlemsstater ligger lige under 30% (dvs. Grækenland og Portugal har niveauer, der ligger næsten 30% under gennemsnittet), vil kløften med andre ord fordobles, når de nye medlemsstater kommer med i 2004 (dvs. Letland har et BNP pr. indbygger, som ligger mere end 60% under EU25-gennemsnittet), og denne kløft vil sandsynligvis udvides endnu mere, når Bulgarien og Rumænien kommer med.

1.4 BNP pr. person (KKS), 2002

Kilde: Eurostat, National accounts

I et udvidet EU kan landene opdeles i tre grupper alt efter BNP pr. indbygger i KKS-priser. I den første gruppe, der består af 12 af de nuværende 15 medlemsstater, ligger BNP pr. indbygger et godt stykke over EU25-gennemsnittet (10% eller derover). I den anden gruppe på 7 lande, der omfatter de resterende tre nuværende medlemsstater, Spanien, Portugal og Grækenland plus Cypern, Tjekkiet, Slovenien og Malta, ligger BNP pr. indbygger mellem 68% og 94% af EU25-gennemsnittet. I den tredje gruppe på 8 lande (herunder Bulgarien og Rumænien), hvor alle landene er nye eller snart tilstødende medlemmer, ligger det på under 60% af gennemsnittet (Graf 1.4).

De regionale uligheder vil forøges endnu mere med udvidelsen

Udvidelsen vil få en langt større indvirkning på ulighederne mellem regioner end mellem lande. Mens ca. 73 millioner mennesker, ca. 19% af EU15's befolkning, lever i regioner, hvor det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i årene 1999 til 2001 var under 75% af EU-gennemsnittet, lever næsten lige så mange, i henhold til de seneste skøn ca. 69 millioner af de 74,5 millioner, der bliver EU-borgere i 2004 (92% af det samlede antal), i regioner i de nye medlemsstater med et BNP pr. indbygger, der ligger under 75% af EU25-gennemsnittet.

Som det vil fremgå af nedenstående, er dette dog ikke ensbetydende med, at disse 69 millioner mennesker blot vil blive tilføjet dem, der nu lever i regioner, der har et BNP pr. indbygger på under 75% af EU-gennemsnittet, eftersom dette gennemsnit i sig selv vil blive reduceret (fra et gennemsnit, der dækker 15 medlemsstater til et, der dækker 25) som følge af udvidelsen. Dette vil reducere antallet af mennesker, der bor i sådanne regioner i det nuværende EU15 med ca. 19 millioner. Nettoresultatet af udvidelsen vil derfor være en forøgelse i antallet af personer, der bor i regioner med BNP pr. indbygger under 75% af gennemsnittet, til 123 millioner i EU25. Når Bulgarien og Rumænien kommer med, vil dette tal stige yderligere til over 153 millioner eller til næsten 32% af EU27-befolkningen, dvs. til mere end dobbelt så mange som dem, der nu lever i sådanne regioner.

I et EU på 27 medlemsstater ville to tredjedele af dem, der lever i regioner med BNP pr. indbygger under 75% af EU25-gennemsnittet, være indbyggere i de nye medlemsstater. Ca. én ud af seks ville leve i regioner, hvor BNP pr. indbygger ligger under halvdelen af EU-gennemsnittet. Ingen af de 38 berørte regioner ligger i det nuværende EU15.

Den statistiske effekt

Udvidelsen vil i langt højere grad bidrage til en stigning i EU-befolkningen end i BNP, hvilket reducerer det gennemsnitlige BNP pr. indbygger betydeligt. Det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i EU25 bliver ca. 12½% mindre end gennemsnittet i EU15. For 17 regioner vil det betyde, at deres indkomst pr. indbygger ikke længere ligger under 75%-tærsklen, da denne nu repræsenterer en lavere værdi end tidligere. BNP vil ligeledes ligge over 75% i Malta, hvor den nu ligger under 75% af EU15-gennemsnittet.

Som bemærket ovenfor skønnes det, at næsten 19 millioner mennesker lever i sådanne regioner, hvor de fleste i dag har Mål 1-status i Strukturfondene (med yderligere 400.000 i Malta). Hvis kriterierne for indplacering under Mål 1-status forbliver uændrede, vil de berørte regioner ikke længere være berettiget til strukturstøtte, selv om deres BNP pr. indbygger vil være uændret efter udvidelsen. Det samme gælder for de strukturproblemer, der ligger til grund for det relativt lave niveau, og som oprindeligt gav anledning til strukturstøtte. Ifølge de nuværende skøn ligger fire af disse regioner f.eks. i den østlige del af Tyskland, fire i Storbritannien, fire i Spanien, en i Grækenland og en i Portugal (Tabel A1.3).

Tilsvarende uligheder i beskæftigelsen

Erhvervsfrekvenserne i de fleste regioner i tiltrædelseslandene er lavere end det nuværende EU15-gennemsnit, om end de i ingen af landene er så lave som i det sydlige Italien. Kun i fire regioner — Cypern og Střední Čechy, Jihozápad og Prag i Tjekkiet — kom frekvensen over Lissabon-målet for 2005 på 67%, og kun i Prag var det over 70%, hvilket svarer til Lissabon-målet for 2010. I modsætning hertil var der 53 (NUTS 2) regioner i de nuværende medlemsstater, hvor frekvensen lå over dette

niveau, og de fleste af disse lå i de nordiske lande, Storbritanien og Nederlandene.

I et udvidet EU med 25 medlemsstater vil der være 14 regioner, hvor erhvervsfrekvensen falder under 50%. Seks i det sydlige Italien, en i Spanien (Ceuta y Melilla) og en i Frankrig (Korsika) i det nuværende EU15, og fire i Polen og en i Ungarn (Észak-Alföld) i de nye medlemsstater. (I Bulgarien er der yderligere tre regioner med frekvenser, der ligger under dette niveau).

Disse regioner med lav beskæftigelse har for det meste et relativt lavt BNP-niveau pr. indbygger, til en vis grad fordi de ikke er i stand til at beskæftige et større antal mennesker i produktionsaktiviteter. Imidlertid er forbindelserne mellem erhvervsfrekvenserne og relative BNP-niveauer pr. indbygger langt fra regelmæssige. I nogle af tiltrædelseslandene, navnlig Polen, men også Rumænien, er erhvervsfrekvensen tættere forbundet med størrelsen af landbrugssektoren, som på en vis måde skaber arbejdspladser som en sidste udvej, end med BNP pr. indbygger. Dette afspejler den fortsatte tendens til at holde fast ved landbrug, der tilfredsstiller egenbehovet står i modsætning til holdningen i EU15, hvor erhvervsfrekvenserne typisk er lave i landbrugsregionerne.

Dette indikerer, at økonomisk udvikling i særdeleshed i disse regioner sandsynligvis vil ledsages af en betydelig omstrukturering og ændring i beskæftigelsesfordelingen mellem sektorerne, om end behovet for omstrukturering på ingen måde er begrænset til disse regioner.

Sektorfordelingen peger i retning af en betydelig omstrukturering i tiltrædelseslandene...

Man kan få et indblik i eventuelle fremtidige ændringer i beskæftigelsesstrukturen, efterhånden som den økonomiske udvikling finder sted, ved at sammenligne den måde, hvorpå beskæftigelsen er opdelt mellem aktivitetssektorerne i tiltrædelseslandene og det nuværende EU15, og inden for sidstnævnte, i eksisterende Mål 1-regioner og andre regioner (Kort A1.1). En sådan sammenligning er mest vejledende, hvis der foretages en præcis til-

pasning af forskelle i den samlede erhvervsfrekvens mellem forskellige områder — med andre ord ved at undersøge andelen af personer i den erhvervsaktive alder, der er beskæftiget i forskellige sektorer — frem for blot at sammenligne andelen af forskellige sektorer i fuldstændig beskæftigelse. Dette giver en rettesnor for, hvordan de, der finder job, eventuelt vil blive fordelt på sektorer, efterhånden som antallet af beskæftigede i de mindre udviklede lande og regioner stiger.

Den samlede erhvervsfrekvens i tiltrædelseslandene var på trods af et fald de seneste år en anelse højere end i eksisterende Mål 1-regioner i 2002. Det skyldtes i høj grad, at der var langt flere beskæftigede i landbrugs- og fremstillingssektorerne, ikke mindst inden for tekstil og beklædning og andre basisindustrier, hvilket til en stor del udlignes af mindre beskæftigelse inden for service- og byggesektorerne (Tabel A1.4).

Den forholdsvis lave beskæftigelse inden for servicefag i tiltrædelseslandene er langt mere synlig i sammenligning med ikke-Mål 1-regioner i EU, som har mange flere beskæftiget i denne sektor end Mål 1-regionerne. Nedgangen er stor inden for alle servicefag. Det er især mærkbart i avancerede og kommunale tjenesteerhverv (erhvervsmæssige og finansielle tjenesteydelser), hvor forskellen mellem Mål 1- og andre regioner er mest synlig.

Beskæftigelsesstrukturen i tiltrædelseslandene har haft en tendens til at nærme sig strukturen i EU i overgangsårene, men ændringstakten har været langsom. De store jobtab inden for landbruget og basisindustrierne er endnu ikke blevet opvejet af tilstrækkelig vækst i servicesektoren. Og i de kommende år kan der forventes yderligere væsentlige jobtab, især inden for landbruget.

...navnlig en vækst af beskæftigelsen i servicesektoren, hvor jobvæksten i EU har været koncentreret

Efter erfaringerne fra de eksisterende medlemsstater vil en kommende vækst i tiltrædelseslandenes servicesektorer — ligesom i nuværende Mål 1-regioner — sandsynligvis blive koncentreret i avancerede og kommunale tjenester, selv om der også

kan forventes en betydelig fremgang i de basale serviceerhverv (distribution, hotel og restaurant, transport, kommunikation m.fl. person- og samfundsrelaterede serviceområder), hvor beskæftigelsesniveauet stadig ligger et godt stykke under EU15.

Over seksårsperioden, 1996-2002, hvor den samlede erhvervsfrekvens i EU15 steg med lidt over 4 procentpoint, skete næsten hele beskæftigelsesfremgangen inden for servicefagene, hvor de avancerede tjenesteerhverv stod for ca. 40% af nettofremgangen, mens de kommunale tjenester tegnede sig for andre 26% (Graf 1.5). Disse to sektorer sikrede derfor til sammen dobbelt så mange nye jobs, som der blev skabt i de basale serviceerhverv, som kun var lidt større, hvad angår det samlede antal beskæftigede.

I modsætning hertil faldt antallet af jobs inden for landbrug, basal fremstillingsindustri og offentlige værker i forhold til den erhvervsaktive befolkning, mens der var små stigninger i beskæftigelsen inden for kemi- og ingeniørerhvervene og en større stigning i byggebranchen, som har en tendens til at berøres mere af den økonomiske cyklus end andre sektorer. De fortsatte tendenser i retning af avancerede serviceaktiviteter og kommunale tjenester understreger behovet for at hæve uddannelsesniveauet på grund af efterspørgslen efter højt kvali-

ficeret arbejdskraft, der sandsynligvis vil fortsætte med at stige i de kommende år⁵.

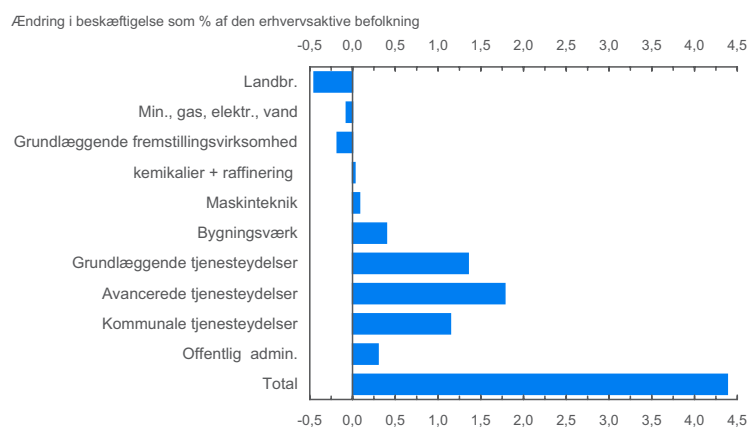
Den udfordring, som tiltrædelseslandene står overfor, og som afspejles i Mål 1-regionerne, består i at styrke konkurrenceevnen på langt sigt for at opretholde høje økonomiske vækstrater samtidig med, at erhvervsfrekvensen forøges. At styrke konkurrenceevnen betyder at opnå en vedvarende produktivitsfremgang, som fortsat ligger betydeligt under niveauet i EU15 og endnu lavere end niveauet i de mere velstående regioner.

Det er vigtigt at understrege, at der på langt sigt ikke er nogen konflikt mellem dette mål og stigende beskæftigelse, idet skabelsen af langsigtede stabile arbejdspladser faktisk forudsætter en stigende konkurrenceevne, men dette ikke nødvendigvis tilfældet på kort sigt. Ændringer i beskæftigelsen fra lavproduktivtsektorer, navnlig landbrug, til højproduktivtsektorer er afgørende, hvis konkurrenceevnen skal forøges. Samtidig er der et vedvarende behov for at fremme produktiviteten inden for aktivtsektorerne og fortsætte processen med at rationalisere og reducere overbemandingen, som har fundet sted i overgangsperioden (Kort A1.2).

Konvergensudfordringen i tiltrædelseslandene

Strukturproblemerne i tiltrædelseslandene, som er skyld i deres lave BNP pr. indbygger og lave beskæftigelsesniveau, er både betydningsfulde og vidtrækkende. Udfordringen for samhørighedspolitikken er at hjælpe dem med at ajourføre deres infrastruktur, modernisere deres uddannelsessystemer og skabe et erhvervmiljø, der er gunstigt for investeringer, således at de kan opretholde de høje vækstrater, der kræves, for at være i stand til at konvergere mod beskæftigelses- og indkomstniveauer i EU i et acceptabelt tempo. For at dette skal kunne ske, skal vækstraterne for de fleste landes vedkommende vokse med mindst 5-6% årligt i

1.5 Ændring i sektoriel erhvervsfrekvens i EU15, 1996-2002

Kilde: Eurostat, LFS og Regionale regnskaber

en længere periode (Se rubrikken om indhentnings-scenarier).

Dette er ikke umuligt, hvilket erfaringerne med Irland tydeligt viser, men det vil kræve effektiv støtte fra EU for at sikre, at disse landes strukturproblemer afhjælpes, og at deres beskæftigelsesniveauer og konkurrenceevne kan forøges betydeligt, ligesom der skal sikres en effektiv blanding af interne politikker.

Samhørighedspolitikens bidrag til EU-vækst

Det at opnå høje vækstrater ved at forøge produktiviteten og beskæftigelsen i tiltrædelseslandene er ikke alene vigtigt for at højne levestandarden i disse lande og for at skabe de nødvendige ressourcer til at finansiere forbedringer i infrastrukturer, kommunale tjenester osv. — det er også vigtigt for de eksisterende medlemsstater. På grund af den stadig større uafhængighed, der findes inden for handel og investeringer, kan den økonomiske udvikling i de nye medlemsstater eventuelt skabe dynamikken til at igangsætte og opretholde højere vækstrater i hele EU.

Strukturproblemerne i investeringer i infrastruktur og menneskelig kapital betyder, at disse lande, ligesom mange tilbagestående regioner og problemregioner i EU15, ikke er i stand til at bidrage så meget, som de ville kunne, til EU's konkurrenceevne som helhed.

Resultatet er lavere indkomst- og beskæftigelsesniveauer i EU end det, der er mulighed for at opnå, og lavere vækstpotentiale til skade for alle, ikke alene dem, der er direkte berørt. Derfor ville det styrke konkurrenceevnen i EU's økonomi og forbedre Unionens evne til at opretholde udviklingen, hvis man var i stand til at mindske de eksisterende uligheder. Efterhånden som væksten finder sted, ville det ligeledes reducere den risiko for flaskehalse og inflationspres, som forekommer i de stærkere regioner, og som afslutter denne vækst for tidligt.

For tiltrædelseslandenes vedkommende ville det sætte dem i stand til at forøge deres økonomiske vækstrate og dermed også forøge deres import fra eksisterende EU-medlemsstater. På nuværende

tidspunkt beløber importen sig til over halvdelen af BNP i disse lande — langt mere end i tiltrædelseslandene (i Grækenland og Spanien er importen kun på ca. 30% af BNP og i Portugal 38%) og har været tilbøjelig til at stige langt mere end BNP, når væksten sker. Dette vil sandsynligvis fortsat være tilfældet i nogen tid ud i fremtiden, efterhånden som landene køber deres produkter udefra, ikke mindst maskiner og udstyr, der ikke produceres nationalt, og som er nødvendige redskaber for at fortsætte deres udvikling.

Enhver stigning i BNP går derfor uforholdsmæssigt på at købe varer fra udlandet, navnlig fra de eksisterende EU-medlemsstater, hvilket står for ca. 60% af den samlede import, og især fra Tyskland (som står for ca. 25% alene) og Italien (næsten 10%).

Derfor er især Tysklands og Italiens gevinst ved at stimulere til vækst i de nye medlemsstater afgørende, selv om alle eksisterende EU-lande har udsigt til at nyde godt af dette og af den større vækst på EU-markedet, som dette vil foranledige, stort set på samme måde, som de nyder godt af væksten i samhørighedslandene og Mål 1-regionerne (se Del 4, afsnittet om Strukturfonde som middel til at opnå økonomisk integration).

Faldende indbyggertal på tværs af Europa...

Befolkningen i EU15 er kun vokset langsomt i mange år. Siden midten af 90'erne har væksten gennemsnitligt ligget på 0,3% årligt, og det meste af dette har skyldtes nettoindvandring ind i Unionen. I flere medlemsstater — især Tyskland, Italien og Sverige — ville befolkningstallet være faldet uden denne indvandring. Den naturlige befolkningstilvækst forventes at falde yderligere i fremtiden og med en uændret indvandringstakt vil indbyggertallene begynde at falde i de fleste medlemsstater over de kommende 20 år.

Allerede i anden halvdel af 90'erne vistes der en tendens til faldende befolkning i mange regioner (i 55 af de 211 NUTS 2-regioner i EU15). I tiltrædelseslandene faldt befolkningen i de fleste regioner over denne periode (i 35 af de 55 NUTS 2-regioner)

Hvor lang tid vil det tage tiltrædelseslandene at indhente EU15?

Den udfordring, som udvidelsen betyder for samhørigheden, kan vises ved "indhentningsscenarier", der angiver, hvor lang tid, det vil tage BNP pr. indbygger i de nye medlemsstater sammen med Bulgarien og Rumænien at nå EU-gennemsnittet, baseret på simple formodninger om deres vækstrater i forhold til det nuværende EU15's gennemsnitsrate.

Der opstilles her forsøgsvis to scenarier. Først en situation, hvor væksten i disse lande opretholdes på 1½% årligt over EU15's gennemsnit, hvilket er det opnåede gennemsnit over 7 år 1995 til 2002. Derefter en situation, hvor væksten holdes oppe på 2½% over EU15-gennemsnittet. Begge tager udgangspunkt i det seneste skøn om BNP pr. indbygger i de forskellige lande i 2004.

Hvis væksten i alle landene i fremtiden kan opretholdes på 1½% over gennemsnittet i resten af EU (dvs. 4% årligt, hvis væksten er 2½% årligt i EU15), ville BNP pr. indbygger i de 12 lande forblive under 60% af gennemsnittet for det udvidede EU27 indtil 2017 (Graf 1.6 og 1.7). Til den tid ville det kun være Slovenien, Cypern, Tjekkiet og Ungarn, der ville overstige 75% af gennemsnittet. Hvis væksten fortsatte med samme hastighed, ville Slovakiet nå op på 75% af gennemsnittet i 2019, men det ville tage det næste land, Estland, endnu 10 år at nå op på dette niveau. I 2035 — mere end 30 år fra nu af — ville Polen nærme sig denne tærskel, men det ville tage Letland indtil 2041 at nå samme niveau. Med denne vækstrate ville Bulgarien og Rumænien stadig have et BNP pr. indbygger, der lå under 75% af gennemsnittet i 2050.

Hvis væksten blev opretholdt i et betydeligt højere tempo end dette, nemlig 2½% over EU15-gennemsnittet (hvilket ville betyde en vækst på lige over 5% årligt, hvis væksten i EU15 er 2½%), ville konvergensens naturligvis ske inden for en kortere tidsramme. Imidlertid er der tale om nogle meget lange tidsperioder for mange af landenes vedkommende. F.eks. ville det med denne hastighed stadig tage Polen 20 år eller derover at få BNP pr. indbygger op på 75% af EU-gennemsnittet, og mange flere år at konvergere til EU-gennemsnittet eller i nærheden af det. For Bulgarien og Rumænien ville det tage endnu længere tid. Med en sådan vækstrate reduceres antallet af regioner i tiltrædelseslandene, som har brug for strukturstøtte, fordi deres BNP pr. indbygger ligger under 75% af EU-gennemsnittet, imidlertid mærkbart hurtigere, end hvis væksten var langsommere. Disse scenarier skal ikke fortolkes således, at en vækst på 4-5% årligt i disse lande er det højeste, der kan forventes. For det første har erfaringen med Irland i det sidste årti vist, hvilken hurtig vækst, der kan opnås. For det andet vil vækstpotentialet i de nye medlemsstater i høj grad blive styrket af forbedringer i aktiekapitalen som følge af EU's samhørighedspolitik.

Selv om vækstrater på et godt stykke over EU15-gennemsnittet kan opretholdes på langt sigt, tyder disse scenarier på, at det for de fleste landes vedkommende vil blive en langsigtet proces at indhente EU-gennemsnittet.

både på grund af et naturligt fald og på grund af udvandring.

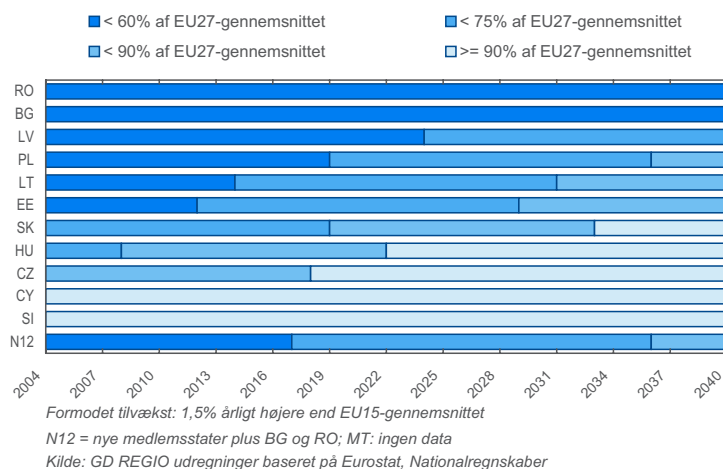
...og en yderligere befolkningstilbagegang forventes i de kommende år

Ifølge de seneste demografiske prognoser⁶, vil befolkningen fortsat vokse langsomt i alle EU15-medlemsstater over resten af årtiet, på nær i Italien og Østrig, hvor det vil falde. Før 2015 forventes det, at befolkningen også begynder at falde i Græken-

land, Spanien og Portugal — de tre sydlige samhørighedslande — samt i Tyskland, og over de efterfølgende 10-15 år vil den ligeledes begynde at falde i Belgien, Finland og Sverige.

I tiltrædelseslandene, på nær Cypern, Malta og Slovakiet, er befolkningen allerede begyndt at falde, og i Slovakiet skønnes det, at den begynder at falde før 2020 (Graf 1.8).

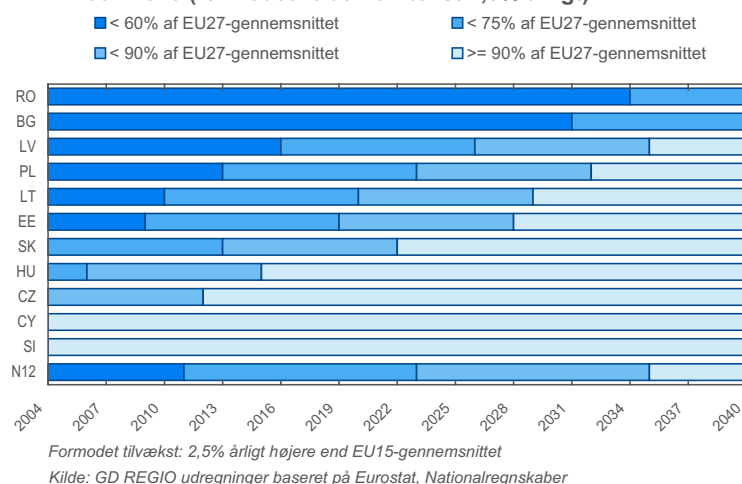
1.6 Simulering af BNP pr. person (KKS) i tiltrædelseslandene, 2004-2040 (formodet relativ tilvækst 1,5% årligt)

lige samhørighedslande 6% lavere, og i Italien mere end 14% lavere.

I tiltrædelseslandene forventes den erhvervsaktive befolkning at falde over resten af årtiet i alle lande på nær Cypern, Malta, Polen og Slovakiet. I de følgende få år vil den begynde at falde alle steder på nær Cypern. Ifølge de seneste skøn vil der i 2025 være 10% færre indbyggere mellem 15 og 64 år i tiltrædelseslandene i forhold til 2000. I Bulgarien og Letland vil antallet være over 20% mindre og i Estland næsten 30% mindre (Kort A1.3).

1.7 Simulering af BNP pr. person (KKS) i tiltrædelseslandene, 2004-2040 (formodet relativ tilvækst 2,5% årligt)

Flere mennesker i den erhvervsaktive alder over 50

Dette udbredte fald i den erhvervsaktive befolkning vil blive efterfulgt af et markant skift i alderssammensætningen. Der kommer stadig flere til gruppen af 50-64-årige, hvoraf mange i mange nuværende og kommende medlemsstater ikke længere arbejder, og der bliver stadig færre i gruppen af unge, der kommer ind på arbejdsmarkedet.

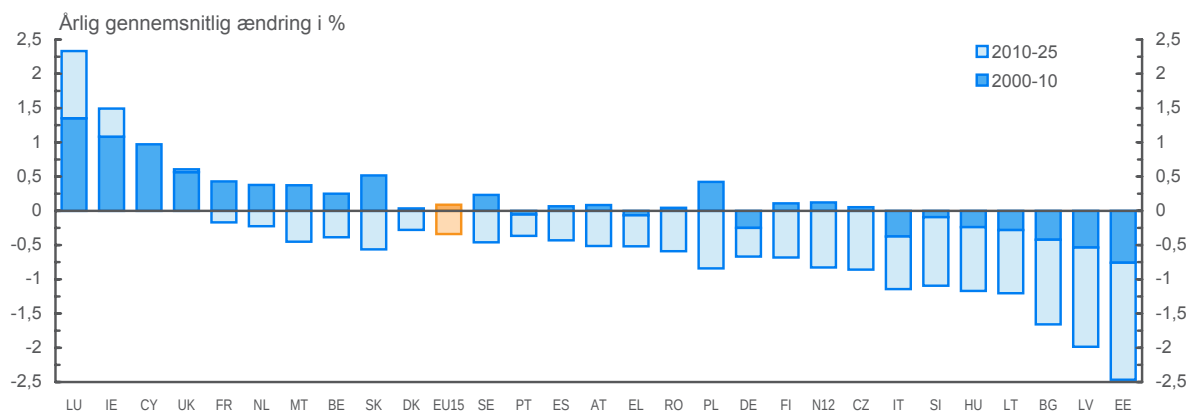
Den erhvervsaktive befolkning skønnes også at falde

Noget, der er mere relevant for beskæftigelsen, er, at befolkningen i den erhvervsaktive alder (15- til 64-årige) sandsynligvis begynder at mindske tidligere end den samlede befolkning. Den forventes at falde over resten af årtiet i det sydlige Europa, navnlig i Grækenland, Portugal og Italien, men også i Tyskland. Efter 2010 vil faldet inden for få år komme i alle lande på nær Irland og Luxembourg. I EU15 som helhed skønnes procentdelen at ligge ca. 4% lavere i 2025 end i 2000, men i de tre syd-

I 2025 vil de 50- til 64-årige stå for 35% af den erhvervsaktive befolkning i EU15 i forhold til 26% i 2000. I Italien vil andelen stige til 40% og i Tyskland, Østrig, Grækenland og Spanien til 36-37%. I tiltrædelseslandene skønnes stigningen at blive mindre, men stadig betydningsfuld, idet den gennemsnitlige andel stiger fra ca. 26% til ca. 31%, men til 34% i Tjekkiet og til 36% i Slovenien.

Faldet i antal erhvervsaktive på tværs af Europa vil blive ledsaget af en lang og vedvarende stigning i gruppen af 65-årige — den typiske officielle pensionsalder — og derover. Indtil 2005 forventes den-

1.8 Forventet fald i erhvervsaktiv befolkning, 2000-2025

Kilde: UN Demographic projections

ne befolkningsgruppe at vokse med ca. 1½% årligt i både EU15 og tiltrædelseslandene. Som følge heraf vil antallet af 65-årige og derover ligge 40% højere i 2025 end i 2000 i begge regioner. I et EU på 27 lande vil væksten kun ligge under 1% årligt i de tre baltiske lande, Bulgarien og Rumænien. I Irland, Nederlandene og Finland såvel som i Cypern, Malta og Slovenien skønnes befolkningsandelen af 65-årige og derover at stige med 2% årligt eller mere (Kort A1.4).

På grund af disse tendenser er det af afgørende betydning at få flere fra denne aldersgruppe til at blive på arbejdsmarkedet, set ud fra et såvel økonomisk som socialt synspunkt, men også som en vigtig del af den europæiske beskæftigelsesstrategi. At opnå dette vil kræve ændringer i politikker og holdninger, ikke alene hvad angår førtidspensionering, men også med hensyn til efteruddannelse af ældre.

Stigende afhængighedsgrad blandt ældre

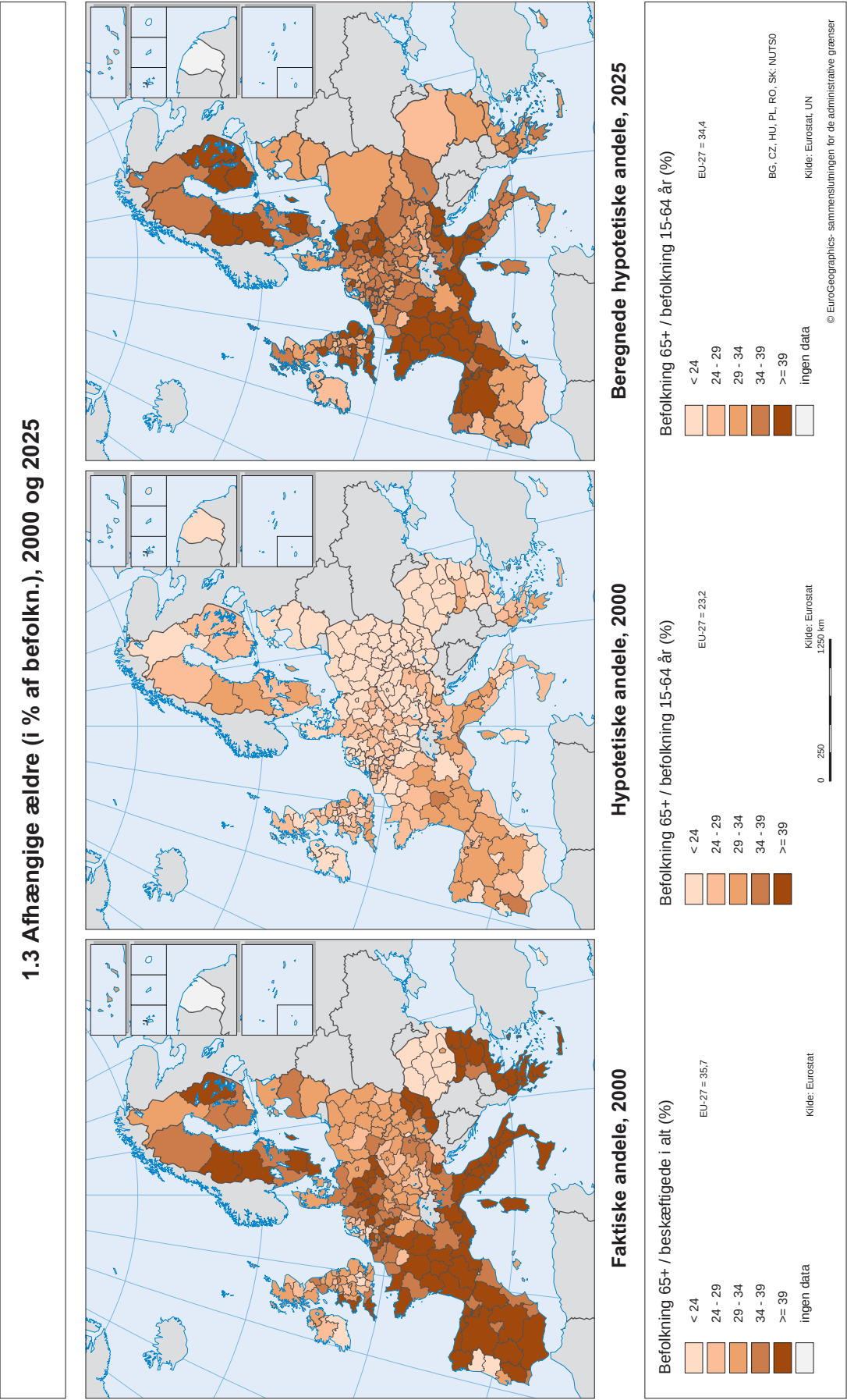
Virkningerne af disse indbyrdes afvigende demografiske tendenser er en stor stigning i afhængighedsgraden blandt de ældre, dvs. antal 65-årige og derover i forhold til de erhvervsaktive. I EU15 kommer antal 65-årige og derover op på næsten 25% af andelen af erhvervsaktive — dvs. der er fire personer mellem 15-64 år for hver enkelt person i pensi-

onsalderen. I 2025 vil tallet stige til 36%, hvilket betyder mindre end tre erhvervsaktive for hver enkelt person i pensionsalderen. I tiltrædelseslandene forventes forholdet at stige fra under 20% til over 30% i løbet af denne periode. Der forventes navnlig store stigninger i Italien, Finland, Sverige og Tyskland, hvor afhængighedsgraden forventes at stige til ca. 40% i 2025. I tiltrædelseslandene forventes stigningen i særdeleshed at være stor i Tjekkiet, Malta og Slovenien, hvor tallet forventes at komme op på 36-38% i forhold til under 20% i 2000.

I 2025 skønnes afhængighedsgraden at overstige 40% i 42 regioner, heraf 12 i Frankrig, hvilket repræsenterer 42% af landets samlede befolkning. De laveste procentsatser — under 25% — skønnes at komme fra flere perifere regioner, Açores, Madeira, Ceuta y Melilla, som har små befolkninger, men det samme gælder for Ile de France (Paris) og London (Kort 1.3).

Og den faktiske afhængighedsgrad?

Afhængighedsgrader, der udregnes som ovenfor, er informative, men hypotetiske, forstået således, at de ikke afslører, hvor mange i den erhvervsaktive alder, der vil være i beskæftigelse for at støtte gruppen af 65-årige og derover i praksis, og ikke blot i princippet. Som bemærket ovenfor, var det kun 64%

af dem fra gruppen af erhvervsaktive, der faktisk var i beskæftigelse i EU15 i 2002 og i tiltrædelseslandene kun 56%. Disse tal varierer endvidere markant mellem lande og regioner.

F.eks. har Italien og Sverige lignende afhængighedsgrader som målt ovenfor, men en meget lavere beskæftigelse i Italien betyder, at landets virkelige afhængighedsgrad er 30% større end i Sverige. Så i det tilfælde er der kun to personer i beskæftigelse i Italien til at støtte hver person i gruppen af 65-årige eller derofter, mens der i de fleste andre medlemsstater er mindst tre. I Grækenland og Spanien såvel som i Belgien er tallet mindre end 2½ (dvs. den virkelige afhængighedsgrad er over 40%). Selv om erhvervsfrekvensen forblev uændret de kommende år, ville den virkelige afhængighedsgrad, der forventes i Danmark, Nederlandene, Portugal og Storbritannien ligesom i Irland og Luxembourg, være lavere end procentsatsen i Italien nu.

I alle tiltrædelseslandene på nær Bulgarien er den virkelige afhængighedsgrad under EU-gennemsnittet, på trods af, at kun en forholdsvis lille andel af den erhvervsaktive befolkning er i beskæftigelse. Hvis der ikke sker nogen større stigning i beskæftigelsen i de kommende år, kunne graden i mange af landene imidlertid tænkes at stige over niveauet i de fleste nuværende EU-medlemsstater.

Dette understreger, hvor afgørende det er i de kommende år at opnå et højt beskæftigelsesniveau, som bakkes op af økonomisk vækst, hvis de fremtidige demografiske tendenser ikke skal føre til større sociale spændinger.

Der kunne forekomme en højere beskæftigelse kombineret med et færre antal personer på pension, efterhånden som pensionsmønstrene ændres og de ældres sundhed bliver stadig bedre. Med andre ord kunne man forestille sig, at flere mennesker ville vælge at fortsætte med at arbejde ud over den nuværende pensionsalder i de kommende år. I denne henseende bliver det stadig vigtigere at udnytte de ældres produktive potentiale.

Der er en betydelig regional dimension heri, eftersom de demografiske strukturer og tendenser varie-

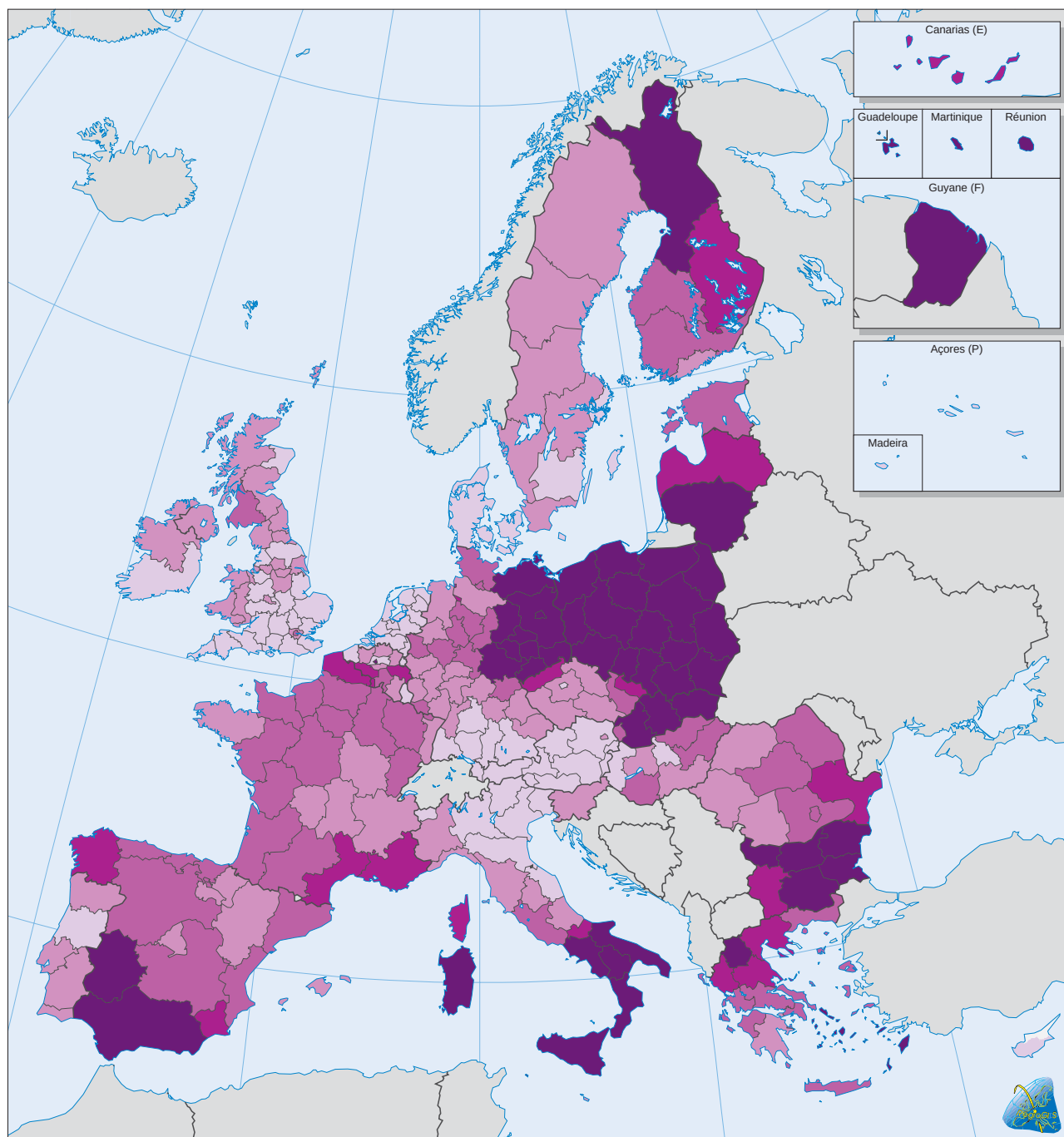
rer markant fra den ene region til den anden som følge af forskellige mønstre for dødelighed, fertilitet samt ind- og udvandring. Derfor er der en klar rolle at spille for regionalpolitik i f.eks. mobiliseringen af ældre arbejdstagere og i at udnytte deres iværksætterånd og andre færdigheder, såvel som at sikre deres adgang til efteruddannelse.

Social samhørighed

Det er vigtigt at fastholde den sociale samhørighed, ikke alene i sig selv, men også for at understøtte den økonomiske udvikling, som risikerer at trues af utilfredshed og politisk uro, hvis ulighederne i samfundet er for store. Adgang til beskæftigelse er afgørende vigtigt, da det i de fleste tilfælde er bestemmende for, om folk er i stand til både at leve under anstændige levestandarder og bidrage fuldt ud til det samfund, de lever i. For mennesker i den erhvervsaktive alder er det at have et job eller være i stand til at finde et job inden for en rimelig tidsperiode derfor uundgåeligt en forudsætning for social inddragelse.

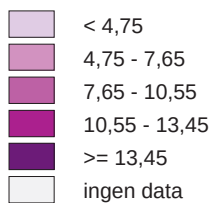
Som anført ovenfor er andelen af personer i den erhvervsaktive alder steget de fleste steder i EU over de seneste år, hvilket har bidraget både til økonomisk vækst og til at fremme social samhørighed. I tiltrædelseslandene har andelen af jobs derimod haft en tendens til at falde, med modsat virkning. Som beskrevet nedenfor er arbejdsløsheden derfor blevet et stort problem i mange af disse lande. Det er også stadig et problem mange steder i EU15, på trods af det fald, der forekom fra midten af 90'erne og op til den seneste nedgangsperiode for væksten.

Som ligeledes beskrevet ovenfor har et betydeligt antal mennesker i såvel de nuværende som de nye medlemsstater indkomstniveauer, som bringer dem i fattigdomsfarezonen på trods af det omfattende sociale beskyttelsessystem, som findes i alle de berørte lande.

1.4 Arbejdsløshedstal, 2002

% af arbejdsstyrke

EU-27 = 9,1

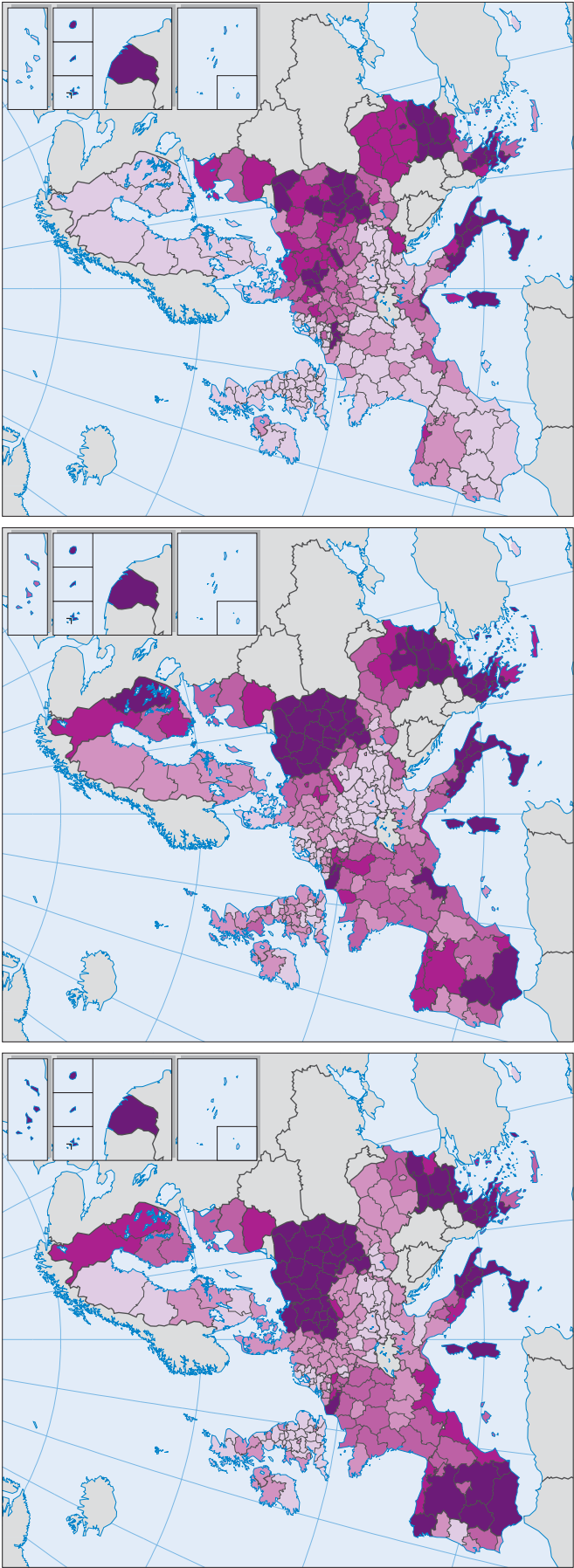
Standardafvigelse = 5,86

Kilde: Eurostat og de nationale statistiske instanser

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

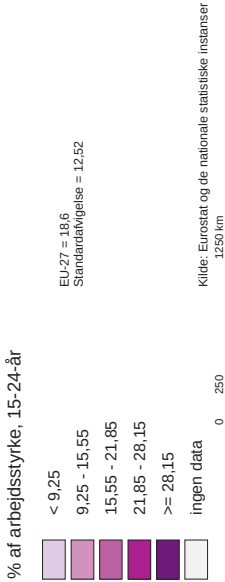
1.5 Arbejdsløshed, 2002

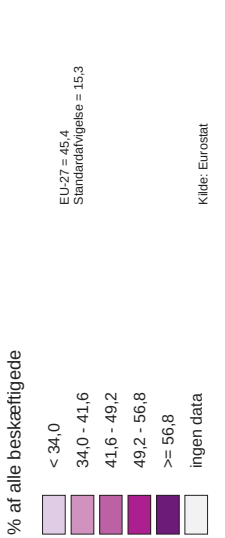
Arbejdsløshedstal, kvinder

Arbejdsløshedstal, unge

Langtidsledighed

© EuroGeographics - sammenslutningen for de administrative grænser

Faldende arbejdsløshed de fleste steder i EU, men ulighederne er stadig store

Det omfattende fald i arbejdsløsheden, som fulgte efter beskæftigelsesfremgangen i EU fra 1994 og indtil den nuværende nedgangsperiode, var navnlig udbredt i Spanien og Irland, to samhørighedslande, hvor ledighedsprocenten havde været mærkbart høj i mange år. I Spanien faldt procenten fra 18% af arbejdsstyrken i 1996 til 11½% i september 2003, som er seneste dato, hvortil der er tilgængelige data, mens faldet i Irland var af en lignende størrelse og nedbragte tallet til under 5%. Om end arbejdsløsheden nu ligger et godt stykke under EU15-gennemsnittet i Irland, er den i Spanien stadig et godt stykke over gennemsnittet (8%) og stadig højere i landets Mål 1-regioner end andre steder (i Extremadura og Andalucía var godt og vel 19% i 2002).

I Portugal og Grækenland har der været få ændringer i arbejdsløsheden. I Portugal faldt ledighedsprocenten fra 7½% i 1996 til 5% i 2002, men siden da er satsen steget til 7% igen, eftersom beskæftigelsen er faldet. Dette er stadig under EU15-gennemsnittet. I Grækenland har ledighedsprocenten imidlertid ligget over gennemsnittet, nemlig 10%, hvilket er stort set det samme som i 1996, selv om arbejdsløsheden er faldet stødt siden 1999, hvor den nåede et maksimum på 12% (Tabel A1.5).

I Mål 1-regioner andre steder var arbejdsløsheden over 20% i 2002 i de fleste af de nye tyske delstater, hvilket afspejler et fald i beskæftigelsen siden midten af 90'erne, mens det i Italien, hvor jobvæksten er faldet, var tæt på 20% i Mezzogiorno, næsten tre gange højere end i resten af landet (og næsten 25% i Calabria) (Kort 1.4). I det sydlige Italien røber ledighedsprocenten derudover kun til dels arbejdsløshedsproblemet, idet et betydeligt antal personer i den erhvervsaktive alder, navnlig kvin-

der, ikke engang står til rådighed på arbejdsmarkedet.

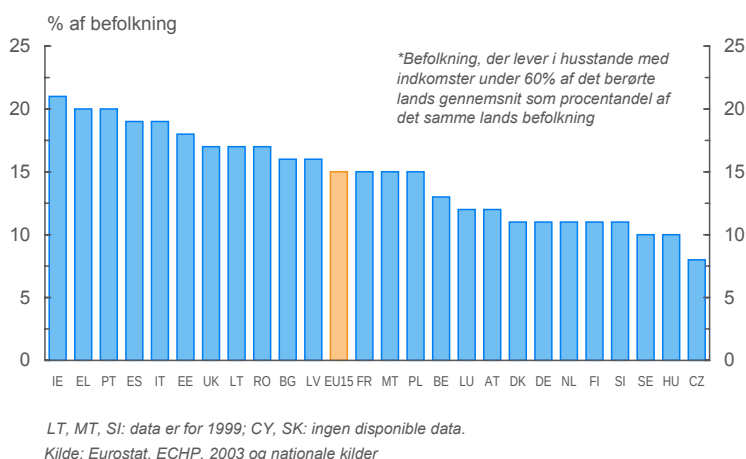
I de regioner, hvor arbejdsløsheden er høj, er det stadig de unge og kvinderne, der er mest berørt, og de, der bliver arbejdsløse, er som regel uden arbejde i lang tid (dvs. der er et positivt forhold mellem den samlede ledighedsprocent og den langsigtede rate — det relative antal personer, der står uden job i et år eller mere, Kort 1.5).

Arbejdsløshed er et stort problem i tiltrædelseslandene

De lave erhvervsfrekvenser i tiltrædelseslandene, som blev beskrevet ovenfor, afspejles i høje ledighedsprocenter. Ved sidste optælling i september 2003 lå arbejdsløsheden på 20% af arbejdsstyrken i Polen, 16% i Slovakiet og 14% i Bulgarien, og procentsatsen var et godt stykke over 10% i både Letland og Litauen. I modsætning hertil var tallet kun lige over 4% i Cypern og i Rumænien, hvilket er lavere end nogen af de eksisterende medlemsstater på nær Luxembourg og Nederlandene.

På regionalt plan var arbejdsløsheden i 2002 på over 25% i de fire polske regioner samt i en region i Bulgarien og på over 20% i fire andre bulgarske regioner såvel som i to regioner i Slovakiet.

1.9 Befolkning der risikerer fattigdom*, 2000

Risikoen for fattigdom varierer mellem lande og husstandstyper

Selv om der ikke er nogen målinger over, hvor mange mennesker i det udvidede EU, der lever i absolut fattigdom, kan man få en fornemmelse, hvis man ser på, hvor mange mennesker, der tjener så lidt, at de risikerer at blive forholdsmæssigt ugunstigt stillet, socialt set.

Ifølge de seneste data (for 2000) strækker andelen af befolkningen i fare for at leve i fattigdom, defineret som dem, der lever i husstande med en indkomst under 60% af det nationale gennemsnit efter sociale overførselsindkomster⁷ sig fra 21% i Irland og kun marginalt mindre i Grækenland og Portugal, til 10-11% i Nederlandene, Sverige, Tyskland, Danmark og Finland (Graf 1.9 og Tabel A1.6).

Fattigdom er tæt forbundet med arbejdsløshed. At være i beskæftigelse er langt den mest effektive metode til at undgå risikoen for fattigdom og social udelukkelse. Kun 7% af den beskæftigede befolkning i EU havde indkomster under fattigdomsgrænsen i 2000, i modsætning til 38% af de arbejdsløse og 25% af de ikke-aktive. Men selv om de beskæftigede er mindre udsat for fattigdomsrisikoen, udgør de alligevel ca. en fjerdedel af EU's befolkning på "16 år og derover" i denne situation.

Faren for fattigdom er i de fleste lande højere for særlige husstandstyper, navnlig for enlige ældre og enlige forældre⁸. I EU-medlemsstaterne samlet ligger indkomsten under fattigdomsgrænsen blandt et gennemsnit på ca. 35% af enlige med afhængige børn — hvor størstedelen er kvinder — og næsten 30% af enlige 65-årige og derover.

Der findes store forskelle på tværs af Unionen, hvad angår indhold og omfang af problemet med lav indkomst. I de sydlige lande, på nær Grækenland, er problemet forbundet med at have børn, hvilket også er tilfældet i Nederlandene og i Storbritannien for især enlige forældre. I de nordlige lande er det mest forbundet med at leve alene, mens det i Irland og Portugal er et særligt problem blandt de 65-årige og derover (Tabel A1.7).

Risikoen for fattigdom og social udelukkelse er ligeledes betydningsfuld i medlemsstaterne, og det risikerer at stige, hvis arbejdsløsheden forbliver høj.

Risikoen for fattigdom berører i særdeleshed etniske mindretal, som ofte er ugunstigt stillet på arbejdsmarkedet. I nogle tilfælde står de over for kumulative handicap med hensyn til adgang til uddannelse, sociale tjenester, boliger og sundhedsvæsen. De fleste tiltrædelseslande har betydningsfulde etniske minoriteter. Størrelsen af Roma-folket i EU vil f.eks. fordobles med tiltrædelsen af 10 nye medlemsstater i 2004 og endnu en gang blive fordoblet, når Bulgarien og Rumænien kommer med.

Metodologiske noter — Måling af ændringer i BNP pr. indbygger over tid

I tidligere samhørighedsrapporter er omfanget af konvergens i BNP pr. indbygger blevet vurderet ved at foretage på hinanden følgende vurderinger af dette i forskellige lande og regioner målt i købekraftstandard (KKS) for dermed at udligne forskelle med hensyn til de varer og tjenesteydelser, som en given BNP-enhed er i stand til at købe. KKS-tilpasningen foretages årligt i forhold til tidsmæssigt aktuelle forbrugsmønstre og investeringer. Den omstændighed, at disse mønstre kan ændres i tid, er en grund til at være forsigtig med at sammenligne BNP-niveauer pr. indbygger mellem to forskellige år. Problemet er forbundet med, at den metode, der bruges til at vurdere relative prisniveauer, med tiden er blevet ændret, til dels på grund af løbende bestræbelser på at forbedre de foretagne skøn. Som følge af disse ændringer kan BNP i KKS ikke legitimt sammenlignes mellem år.

Ifølge EU's Statistiske Kontor (Eurostat) "omfatter årene før 2000 ... en mængde større eller mindre afbrydelser i tidsserierne, hvilket får en negativ indflydelse på sammenligneligheden over tid og endda mellem lande inden for et givet år" (Statistik i Fokus, Tema 2, 56/2002). Som følge heraf er det problematisk at sammenligne disse niveauer over tid, selv om det er legitimt at sammenligne vurderinger af BNP pr. indbygger i KKS-priser i et tidligere år på tværs af lande. Den tilgang, der er valgt her for at vurdere både national og regional konvergens, er at måle ændringer i BNP pr. indbygger over tid i faste priser, hvorved man eksplicit udligner prisændringer mellem år.

Måling af regional økonomi

Som beskrevet i den Anden Samhørighedsrapport er BNP pr. indbygger i KKS-priser, hvormed man udligner prisniveauforskellene, den vigtigste indikator til at vurdere såvel nationale som regionale økonomiers udvikling. Det bruges ikke alene i EU til at måle forskelle mellem regioner og indkredse dem, der er berettiget til støtte fra Strukturfondene, men også af andre internationale institutioner (FN, Verdensbanken, IMF, OECD osv.), nationale regeringer, centralbanker og forskningsinstitutter til lignende vurderinger af økonomisk udvikling.

Det stod klart i den Anden Samhørighedsrapport, at det ikke er en perfekt målemetode og det har en række svagheder. Det gælder især problematikken omkring pendling (det at pendlere kan bidrage til BNP, der produceres i en økonomi eller region tillige med de mennesker, der lever der, men som ikke selv er omfattet i "pr. indbygger"-udregningen, som BNP beregnes efter) og udelukkelsen af overførsler, som influere på nettolønnen. Der er ligeledes problemer med tilpasning af prisniveauforskelle, som ikke fanges af vekselkurser. Det samme gælder miljømæssigt forfald og opbrugen af udtømmelige ressourcer, som slet ikke tages med i beregningen. Imidlertid er det den bedste tilgængelige målemetode, hvis man tager hensyn til tilgængelige data og til de udestående uløste begrebsmæssige problemer.

Disse svagheder tilskynder imidlertid stadig og med god grund økonomer og statistikere til at søge andre indikatorer og måder, hvorpå man kan forbedre de eksisterende målemetoder. Her overvejes to udviklinger siden den Anden Samhørighedsrapport. For det første opbygningen af indledende vurderinger af disponibel indkomst på tværs af EU-regioner af statistikere i Eurostat og for det andet de foretagne bestræbelser for at forbedre KKS-udligningen.

Regional disponibel indkomst

For kort tid siden har Eurostat offentliggjort vurderinger af disponibel indkomst for NUTS 2-regioner. Det er resultatet af en indledende øvelse, der blev igangsat med henblik på at sammenligne regioner for at se, om de er "rige" eller "fattige"⁹. Formålet er derfor at måle den disponible indkomst for befolkningen i de forskellige regioner. Dette virker noget anderledes end at måle ud fra BNP eller produceret ydelse, som muligvis er bedre indikatorer for den regionale økonomiske formåen. Som forklaret i den Anden Samhørighedsrapport "kan en region, som har et lavt produktionsniveau derfor godt have et relativt højt) endeligt indkomstniveau på grund af store sociale overførselsindkomster, men vil stadig være en mindre begunstiget region". Det er grunden til, at EU bruger BNP og ikke indkomsten til at afgøre en regions behov for strukturstøtte.

Et andet argument for en tilstræbt vurdering af den disponible indkomst er at afhjælpe pendlingsproblemet, som er et problem, der er uløseligt forbundet med regional BNP-statistik, selv om det i endnu højere grad er et problem med de befolkningsdata, der bruges til at måle indbyggertallet, end med måling af selve BNP. Eftersom man i denne beregning har koncentreret sig om indkomst frem for ydelse, blev overførsler til og fra regioner også medtaget i målingen.

Eurostat-beregningen viser klart, at det medfører alvorlige vurderingsproblemer at ville måle den disponible indkomst i praksis på grundlag af de aktuelt tilgængelige data. Navnlig eksisterer der endnu ikke tal for primær husstandsindkomst, som er en grundlæggende bestanddel af indikatoren, på regionalt NUTS 2-niveau for en række lande. Dataproblemerne er navnlig akutte for den offentlige sektor og virksomhedssektoren, der sammen med husstandene udgør den regionale økonomi. I begge tilfælde betyder mangel på information om den måde, hvorpå indkomsten varierer mellem regionerne, at man må gå frem efter formodninger for at skabe nogle overordnede skøn om disponibel indkomst. Den formodning, man går frem efter, nemlig at den disponible indkomst i begge sektorer er det samme i forhold til befolkning i alle regioner, er enkel at fremsætte, men det er usandsynligt, at det holder stik i virkeligheden (for den offentlige sektors vedkommende viser de data, der fremlægges om offentlige udgifter i forskellige regioner i Del 2 i denne rapport, de betydningsfulde regionale forskelle, der forekommer i praksis).

Beregningsresultatet skal derfor, som Eurostat også har erkendt, fortolkes varsomt, om end det kan være indikativt for forskellene i disponibel indkomst indbyrdes mellem regioner på tværs af EU. Skønt vurderingerne ikke er en erstatning for det regionale BNP pr. indbygger, kunne de udgøre et nyttigt supplement hertil, forudsat de gøres mere pålidelige, ikke mindst fordi de tager hensyn til pendlingsproblematikkens fordrejende indvirkninger.

KKS-udligningen

Som noteret ovenfor har KKS-tilpasningen været underkastet ændringer, hvilket betyder, at tallene for BNP pr. indbygger, der beskrives på denne måde, ikke kan sammenlignes over tid. Mens dette er et iboende problem, hvor udgiftsmønstre ændres fra år til år, er der et yderligere problem med KKS-udligningen, der bruges til regionale sammenligninger af BNP pr. indbygger. Problemet består i, at udligningen på nuværende tidspunkt er begrænset til at korrigere for forskelle i prisniveauer mellem lande, mens forskellene på tværs af et enkelt lands regioner kan være lige så store, om ikke større. Derfor varierer visse priser, navnlig på boliger, indbyrdes mellem regioner i samme land, hvilket afspejler relative velstandsniveauer, forskelle i markedskaraktistika osv. Som sådan kan det at tage hensyn til regionale prisforskelle sagtens medvirke til at mindske uligheder i BNP i KKS-priser blandt regioner, om end det kræver en vurdering af de regionale KKS-tal at afgøre, hvorvidt dette er tilfældet. På trods af den disse beregningers eventuelle signifikans er der ikke gjort særlig mange fremskridt med at udvikle dem siden offentliggørelsen af den Anden Samhørighedsrapport.

Ændringer i NUTS 2-regional klassificering

I maj 2003 vedtog Europa-Parlamentet og Rådet forordning 1059/2003/EF om indførelse af en fælles nomenklatur for regionale enheder (NUTS). Forordningen fremsatte ændringer i nomenklaturen i Finland, Portugal, Tyskland, Spanien og Italien, ligesom den foreskrev, at "de berørte medlemsstater skal fremsende tidsserierne for den nye regionale fordeling til Kommissionen". Eurostat offentliggjorte i begyndelsen af 2004 data om BNP for 2001 i de berørte regioner, men der mangler stadig andre statistiske indikatorer på regionalt plan.

I denne rapport er der medtaget data på grundlag af nye regionale fordelinger for BNP og befolkning, men dataene om de andre regionale indikatorer, hvortil der endnu ikke er disponible data, herunder beskæftigelsen, er medtaget på grundlag af den gamle fordeling.

Territorial samhørighed

Et centralt mål for EU er i henhold til Traktaten (artikel 2) "at fremme økonomiske og sociale fremskridt og et højt beskæftigelsesniveau og opnå en afbalanceret og bæredygtig udvikling, navnlig gennem etableringen af et område uden indre grænser, styrkelse af den økonomiske og sociale samhørighed og oprettelsen af en Økonomisk og Monetær Union, ...". Dette betyder, at folk ikke skal være ugunstigt stillet uanset, hvor i Unionen de måtte vælge at leve eller arbejde. Territorial samhørighed er derfor blevet medtaget i udkastet til Forfatning (artikel 3), for at supplere Unionens målsætninger om økonomisk og social samhørighed. Dets betydning understreges ligeledes i artikel 16 (Principper) i Traktaten, som anerkender, at borgerne skal have adgang til vigtige tjenester, grundlæggende infrastruktur og viden, idet betydningen af tjenesteydelser af almen økonomisk interesse for at fremme social og territorial samhørighed fremhæves.

Begrebet territorial samhørighed går ud over begrebet økonomisk og social samhørighed, idet det både tilføjer noget til begrebet og styrker det. Politisk er målsætningen at fremme en mere velfungerende udvikling ved at mindske eksisterende uligheder, forebygge territorial uligevægt og ved at bringe sektorpolitikker, som har en rumlig indvirkning, og regionalpolitik mere på linje med hinanden. Sigtet er ligeledes at forbedre den territoriale integration og opfordre til samarbejde indbyrdes mellem regioner.

Der er en række aspekter ved en territorial balance i EU, som truer den harmoniske udvikling af Unionens økonomi de kommende år:

- på EU-niveau: en høj koncentration af økonomisk aktivitet og befolkning i det centrale område eller i femkanten (som strækker sig mellem North Yorkshire i England, Franche-Comté i Frankrig, Hamburg i det nordlige Tyskland og i det nordlige Italien), som blev påpeget i den Anden Samhørighedsrapport, og som dækker 18% af EU15's landområde, mens det omfatter 41% af befolkningen, 48% af BNP og 75% af

udgifterne til forskning og udvikling. Udvidelsen vil blot forøge denne koncentrationsgrad ved at forøge EU-landområdet og befolkningen, mens BNP forøges relativt lidt;

- på nationalt niveau: en vedvarende og udpræget uligevægt indbyrdes mellem hovedstadsområderne og resten af landet med hensyn til økonomisk udvikling, hvilket er særlig udpræget i tiltrædelseslandene;
- på regionalt niveau: en forværring eller i det mindste en uændret tendens, hvad angår territoriale uligheder ud over dem, der måles af BNP eller arbejdsløshed. Navnlig den økonomiske udvikling ledsages af voksende overbefolkning, forurening og vedvarende social udelukkelse i de største byområder, mens en række landdistrikter lider af mangelfulde økonomiske forbindelser med små og mellemstore nabobyer og deres økonomier svækkes ofte som et resultat heraf. Store byområder er tilbøjelige til at vokse uhæmmet og trænge ind på den omkringliggende egn, efterhånden som deres økonomiske aktivitet og bybefolkning vokser, og skabe det, der er blevet kendt som "rurban"-områder (grænseområde mellem land og by), mens landdistrikter, hvor der ikke er nogen byer af betydning, oplever en tilbagegang i befolkningstallet og i de tilgængelige basis-tjenester;
- inden for regioner og byer: udvikling af fattigdomslommer og social udelukkelse i områder med begrænset adgang til vigtige faciliteter;
- i en række specifikke områder, der er begrænset af deres geografiske egenskaber (øer, tyndtbefolkede områder langt nordpå samt visse bjergområder) reduceres og ældes befolkningen, og tilgængeligheden er stadig et problem. Desuden er miljøet skrøbeligt og trues af regelmæssige ildebrande, tørkeperioder og oversvømmelser;
- i de perifere områder, med en række samlede naturlige og geografiske handicap (som anerkendt i artikel 299.2 i EU-traktaten): fortsat alvorlige sociale og økonomiske problemer, som er svære at tackle på grund af disse egnes afsides beliggenhed, isolation, topografiske træk, klima, og begrænsede afsætningsmarked samt

områdernes afhængighed af et begrænset antal produkter.

Disse territoriale uligheder må ikke ignoreres, da de påvirker EU-økonomiens samlede konkurrenceevne, ud over indflydelsen fra de alvorlige problemer med perifere og fjerntliggende områder eller problemerne med overbefolkning i visse centrale områder. At afholde omkostningerne ved overbefolkning eller behandle de sociale konsekvenser ved uligheder indebærer, at der ikke sker en optimal fordeling af ressourcer, ligesom det medfører en ringere effektivitet og økonomisk konkurrenceevne, end hvad der potentielt kunne opnås i de berørte regioner, uanset om det er attraktive områder i midten eller fattige områder i periferien. Disse problemer kan igangsætte en kumulativ proces, hvor f.eks. problemer med at få adgang til forsknings- og innovationscentre eller IKT-netværker reducerer det økonomiske udviklingspotentiale yderligere i regioner, som allerede er kommet bagud.

For at bekæmpe de territoriale uligheder og opnå et geografisk set mere afbalanceret økonomisk udviklingsmønster, kræves en vis koordinering af udviklingspolitikkerne, hvis de skal være sammenhængende og forenelige med hinanden. Derfor definerede Det Europæiske Råd i Potsdam i 1999 Det Europæiske Fysiske og Funktionelle Udviklingsperspektiv.

Fremme en velafbalanceret udvikling

Territoriale uligheder i fordelingen af landsbyer og byer

Bystrukturerne er drivkraften for regional udvikling, og det er i forhold til deres geografiske fordeling på tværs af EU, at en ubalance mellem de centrale dele og periferien er mest tydelig. En analyse af disse strukturer, deres potentiale og graden af samarbejde blandt dem, afslører følgende tendenser¹⁰:

- Der er stadig vækst i Europas kernedele og i hovedstæderne, hvor virksomhedernes hovedsæder, forskningsaktivitet og uddannelses- og kulturinstitutioner er koncentreret. (London, de

store hollandske byområder og nordvesttyske byer oplever stadig en betydelig stigning i befolkningstallene). Over 70 byer eller byområder, hvoraf 44 har over 1 million indbyggere, tilbyder alle disse store strategiske funktioner og kan opfattes som vækst-”metropoler” af europæisk vigtighed. En bue, der strækker sig fra London til Milano og passerer gennem byområder, der består af byer langs med Rhinen (Essen og Köln) er særlig betydningsfuld blandt denne gruppe af byer.

- i tiltrædelseslandene er der på trods af faldende indbyggertal en betydelig befolkningsvækst i hovedstæderne, navnlig Budapest, Prag, Ljubljana og hovedstæderne i de baltiske stater. Den eneste undtagelse er Polen, hvor der er fem andre storbyområder, som konkurrerer med Warszawa.
- der ses en række nye tendenser, der omfatter en mindre polariseret udvikling og væksten i en række byområder i perifere dele af EU, herunder:
 - en udvidelse af kernen mod øst med vækst i byer som Berlin, München og Wien;
 - hovedstæderne i Skandinavien, i særdeleshed Stockholm og Helsingfors, er blevet økonomisk stærke, især inden for ny teknologi;
 - en række byområder i perifere dele af EU, som Dublin, Athen og Lissabon har ligeledes oplevet en betydelig vækst i BNP pr. indbygger over det sidste årti.
- en række byregioner, der ligger uden for kernen, ser ud til at have en befolkning og et økonomisk potentiale, der er tilstrækkeligt stærkt til at tiltrække forskningsaktivitet og med tiden komme i forbindelse med de vigtigste europæiske og selv internationale beslutningstagningscentre. Disse byer ser ud til at være i stand til i fremtiden at stimulere til vækst i perifere områder og tilvejebringe en bedre balance i EU's økonomiske udvikling.

Ca. 40 sådanne byregioner, der ligger uden for kerne-”femkanten” kan identificeres og kategoriseres efter fire kriterier, som angiver deres styrker og

Mærkbare uligheder både inden for og mellem byerne

Urban II Audit (byrevision), som nu er tilgængelig for 189 byer i EU15 (65 i den centrale femkant og 124 i perifere områder), gør det muligt at analysere tre former for uligheder mellem byerne: byer i midten og i periferien, store og mellemstore byer og indre by-områder. Hovedresultaterne er følgende:

- Manglende sikkerhed er mere markant i storbyerne end i de mellemstore byer. I Storbritannien er der dobbelt så mange sager med voldelige overfald i storbyer som i mellemstore byer, ligesom der er tre gange så mange mord i de store byer. På samme måde er det mere markant i byer i den centrale del af EU, end det er i periferien.
- Forureningen viser et klart center-periferimønster, med f.eks. byer i midten, der har 14 dage med højeste ozon-niveauer om året i modsætning til mindre end én dag om året for byerne i periferien.
- Arbejdsløsheden synes at være mere relateret til nationale faktorer end til, om byerne ligger i midten eller i periferien eller, om det drejer sig om en lille eller en stor by. Det samme gælder for fattigdom (andelen under fattigdomsgrænsen når til gennemsnitligt 9% i de centrale områder og 16% i de perifere områder). Samtidig er der store uligheder mellem forskellige byer med f.eks. en forskel i ledighedsprocenten på 8 til 1 i Porto, hvor gennemsnitssatsen er lav og 5 til 1 i Marseilles, hvor den er høj.

perifere byregioner, som er i hurtig udvikling, som bemærket nedenfor.

En analyse af samarbejdsnet mellem landsbyer og byer viser følgende:

- et stærkt netværk af store "metropoler" i midten af Europa (hvad angår handel, universiteter og kommunikationsforbindelser), herunder London, Paris, Frankfurt, Amsterdam, Milano og, i nærmeste fremtid, Berlin;
- mangel på strategisk samarbejde indbyrdes mellem landsbyer og byer uden for denne gruppe og, i tiltrædelseslandene, mangel på netværker af små og mellemstore landsbyer, på nær i Tjekkiet og Slovenien.

Intra-regionale uligheder

Landdistrikternes fremtid bliver mere og mere forbundet med udviklingen af deres økonomi som helhed, og i nogle tilfælde kræver det en reel ændring i det økonomiske og sociale grundlag, i den fysiske infrastruktur, adgangen til IKT og andre nye teknologier, flere nye beskæftigelseskilder (SMV'er, bondegårdsferie mv.) og opretholdelse af offentlige tjenester. En sådan politik skal integreres i en regional strategi, der omfatter udviklingen af økonomiske forbindelser og samarbejde med byområder.

Den udfordring, som landdistrikterne står over for, varierer alt efter, hvor de er placeret i forhold til ovennævnte byområder. Det er muligt bredt at udpege tre typer af landdistrikter ud fra omfanget af deres integration i resten af økonomien og deres forbindelser med store aktivitetscentre:

- områder, der er integreret i den globale økonomi, som forventer økonomisk vækst og har en stigende befolkning: Disse ligger generelt tæt på et bycenter, beskæftigelsen ligger inden for fremstillingsvirksomhed og servicesektoren, men det meste af jorden bruges til landbrug (i f.eks. Frankrig ligger en tredjedel af landbedrifterne i sådanne områder). Den høje befolkningstilvækst og presset fra urbaniseringen betyder, at der er et behov for bedre forvaltning af

svagheder — deres befolkningsstørrelse og vækst, deres konkurrenceevne, deres kommunikationsforbindelser og deres engagement i videnskabsøkonomien. Lyon er f.eks. et godt eksempel på en by, der er stærk på alle fire kriterier. Bilbao scorer højt på et kriterium (viden), mens Porto og Krakow kun scorer gennemsnitligt på alle fire tilsammen. Samlet udviste disse 40 byregioner en BNP-vækst mellem 1995 og 2000 på 3,3% til 4,1% årligt mod 3% for vækstmetropolerne og 4-5% for en række

jord for at undgå miljøforfald og udnyttelseskonflikter. På trods af bypolitikens voksende betydning er der en tendens til, at man i medlemsstaterne, på nær Storbritannien og Sverige, ikke tager tilstrækkeligt hensyn til forbindelserne mellem byområderne og landdistrikterne.

- Mellemliggende landområder, der ligger relativt langt fra bycentre, men med gode transportforbindelser og med en rimelig veludviklet infrastruktur: Disse områder har som regel et stabilt befolkningstal og er i gang med en erhvervs-mæssig diversificering. I en række medlemsstater ligger der store landbrugsbedrifter i disse områder. Der er brug for at opretholde deres landbrugspotentiale, fremskynde diversificeringen og styrke forbindelserne med små og mellemstore byer.
- Isolerede landdistrikter, tyndt befolkede og ofte beliggende i perifere områder, langt fra bycentre og fra de vigtigste transportnet: Disse områders isolation skyldes ofte deres topografiske træk (f.eks. en bjergkæde), og de har ofte en aldrende befolkning, dårlige infrastrukturer, kun få basale servicefaciliteter, en lav indkomst pr. indbygger og en dårligt uddannet arbejdsstyrke, og er typisk ikke særlig godt integreret i den globale økonomi. Befolkningen afhænger er generelt i høj grad afhængige af landbrug, og indbyggertallet er faldende. De fleste af disse områder ligger i det sydvestlige Portugal, det nordlige og nordøstlige Spanien, det centrale Frankrig, samt i Skotland, Finland og Sverige. Udfordringen er at bringe nyt liv i området, opretholde økonomisk aktivitet og sørge for en tilstrækkelig adgang til offentlige tjenester. Der er ligeledes behov for knytte forbindelser til byer, selv om de måske ligger relativt langt væk.

Regioner med geografiske handicap

Som anført ovenfor og understreget i den Anden Samhørighedsrapport har regioner med specifikke og permanente geografiske træk, som begrænser deres udvikling, særlige problemer med adgang og integration med resten af EU. Det drejer sig om de

mest afsidesliggende regioner, øer, landregioner og tyndt befolkede områder i det fjerne Nordeuropa.

De syv mest afsidesliggende regioner i EU omfatter 25 øer plus Guyana, og tilsammen har de en befolkning på ca. 4 millioner mennesker. De lider under en akkumulering af naturlige handicap, hvilket gør det svært at forbedre deres økonomiske og sociale vilkår, ikke mindst deres afsidesliggende placering, fra de økonomiske og administrative centre og det nærmeste fastland. Den mest fjernliggende region, Réunion, ligger over 9.000 km fra Paris og 1.700 km fra Afrikas kyst, mens Kanarieøerne, som er den region, der ligger tættest på land, stadig ligger 250 km fra kysten. Disse områders afsides beliggenhed vanskeliggøres yderligere af deres naturlige træk (mange er øgrupper med et lille areal og små befolkninger) samt vanskelige terræn- og klimaforhold.

Bortset fra Kanarieøerne (som omfatter næsten 45% af den samlede befolkning i de 7 mest afsidesliggende regioner, og hvor BNP pr. indbygger kun var omkring 6% af det spanske gennemsnit), er BNP pr. indbygger kun 57% af EU15-gennemsnittet, og Réunion, Guyana og Acorerne tælles blandt de 10 mindst velstående regioner. Alle lider de under en kombination af at være bagud med økonomisk udvikling, en for stor afhængighed af landbrug og en høj arbejdsløshed. Befolkningstallet stiger fortsat markant i de franske territorier, men er faldende på Madeira og Acorerne, som har en høj udvandringsfrekvens. Desuden oplever Kanarieøerne et pres fra befolknings-tilvæksten, idet de er alt for afhængige af turisme og mangler spredning over andre aktiviteter.

Udover ovenstående regioner er der 284 befolkede øer i EU15 med 9,4 millioner mennesker (3% af EU15's samlede befolkning) og et landområde på 95.000 km² (3% af EU15's samlede befolkning). Den økonomiske udvikling på disse øer er konstant begrænset af deres relative isolation og af de ekstra omkostninger, dette indebærer. Derudover har de i mange tilfælde bjergområder og/eller udgør en del af de perifere regioner, som er kommet bagud, som f.eks. i det italienske Mezzogiorno, i

Grækenland eller i Skotland. Mange udgør ligeledes en del af en øgruppe, som i de fleste tilfælde virker som en yderligere hæmning, da transportforbindelserne til fastlandet og de offentlige tjenester er placeret på hovedøen.

Øerne er fordelt forholdsvis ligeligt mellem Atlanterhavet, Nordsøen og Middelhavet, selv om de 119 øer i sidstnævnte tegner sig for 95% af deres samlede befolkning, med 85% på Sicilien, Sardegna, Illes Balears, Kriti og Korsika. I modsætning hertil er andre øer som regel mindre og mere tyndt befolkede. De eneste, der har en betydelig størrelse, er den svenske ø Gotland, de skotske øer Lewis og Harris samt hovedøen Orkney. Deres gennemsnitlige BNP pr. indbygger i 2001 var 72% af EU15-gennemsnittet og i de fleste tilfælde (Illes Balears er den vigtigste undtagelse) var det lavere end i andre dele af de respektive hjemlande. Øerne har en tilbøjelighed til at være økonomisk sårbare på grund af aktivitetskoncentration i to brede sektorer — landbrug og fiskeri samt turisme.

Bjergområderne er spredt på tværs af EU15, og dækker 40% af landområderne og har en befolkning på ca. 67 millioner, eller ca. 18% af EU15's område. Efter udvidelsen til EU25 vil disse områder stå for stort set samme befolkningsandel, men med en lidt mindre andel af landområdet, eftersom befolkningstætheden i bjergområderne i de nye medlemsstater er en anelse højere end i andre regioner. Bjergområder er mere afhængige af landbrug end andre områder, navnlig i tiltrædelseslandene, men også i EU15. Selv om en række bjergområder ligger tæt på økonomiske centre og store markeder, er transportomkostningerne ofte høje og mange landbrugsaktiviteter uegnede på grund af terrænet.

Arbejdsløsheden er typisk højere i de mest fjerntliggende bjergområder, så som de nordlige dele af de nordiske lande, Skotland, Nordirland og Storbritannien, de sydlige bjergkæder i Spanien, Korsika, Syditalien og Sicilien. Omvendt er arbejdsløsheden overvejende relativt lav i bjergområder, der ligger tæt på større industribycentre, eller som har sådanne centre inden for deres grænser, f.eks. om-

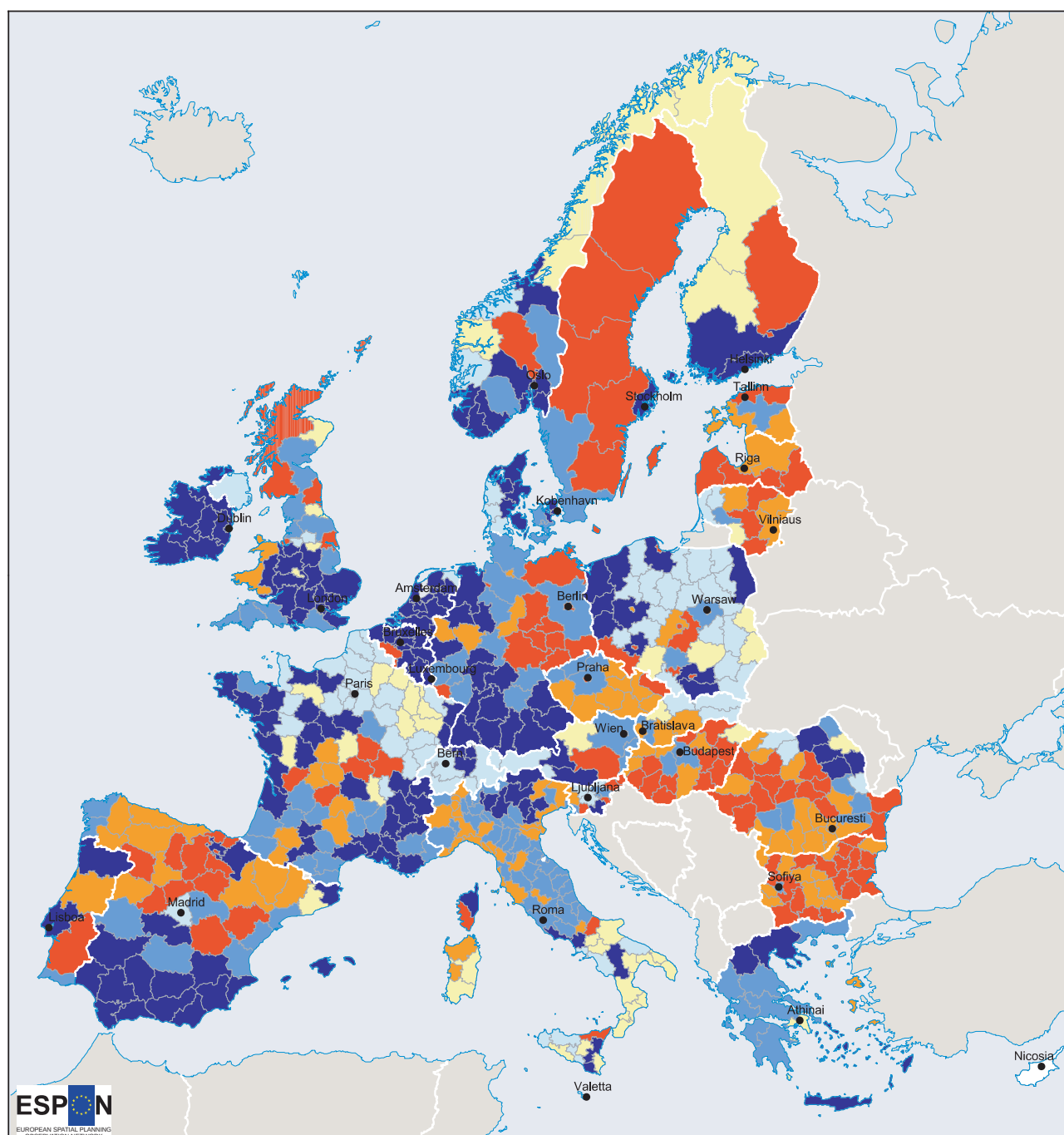
råderne i Wales, de nordlige Apenniner i Italien og langs med de nordlige og sydlige kanter af Alperne i Frankrig, Tyskland og Italien. Der er imidlertid undtagelser, herunder Ardennerne i Belgien og Ore-bjergene i Tjekkiet og Tyskland.

Om end der er brug for flere undersøgelser, konkluderes det i de gennemførte studier, at økonomisk spredning fra landbrug til servicefag plejer at ske hurtigere i lavlandsregioner end i bjergregioner, at tilstedeværelsen af store byer i eller nær bjergområder på afgørende vis stimulerer til industriel aktivitet (eller alternativt, at værdien af ressourcer i bjergområder kan føre til udviklingen af storbyer i omegnen), og at beskæftigelsen inden for servicesektoren typisk er høj i de mere velstående bjergområder, ikke mindst inden for turisme (f.eks. i Alperne) eller inden for offentlige tjenester i tyndt befolkede områder (navnlig i Sverige og Finland).

Siden Finland og Sverige kom med i EU i 1994, er de tyndt befolkede områder blevet et vigtigt anliggende i samhørighedspolitikken. Dele af de underarktiske og arktiske egne i disse to lande har en gennemsnitlig befolkningstæthed på under 5 indbyggere pr. km², hvilket ligger væsentligt under niveauet andre steder i Unionen, på nær det skotske højland og de skotske øer¹¹.

Det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i disse områder er 87% af EU-gennemsnittet, hvilket er betydeligt lavere end i andre dele af deres respektive lande. Arbejdsløsheden plejer ligeledes at ligge over det nationale gennemsnit. I Sverige ligger en stor del af beskæftigelsen i almindelighed inden for servicesektoren, i særdeleshed offentlige tjenester, mens der i Finland er flere, der arbejder indenfor landbrug og industri, især træ, papir og papirmasse.

I de svenske regioner har BNP-væksten især været betrængt siden midten af 90'erne (idet væksten kun har ligget på omkring halvdelen af EU-gennemsnittet), og beskæftigelsen er ikke kommet sig efter de store jobtab, regionerne led under i konjunkturfatningsårene i begyndelsen af 90'erne. Befolkningen falder generelt med en hastighed, som andre steder kun ses i regioner

1.6 Befolkningsændringer, 1996-1999: nøgletal

Befolkningstilvækst med

- positiv vandringsbalance og positiv naturlig balance
- positiv vandringsbalance og negativ naturlig balance
- negativ vandringsbalance og positiv naturlig balance

Befolkningstilbagegang med

- negativ vandringsbalance og positiv naturlig balance
- positiv vandringsbalance og negativ naturlig balance
- negativ vandringsbalance og negativ naturlig balance
- ingen data

AT, CH, DE, FI, EL, MT, NL, PT, SE, UK: NUTS2

Kilde: ESPON databasen

Dataoprindelse:

EU-15 og de 12 nye lande: Eurostat;

Norge og Schweiz: de nationale statistiske instanser

Dette kort afspejler ikke nødvendigvis ESPON
overvågningskomiteens synspunkter.

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

med seriøse strukturproblemer. I løbet af 90'erne mistede Kainuu og Lappland i Finland gennemsnitligt 1% af deres befolkning årligt, mens indbyggertallet i Norrbotten i Sverige faldt med 0,6% årligt¹² (Tabel A1.8).

Fælles problemer i områder med geografiske handicap

Alle disse regioner har uafhængigt af, hvor i EU de ligger, fælles problemer, fordi de er svært tilgængelige og fjerntliggende fra større markeder, hvilket som regel forøger både rejse- og transportomkostninger og begrænser deres økonomiske udvikling. Samtidig er det som regel også dyrere at sørge for opbygning af alle former for infrastruktur, sundhedsvæsen, uddannelse og andre basale tjenester på grund af terrænets art, og fordi placeringen er fjerntliggende og sværere at berettige på grund af de lave indbyggertal. I mange tilfælde ligger disse regioners befolkningstal eller markedets størrelse under den "kritiske masse", der kræves for at garantere økonomiske investeringer. Dette problem forværres af en aldrende og faldende befolkning, efterhånden som de unge forlader områderne (Kort 1.6).

For øerne ser der ud til at være en kritisk befolkningstørrelse på ca. 4-5.000 indbyggere, hvorefter tallene normalt stiger, der er en forholdsvis stor andel unge, og uddannelses- og sundhedsfaciliteterne er gode. Under dette niveau er det almindeligt at se nettoudvandring, befolkningsaldring og utilstrækkelige faciliteter.

I EU15's bjergområder er befolkningstætheden (51 indbyggere pr. km²) mindre end halvdelen af EU-gennemsnittet, selv om den i de umiddelbart omkringliggende områder plejer at ligge meget højere, hvilket skyldes deres relative tiltrækningskraft som leve- og arbejdssteder. I gennemsnit er der et fortsat fald i befolkningen, men et antal områder er begyndt at tiltrække mennesker og nye forretninger. I tiltrækkelseslandene er der et lignende billede, om end befolkningstætheden i sådanne områder næsten er dobbelt så højt som i EU15 og kun lidt under gennemsnittet andre steder.

Bjergområdernes tilgængelighed

Som en del af en nylig undersøgelse af bjergområder blev der opstillet et indeks til at klassificere disse i forhold til deres tilgængelighed, idet der blev taget hensyn til afstanden fra nationale hovedstæder og andre byer ad luftveje og fra universiteter og sundhedsvæsen, lige som tætheden af transportnettene (veje, jernbaner og lufthavne) også spillede en rolle.

Bjergområder med "meget god" eller "god" tilgængelighed ligger f.eks. i det nordlige England, Sicilien og Slovakiet. De omfatter også Alperne, Karpaterne, Sudeterne, alle de tyske områder og Ardennerne, lige som tre spanske og to portugisiske områder. Områder med en "rimelig" tilgængelighed omkredser de første to grupper. Disse omfatter områder i Grækenland, Spanien, Wales og Finland og Centralmassivet i Frankrig. Områder med "dårlig" tilgængelighed findes nord for den tredje gruppe, især i Skotlands højland og øer samt i de fleste svenske og finske bjergområder.

En mere ligelig adgang til tjenester af generel økonomisk interesse

På trods af nogle regioners problemer er en afgørende betingelse for territorial samhørighed, at alle, uanset hvor de end måtte bo, får lige adgang til grundlæggende faciliteter, vigtige tjenester og viden, der under ét kaldes "tjenester af generel økonomisk interesse".

Adgang til et effektivt transportsystem med passende forbindelser til Unionens kerneområder er den første afgørende faktor for, om en region betragtes som perifer eller ej. Regioner med bedre markedsadgang vil som regel være mere produktive og mere konkurrencedygtige end andre. På nuværende tidspunkt er vejnettet normalt langt bedre udviklet i de centrale dele af EU end i de perifere regioner. Skønt anlæggningen af motorveje i de seneste år er taget til, er tilgængeligheden ad landevej fra yderregionerne til de centrale områder, hvor markederne er koncentreret, stadig langt dårligere end andre steder. Ad-

gangen er navnlig dårlig i de fleste Mål 1-regioner i Portugal, Grækenland, det vestlige Irland og de baltiske lande (Kort A1.5).

Det samme gælder i endnu højere grad for jernbanerne, eftersom nettet generelt ikke har holdt trit med vejforbedringerne i de fleste perifere regioner. Fra Rumænien, Bulgarien, det sydlige og centrale Italien og det nordlige Danmark såvel som Grækenland og dele af Spanien, der ligger fjernt fra Madrid-Sevilla højhastighedstoget, er det særlig svært at få adgang til de mere centrale områder i EU ad jernbane (Kort A1.6).

Der er en betydelig bedre adgang til centrale regioner ad luftvejen, fordi der er internationale lufthavne selv i de mest afsidesliggende områder, selv om forbedringen i forbindelserne via disse midler skal sættes i perspektiv på grund af den lille mængde varer, der generelt transporteres ad luftvejen (Kort A1.7).

Anlægningen af de transeuropæiske transportnet vil ganske vist forbedre tilgængeligheden, navnlig i tiltrædelseslandene og især i Bulgarien og Rumænien. Men virkningerne vil variere betydeligt indbyrdes mellem periferens regioner, alt efter hvor godt de er forbundet til hovedvejene, som igen afhænger af tilstanden i sekundære net.

Adgang til nye teknologier, ikke mindst IKT, er især vigtig for perifere regioner og regioner med geografiske handicap. Det skyldes ikke alene, at de er med til at reducere betydningen af afstanden såvel som den tid, det kræver at nå centrale områder af EU, men også, hvilket er mere kritisk, at enhver begrænsning i disse regioners tilgængelighed næsten helt sikkert vil skade deres udviklingsmuligheder og afskrække erhvervslivet fra at slå sig ned dér.

Udviklingsprioriteter

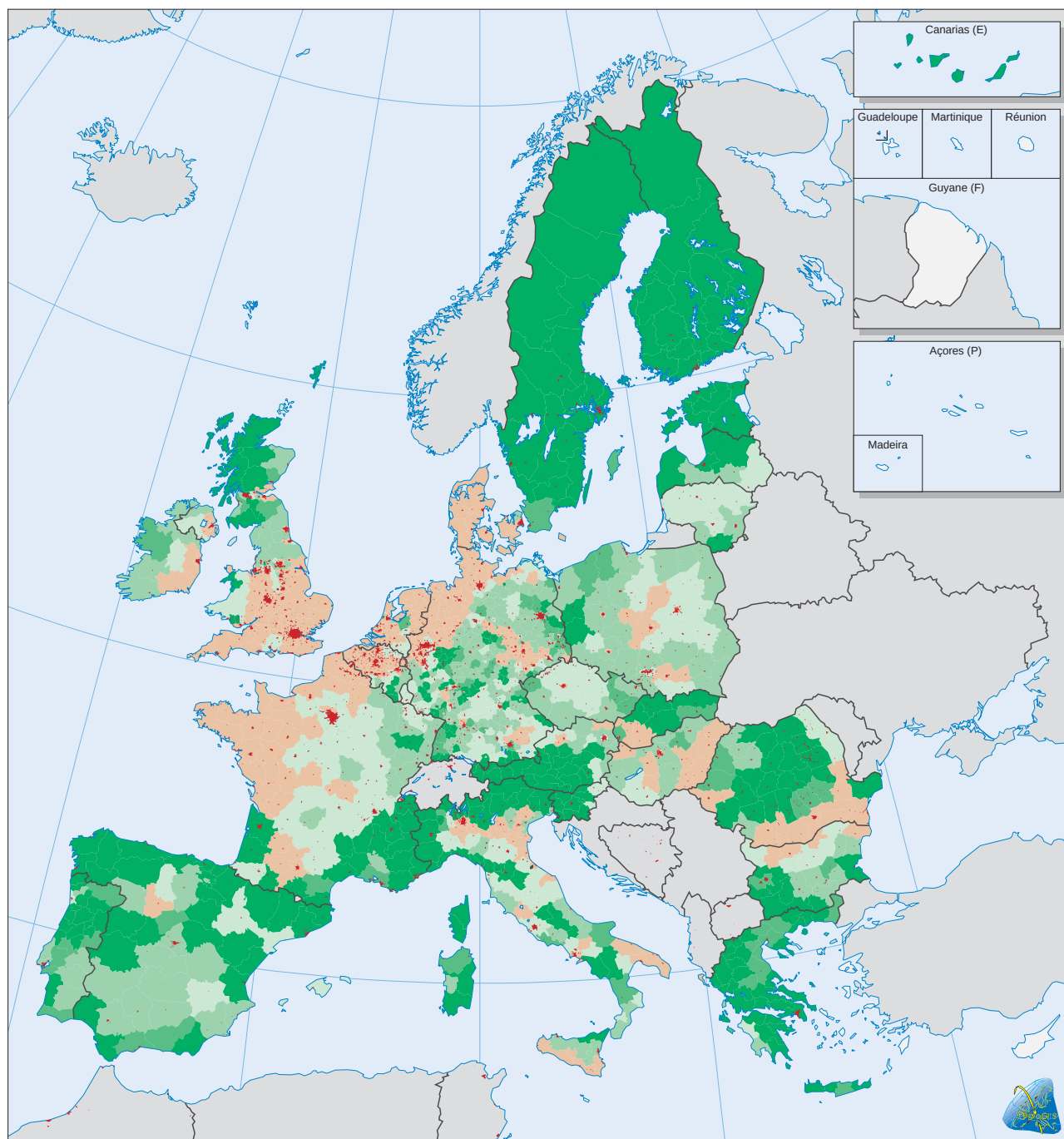
Om end økonomiske og sociale vilkår varierer meget i regioner med geografiske handicap, er disse områder typisk mindre velstående og har højere arbejdsløshed end det land, de ligger i, eller eventuelt den afsidesliggende region, som de tilhører. Hvis der ses bort fra sidstnævnte regioner, er både BNP pr. indbygger og beskæftigelsen imidlertid uundgåeligt under indflydelse af den økonomiske

ydeevne i den nationale økonomi, som de udgør en del af.

Geografiske handicap betyder ikke altid ugunstige økonomiske omstændigheder. Som en række eksempler viser, kan disse handicap eventuelt omsættes til positive aktiver, som kan åbne op for nye udviklingsmuligheder. Endvidere udgør mange af disse regioner en vigtig del af EU's naturarv og er populære destinationer for en række fritids- og kulturaktiviteter mv.. Alene af den grund er det vigtigt, at regionerne bevares og forbliver befolket, hvilket igen betyder, at det er vigtigt at forbedre deres tilgængelighed og opretholde eller udvikle vigtige offentlige tjenester.

Lige så afgørende er det, at det økonomiske udviklingsmønster, de følger, respekterer deres naturarv således at de samme geografiske træk, som er eller kan være en hovedforudsætning for deres komparative fordel som opholdssted, ikke alene som levested for mennesker men ligeledes for virksomheder at fungere i, ikke sættes på spil. Efterhånden som det videnbaserede samfund udvikles, bliver nærheden til råmaterialer eller endog til store markeder en mindre betydningsfuld faktor for placeringen, og de naturlige og fysiske omgivers tiltrækningskraft bliver mere og mere vigtig — naturligvis forbundet med tilgængeligheden af ovennævnte vigtige tjenester og faciliteter.

Disse følsomme områders økonomiske udvikling skal derfor endnu mere her end andre steder ske under miljøhensyn, hvilket ikke alene betyder, at denne prioritet skal indgå i beslutningsprocessen om investeringer. Der må nemlig også søges efter muligheder, som både forbedrer miljøet og styrker regional konkurrenceevne. Eksempler på en sådan "win-win"-situation er oprydning og omdannelse af områder, der tidligere er blevet skadet af industriaktivitet, således at ny erhvervsaktivitet kan udvikles dér, modernisering af jernbaneforbindelser for at forbedre tilgængeligheden i stedet for anlægning af nye motorveje eller udvikling af rene, vedvarende energikilder til at erstatte kul- eller oliefyrede anlæg til udvikling af elektricitet, som begge udtømmer knappe ressourcer og forurener atmosfæren.

1.7 Landudnyttelse : naturområdernes grad af opdeling

- mindre end 20% af naturområderne
- mellem 20 og 50% af naturområderne, høj opdelingsgrad
- mellem 20 og 50% af naturområderne, middelhøj opdelingsgrad
- mellem 20 og 50% af naturområderne, lav opdelingsgrad
- mere end 50% af naturområderne
- bebyggede arealer
- ingen data

Naturområder = alle områder (NUTS3-niveau)
undtagen bebyggede arealer og landbrugsområder

Kilde: CORINE Landcover

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

Selv om det ikke altid er muligt at finde sådanne "win-win"-muligheder, bør et afgørende princip i udviklingspolitikken på begge disse følsomme områder og også på andre områder imidlertid bestå i at følge strategier, som reducerer enhver skade på miljøet for dermed at sikre, at strategierne er bæredygtige på langt sigt og ikke blot udgør et kort-sigtet middel til at stimulere væksten.

Miljøproblemerne er navnlig akutte på tværs af EU, både i områder, der har en høj befolkningskoncentration og derfor forskellige slags økonomiske aktiviteter, og i områder, hvor der er pres på de naturlige ressourcer især fra landbruget, men også fra minedrift og lignende aktiviteter. Områderne er på ingen måde lige fordelt på tværs af EU, men er koncentreret på særlige steder (Kort 1.7). I disse områder er der behov for at rydde op i miljøet og forhindre yderligere skade. Men det er ikke mindre vigtigt at forhindre yderligere forfald af miljøet i naturlige eller lignende områder, hvor menneskelig aktivitet progressivt trænger sig på, eller som bliver forladt og enten bliver stadig mere fragmenteret eller mangler beskyttelse af deres naturlige ressourcer. Derfor skal disse mål være en integreret del af økonomiske udviklingsstrategier på tværs af EU for at sikre en bæredygtig udvikling.

Faktorer, der bestemmer vækst, beskæftigelse og konkurrenceevne

I marts 2000 fastlagde EU på Lissabon-topmødet et mål om at blive den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden og i stand til at opretholde en bæredygtig økonomisk vækst med flere og bedre jobs og tættere social samhørighed. Ved at gøre det har EU identificeret en række prioriteter, nemlig:

- at prioritere innovation og iværksætterånd, især ved at skabe tættere forbindelser mellem forskningsinstitutter og industri, udvikle fordelagtige vilkår for forskning og udvikling (F&U), forbedre adgangen til finansiering og knowhow samt anspore til nye former for virksomhedssamarbejde;
- at sikre fuld beskæftigelse ved at understrege behovet for at åbne for nye jobmuligheder, at

forøge produktiviteten og kvaliteten på arbejdspladsen og at fremme livslang læring

- at sikre et arbejdsmarked med "plads til alle" og med mindre arbejdsløshed og færre sociale og regionale uligheder adgangen til beskæftigelse;
- at "sammenknytte" Europa, især via tættere integration og ved at forbedre transport-, telekommunikations- og energinettene;
- at beskytte miljøet — så meget desto mere, som at det stimulerer til innovation, samt introducere nye teknologier, f.eks. inden for energi og transport.

Europæisk samhørighedspolitik bidrager i stor grad til at opnå disse mål, i særdeleshed i de regioner, hvor der er et ubrugt økonomisk og beskæftigelsesmæssigt potentiale, som kan gennemføres via målrettede samhørighedsforanstaltninger, og således bidrage til EU's økonomiske vækst som helhed.

Set ud fra et politisk perspektiv kræver opretholdelsen af den regionale udvikling, at der skabes nogle fordelagtige vilkår på nationalt plan, ikke mindst et makroøkonomisk miljø, der fører til vækst, beskæftigelse og stabilitet, og et skatte- og lovgivningssystem, der fremmer erhvervslivet og jobskabelsen.

På det regionale niveau skal to ekstra sæt betingelser opfyldes. Det første er, at man skal være i stand til at skabe både en passende basisinfrastruktur (i form af effektiv transport-, telekommunikations- og energinet, gode vandforsyninger, miljøfaciliteter osv.) og en arbejdsstyrke med passende færdigheds- og uddannelsesniveauer. At styrke såvel den fysiske som den menneskelige kapital, forbedre de institutionelle støttefaciliteter og få de administrative rammer på plads er særlig vigtigt i Mål 1-regionerne og i tiltrædelseslandene, hvor der på begge disse områder er store mangler i dag.

Det andet sæt betingelser i direkte tilknytning til de regionale konkurrenceparametre, som er vigtige i den videnbaserede økonomi, er, at innovation skal fastsættes som en høj prioritet, at informations- og kommunikationsteknologier (IKT) skal være vidt

tilgængelige og bruges effektivt, og at udviklingen skal være miljømæssigt bæredygtig. Dette sæt betingelser relaterer i høj grad til "uhåndgribelige" faktorer, som er mere direkte relateret til erhvervslivets konkurrenceevne end det første sæt. De omfatter blandt andet en regional økonomis evne til at skabe, sprede og anvende viden og således opretholde et effektivt regionalt innovationssystem, en erhvervskultur, som ansporer til iværksættelse og tilstedeværelsen af samarbejdsnet og grupper af forskellige aktiviteter.

Disse to sæt betingelser er indbyrdes forbundet. Begge skal integreres i forskellig grad i en langsigtet udviklingsstrategi med klart definerede og aftalte mål og med en politisk forpligtelse til at sikre en stabil gennemførelse. Den præcise fokus og blanding af målrettede faktorer vil afhænge af udgangsposition, den berørte regions karakteristika, gældende omstændigheder, det udviklingsmønster, der følges, osv. Faktorerne vil nødvendigvis skulle tilpasses, efterhånden som udviklingen finder sted og omstændighederne ændres. Derfor er der hverken en unik eller en fast opskrift på en vellykket regional udvikling. Hver region skal finde den rigtige kombination af politiske midler til dens eget udviklingsmønster, idet der tages hensyn til dens egne økonomiske, sociale, kulturelle og institutionelle egenskaber.

For begge sæt betingelser kan offentlig indgriben berettiges, hvis markedet slår fejl. Dette er klart i tilfælde af menneskelig kapital eller transport og anden infrastruktur, som falder inden for området offentlige goder, hvor investeringer har såvel sociale som finansielle virkninger, og hvor udbyttet ikke let eller på økonomisk vis kan fastholdes af dem, der foretager investeringen (som når arbejdsgivere f.eks. investerer i deres ansattes uddannelse). Men det gælder også for teknologisk know-how, som på lignende måde har nogle af de samme træk som et offentligt gode for så vidt, at omkostningerne ved at stille det til rådighed for mange brugere, er lave i sammenligning med, hvad det koster at udvikle det. Eftersom videnproducenter (eller nye teknikker osv.) ikke kan fastholde alle fordelene ved den berørte innovation, ses der derfor en tendens til underinvestering.

EU's samhørighedspolitik spiller en afgørende rolle for at hjælpe regioner, navnlig de ugunstigt stillede, med at konsolidere og udvikle deres økonomiske og beskæftigelsesmæssige potentiale i tråd med deres iboende komparative fordele. Udviklingen af den regionale konkurrenceevne afhænger således af, at produktionsstrukturen moderniseres og diversificeres, når først regionen har skabt en tilstrækkelig fysisk infrastruktur og menneskelig kapital. Det betyder blandt andet, at man ansporer til udvikling af videnbaserede økonomiske aktiviteter og innovation.

Endnu to punkter skal afslutningsvis understreges. Det første er, at menneskelig kapital og regionernes institutionelle og administrative kapacitet er afgørende for den regionale udvikling, idet den er afgørende for understøttningen af erhvervslivet såvel som for arten og omfanget af offentligt/private partnerskaber og af samarbejdet mellem alle involverede parter i udviklingsprocessen. Dette punkt forklares nærmere i et senere afsnit.

Det andet punkt er, som anført ovenfor, at en udtrykkelig hensyntagen til miljøbeskyttelsesbehovet er en lige så vigtig forudsætning for, at det fulgte udviklingsmønster kan være bæredygtigt. Dette behov gælder på tværs af alle de foranstaltninger, der er gennemført for at fremme udviklingen, men det gælder i særdeleshed for investeringer i fysiske infrastrukturer, hvor den eventuelle konflikt mellem dels en forbedring af investeringer, navnlig i transportnet og dels sikring af miljøet, er mest akut.

Resten af Del 1 går i dybden med udstrækningen af uligheder i relation til begge ovennævnte sæt betingelser, set på tværs af et udvidet EU.

Transportinfrastruktur

Et effektivt transportsystem er en nødvendig betingelse for regional økonomisk udvikling, selv om forbedringer i transporten alene sandsynligvis ikke vil være tilstrækkeligt til at sikre vækst, til dels fordi den større adgang, de giver til andre markeder også bevirker, at producenter andre steder lettere kan imødekomme en del af den lokale efterspørgsel.

På tværs af hele EU15 er både fragt- og passagertransporten tiltaget betydeligt i det sidste årti, fragten (målt i ton-kilometer) med næsten en tredjedel, dvs. ca. 50% mere end BNP-væksten og passagerbefordringen (målt i passager-kilometer) med ca. 16%.

Transportstrømme

Bilen er det fremherskende passagertransportmiddel. I 2000 foregik 78% af alle rejser, der blev foretaget i EU15 (talt i samlet antal rejste kilometer), i bil. Dette er mere end i 1970, da tallet var 74%, men mindre end i 1990 ligesom andelen af rejser foretaget i rutebiler og turistbusser, som faldt til under 9% af det samlede antal. Modstykket er en stigning i antallet af flyrejser, om end disse stadig kun dækker 6% af den samlede mængde passagerrejser. Togrejserne tegner sig for stort set samme andel, kun lidt over 6% af den samlede mængde og næsten uændret siden 1990, men er faldet fra mere end 10% i forhold til 1970.

Den store stigning på 32% i godstransporten (ikke iberegnet søtransport) i 90'erne skyldtes overvejende vejtransport, i hvilken der blev registreret en stigning på 38%. Ca. 75% af den samlede fragt foregår nu med vejtransport, mens kun 14% sendes med tog. Denne andel er faldet støt fra 30% i 1970 og 18% i 1990.

I alle samhørighedslandene står vejtransporten for en større andel af de transporterede varer end i resten af EU, hvor tallet ligger mellem 85% i Spanien og 98% i Grækenland (selv om det skal bemærkes, at tallene ligner situationen i Italien og Storbritannien). Endvidere er godstransporten ad landevejen steget hurtigere i disse lande end i resten af EU, hvilket til dels skyldes den højere BNP-vækst, men også mangelen på et effektivt alternativ, på trods af de store beløb, som Strukturfondene investerer i transportnet.

I tiltrædelseslandene er fragtttransporten faldet markant i overgangsperioden i Rumænien og Bulgarien, hvilket skyldes faldet i BNP og omstruktureringen af økonomiske aktiviteter væk fra tungindustrien, ligesom fragtttransporten også er faldet i

Slovakiet og Slovenien, om end i mindre grad. I de fleste andre lande er den steget, navnlig i Letland og Estland.

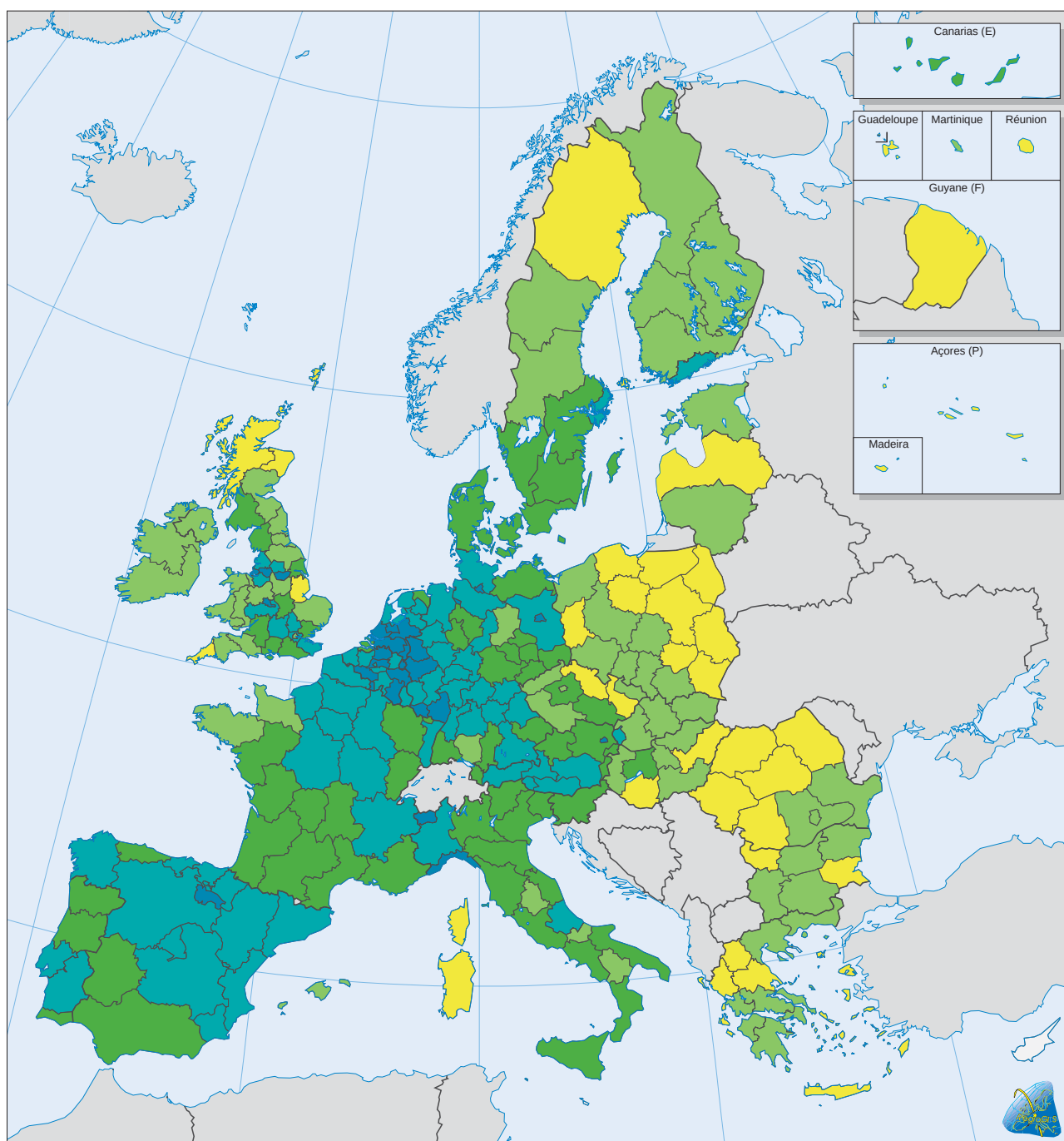
Imidlertid ligger den samlede mængde godstransport i tiltrædelseslandene kun på halvdelen af EU-niveauet i forhold til BNP.

I 2000 blev næsten halvdelen af al godstransport i tiltrædelseslandene transporteret ad landeveje, mens 38% blev transporteret med tog, hvilket er betydeligt mere end i EU15. I Bulgarien og Tjekkiet ligger andelen af gods, der transporteres ad landeveje, tæt på EU-gennemsnittet, mens det i de baltiske stater og Slovakiet ligger på kun ca. en tredjedel eller mindre.

Men de relative andele ændres hurtigt, idet godstransporten flyttes fra jernbane til landevej. Kun fire år inden 2000 var andelen af jernbanegods faktisk stort set den samme som andelen af landevejs-gods. Spørgsmålet om, hvorvidt denne tendens fortsætter i fremtiden, afhænger ikke alene af, hvor hurtigt den økonomiske vækst kan komme i gang, men ligeledes af dens sammensætning, dvs. hvorvidt efterspørgslen efter tjenesteydelser stiger proportionalt i forhold til efterspørgslen efter varer, og af tilgængeligheden af effektive alternative transportmidler så som jernbaner eller sejlbare farvande.

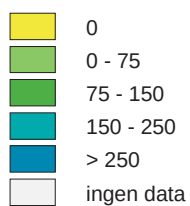
Der foreligger ingen sammenlignelige data for passagertransporten i tiltrædelseslandene, men man kan få et billede af væksten i brugen af landeveje ved at se på, hvor mange, der ejer en bil, og hvor mange busser, der findes, i forhold til befolkningstallet. Mellem 1996 og 2000 steg antallet af biler i tiltrædelseslandene samlet med over 20% i forhold til befolkningen, med stigninger på over 50% i Letland og Litauen og over 30% i Rumænien. Dette var imidlertid kun marginalt mere end stigningen i EU. I 2000 lå antallet af biler i forhold til befolkningstallet derfor stadig kun lige over halvdelen af EU-gennemsnittet, hvilket tyder på, at der vil komme en betydelig vækst i de kommende år, efterhånden som indkomsterne stiger.

Samtidig afhænger forholdet mellem indkomst pr. indbygger og privatbilismens omfang af andre fak-

1.8 Motorvejstæthed, 2001

Indeks, km motorveje i forhold til landareal og befolkning

EU-15 = 100

LT, LV, EE: NUTS0

Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

torer, herunder den offentlige transports tilstand og afviklingsmønstre. I Portugal ligger bilantallet derfor over EU-gennemsnittet, og er steget hurtigt især i de seneste år. I Italien er den højere end nogen andre steder i Unionen, mens den i Danmark er væsentligt under gennemsnittet og stort set den samme som i Tjekkiet. Derfor afgøres spørgsmålet om, hvor meget privatbilismen vil tiltage i tiltrædelseslandene i fremtiden, ikke alene af indkomsten, men også af de politiske beslutninger, der træffes hvad angår udviklingen af transportsystemet.

Netværker

Veje

Sammenligninger i investeringer i landevejs- eller jernbaneinfrastruktur mellem landene skal behandles varsomt på grund af forskelle i klassificeringsmetoderne.

Mens den samlede længde af vejnettet i EU15 stort set er uændret siden 1991, er motorvejsnettet udvidet med 27%. Mange af de nye motorveje er blevet anlagt i samhørighedslandene, navnlig Portugal og Spanien.

Dog er den samlede vejnetstæthed¹³ i Spanien og Grækenland på under halvdelen af EU15-gennemsnittet, og i Portugal ligeledes under gennemsnittet, dog kun marginalt. Derimod ligger vejnetstætheden væsentligt over gennemsnittet i Irland.

I Mål 1-regioner samlet er tætheden forblevet på ca. to tredjedele af EU15's gennemsnit. På den anden side steg tætheden af motorvejsnettet i samhørighedslandene fra ca. 80% af EU15-gennemsnittet i 1991 til 10% over gennemsnittet i 2001. Denne stigning var imidlertid mest koncentreret i Spanien og Portugal, og motorvejskoncentrationen er stadig væsentligt under gennemsnittet i Grækenland og Irland. I Mål 1-regioner som helhed lå tætheden af motorvejsnettet på ca. 80% af EU15's gennemsnit i 2001, hvilket er en stigning fra ca. to tredjedele af gennemsnittet i 1991 (Kort 1.8).

I tiltrædelseslandene er landevejstætheden normalt lavere end i EU15 og tætheden af motorveje langt lavere. Motorvejstætheden ligger ca. seks gange højere i EU15 end i tiltrædelseslandene taget under ét, hvilket i høj grad afspejler de meget få motorveje i de større østlande i forhold til deres areal. Således var der i Polen kun ca. 400 km motorvej i 2001, mindre end i Litauen eller Slovenien (435 km) og i Rumænien kun 113 km. I Estland var der mindre end 100 km og i Letland slet ingen. Selv i Tjekkiet var der kun lige over 500 km motorvej og i Ungarn ca. 450 km.

Anlægningen af nye veje sker relativt hurtigt i nogle lande, og det polske motorvejsnet blev f.eks. forlænget med over 50% i de tre år fra 1998 til 2001. Men motorvejene er som regel koncentreret i nogle få områder, enten rundt om hovedstæderne eller på transitruter til og fra Vesteuropa. Derfor er ca. 75% af motorvejene i Polen placeret i kun tre regioner, nemlig Dolnoslaskie, der grænser op til Tyskland, Opolskie, der grænser op til Dolnoslaskie og Tjekkiet, samt Mazowieckie, hvor Warszawa ligger. I Tjekkiet er der en lignende koncentration i Stredni-Cechy omkring Prag og i Jiho- vychod i syd, på grænsen til Østrig og Slovakiet. I Rumænien ligger stort set alle motorveje rundt om Bukarest.

Samtidig er vejene, på nær motorvejene, som regel i dårlig stand. Næsten alle veje er højst tosporede og har uvægerligt lidt under manglende vedligeholdelse i mange år før og efter overgangsprocessen begyndte.

Dette kan være med til at forklare de alarmerende tal for trafikdøds ofre, som i 2001 var betydeligt højere pr. million biler end i de fleste EU-medlemsstater. I Letland var tallet næsten 900 døds ofre pr. million biler, i Litauen og Polen over 500 og i Ungarn, Estland, Bulgarien og Slovakiet kun lidt mindre mod lidt over 300 i Spanien, Portugal og Irland og kun ca. 150 i Storbritannien. (Der foreligger ingen data for Grækenland og Italien). På den anden side er tallene de samme, som man kunne se i nogle Mål 1-regioner, navnlig i Spanien, hvor der var over 600 trafikofre pr. million biler i

Castilla y León og Castilla-La Mancha og i Extremadura over 450.

Jernbaneinfrastruktur

Den samlede længde af jernbanelinjerne i EU15 er ca. 3% mindre end i 1991, da nogle linjer er blevet lukket, og 10% mindre end i 1970. I de fire samhørighedslande samlet er tætheden af jernbanelinjerne (dvs. i forhold til landareal og befolkning) kun ca. 55% af EU-gennemsnittet, selv om den er højere i Irland (80% af gennemsnittet) end i de andre tre. For Mål 1-regionerne som helhed er jernbanetætheden ca. 75% af EU15-gennemsnittet og ikke særlig meget er ændret siden 1991.

Der har været en vis modernisering af jernbanelinjet over det sidste årti via elektrificering af flere linjer (fra 40% i alt i 1991 til 47% i 2001), men fremgangen med at omdanne enkeltspor til dobbeltspor har været begrænset (fra 39% til 41%). Ændringerne har været stort set de samme i samhørighedslandene og Mål 1-regionerne som i resten af EU, således at kløften mellem førstnævnte og sidstnævnte gruppe er den samme. Gennemsnitligt blev ca. 40% af linjerne elektrificeret i både samhørighedslande og Mål 1-regioner i 2001. Kun 24% af linjerne var dobbeltsporede i samhørighedslandene og kun lidt over 13% i Mål 1-regionerne. Imidlertid varierer situationen markant indbyrdes mellem samhørighedslandene. I Grækenland er ingen af linjerne elektrificeret, og i Irland er det kun 2%, mens andelen i Portugal mellem 1991 til 2001 fordobledes til over 30%.

Den overordnede standard af tiltrædelseslandenes jernbanenet er dårlig og afspejler årtier med lav investering. Andelen af elektrificerede og dobbeltsporede linjer ligger under EU-gennemsnittet, om end det ligner situationen i samhørighedslandene og er højere end i Mål 1-regioner.

Jernbanenettet er generelt teknisk forældet, sporenes bæreevne er utilstrækkelig og for en stor del gamle og defekte, ligesom både sporvidde og elforsyning kan variere fra sted, hvilket gør interoperabiliteten besværlig. Som følge heraf er hastighedsbegrænsningerne som regel på 90-110 km

i timen og kan komme helt ned på 40-60 km i timen over lange strækninger på hovedlinjerne.

Væksten i bilparken sker allerede hurtigere end forbedringerne i vejnettet kan nå at følge med til, hvilket fører til en stadig større overbelastning og miljøforurening. Det dilemma, som beslutningstagerne står overfor, er, at forbedringerne i vejnettet, som utvivlsomt kræves, givetvis vil anspore til yderligere vækst i denne retning. Det er ligeledes sandsynligt, at bilerne vil tage ressourcer væk fra lige så nødvendige forbedringer af jernbaner og offentlig transport, som kunne begrænse skiftet mod en flere biler og dermed reducere miljøproblemerne, der sandsynligvis vil blive skabt heraf.

Skønt både passagerer og fragtkunder har benyttet togene mindre og mindre, efterhånden som de er gået over til at bruge vejene desto mere, anvendes togene stadig betydeligt mere end i EU15. Spørgsmålet er, i hvor lang tid. Anlægningen af nye jernbanelinjer eller forbedringer i de eksisterende linjer er en afgørende del af de transeuropæiske net, der nu er under opbygning eller under planlægning. I tiltrædelseslandene synes denne vægt forståeligt nok at ligge på anlægning af nye veje. Samtidig rækker behovet for forbedringer i disse landes jernbanenet sig vel udover etablering af nye og bedre forbindelser med eksisterende EU-medlemsstater.

Nylige prognoser indikerer, at jernbanefragten i EU15 vil være 67% større i 2020 end i 2000. Prognoser for tiltrædelseslandene går på en stigning, der er dobbelt så stor. Hvis BNP i disse lande desuden vokser hurtigere end i de nuværende medlemsstater, hvilket er afgørende for konvergens, vil vejgodstrafikken muligvis tiltage endnu stærkere end jernbanetrafikken.

Nærskibstrafik og indenlandske vandveje

Med udgangspunkt i den forventede vækst i vejtrafikken de kommende år og den større overbelastning, der sandsynligvis vil følge, forekommer det attraktivt at opfordre til en større brug af nærskibstrafik og indenlandske vandveje, navnlig efter-

som disse transportmidler forurener langt mindre, er meget sikrere og bruger mindre energi.

I 2000 gik ca. 28% af EU15's interne handel ad søvejen. I det seneste årti er den samlede kargo-trafik i europæiske havne, herunder trafikken til tredjelande, vokset med over 20%, og container-trafikken er mere end fordoblet. Containerhavnene i middelhavsområdet har undergået en større vækst end nordlige havne, og i 2000 var 3 ud af de 8 største containerhavne i EU placeret dér (Gioia Tauro, Algeciras, Genova).

Udviklingen af nærskibstrafik i tiltrædelseslandene, hvoraf syv har kystlinjer, kunne være med til at skabe nyt liv i havnene i perifere regioner og tilskynde til økonomisk udvikling, ligesom det kan lette transportproblemer. Men en forudsætning herfor er, at adgangen til disse havne forbedres.

Ca. 4% af godstransporten i EU15 foregår ad indenlandske vandveje. På trods af, at disse bliver brugt mere og mere, er andelen af den samlede transport faldet over de sidste 10 år. Deres betydning varierer imidlertid, set på tværs af Unionen. Mens vandvejene tegner sig for betydelige godsmængder i Nederlandene (43% af den samlede mængde), Tyskland og Belgien, bruges denne form for godsfragt overhovedet ikke i samhørighedslandene.

I tiltrædelseslandene begrænser brugen vandvejs-transport sig stort set til Donau, som krydser en række af landene. Der er imidlertid betydelige problemer med at bruge floden mere end tilfældet er nu, ikke mindst fordi den mange steder er for lavvandet til at tillade tung godstransport, og lossehavnene ligger længere fra hinanden end i Østrig eller Tyskland og er ofte ikke i stand til at klare standarderne i forbindelse med lossekapacitet.

Kort sagt er de vigtigste udfordringer, der skal tages i de kommende år følgende:

- at integrere og modernisere vej- og jernbanenetene i tiltrædelseslandene for at få etableret effektive forbindelser med eksisterende net i de nuværende medlemsstater;

- at forbedre forbindelserne til de transeuropæiske net for at tillade alle regioner at få så stort et udbytte som muligt af disse;
- at forbedre grænseoverskridende ruter og transitruter, ikke mindst mellem de nye medlemsstater og mellem disse og eksisterende medlemsstater for at opfordre til og lette væksten i handel indbyrdes mellem disse, hvilket deres langsigtede økonomiske udvikling næsten med sikkerhed afhænger af;
- at udvikle nærskibstrafikken, som især er vigtig for perifere regioner og øer og samtidig styrke forbindelserne mellem forskellige former for transport;
- at dirigere EU-investeringerne hen imod et skift for både gods og passagerer væk fra vejene og over til jernbaner og vandveje, og det er vigtigt at få trafikken væk fra de overbelastede veje;
- at udvikle en strategi til forbedring af tilgængeligheden for de mest fjerntliggende regioner og deres forbindelser med det europæiske kontinent, som ikke udgør en prioritet i det transeuropæiske transportnetværk.

Energi

Adgang til rene, pålidelige og prismæssigt konkurrencedygtige energikilder er en vigtig faktor i regional konkurrenceevne. Den primære energi-produktion er imidlertid ikke i stand til at mætte forbruget i de fleste medlemsstater. Dette gælder i særdeleshed for samhørighedslandene, som kun kan dække en lille del af deres energibehov med egne kilder og importerer 80% eller mere af, hvad de forbruger (Graf 1.10). Storbritannien og Danmark er de eneste to lande i EU, der er nettoeksportører af energi. Tiltrædelseslandene er for det meste selvforsynende med energi, selv om alle er nettoimportører. Navnlig Polen og Rumænien importerer mindre end 12% af deres energibehov. Samtidig står fast brændsel, som ofte er det miljømæssigt mest skadelige, for næsten 60% af den primære energi, der produceres i tiltrædelseslandene mod kun 13% i EU15. I Polen kommer lige knap 90% af den primære energi-produktion fra

fast brændsel, i Tjekkiet er det ca. 85% og i Estland over 75%.

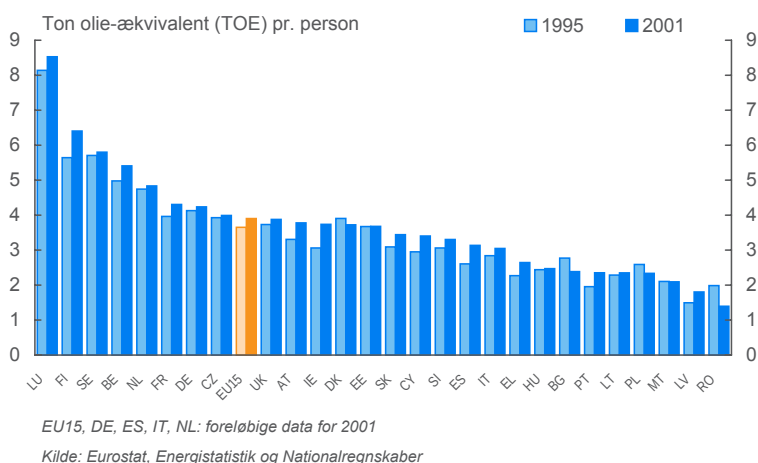
I modsætning hertil dækker atomenergien 30% af den primære produktion i EU (over 80% i Belgien og Frankrig) mod 16% i tiltrædelseslandene (men over 70% kommer fra Litauen og Slovakiet).

Energiforbruget varierer næsten lige så vidt som produktionen især på grund af den økonomiske aktivitets forskellige strukturer, klimatiske betingelser, arten af love og bestemmelser, social adfærd og politiske beslutninger vedrørende beskatning. Overalt er energiforbruget pr. indbygger i tiltrædelseslandene det samme som niveauet i Grækenland eller Portugal og under EU-gennemsnittet.

Forbruget pr. indbygger er generelt steget i EU mellem 1995 og 2001, navnlig i samhørighedslandene, og det samme gælder i de fleste tiltrædelseslande, på nær i Polen, Malta, Bulgarien og Rumænien.

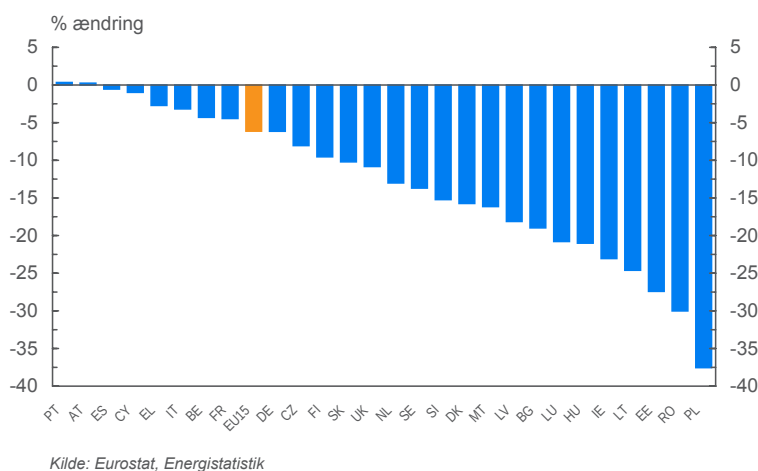
På trods af det forholdsvis lave forbrug pr. indbygger forbrugte samhørighedslandene mellem 17% og 35% mere energi i forhold til BNP end EU15-gennemsnittet, mens tiltrædelseslandene samlet havde et forbrug, der lå næsten fire gange højere (det bør understreges, at dette måler BNP i euro og ikke i KKS). Mellem 1995 og 2001 faldt energiforbruget i forhold til BNP i alle tiltrædelseslandene, i mange tilfælde markant, mens faldet i EU var forholdsvis lille. I Portugal og Østrig var der en marginal stigning (Graf 1.11).

1.10 Bruttonationalt energiforbrug, 1995 og 2001

De primære energikilder, der forbruges i EU, adskiller sig meget fra produktionskilderne, og navnlig olie, som mest importeres, tegner sig for en langt større del af forbruget end produktionen i både de eksisterende og de nye medlemsstater (Graf 1.12). En større udbredelse af vedvarende energikilder (så som biomasse, vind- og solenergi samt hydroelektricitet) er et fælles mål i EU's politik, og Kommissionen har fastlagt en målsætning om at fordoble andelen af vedvarende energikilder i EU's samlede energiforbrug til 12% i 2010. Imidlertid varierer anvendelsen af vedvarende energikilder betydeligt fra land til land, afhængigt af, dels hvor

1.11 Ændring i bruttonationalt energiforbrug pr. enhed af BNP, 1995-2001

let det er at udnytte de forskellige kilder, dels de politiske beslutninger, der er truffet i denne henseende.

De vedvarende energikilder leverede kun 6% af den samlede energi, der blev brugt i EU i 2001, hvilket kun er en lille stigning i forhold til tallet i 1995. Deres betydning i tiltrædelseslandene (5% i alt) var kun en smule mindre. I flere lande på tværs af det udvidede EU var tallet imidlertid meget højere. I Letland og i Sverige lå det på ca. 30% eller derover, i Østrig og Finland på over 20% og i Estland, Rumænien og Slovenien på ca. 11%, lige under tallet for Portugal (14%). I alle tiltrædelseslandene steg det forholdsmæssige forbrug af vedvarende energikilder mellem 1995 og 2001, i Letland, Litauen og Rumænien endda betydeligt. Det steg ligeledes i Finland og Sverige, hvorimod det i Østrig og Portugal faldt i de samme seks år.

Alle fire hovedprincipper i EU's energipolitik — sikkerhed i forsyningen, opfyldelse af det indre marked og integration af miljøhensyn samt fremme af vedvarende energikilder — kan have en positiv indvirkning på samhørigheden. Ved at reducere mængden af energi forbrugt pr. udbytteenhed og ved at forlade sig mere på vedvarende energikilder kan alle medlemsstater mindske deres afhængighed af import og således undgå et eventuelt sammenbrud i deres økonomi på grund af et eksternt udbudschok (så som en pludselig forhøjelse af

oliepriserne). Udviklingen af vedvarende energikilder kan ligeledes, hvis den planlægges nøje, mindske de miljømæssige skadevirkninger ved energiproduktion (selv om der har været flere bekymringer om den økologiske skade, som vandkraftsystemerne kan være skyld i), og kan måske samtidig bringe en omkostningseffektiv løsning til især de perifere områder.

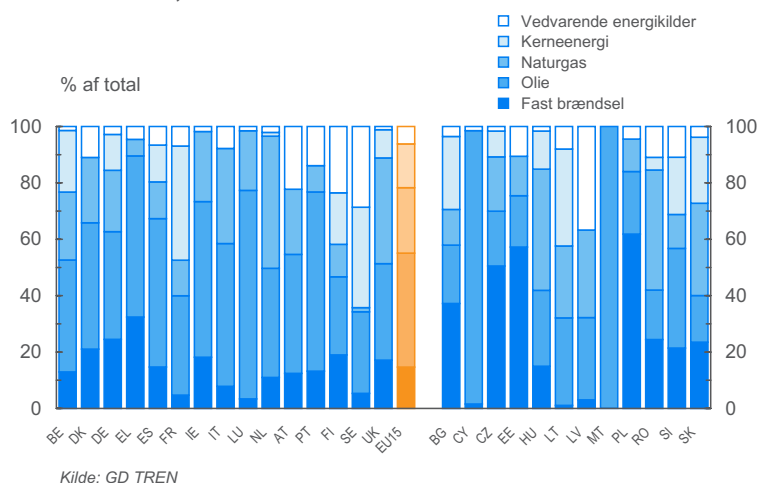
Andre infrastrukturer til styrkelse af den regionale tiltrækningskraft

Man må ikke undervurdere betydningen af sociale infrastrukturer, herunder navnlig skoler, universiteter og hospitaler, som en faktor, der har indflydelse på den regionale konkurrenceevne. Det, at der er en social infrastruktur af høj kvalitet, kan få indflydelse på, hvor der bliver foretaget investeringer, og hvor der bliver etableret forretninger, især i de tilfælde, hvor de berørte parter frit kan vælge, hvor de vil bo og arbejde og således tage hensyn til personlige og familiemæssige interesser. En sådan infrastruktur bliver derfor en vigtig del af udviklingspolitikken i de regioner, der gerne vil tiltrække videnbaserede aktiviteter med en stor merværdi.

Sociale infrastrukturer er ligeledes vigtige for at fastholde befolkningen. Gode skoler er i stadig højere grad afgørende for, hvor folk vælger at bo, hvilket forskellene i ejendomsværdier vidner om.

På samme måde spiller spørgsmålet om, hvorvidt der er børnepasningsmuligheder, en afgørende rolle for, om mange kvinder med små børn er i stand til at forfølge en arbejdskarriere, og er følgelig en af grundene, til en lav erhvervsfrekvens blandt kvinder i dele af EU, navnlig i mindre velstående områder, og — omvendt — til høje frekvenser af deltidsbeskæftigelse andre steder¹⁴. Tilstedeværelsen af sådanne faciliteter kan være afgørende for, at folk ikke flytter væk fra nogle af de mere perifere og landlige

1.12 Sammensætning af bruttonationalt energiforbrug af brændsel, 2001

områder, hvor jobskabelse til kvinder er blevet udpeget som en af de måder, hvorpå man kan anspore folk til at blive boende.

I denne henseende viser resultaterne fra den første Urban Audit, der blev gennemført i 58 europæiske byer, som tilsammen tegner sig for gennemsnitlig 15% af befolkningen i de lande, de ligger i, at byerne i de mere velstående regioner har flere børnepasningspladser pr. indbygger end byerne i de mindre velstående regioner.

Det af også af afgørende betydning af have adgang til et godt sundhedsvæsen, ikke mindst efterhånden, som man kommer op i alderen. For nogle kan tilgængeligheden af pleje afgøre, om de vil leve deres pensionist-år det sted, de har boet, eller om de flytter et andet sted hen. Samtidig er et godt sundhedsvæsen lige så vigtigt i turistregioner, især i det varme Sydeuropa, der søger at tiltrække de stadig flere pensionister, som tager forlængede eller hyppige ferier, og hvis valg af, hvor de bor, påvirkes af den omsorg, der står til rådighed.

Det er derfor af en vis relevans i denne henseende, at der synes at være færre hospitalssenge i forhold til befolkningstallet i det sydlige EU, selv om der er det samme antal læger, sygeplejersker og andre praktiserende behandlere pr. indbygger som i det nordlige EU.

I Tyskland og Frankrig er der 8-9 senge pr. 1000 indbyggere, hvorimod gennemsnittet i Grækenland er 5 eller derunder i turistområderne, under 3 i Kentriki Ellada og Peloponnisos og mindre end 2 i Sterea Ellada. Det samme gælder for Portugal, hvor det gennemsnitlige antal senge er 4 pr. 1000 indb., men kun 2½ i Alentejo og 2 i Algarve. I Spanien, hvor gennemsnittet også er 4 pr. 1000, ligger det på kun 3 i Valencia og Andalucía og i Italien, hvor der er færre hospitalssenge i Campania, Basilicata og Sicilia (ca. 4 pr. 1000) end i de nordlige regioner (over 5 pr. 1000 i de fleste tilfælde).

Navnlig i Italien afspejler denne forskel sig til dels i aldersstrukturen i den regionale befolkning, og derved, at de ældre, som pålægger sundhedssystemet uforholdsmæssigt store byrder, tegner

sig for en langt mindre del af befolkningen i syd end i nord¹⁵. På den anden side undervurderer tallene næsten helt sikkert ulighederne mellem de sydlige og de nordlige regioner i denne henseende, eftersom befolkningstallet i de sydlige regioner forøges væsentligt af turister i lange perioder af året.

I tiltrædelseslandene er situationen langt mere positiv. Ikke alene er antal læger, sygeplejersker og andre ansatte i sundhedsvæsenet på linje med antallet i EU15 eller endnu højere i forhold til befolkningstallet, men med undtagelse af Cypren (4 senge pr. 1000 indbyggere) er antallet af hospitalssenge også relativt højt. I Tjekkiet er der ca. 11 senge pr. 1000 indbyggere, mere end stort set alle steder i EU15, og i Litauen og Letland ca. 9, hvilket er mere end i Tyskland eller Frankrig. Landene med de laveste tal, Polen og Estland, har dog stadig ca. 7 senge pr. 1000 indbyggere, hvilket ligger over EU-gennemsnittet.

De sociale infrastrukturer er tillige med miljøbetingelserne en afgørende nøgelfaktor for livskvaliteten i enhver region, og det er lige så vigtigt for den regionale konkurrenceevne som transport-systemer og andre mere traditionelle former for infrastruktur.

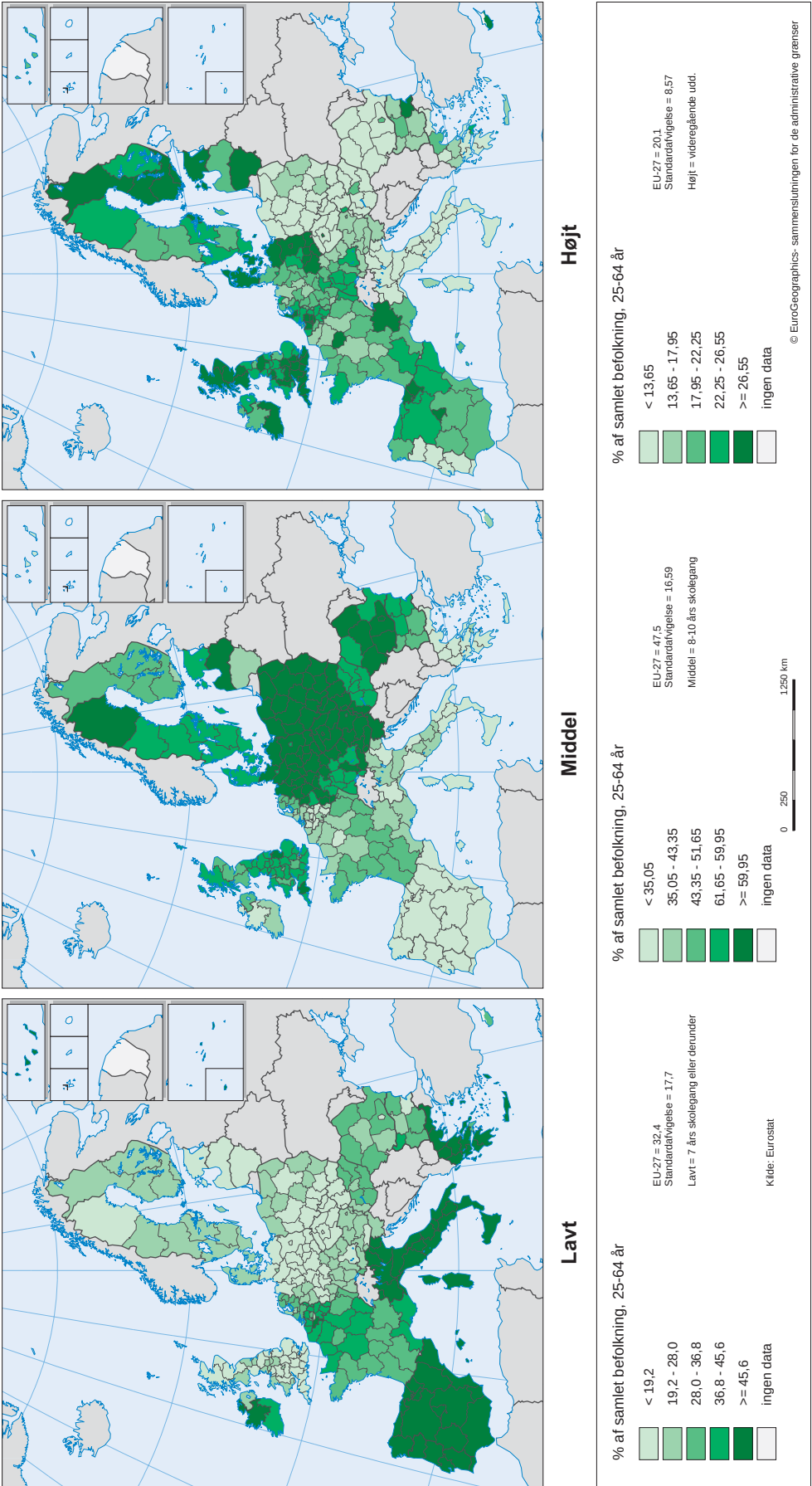
Menneskelige ressourcer

Den Europæiske Beskæftigelsesstrategi, der blev lanceret i 1997, synes at have bidraget til en større elasticitet i beskæftigelsen i en periode med økonomisk nedgang. Mellem 1999 og 2002 steg antallet af ansatte med 6 millioner og den langsigtede arbejdsløshed faldt fra 4% af arbejdsstyrken til 3%. På trods af de mærkbare forbedringer på EU's arbejdsmarkeder har der været betydelige strukturelle svagheder i både nuværende og kommende medlemsstater.

Uddannelse bliver stadig vigtigere

Uddannelsesniveauerne spiller en stor rolle i bestemmelsen af EU's økonomiske ydeevne og konkurrenceevne¹⁶. De er også afgørende for, hvilke beskæftigelsesmuligheder, der står åbne for folk.

1.9 Uddannelsesniveau, 2002

Dette gælder ikke alene for udvalget af jobs, der står til rådighed for dem, men mere grundlæggende, om de i det hele taget er i stand til at finde et job. Der er større sandsynlighed for, at folk med en videregående uddannelse, dvs. med universitetsgrad eller lignende kvalifikationer, vil finde beskæftigelse, end der er for ansøgere med studentereksamensniveau, som igen har større sandsynlighed for at komme i beskæftigelse end dem, der kun har grundskolen. Denne tendens, der sandsynligvis vil blive styrket af den fortsatte udvikling i den videnbaserede økonomi i de kommende år, er meget tydelig i de eksisterende EU-medlemsstater, navnlig for kvinder. Men det er mere udpræget i tiltrædelseslandene for både mænd og kvinder.

Mens ca. 86% af alle mænd mellem 25 og 64 med en videregående uddannelse i 2002 var i arbejde i tiltrædelseslandene taget under ét, var tallet for folk med gymnasieniveau 74% og for dem, der kun havde grundskole, 51%. Blandt kvinderne var 79% af dem med en videregående uddannelse, 61% af dem med gymnasieniveau og kun 38% af dem med grundskoleniveau, i arbejde.

Lignende forskelle er tydelige på regionalt niveau, men mere udpræget. Kløften i erhvervsfrekvensen mellem personer med højere uddannelse og personer med lavere uddannelse synes at være større i regioner, hvor den samlede erhvervsfrekvens er forholdsvis lav, sammenlignet med de regioner, hvor frekvensen er høj. Det er derfor mere sandsynligt, at folk med en lavere uddannelse vil blive arbejdsløse før folk med en højere uddannelse, hvis de lever i regioner med lav beskæftigelse.

Tiltrædelseslandenes uddannelsesniveauer tåler sammenligning med EU15...

Ifølge de seneste data (2002) har ca. 78% af befolkningen mellem 25 og 64 i tiltrædelseslandene mindst en studentereksamen eller tilsvarende. Forholdet varierer fra lidt over 70% i Bulgarien og Rumænien til over 85% i Tjekkiet og Slovakiet, hvilket er et godt stykke over EU-gennemsnittet (64%) og endnu højere end gennemsnittet i de ek-

sisterende Mål 1-regioner (kun ca. 40% i sådanne regioner i Spanien og Italien og kun 20% i Portugal). Den eneste undtagelse er de nye tyske delstater, hvor andelen er over 90%, hvilket er højere end i resten af landet og mere ligner mere tallet i tiltrædelseslandene end i EU15, hvilket afspejler deres fælles historie i nyere tid (Kort 1.9).

Der hersker dog tvivl om, hvor godt uddannelserne på gymnasieniveau og de grundlæggende erhvervsuddannelser i tiltrædelseslandene rustet de unge med en uddannelse, der passer til arbejdsmarkedsbehovene eller gør dem i stand til at tilpasse sig, efterhånden som behovene ændres. Navnlig synes læseplaner og undervisningsstrukturer i disse lande at være dårligt tilpasset til den moderne økonomi. Med kun få undtagelser har de en tendens til at score relativt lavt i internationale læse-, skrive- og regneprøver.

...om end det i mindre grad gælder de højere uddannelser

Den andel af befolkningen, der når op på et videregående uddannelsesniveau er gennemgående lav i EU's Mål 1-regioner. I alle lande, på nær Tyskland, hvor de nye delstater har et særligt højt uddannelsesniveau, er den gennemsnitlige befolkningsandel med universitetsgrad eller lignende lavere i Mål 1-regioner end i andre regioner. I Grækenland og Portugal, hvor alle regioner er Mål 1, ligger forholdet under EU-gennemsnittet. Selv om uddannelsesniveauerne generelt synes at forbedres, forstået således, at flere unge har en videregående uddannelse end personer i andre aldersgrupper, er der ikke tegn på, at kløften mellem Mål 1-regioner og andre regioner er ved at blive lukket.

Det relative antal erhvervsaktive, der har en videregående uddannelse, er også forholdsvis lavt i de fleste tiltrædelseslande. Samlet er det kun 14% af dem mellem 25 og 64, der har en universitetsgrad eller lignende, hvilket ligger et godt stykke under EU-gennemsnittet (22%). Kun i Estland og Litauen var tallene over EU-gennemsnittet. I Tjekkiet og Slovakiet samt i Polen og Rumænien var andelen kun ca. 10-12%. Dog er dette stadig højere end i Portugal eller Mål 1-regioner i Italien.

I de fleste tiltrædelseslande (eneste undtagelse er de baltiske stater) havde en mindre andel af kvinder end mænd mellem 25 og 64 en uddannelse på gymnasieniveau, men i de fleste lande havde flere kvinder en videregående uddannelse. I EU er der en tendens til, at kvinder i denne aldersgrupper har lavere kvalifikationer end mænd — dog ikke i Portugal — men situationen ændres hurtigt, efterhånden som et betydeligt større antal kvinder end mænd i de yngre aldersgrupper fortsætter deres uddannelse ud over grundskolen og kommer på universitetet. Tiltrædelseslandene har ganske vist haft en gradvis stigning i antallet af personer med en videregående uddannelse men andelen af 25-29-årige med universitetsuddannelse eller lignende (17%) er stadig betydeligt lavere end i EU15 (27%).

Uddannelsesniveauet varierer på tværs af regioner i tiltrædelseslandene på samme måde, som det er tilfældet i EU15. Generelt er niveauerne betydeligt højere i hovedstadsregionerne end i resten af landet, og til en vis grad også højere i de mere velstående end i de mindre velstående regioner.

Flere forlader skolen tidligt i de mindre velstående regioner

Betydeligt flere unge går ud af undervisningssystemet med kun grundskoleniveau i Mål 1-regioner end i andre dele af EU. I 2002 havde ca. 26% af unge mellem 18 og 24 i Mål 1-regioner ingen kvalifikationer ud over grundskolen og var ikke længere under uddannelse eller oplæring, hvilket er dobbelt så mange som i ikke-Mål 1-regioner. Selv om mange af disse var i arbejde, vil de sandsynligvis få sværere ved at finde arbejde i den videnbaserede økonomi, efterhånden som de bliver ældre og de uddannelsesmæssige krav stiger. Derfor kan en nedbringelse af andelen i denne gruppe i Mål 1-regioner bidrage betydeligt ikke alene til at reducere beskæftigelsesulighederne blandt regionerne, men også til at styrke

udviklingsudsigterne¹⁷ (Kort A1.8).

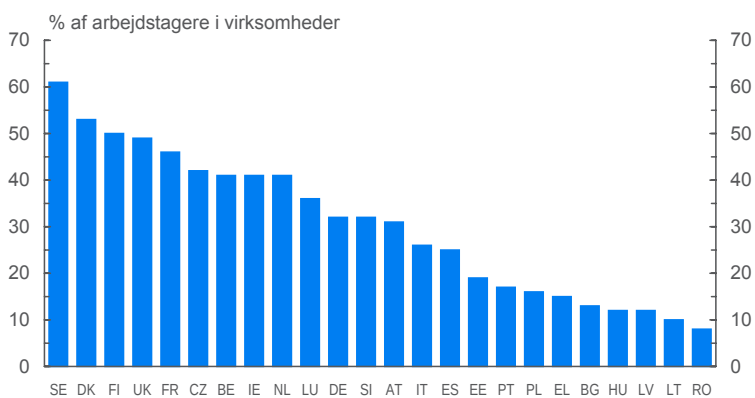
I tiltrædelseslandene er frafaldsprocenten i uddannelsessystemet i de fleste tilfælde langt lavere end i EU15. Kun i Bulgarien, Letland og Rumænien er andelen af unge på 18-24 med grundskole alene, og som ikke længere er i uddannelse eller under oplæring, over EU-gennemsnittet (ca. 20% eller lige over i alle tre tilfælde), men selv her lå tallet under gennemsnittet for Mål 1-regioner. I Ungarn ligger det på ca. 12%, i Polen 8% og i Tjekkiet, Slovakiet og Slovenien på kun ca. 5%.

Livslang læring

Arbejdsstyrkens og erhvervslivets evne til at tilpasse sig ændrende markedsforhold er en nøgelfaktor i den regionale konkurrenceevne. Dette kræver adgang til uddannelse for, at man skal kunne ajourføre og forbedre sine færdigheder. Derfor er fortsat efteruddannelse lige så vigtig som den oprindelige uddannelse både for den enkeltes karriereudsigter og for økonomiens konkurrenceevne.

Det forholdsmæssige antal beskæftigede, der deltager i efteruddannelse, er langt mindre i samhørighedslandene, bortset fra Irland, end i resten af EU. viser de seneste tilgængelige data¹⁸. I Spanien var andelen kun ca. 25% i 1999 mod et EU-gennemsnit på 40%, mens det i Portugal var 17% og i Grækenland kun 15%. (Det skal nævnes, at disse tal kun

1.13 Deltagelsesrate i erhvervmæssig efter-og videreuddannelse, 1999

* PL = henviser kun til Pomorskie-regionen

Kilde: Eurostat, Second Survey of continuing vocational training in enterprises (CVTS2)

dækker private virksomheder og ikke offentlig administration, kommunale tjenester og landbrug) (Graf 1.13).

I tiltrædelseslandene er det særlig vigtigt at videreudanne sig på grund af omstruktureringen i økonomien og på grund af den åbenbare begrænsning, der ligger i det oprindelige uddannelses- og oplæringssystem. På trods af den forholdsvis store andel af unge, der tager en uddannelse på gymnasieniveau, synes de fleste af disse at uddanne sig til et bestemt erhverv, som ikke nødvendigvis sikrer deres fremtid på arbejdsmarkedet på langt sigt, efterhånden som færdighedskraverne ændres.

Deltagelsen i efteruddannelse synes imidlertid i de fleste lande at være lavere i tiltrædelseslandene end i EU. Gennemsnitligt er det kun 17% af dem, der arbejder i private virksomheder, der fik en eller anden form for erhvervsuddannelse i 1999, hvilket er mindre end halvdelen af tallet for EU, men ligger cirka på niveau med Portugal og lidt højere end Grækenland. Kun i Tjekkiet lå andelen af dem, der fik uddannelse, over EU-gennemsnittet, om end kun marginalt (42%). I de øvrige tiltrædelseslande, ud over Slovenien (32%), lå andelen under 20%.

Der er derfor et klart behov for at udvide efteruddannelsen i disse lande og at tilbyde langt bedre adgangs muligheder for livslang uddannelse. Det største problem er at finde de tilstrækkelige finansielle midler til at nå dette mål.

Kvindernes deltagelse på arbejdsmarkedet

Kvindernes mulighed for at bidrage til den økonomiske aktivitet i EU er stadig ikke blevet udnyttet fuldt ud. Mens erhvervsfrekvensen for kvinder i Nederlandene, Storbritannien, Østrig og de nordiske lande allerede er over Lissabon-målet på 60%, ligger det et godt stykke under i Spanien, Grækenland og Italien.

Kvinder betales mindre end mænd for lige arbejde. Lønkløften mellem kønnene har ligget på 16% siden 1998. Forskelsbehandling af kønnene på arbejdsmarkedet gør sig stadig gældende derved, at langt flere mænd end kvinder har højtstående stillinger eller chefstillinger. Arbejdsaftalerne er en afgørende faktor, der ligger til grund for kvindernes lave delta-

Indvandring og integration af tredjelandsstatsborgere

Det fremtidige fald i antallet erhvervsdygtige EU-borgere i de kommende år har, sammen med arbejdskraftmangel inden for en række aktiviteter, givet indvandringen en ny betydning.

Det er vigtigt at få indvandrerne godt integreret i samfundet af hensyn til både social samhørighed og økonomisk effektivitet, navnlig i lyset af Tammerfors- og Lissabon-målene. Vedvarende problemer med høj arbejdsløshed og udelukkelse fra arbejdsmarkedet blandt ikke EU-statsborgere viser, at der er behov for større integrationsbestræbelser. Mange af disse indvandrere kommer fra tredjelande, men mange er også børn af indvandrere, og som således er født i EU.

Politikker for at forbedre integrationen i samfundet af dem, der indvandrer i EU fra tredjelande samt af etniske minoriteter, skal ikke alene tage hensyn til økonomiske og sociale aspekter, men ligeledes kulturel og religiøs mangfoldighed, indfødsret og politiske rettigheder. Konsekvensen af tilstrømningen af indvandrere skal endvidere tages med i betragtning på lokalt niveau. Selv om prioriteterne varierer fra land til land, skal integrationspolitikkerne planlægges på langt sigt og tage hensyn til særlige gruppers specifikke behov.

Det, der kræves, er ikke alene mere samhørighed blandt relevante politikker på alle niveauer, men ligeledes et tættere samarbejde både indbyrdes mellem de forskellige statslige niveauer og blandt offentlige myndigheder og arbejdsmarkedets parter, forskningssamfundet, lokale tjenesteudbydere, NGO'er og frem for alt, indvandrerne selv.

gelse. Endvidere arbejder næsten en tredjedel af de erhvervsaktive kvinder deltids mod mindre end 5% af mændene. Mange arbejder på denne måde på grund af manglende børnepasningsmuligheder.

I alle de nye medlemsstater faldt kvindernes deltagelse på arbejdsmarkedet markant i de første overgangsår. I 2002 var erhvervsfrekvensen for kvinder lidt under Lissabon-målet i Cypren og Slove-

nien, mens tallet i Polen kun var 47% og i Malta kun 32%.

Ledighedsforebyggelse og en aktive arbejdsmarkedspolitikker

Forebyggende foranstaltninger og aktive arbejdsmarkedspolitikker er afgørende, hvis EU's arbejdsstyrkes fulde potentiale skal udnyttes. Mange medlemsstater har gjort en indsats for, at alle arbejdsløse får individuel jobsøgningshjælp og vejledning på et tidligt stadium. Der er en generel tendens til at give en større personlig støtte og forbedre ordningernes effektivitet ved at identificere jobansøgernes behov og sætte skræddersyede tiltag højere end generelle foranstaltninger.

Der gøres ligeledes bestræbelser for at sikre, at unge har adgang til at få uddannelse, arbejdserfaring eller andre beskæftigelsesfremmende kvalifikationer, før de har været arbejdsløse i 6 måneder og for ledige over 24 år, i 12 måneder. Imidlertid er man ikke tilstrækkeligt opmærksom på de inaktive i modsætning til dem, der er registreret som arbejdsløse, hvilket især kan begrænse kvinders adgang til arbejdsmarkedetsordninger.

På samme måde er der stadig forskelle i effektiviteten i de aktive arbejdsmarkedspolitikker mellem de forskellige dele af Unionen, og sådanne politikker skal navnlig styrkes i regioner med høj arbejdsløshed og behov for omstrukturering.

Dette behov gælder også for de nye medlemsstater, hvor udgifterne til aktive politikker synes at være begrænset i forhold til disse landes høje arbejdsløshed i dag — og også på langt sigt — selv i forhold til niveauerne i Grækenland og Portugal, som er lavest i Unionen.

De største udfordringer, der skal takles i fremtiden for at opnå de beskæftigelsesmålene fra Lissabon og forøge produktiviteten er:

- at fremme arbejdstagernes og virksomhedernes tilpasningsevne ved at forøge deres kapacitet til at forudse, stimulere og absorbere ændringer;
- at forøge arbejdstagernes deltagelse og gøre det

at arbejde til en reel mulighed for alle, ikke mindst på grund af den fremtidige tilbagegang i den erhvervsaktive befolkning, ved at nedbryde barrierer for arbejdsmarkedsadgangen, forøge beskæftigelsesniveauet og forhindre arbejdsløshed ved at gøre arbejdsordningerne mere tiltrækkende og sikre, at det kan betale sig at arbejde;

- at investere mere, og mere effektivt, i menneskelig kapital, for at sikre, at især ufaglærte arbejdstagere er i stand til at tilegne sig færdigheder og holde dem ajour, så de kan forblive på arbejdsmarkedet og komme videre med deres karriere. Ligeledes skal uddannelsesniveauet og efteruddannelsesindsatsen forøges, således at livslang læring bliver en realitet.

Innovation og videnøkonomi

Viden og adgangen hertil er blevet drivkraften i avancerede økonomier som EU. Know-how og intellektuel kapital, i langt højere grad end naturlige ressourcer eller evnen til at udnytte rigelige mængder af lavtlønnet arbejdskraft, er blevet de afgørende elementer i den økonomiske konkurrenceevne. Det er via disse elementer, at økonomien ikke alene kan forøge sin produktive effektivitet, men ligeledes udvikle nye produkter.

Innovation er derfor afgørende for at holde fast ved og styrke konkurrenceevnen, som til gengæld er afgørende for at opnå en varig økonomisk udvikling. Evnen til at innovere varierer imidlertid bredt på tværs af regioner i EU og vil variere endnu mere efter udvidelsen. Dette skyldes på lignende vis store forskelle i adgangen til viden og evnen til at udnytte den. Med mindre disse forskelle kan udlignes mere, vil det blive svært, om ikke umuligt, at nå Lissabonmålene om, at EU skal blive den mest dynamiske videnbaserede økonomi i verden.

Det problem, som beslutningstagerne står overfor, når de forsøger at slå bro over innovationskløften, er at måle både de faktorer, som ligger til grund for det, og deres indvirkning på konkurrenceevnen. De tilgængelige indikatorer er ikke fuldstændige og skal suppleres af mere kvalitativ information om regionale forhold, de forskellige involverede parter og innovative aktiviteter — forskningsinstitutter, erhvervslivet

og offentlige myndigheder — og forbindelserne indbyrdes mellem disse.

I det følgende beskrives en række indikatorer. Billedet, de viser, er ikke nyt, men det bekræfter omfanget af relative ulemper i tiltrædelseslandenes regioner og i de regioner, der nu er udpeget som Mål 1-regioner.

Både F&U- (forskning og udvikling) og højteknologiske aktiviteter er meget koncentreret i EU15's kerneregioner. I 1999 stod kun 8 regioner i EU15 for over 25% af alle udgifter til F&U i Unionen og 30 stod for ca. 50%. Som forventet er der en lignende koncentration hvad angår patenter, et tegn — om end kun til dels — på resultater af innovation, eftersom halvdelen af alle højteknologiske ansøgninger til EU's Patentkontor kommer fra kun 13 kerneregioner (Kort A1.9).

Når man ser på erhvervslivets udgifter til F&U, er der endnu større uligheder blandt regionerne. Dette tal er nok mest relevant, hvis man vil vurdere innovationsindsatsens potentielle bidrag til konkurrenceevnen. Mens de gennemsnitlige udgifter i erhvervslivet til F&U i Tyskland var 1,7% af BNP, i Finland 2,2% og i Sverige 2,7%, var tallet i alle regioner i Portugal og Grækenland, på nær Lissabon, Attika og Peloponisos under en tiendedel af dette, dvs. på under 0,2% af regionalt BNP. I Mål 1-regioner på tværs af hele EU beløb udgifterne i erhvervslivet sig til mindre end 0,3% af BNP, hvilket svarer til lidt over en femtedel af EU's gennemsnitlige niveau. (1.3%) (Kort 1.10).

De offentlige udgifter til F&U er mere lige fordelt blandt regionerne. Dog var det stadig en smule mindre i forhold til BNP i Mål 1-regioner i 1999 end i andre områder (mellem 0,15% i Spanien og Grækenland og 0,21% i Portugal mod et EU-gennemsnit på 0,27% i 1999, og derfor kan det slet ikke kompensere for den store forskel i omfanget af erhvervslivets udgifter. Dette gælder i endnu større grad udgifterne til højere uddannelse, som var stort set det samme i Mål 1-regionerne som i de andre regioner (ca. 0,4% af BNP).

Mens der var en vis stigning i erhvervslivets udgifter til F&U i Mål 1-regionerne mellem 1995 og 1999, var

den en anelse mindre i forhold til BNP end væksten i ikke-Mål 1-regioner (selv om udgifterne steg mere rent procentmæssigt i førstnævnte). Samtidig steg de offentlige udgifter i forhold til BNP i Mål 1-regioner, mens de i andre områder faldt.

...statsstøtte øger ulighederne blandt medlemsstaterne...

Det er også vigtigt at understrege de forskellige niveauer af bistand, som medlemsstaterne giver til erhvervslivet i form af statsstøtte til F&U¹⁹. De mere velstående medlemsstater bevilger med få undtagelser en betydelig større støtte til de virksomheders udgifter, end tilfældet er i de mindre velstående lande.

Ifølge de seneste data varierede støtteomfanget fra et godt stykke over EUR 300 pr. person i arbejde inden for fremstillingsvirksomhed i Finland og Østrig til kun EUR 28 i Portugal og EUR 12 i Grækenland (Tabel A1.9).

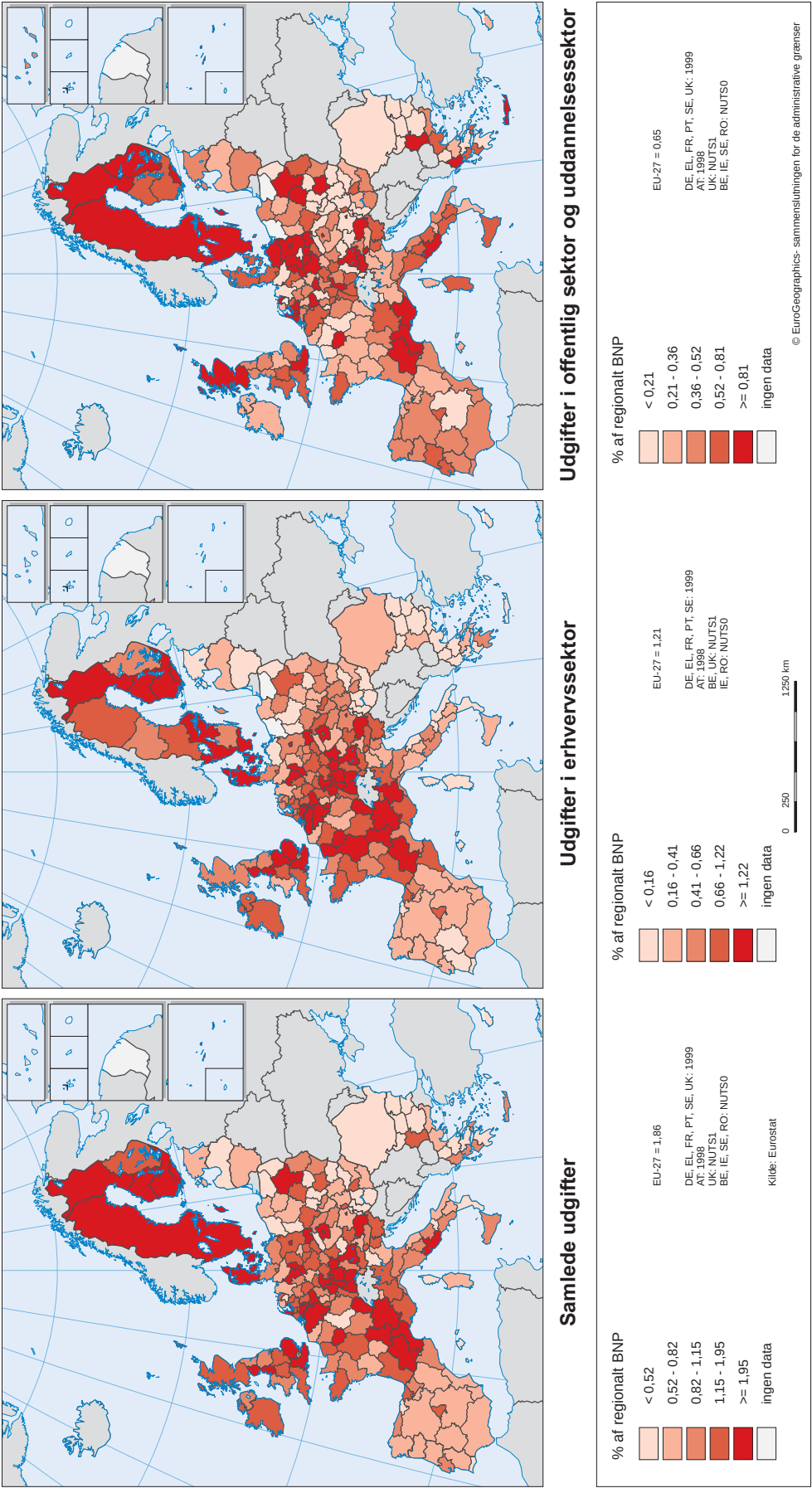
Virksomhedernes beskedne størrelse er endnu en hæmsko for de svagere regioners innovationsevne

Virksomhederne i mindre velstående regioner lider af at være isoleret fra de bedste internationale F&U-net og forskningscentre, der udvikler nye teknologier²⁰. Navnlig i de små og mellemstore virksomheder (SMV'er) i disse regioner har man svært ved at følge med i den seneste teknologiske udvikling hvordan den udnyttes, og hvordan man får kontakt med passende partnere andetsteds.

Som nylige empiriske undersøgelser fra OECD har vist, er produktinnovation overvejende en kollektiv proces, der involverer interaktion både mellem virksomheder og mellem disse og forskningsinstitutter, som udgør den regionale videnbase. Virksomheder, der ligger i de svagere regioner, er ofte isoleret fra kontakt med andre virksomheder og forskningsinstitutter, og som følge heraf innoverer de mindre end dem, der ligger andre steder²¹.

Omfanget af F&U-aktiviteter er typisk afhængigt af virksomhedens størrelse, navnlig inden for fabriks virksomhed. Regioner med en høj koncentration af

1.10 Udgifter til forskning og udvikling, 2000

beskæftigelse i små fabriksvirksomheder, som hovedsagelig ligger i de sydlige EU-lande, har som oftest lave udgifter til F&U. I 2000 var andelen af beskæftigelse i fabriksvirksomheder med under 50 ansatte på 47% i Portugal, 53% i Spanien og 56% i Italien (ingen tilgængelige data for Grækenland) mod kun 27% i resten af EU. Derudover er andelen af beskæftigede i små virksomheder i disse lande endnu højere i de svage regioner — over 60% i Mål 1-regioner i det sydlige Italien og 65% i regionerne i Spanien i henhold til vurderinger²².

Denne skævhed i virksomhedsstørrelsen indbyrdes mellem regioner er lige så tydelig i resten af EU. I f.eks. Tyskland står de små virksomheder for en tredjedel af beskæftigelsen inden for fremstillingssektoren i de nye delstater mod ca. 20% i resten af landet.

Til forskel fra de store virksomheder, som almindeligvis har en intern kapacitet til forskning, afhænger SMV'erne i stor udstrækning af deres evne til at få adgang til teknologi og knowhow udefra, især i deres umiddelbare nærhed. Ifølge en nylig undersøgelse vurderer forretningsfolk i SMV-sektoren, at erhvervelse af avanceret udstyr og samarbejde med leverandører og kunder er de to vigtigste måder, hvorpå de kan få adgang til ny teknologi, som er en del mere avanceret, end hvad den interne forskning kan frembringe²³. To ud af tre ledere, der blev interviewet på tværs af EU, mente endvidere, at netværksopbygning (etablering af professionelle kontakter med det formål at udveksle information, erfaringer osv.) i form af fælles produktudvikling og vidensudveksling mellem virksomheder osv. var vigtigt eller meget vigtigt for innovationen.

Sektorfordelingen af den økonomiske aktivitet er også en ulempe for svagere regioner. Højteknologisk industri og videnintensiv erhvervsservice er som oftest koncentreret i kerneregioner, hvilket normalt i sig selv stimulerer innovationen, eftersom langt man inden for disse aktiviteter bruger langt flere ressourcer på F&U end i de mere basale erhverv, hvor beskæftigelsen er koncentreret i mindre velstående regioner (Kort 1.11).

Beskæftigelsesvæksten i EU er almindeligvis koncentreret i videnintensive aktiviteter, hvilket betyder, at de regioner, hvor sådanne aktiviteter er koncentre-

ret, temmelig sikkert ikke alene vil vinde i konkurrenceevne, men at de også er bedre stillet hvad angår jobskabelse. Med tiden ville dette kunne føre til en stadig større koncentration af disse aktiviteter i de stærkere regioner og forøge ulighederne mellem disse og andre regioner²⁴.

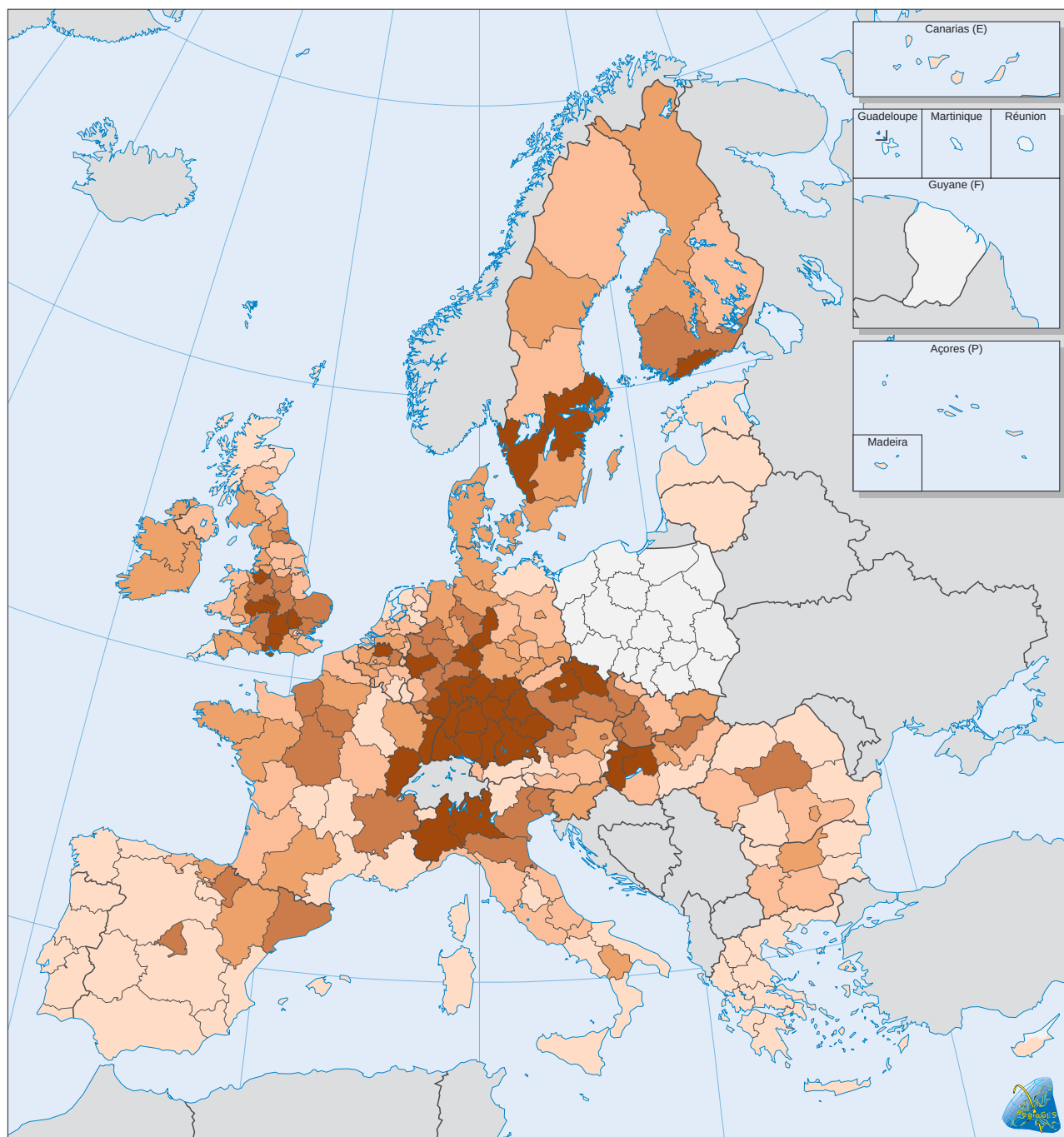
Innovation i tiltrædelseslandene

I tiltrædelseslandene bruges der langt mindre på F&U (forskning og udvikling) i forhold til BNP end i de fleste af de eksisterende EU-medlemsstater, men kun marginalt mindre end i Mål 1-regionerne. I 2001 lå udgifterne gennemsnitligt på under 1% af BNP (0,8%), hvilket er under halvdelen af EU15-gennemsnittet. Virksomhedernes udgifter udgjorde kun 45% af disse udgifter, hvilket er meget mindre end i EU (65%), mens resten stort set var jævnt fordelt mellem statssektoren og højere uddannelser.

Virksomhedernes udgifter til F&U i tiltrædelseslandene i forhold til BNP var derfor kun ca. en tredjedel af gennemsnitsniveauet i EU, men marginalt højere end i Mål 1-regionerne samlet. Statens udlæg i tiltrædelseslandene var stort set det samme i forhold til BNP som gennemsnittet for såvel EU som Mål 1-regioner, men de højere uddannelsers udgifter til F&U lå kun på ca. halvdelen af gennemsnittet for EU og Mål 1-regioner.

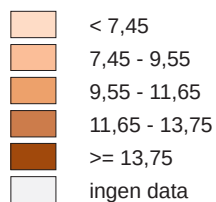
Der var mindre variation i udgifterne mellem tiltrædelseslandene end i EU15. Tjekkiet og Slovenien afspejler deres forholdsvis velstand og havde de største udgifter, men det lå kun på ca. 1½% af BNP, hvilket er mindre end i de fleste medlemsstater, men mere end i de fire samhørighedslande plus Italien. Bulgarien, Rumænien og Letland havde de laveste niveauer på ca. ½% af BNP, meget lig niveauet i Portugal, men lå lidt under niveauet i Grækenland. I de øvrige lande var udgifterne stort set de samme som i de eksisterende Mål 1-regioner uden for Tyskland.

Som i EU er hovedårsagen til variationerne i de samlede udgifter til F&U forskellen i virksomhedernes udgifter. Mens disse stod for ca. 60% af de samlede udgifter i Tjekkiet og Slovenien, udgjorde de 40% eller mindre af udgifterne i 6 af de øvrige 8 lande.

1.11 Beskæftigelse inden for højteknologi, 2002

% af samlet beskæftigelse

Gennemsnit = 10,6
Standardafvigelse = 4,30

Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

Igen som i EU var der i anden halvdel af 90'erne ikke særlig store ændringer i udgiftsniveauet til R&D i forhold til BNP i tiltrædelseslandene samlet var der et lille fald, og andelen af virksomhedernes udgifter faldt frem for at stige som i Unionen. Kun i Tjekkiet, Ungarn og Litauen steg de samlede udgifter til F&U i forhold til BNP mellem 1995 og 2001. I Rumænien og Slovakiet faldt det markant.

F&U er koncentreret i de mest velstående regioner ligesom i EU15

Lige som i EU15 er der en klar tendens til, at udgifterne til F&U falder uforholdsmæssigt i de mere velstående regioner i hvert af tiltrædelseslandene. Dette er navnlig tydeligt i Bulgarien, hvor 80% af alle udgifter fandt sted i Yozozapaden, hvor Sofia ligger. Det er næsten lige så tydeligt i Ungarn og Tjekkiet, hvor det for begge landes vedkommende var over 60% af udgifterne, der faldt i hovedstæderne og i den omkringliggende regioner. Udgiftsniveauet i forhold til BNP i Prag og i den nærliggende region Stredny Cechy beløb sig samlet til næsten 2½% af BNP, hvilket er betydeligt højere end i nogen anden region i Spanien eller Italien og over niveauet i alle franske regioner, på nær Ile de France og Midi-Pyrénées. Det samme gjaldt for Polen, hvor udgifterne i hovedstadsregionen, Mazowieckie, stod for ca. 1½% af BNP, hvilket er næsten dobbelt så meget som niveauet i alle andre polske regioner på nær én (Malo-polskie).

Denne forholdsmeæssige koncentration i udgifterne til de mere velstående regioner skyldes imidlertid i mindre grad virksomhedernes udgifter til disse regioner, end tilfældet er i EU. (Den eneste undtagelse er Cechy i Tjekkiet, hvor det høje udgiftsniveau alene skyldes omfanget af virksomhedernes udgifter). I Prag lå virksomhedernes udgifter til F&U i forhold til BNP under det nationale gennemsnit, og de samlede høje udgifter er resultatet af statens og de højere uddannelsesinstitutioners højere udgiftsniveau. I både Ungarn og Polen lå statsudgifterne til F&U på samme måde betydeligt højere i hovedstadsregionerne end andre steder i landet, og i begge tilfælde blev denne tendens fulgt op af virksomhedernes højere udgifter i disse regioner, om end i et mindre omfang.

IKT giver virksomheder og regioner nye muligheder

Informations- og kommunikationsteknologi (IKT) har bragt både nye muligheder og udfordringer til virksomhederne og udgør en ny faktor for regional konkurrenceevne. For regionerne har IKT forøget ændringstempoet med potentielt vidtgående følger for leve- og arbejdsvilkår og for den territoriale fordeling af økonomisk aktivitet.

...men stadig en uligelig regional adgang til IKT...

Set ud fra et samhørighedsperspektiv synes IKT at rumme en stor mulighed for at mindske "trægheden ved afstand" og problemerne ved at ligge afsides, som mange perifere regioner — og i særdeleshed dem i den yderste periferi — lider under. Samtidig er der imidlertid en stadig større bekymring over den territoriale dimension i den såkaldte "digitale kløft", og en frygt for, at restriktioner i adgang til IKT-net eller begrænsninger i virksomhedernes og husstandenes evne til at udnytte den nye teknologi kunne resultere i, at de indbyrdes uligheder mellem regionernes ydeevne blev større snarere end mindre.

Skønt udviklingsmønsteret med hensyn til forskellige aspekter af IKT varierer, er en række regionale uligheder allerede mærkbare:

- Der er i det nuværende EU en nord-syd-kløft i udviklingen af de fleste af de nye teknologier, hvilket stort set er ensbetydende med en kløft mellem samhørigheds- og ikke-samhørighedslande.
- Der er en vest-øst-kløft mellem de eksisterende EU-medlemsstater og tiltrædelseslandene i indtrængningstakten for alle nye teknologier. Imidlertid er der tegn på en vis indhentning, eftersom indførelsen af flere nøgleteknologier vokser hurtigere i tiltrædelseslandene end i EU15.
- Der er betydelige forskelle blandt tiltrædelseslandene, hvad angår IKT-udviklingens tempo, om end dette ligesom i EU varierer mellem de forskellige aspekter. I 2001 lå antallet af internetbrugere i Estland og Slovenien kun marginalt under EU-

gennemsnittet, mens det i Rumænien var mindre end en femtedel af gennemsnittet.

- Der er uligheder mellem landenes regioner, generelt med en udviklingstakt i byområderne, navnlig omkring de store byer, der er hurtigere end i andre dele og med en endnu langsommere takt i landdistrikterne.
- Der er en vest-øst-kløft mellem de eksisterende EU-medlemsstater og tiltrædelseslandene i indtrængningstakten for alle nye teknologier. Imidlertid er der tegn på en vis indhentning, eftersom indførelsen af flere nøgleteknologier vokser hurtigere i tiltrædelseslandene end i EU15.

Når det gælder telekommunikation, er antallet af fastnet-telefonlinjer i forhold til befolkningstallet forholdsvis lavt i samhørighedslandene undtagen Grækenland, sammenlignet med resten af EU og har ikke vist nogen tendens til at stige relativt. I Spanien og Portugal var der 44 linjer pr. 100 indbyggere i 2001 mod et EU-gennemsnit på 55. I Irland (49) og i Italien (47) lå det ligeledes under gennemsnittet.

I tiltrædelseslandene er antallet af faste telefonlinjer endnu mindre. Hvis der bortses fra Cypern og Malta, hvor antallet af linjer i forhold til befolkningstallet ligger omkring EU-gennemsnittet, var der i alle tiltrædelseslandene gennemsnitligt 40 linjer eller mindre pr. 100 indbyggere i 2001, idet tallet varierer fra 40 i Slovenien og 38 i Tjekkiet til 30 i Polen, 29 i Slovakiet og kun 19 i Rumænien. Til forskel fra EU er disse tal

imidlertid steget betydeligt siden midten af 90'erne, selv om den seneste udvikling tyder på, at stigningen i en række lande synes af tage af, efterhånden som ISDN og mobiltelefonien udvikles (Graf 1.14).

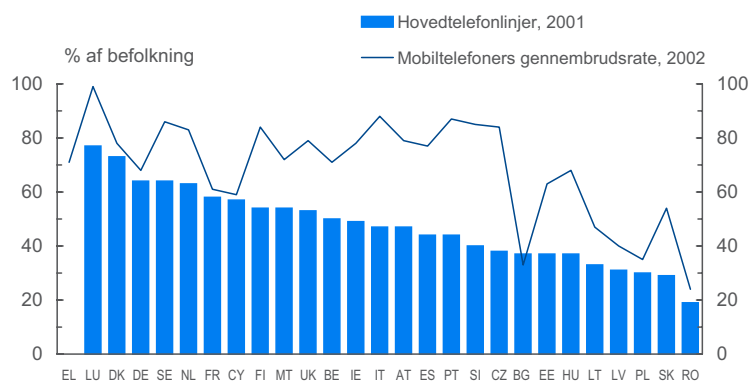
Det forholdsvis lille antal faste linjer i forhold til befolkningstallet i de sydlige EU-medlemsstater skyldes til en vis grad større brug af mobiltelefoner. I Italien og Portugal lå antallet af abonnementer til mobiltelefon tjenester i 2001 derfor over EU-gennemsnittet (henholdsvis 84 og 78 pr. 100 indbyggere i forhold til et gennemsnit på 74). I Spanien var antallet det samme som EU-gennemsnittet, om end det var lavere i Grækenland (68), hvilket er mindre end andre steder i EU15, på nær Frankrig og Tyskland.

I tiltrædelseslandene var antallet af mobilabonnementer i forhold til befolkningen i næsten alle tilfælde lavere end i EU i 2001. De to undtagelser var Tjekkiet, hvor antallet pr. 100 indbyggere var det samme som i Grækenland (eller Tyskland), og Slovenien, hvor det var det samme som i Portugal og over EU15-gennemsnittet. Andre steder lå tallet fra 54 i Estland og 49 i Ungarn til 25 i Polen og kun 20 i Bulgarien og Rumænien. Dog stiger tallet støt i alle lande.

Selv om mobiltelefoner og de servicefunktioner, de byder på, er blevet vigtige for virksomhedernes effektivitet, tages adgangen til disse efterhånden for givet, selv i de mindre udviklede dele af EU. Det er ikke

tilfældet for bredbåndsforbindelser, som kan bidrage langt mere til virksomhedernes effektivitet ved navnlig at give højhastighedsadgang til internettet og gøre det muligt at overføre store mængder data og åbne op for udviklingen af nye online-faciliteter. Derudover kan brugen af bredbånd reducere kommunikationsomkostningerne drastisk, og det kan igen betyde et skub fremad for konkurrenceevnen. Adgangen til bredbånd varierer imidlertid markant på tværs af EU og på tværs af landenes regioner, hvor de mindst velståen-

1.14 Antal primære telefonlinjer og mobiltelefoners gennembrudsrate, 2001/2002

Kilde: Eurostat, Telekommunikationstjenester (for de primære telefonlinjer), GD Information Society, Eighth Report on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package og 3rd Report on Monitoring of EU Candidate Countries (for mobiltelefoners gennembrud)

de områder har den dårligste adgang, og denne situation ser ikke ud til at ændre sig i fremtiden. Derfor tyder det allerede nu på, at bredbånd udvider den digitale kløft frem for at indsnævre den.

Ifølge de seneste tilgængelige data (for 2002) er antallet af bredbåndsforbindelser i forhold til befolkningen højest i Danmark og Belgien, hvor det når op på 7-8 pr. 100 indbyggere, og lavest i Grækenland og Irland med mindre end 1 forbindelse pr. 100 og kun en anelse mere i Italien og Portugal. I Spanien er det derimod 2 pr. 100, det samme som i Frankrig og Storbritannien²⁵

I tiltrædelseslandene er adgangen til bredbånd derfor som helhed endnu mere begrænset end i samhørighedslandene, idet de vigtigste undtagelser er Estland og Slovenien. Her som i EU15 er svaret på spørgsmålet om, hvor hurtigt — eller om man kan få installeret bredbånd, afhængigt af, hvor man er placeret, enten centralt eller perifert. I en række af de mere fjerntliggende områder vil det temmelig sikkert stadig være problematisk at få adgang endnu et stykke ud i fremtiden²⁶.

Spredningen af bredbånd er tæt forbundet med anvendelsen af internettet, hvilket også varierer på tværs af EU, til en vis grad i takt med velstandsiveauerne. I 2002 havde ca. 40% af husstandene i EU15 adgang til internettet, men ca. 65% i Danmark, Nederlandene og Sverige mod ca. 30% i Spanien og Portugal og kun 9% i Grækenland.

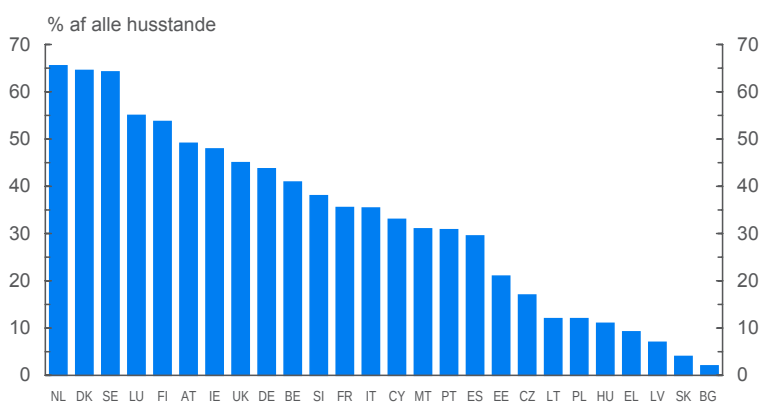
I tiltrædelseslandene er der generelt færre husstande, der har internet-adgang end i EU15. Kun i Slovenien var andelen tæt på EU-gennemsnittet i 2002 (på 38%), selv om det i Cypren og Malta (lige over 30% i begge tilfælde) er ca. det samme som i Spanien og Portugal. I andre lande varierer det fra 21% i Estland og 17% i Tjekkiet til kun 7% i Letland, 4% i Slovakiet og 2% i Bulgarien (der foreligger ingen data for Rumænien). På nær sidstnævnte gruppe af lande

var tallet imidlertid højere end i Grækenland (Graf 1.15).

Disse generelt lave andele skyldes til dels de tekniske problemer med at få adgang til internettet i disse lande, og efterhånden som disse problemer løses, vil andelenes utvivlsomt stige. Imidlertid kan omfanget af stigningen meget vel afhænge af både spredningen af bredbånd og de tilgængelige tjenester på internettet. Om end andelen af husstande med internetadgang ikke direkte er relateret til den økonomisk formåen, er der indirekte en tendens til, at dette afspejler folks tekniske evner og deres modtagelighed over for ny teknologi, og begge disse elementer kan være vigtige for økonomisk udvikling. Imidlertid er virksomhedernes indførsel og brug af internettet og andre nye teknologier det, der med sandsynlighed har den største direkte indflydelse på konkurrenceevnen.

Internetudbredelsen i erhvervslivet er som forventet langt større end i de private husstande, idet næsten alle firmaer over en vis minimumsstørrelse har adgang i de fleste medlemsstater. I 2002 havde næsten 80% af virksomhederne i EU15 med flere end 10 ansatte en internetforbindelse, med kun en forholdsmæssig lille variation indbyrdes mellem landene. Derfor var andelen kun en anelse under EU-gennemsnittet i Grækenland

1.15 Husstandes niveau af internetadgang, 2002

Kilde: Eurostat, Information Society Statistics

(74%), som havde den laveste procentandel i Unionen, og ca. gennemsnittet i Spanien og Portugal. (Der foreligger ingen tilgængelige data for tiltrædelseslandene).

Ifølge data fra den seneste undersøgelse²⁷, havde de fleste virksomheder på denne størrelse også en webside. Dog varierede andelen af dem, der brugte internettet til at sælge deres produkter eller serviceydelser, med mere end andelen af dem, der havde adgang, idet under 10% solgte online i Spanien, Grækenland og Portugal mod ca. 30% i Tyskland og Storbritannien.

I de kommende år skal man navnlig være opmærksom på:

- at udvikle nye innovationsfremmende politikker, som fokuserer langt mere på skabelsen af kollektive erhvervs- og teknologiservices til virksomhedsgrupper, således at man påvirker deres innovatonsadfærd, snarere end at udbetale støtteforanstaltninger til individuelle virksomheder, som alene tilsigter at reducere omkostningerne midlertidigt;
- at udvikle nye politikker til at styrke SMV'ernes evne til at innovere via erhvervsnet og virksomhedsklynger og forbedre deres forbindelser til videnbasen, herunder universiteter og forskningscentre;
- at opmuntre til udvikling af de oprindeligt svage regioner, hvad angår potentiale for F&U (forskning/udvikling), og udvikle deres kapacitet til at tilpasse teknologiske fremskridt, der sker andre steder, til lokale omstændigheder og behov;
- at lette adgangen for forskere, virksomheder og andre i mindre gunstigt stillede regioner til internationale ekspertnetværker, nye teknologikilder og eventuelle F&U-partnere.

Regional forvaltning og institutionskapacitet i den videnbaserede økonomi

Det er bredt accepteret, at en god forvaltningsstruktur og en effektiv institutionsstruktur er vigtige kilder til regional konkurrenceevne, idet de letter samarbejdet mellem de forskellige involverede parter såvel i den offentlige som i den private sektor. Disse faktorer kan især forbedre de kollektive indlæringsprocesser samt den skabelse, formidling og spredning af viden og teknologioverførsel, som er afgørende for innovation. Desuden kan de befæste netværker og offentligt/private partnerskaber og således stimulere til vellykkede regionale erhvervsgrupperinger og til innovative regionale nystrategier og politikker. Dette er vigtigt for de ugunstigt stillede regioner, som er tilbøjelige til at have mangelfulde forvaltningssystemer og en utilstrækkelig forståelse for videnskabs- og teknologi politiske spørgsmål, men som alligevel står over for betydelige økonomiske, teknologiske og sociale forandringer.

Forskning og politiske pilotprojekter²⁸ viser, at offentlig politik kan bidrage til gode forvaltningsformer ved at fremme offentligt/private partnerskaber og erhvervsnetværker samt ved at forbedre institutionskapaciteten hos de regionale myndigheder, som er ansvarlige for innovation.

Det er af afgørende betydning at etablere regionale rammer til virksomhedssamarbejde for at fremme innovation, især i SMV'erne. Et sådant samarbejde og de netværker, der dannes, er med til at omsætte viden til økonomiske muligheder og samtidig opbygge forbindelser mellem mennesker og organisationer, der kan agere som drivkraft for innovation.

Erfaringerne viser, at gode styreformer kræver en ændring fra en traditionel *top-down* tilgang mod en mere åben form, der involverer alle de relevante parter i en særlig region. Et sådant partnerskab burde udvides til alle politikområder, der er relevante for økonomisk, videnskabelig og social udvikling (en integreret tilgang) og burde ideelt etab-

lere en langsigtet politisk horisont (en strategisk tilgang).

Det er klart, at de "komparative fordele", der driver innovation og investeringer, er lige så meget et regionalt som et nationalt kendetegn. For at regioner skal få succes, må de skabe deres egen blanding af aktiver, færdigheder og ideer for at kunne konkurrere på et globalt marked og udvikle deres uunyttede potentiale²⁹.

De regionale myndigheder er strategisk i stand til at gøre dette og navnlig til at etablere offentligt/private samarbejdsnet, som er vigtige for den videnbaserede økonomiske udvikling, og at skabe et passende klima for effektiv innovation, der er tilpasset til de lokale SMV'ers behov. De er godt placeret til at koordinere forskellige elementer (politikker og institutioner) i det regionale innovationssystem, idet der tages udgangspunkt i en analyse af de lokale virksomheders udviklingsbehov og de vigtigste hindringer, der ligger i vejen for dem, og at skabe bevidsthed om betydningen af innovation.

Det er derfor svært at gennemføre en national innovationspolitik for SMV'er uden en tæt forbindelse til regionale myndigheder med et detaljeret kendskab til de vigtigste involverede F&U-parter i regionen og den produktive base. Samtidig skal regionale innovationspolitikker koordineres med de større nationale og internationale F&U-net, herunder universiteter og forskningscentre.

På samme måde kan sådanne politikker ikke udvikles effektivt uden den private sektors direkte deltagelse i planlægningen og gennemførelsen eller uden enighed og aktiv støtte fra andre involverede regionale F&U-partnere, herunder halv-offentlige instanser, teknologiceentre, universiteter og faglige organisationer.

På vej mod miljømålene fra Göteborg

I 2001 tilføjede Det Europæiske Råd i Göteborg miljøet som den tredje streng i Lissabon-strategien for økonomisk og social udvikling, og bekræftede således forpligtelserne over for en bæredygtig ud-

vikling. EU-politikken tilsigter derfor at skabe en "positiv cirkel", inden for hvilken den regionale udvikling både reducerer økonomiske og sociale uligheder og fører til miljøforbedringer.

Der er imidlertid betydelige forskelle blandt medlemsstater og regioner for så vidt angår miljøets nuværende tilstand, arten og omfanget af problemer, der truer naturen, og lokalsamfundets evne til at bekæmpe disse trusler.

Selv om dataene på regionalt niveau er ufuldstændige, er de indikatorer, der kan opbygges, tilbøjelige til at vise en positiv forbindelse mellem miljøets tilstand og den økonomiske og sociale formåen.

Vand

Adgang til rent vand og bevaring af ferskvandsforsyninger er en forudsætning for regional konkurrenceevne. Mange økonomiske aktiviteter, så som landbrug, el-produktion og turisme, forbruger store mængder vand, men er samtidig afhængige af såvel opretholdelsen af forsyninger som bevaring af miljøet for at kunne fortsætte deres aktiviteter.

Men vand er et begrænset gode, og i en række regioner er den mængde, der forbruges årligt, på eller over det kritiske niveau (20% eller mere af de samlede ressourcer) og truer således de lokale økosystemer. Tilbagevendende tørkeperioder, så som i sommeren 2003, kan forøge dette pres. Regionerne i det sydlige EU, i særdeleshed ø-regioner, synes at være værst berørt, og en række af dem er i stor udstrækning afhængige af vand fra havet og fra import.

Vandforbruget er især højt i det sydlige Europa, i samhørighedslandene og i Mål 1-regioner i Italien. I mange regioner i Spanien og Grækenland overstiger det 270 liter dagligt pr. indbygger, hvilket giver en stor udfordring for de offentlige myndigheder. I tiltrædelseslandene ligger forbruget generelt under EU15-gennemsnittet, om end i mindre grad i Bulgarien og Rumænien.

En bæredygtig forvaltning af vandforbruget skal være baseret på princippet om integreret flodbassinsforvaltning — jævnfør rammedirektivet om vand — hvilket betyder at man begrænser floderobringen i forhold til tilgængeligheden, sikre fornuftige priser og involvere folk i at takle problemerne.

Efter vedtagelsen af direktivet om spildevandsbehandling i byerne i 1991 skete der betydelige investeringer på tværs af EU i opbygning og opretholdelse af infrastruktur, og som følge heraf er genbruget af spildevand steget betydeligt det sidste årti. Imidlertid er der stadig markante forskelle indbyrdes mellem lande og regioner. Den befolkningsandel, der er forbundet til behandlingsværker for spildevand, er stadig relativt lav i Mål 1- og samhørighedsregionerne, nemlig på kun ca. 50% mod 80-90% i de nordiske lande. Andelen er ligeledes relativt begrænset i mange tiltrædelseslande.

Affald

Hvert år produceres der 1,3 mia. ton affald i EU, hvilket ikke alene forårsager mistede ressourcer men ligeledes store miljømæssige problemer, hvis affaldet ender på lossepladser eller sendes til forbrændingsværker i stedet for at blive genbrugt, hvilket fællesskabspolitikken tilsigter som mål.

Landbruget og industrien producerer ganske vist stadig store affaldsmængder, men der har i det seneste årti været en vedvarende stigning i mængden af kommunalt affald i EU15 som helhed, selv om mængden er faldet i nogle få medlemsstater.

Gennemsnitligt indsamles ca. 480 kg kommunalt affald pr. indbygger i befolkningen hvert år i EU. I Mål 1-regionerne samlet er tallet stort set det samme, men i samhørighedslandene er det betydeligt større (550 kg pr. indbygger). I tiltrædelseslandene er det på den anden side mindre (lidt under 400 kg), hvilket til dels afspejler deres lavere realindkomst.

Halvdelen af det producerede affald anbringes på lossepladser i EU, og bidrager således til en forøgelse af drivhusgasemissionen og andre udslip.

Mens den gennemsnitlige mængde affald i EU15, der anbringes på lossepladser, er under 300 kg pr. indbygger, er det i tiltrædelseslandene ca. 340 kg og i Mål 1-regioner samlet er det ca. 380 kg. Ni-veauerne er højere i tiltrædelseslandene. Genbrug, som er til fordel for miljøet (og som kan have en netto-positiv indvirkning på beskæftigelsen og den økonomiske aktivitet), som flere direktiver opfordrer til, er stadig af mindre betydning (Kort 1.12). Affaldspolitikken i Fællesskabet er styret mod at fremme forebyggelse og genbrug snarere end endelig anbringelse på losseplads.

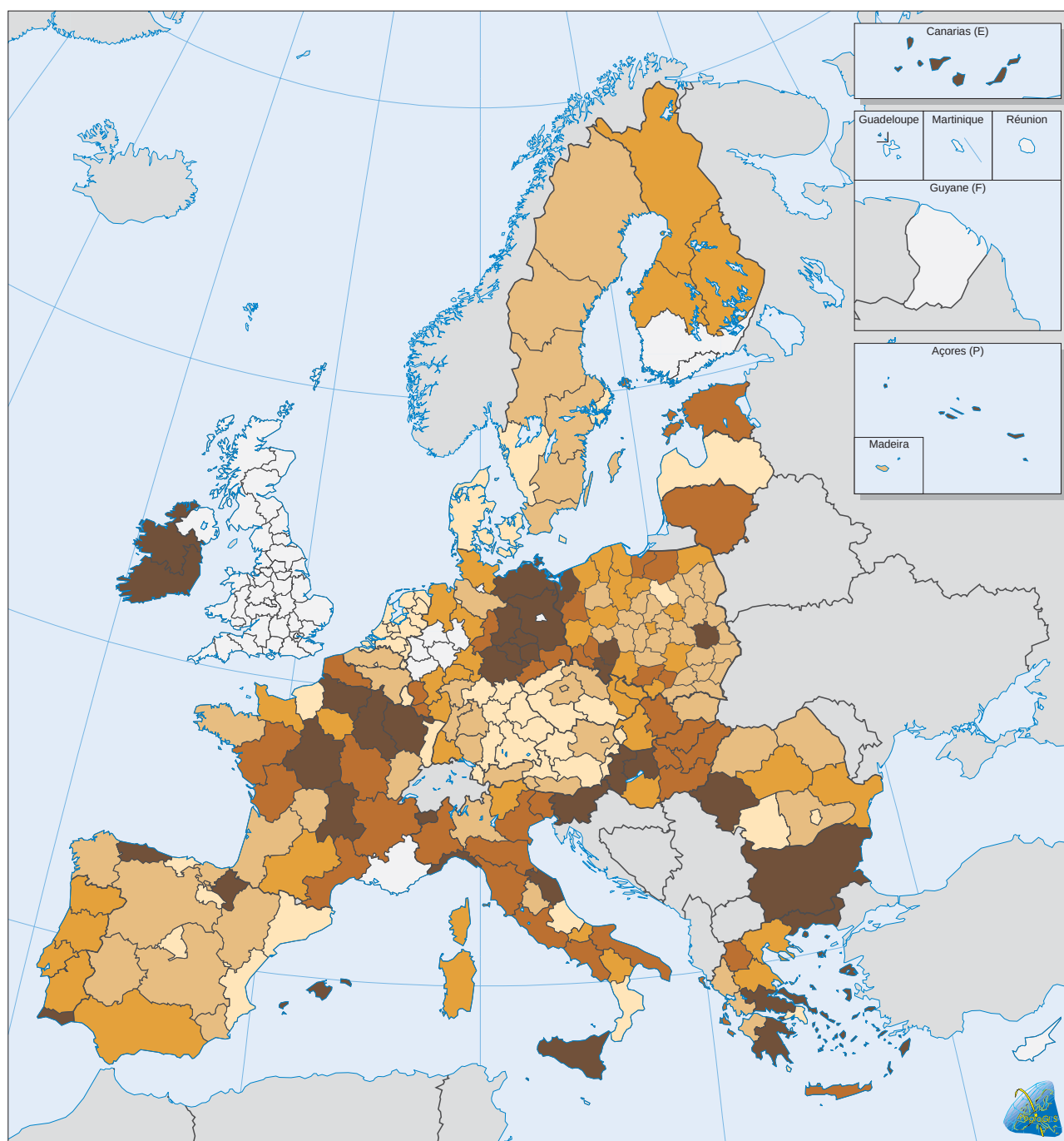
Klimaændringer

Klimaændringer skyldes menneskeskabte drivhusgasser, hvoraf den mest fremtrædende kommer fra udslip af kuldioxid fra forbrænding af fossilt brændstof. Blandt de mest synlige virkninger af klimaændringer ses hedebølger om sommeren, som kan forårsage skovbrande og ødelægge afgrøder og ligeledes forøge dødeligheden (sommeren 2003 gav en overbevisende påmindelse om disse virkninger). Klimaændringer kan også forøge hyppigheden af ekstreme vejrfænomener, f.eks. tørke, oversvømmelser og kraftige storme. Foranstaltninger, som er indført eller foreslået på fællesskabsniveau, herunder Direktivet om Integreret Forebyggelse og Bekæmpelse af Forurening (IPPC) og rammelovgivningen om nationale emissionstærskler, gør det muligt for beslutningstagerne at tage hensyn til variationer i lokale situationer.

Ti ud af de 15 nuværende medlemsstater er langt fra at opnå deres aftalte del af emissionsmålet for således at overholde Kyoto-protokollens forpligtelser (inden 2010 at reducere emissionerne med 8% i forhold til 1990). Disse omfatter alle samhørighedslandene. (Navnlig i Irland var emissionerne i 2001 31% højere end i 1990, mod den tilladte stigning på 13% mellem 1990 og 2008-2012 – Tabel A1.10).

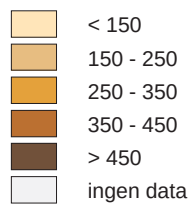
I tiltrædelseslandene faldt emissionerne med langt mere end i EU i løbet af 90'erne, hovedsagelig på grund af den store tilbagegang i tungindustrierne.

Forskellene blandt landene, hvad angår hovedkilderne til emissioner, er afslørende. Mens energi

1.12 Kommuntalt affald behandlet på lossepladser

Kg per capita

EU-14* = 291

* Baseret på: BE, DE, FR: 1996; DK, EL, LU, AT, PT, FI: 1999;

ES: 2000; IE, IT, SE: 1998; NL: 1997

BG, DK: NUTS0

BE: NUTS1

Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

produktionen i tiltrædelseslandene bidrager med, mere end halvdelen af emissionerne på grund af den større afhængighed af fossilt brændsel, bidrager energiproduktionen i samhørighedslandene og i det øvrige EU med mindre end en tredjedel. På den anden side står transport for 21% af emissionerne i både samhørighedslandene og i EU15 som helhed (et tal, som er vokset i løbet af det seneste årti), men for kun 8% i tiltrædelseslandene, selv om der her forudses en hurtig stigning, efterhånden som vejtransport og privatbilisme tiltager (Tabel A1.11).

Biodiversitet

Ca. to tredjedele af de europæiske vådområder, der eksisterede for 100 år siden, er forsvundet. Byernes uhammede vækst og afståelse af jorder på grund af økonomisk omstrukturering i perifere områder og i tiltrædelseslandene udgør yderligere en vedvarende trussel for biodiversiteten.

Natura 2000-initiativet, der har til formål at bevare ynglemiljøer og fugleliv i Europa via etablering af netværker af beskyttede naturområder, omfatter mere end 20.000 steder, som enten er blevet udpeget eller foreslået. De dækker næsten 15% af EU15's samlede landområde, og der vil blive tilføjet flere steder efter udvidelsen.

Miljøstandarder er en integreret del af den økonomiske, sociale og territoriale samhørighed

Forskellige miljøstandarder kan skabe nye skel mellem dem, der lever i et rent og sundt miljø, og dem, der ikke gør det. Hvis standarderne overholdes, kan de gøre regionerne mere tiltrækkende for investorer, mens de forbedrer livskvaliteten for de mennesker, der bor der.

I EU15 har der tidligere været en tilbøjelighed til at prioritere økonomiske snarere end miljømæssige mål. Skønt den forholdsmæssige betydning, der tillægges sidstnævnte, har varieret markant, har samhørighedspolitikken generelt haft stærkere indflydelse på økonomiske og sociale indikatorer end på miljøet.

Ikke desto mindre har samhørighedspolitikken hjulpet de mindre velstående medlemsstater med at leve op til EU's miljøkrav (navnlig hvad angår direktiverne om affaldshåndtering, vandforsyning og spildevand fra byerne, hvilket omfatter store investeringer i infrastruktur) og kan fortsat gøre det i de kommende år, når der vil blive fokuseret på forebyggelse af luftforurening. Navnlig den tiltagende transportmængde er bekymrende i denne henseende, idet den økonomiske vækst fortsat vil øge luftforureningen, medmindre der sker en ændring hen imod mere miljøvenlige transportmidler.

Det er især relevant for tiltrædelseslandene, hvor den indestængte efterspørgsel efter biler og jernbanernes tilstand truer med at forårsage en betydelig vækst i vejbruget, hvorved der igen skabes mere luftforurening.

I de kommende år skal der ofres særlig opmærksomhed på bæredygtig udvikling, navnlig ved at:

- hjælpe de nye medlemsstater med fuldt ud at overholde Fællesskabets hidtidige regelværk (*acquis communautaire*), især hvad angår direktiverne om affaldshåndtering, vandforsyning, spildevand fra byerne og luftkvalitet, hvilket indebærer betydelige investeringer
- støtte udviklingen af nye økoindustrier og anvendelsen af mere miljøvenlige teknologier, navnlig i SMV'er
- rehabilitere forsømte industriarealer i stedet for at anlægge nye på grønne områder
- skabe incitament for anvendelsen af mere miljøvenlige transportmetoder og -køretøjer såvel som for brug af vedvarende energi
- hjælpe de regioner, der er mest udsat for naturrisici, med at udvikle forebyggende foranstaltninger
- stimulere til investering for at fremme biodiversitet og beskyttelse af naturen
- sikre en hensigtsmæssig vand- og affaldshånd-

tering i områder med geografiske handicap og tilstrækkelig beskyttelse af deres naturlige ressourcer, og således forbedre deres tiltrækningskraft for erhvervseksponering og interne investeringer.

- 1 Regioner med et BNP pr. indbygger på under 90% af EU-gennemsnittet i starten af 90'erne.
- 2 Se Europa-Kommissionens økonomiske prognoser, efterår 2003.
- 3 Regionale data for BNP pr. indbygger er kun tilgængelige indtil 2001.
- 4 Disse tal omfatter ikke følgerne af den tyske genforening og den store vækst i BNP i de nye delstater mellem 1991 og 1994.
- 5 Se Europa-Kommissionen, Employment i Europe 2002 og European Competitiveness Report 2002.
- 6 De Forenede Nationer, Demographic projections, 2002
- 7 Fattigdomstruede defineres som personer med en "modsvarende indkomst" (under hensyntagen til husstandens størrelse og sammensætning) under 60% af det nationale gennemsnitsniveau.
- 8 Det er vigtigt at erindre talmaterialets begrænsninger, når de forholdsmæssige risici ved fattigdom udregnes efter husstands-type. Navnlig indeholder indkomsttallene ikke hverken beregnet leje - henholdsvis folks opsparring ved at eje den bolig, de bor i - eller renteindtægter. Begge disse punkter vil typisk reducere den relative risici for fattigdom for ældre mennesker, som ofte ejer deres egen bolig (dog i varierende udstrækning fra land til land), og som ofte har opsparring, der trækker renter.
- 9 Se navnlig Regions: Statistical yearbook, 2003, Europa-Kommissionen, Luxembourg, 'Household accounts'.
- 10 I alt 1595 byområder med et befolkningstal på over 50.000 blev undersøgt i det udvidede EU, hvad angår befolkning, tiltrækningskraft for virksomheder og økonomiske aktivitetssektorer.
- 11 Highlands and Islands med kun lige godt 9 indbyggere pr. km² er den eneste anden region uden for Sverige og Finland, hvor befolkningstætheden ligger under 10.
- 12 BNP-væksten har også været relativt lav i denne periode i Highlands and Islands og både beskæftigelse og befolkningstal er faldet.
- 13 Tæthed målt ved et sammensat indeks, som viser en regions investeringer (aritmetiske gennemsnit af forholdene af længde af veje i forhold til landområde og i forhold til befolkning), udtrykt i forhold til EU-gennemsnittet.
- 14 Retningslinjerne i den europæiske beskæftigelsesstrategi foreskriver, at der bør være tilstrækkeligt med hensigtsmæssigt placerede dagpleje- og børnehavefaciliteter, således at alle kvinder har mulighed for at arbejde, hvis de ønsker det.
- 15 Se rapportens Del 2.
- 16 Se Beskæftigelse i Europa 2002, pp 115-133.
- 17 Det fastsatte mål på Lissabon-topmødet er at halvere andelen af 18-24-årige med lav uddannelse og uden læreplads inden 2010.
- 18 Fra Continuing Vocational Training Survey, Eurostat, 2002.
- 19 Statsstøtte betragtes som direkte overførsler til virksomheder i form af pengegaver, skattefritagelser, aktieandele, lavt forrentede lån, skatteudskydelser og garantier udregnet således, at data om statsstøttekomponenten kan harmoniseres til en fælles sammenlignelig indikator på tværs af landene.
- 20 Det europæiske forskningsrums regionale dimension, KOM(2001) 549 endelig udg.
- 21 Ifølge en nylig erhvervsundersøgelse i Grækenland, Spanien og Portugal mente de fleste ledere, at avanceret teknologi, de eventuelt kunne have brug for, var bedre tilgængelig andre steder end i deres hjemland.
- 22 Vurderinger baseret på Labour Force Survey data om størrelse af lokal enhed, som er indrettet efter data fra Structure of Business Statistics om virksomhedsstørrelse.
- 23 Innobarometer 2001, Flash Eurobarometer 100, 2002.
- 24 Se Produktivitet: nøglen til konkurrenceevne for EU's økonomier og virksomheder KOM(2002) 262 endelig udg., som viser, at nettojobskabelsen var koncentreret i højteknologi- og højtuddannelsessektorer i EU mellem 1995 og 2000, p.13.
- 25 Data fra Europa-Kommissionen, Kommissionens ottende rapport om gennemførelsen af EU's lovpakke for telesektoren..., Bilag 1, KOM(2002) 695 endelig udg., December 2002
- 26 Efterhånden som det bliver mere og mere tydeligt, at konkurrencedygtige ADSL-tilbud sandsynligvis ikke vil spredes til "uren-table" og perifere regioner i Europa, står regeringer og regionale myndigheder med problemet om, hvordan de kan sikre, at disse regioner får adgang til bredbånd. Nogle kommentatorer har foreslået, at trådløs-baseret teknologi vil være løsningen for de fjernliggende områder, eftersom det ikke omfatter høje tekniske omkostninger. Imidlertid er teknologien ikke gratis, idet den skal baseres enten på satellit eller i netværker på jorden, og begge løsninger medfører vedvarende så vel som indledende omkostninger. Ikke desto mindre byder trådløse forbindelser på muligheden for i det mindste at lukke den digitale kløft mellem regionerne.
- 27 Benchmarkingrapport om eEurope 2002, KOM(2002) 62 endelig udg., 2002.
- 28 Regionale innovationsstrategier finansieret af Strukturfondene.
- 29 Formandsskabets konklusioner, OECD High level Meeting, Martigny, Schweiz, juli 2003

Statistisk bilag til Del 1

A1.1 Beskæftigelse i EU-15, 1996 og 2002

	Erhvervsfrekvens (% arbejdsstyrken)	
	1996	2002
EU-15	59,9	64,2
Samhørighedslandene	51,5	60,2
Andre medlemsstater	61,7	65,1
Grækenland	54,9	56,9
Spanien	47,6	58,4
Irland	54,9	65,0
Portugal	62,3	68,6

Kilde: Eurostat, LFS

A1.2 Ændring i BNP, beskæftigelse, produktivitet og befolkning i grupper af Mål 1-regioner, 1994-2001

	Årsgennemsnit % ændring				
	BNP	Beskæftigede	BNP/beskæftigede	Befolkning	BNP pr. indb.
Alle Mål 1	3,0	1,4	1,6	0,0	2,8
PT og EL	3,5	1,2	2,3	0,4	3,1
IE	9,3	5,1	4,0	1,0	8,2
ES Mål 1	3,4	2,9	0,5	0,4	3,0
ES ikke-Mål 1	3,6	2,6	1,0	0,4	3,2
DE Mål 1	1,7	-0,3	2,0	-0,5	2,2
DE ikke-Mål 1	1,6	0,8	0,8	0,3	1,3
IT Mål 1	1,9	0,3	1,6	0,0	1,9
IT ikke-Mål 1	2,1	1,2	0,9	0,3	1,8
Øvrige Mål 1	2,5	1,7	0,8	0,2	2,3
EU-15	2,5	1,1	1,4	0,4	2,1

Kilde: Eurostat, Regionale regnskaber og beregninger fra GD REGIO

A1.3 Den statistiske effekt i Mål 1 regions (baseret på BNP pr. indb. i PPS, gennemsnit 1999-2001)

	I EU-15	I EU-15	I N10	I EU-25
Alle variabler i relation til gennemsnitligt BNP pr. indb. i EU-15 eller EU-25 som anført:	EU-15	EU-25	EU-25	EU-25
Antal regioner med under 75% af gennemsnit BNP/indb.	50	33	36	69
Befolkningstal i disse regioner (mio.)	73	54	69	123
Befolkning i % af EU-15/N10	19,2	14,2	92,4	
Befolkning som % af EU-25		11,9	15,2	27,1
Gennemsnitligt BNP/indb. (PPS) af disse regioner som % af EU-15/EU-25 gennemsnit	65,1	69,3	46,0	56,2

N10: nye medlemsstater

Kilde: Eurostat, Regionale regnskaber og beregninger GD REGIO

A1.4 Struktur i erhvervsfrekvens i tiltrædelseslande og i EU, 2002

% beskæftigede, 15-64 år

	A. Tiltrædelses- lande	B. Mål 1- regioner	C. ikke-Mål 1- regioner	Forskel B-A	Forskel C-A
Landbrug	10,7	5,2	1,9	-5,5	-8,8
Minedrift, gas, el., vand	1,9	0,7	0,7	-1,2	-1,2
Basisfremstilling	8,9	6,5	7,8	-2,4	-1,1
Kemikalier og raffinering	0,6	0,4	1,0	-0,2	0,4
Maskinkonstruktion	2,8	1,7	4,5	-1,1	1,7
Byggeri og anlæg	3,4	6,4	4,8	3,0	1,4
Basale servicefag	14,2	17,4	20,5	3,2	6,3
Avancerede servicefag	3,3	4,3	9,1	1,0	5,8
Kommunale tjenester	6,9	7,4	11,4	0,5	4,5
Offentlig forvaltning	3,4	4,8	4,9	1,4	1,5
Erhvervsfrekvens, i alt	56,2	54,9	66,7	-1,3	10,5
Landbrug	10,7	5,2	1,9	-5,5	-8,8
Industri	17,7	15,8	18,8	-1,9	1,1
Servicesektor	27,8	34,0	45,9	6,2	18,1

Kilde: Eurostat, LFS

A1.5 Arbejdsløshed i EU-15, 1996 og 2002

Arbejdsløshed (% af arbejdsstyrke)

	1996	2002
EU-15	10,7	7,8
Samhørighedslande	17,0	9,6
Øvrige medlemsstater	9,5	7,5
Grækenland	9,7	10,0
Spanien	22,3	11,4
Irland	11,9	4,3
Portugal	7,4	5,1

Kilde: Eurostat, LFS

A1.6 Befolkningsdele udsat for fattigdomsrisiko, 2000*

		% husstande af hver type															
		BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK	EU-15
Uden børn	Enlige voksne, 30-64	14,6	35,0	18,8	15,0	21,0	17,7	33,0	16,0	10,2	18,9	12,7	28,0	30,7	24,1	21,2	17,8
	Enlige voksne >64	27,0	40,0	19,0	38,0	43,0	27,0	79,0	29,0	7,0	3,0	35,0	46,0	45,0	17,0	35,0	29,0
	Par - mindst én >64	26,0	22,0	7,0	36,0	24,0	16,0	37,0	14,0	8,0	5,0	18,0	32,0	8,0	4,0	17,0	16,0
	Par - begge <65	8,0	5,0	8,0	17,0	14,0	11,0	14,0	12,0	6,0	4,0	10,0	13,0	5,0	5,0	9,0	10,0
Med børn	3 voksne	8,0	7,0	5,0	18,0	8,0	12,0	8,0	15,0	5,0	9,0	7,0	10,0	10,0	:	5,0	9,0
	Enlig voksen	25,0	10,0	36,0	37,0	42,0	35,0	42,0	23,0	35,0	45,0	23,0	39,0	11,0	16,0	50,0	35,0
	Par	8,9	4,9	11,0	14,0	24,7	14,4	26,2	21,7	16,2	11,2	10,2	20,2	5,0	7,2	15,8	15,7
	3 voksne	15,0	4,0	11,0	23,0	18,0	14,0	10,0	24,0	26,0	18,0	9,0	23,0	7,0	:	13,0	16,0
Alle husstande		13,0	11,0	11,0	20,0	19,0	15,0	21,0	19,0	12,0	11,0	12,0	20,0	11,0	10,0	17,0	15,0

* Husstande med indkomst pr. indb. under 60% af gennemsnitlig husstandsindkomst i det pågældende land

Kilde: Eurostat, ECHP, november 2003

A1.7 Husstandens sammensætning blandt befolkningsdele udsat for fattigdomsrisiko, 2000*

		% af alle husstande udsat for fattigdomsrisiko															
		BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK	EU-15
Husstande udsat for fattigdomsrisiko																	
Uden børn	Enlige voksne, 30-64	5,0	19,8	16,0	2,0	3,0	6,9	6,0	2,0	5,0	15,0	8,0	1,0	33,0	32,7	8,2	9,0
	Enlige voksne >64	11,0	16,8	13,0	8,8	6,0	7,8	14,0	7,1	3,0	2,0	17,0	6,1	23,0	10,9	14,3	10,0
	Par - mindst én >64	7,0	9,9	8,0	5,9	5,0	7,8	3,0	4,0	7,0	7,0	9,0	4,0	6,0	7,9	8,2	7,0
	Par - begge <65	24,0	24,8	6,0	20,6	11,0	11,8	9,0	7,1	6,0	4,0	10,0	12,1	6,0	4,0	11,2	10,0
Med børn	3 voksne	7,0	5,0	8,0	18,6	9,0	8,8	5,0	19,2	7,0	7,0	10,0	10,1	7,0	0,0	4,1	9,0
	Enlig voksen	6,0	2,0	7,0	2,9	3,0	7,8	5,0	1,0	4,0	15,0	5,0	3,0	3,0	12,9	17,3	7,0
	Par	30,0	18,8	29,0	24,5	37,0	41,2	45,0	38,4	43,0	39,0	26,0	32,3	18,0	31,7	29,6	34,0
	3 voksne	10,0	3,0	13,0	16,7	26,0	7,8	13,0	21,2	25,0	11,0	15,0	31,3	4,0	0,0	7,1	14,0
Alle husstande		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Husstande med indkomst pr. indb. under 60% af gennemsnitlig husstandsindkomst i det pågældende land

Kilde: Eurostat, ECHP, november 2003

A1.8 Områder med geografiske hindringer: ulempeindikatorer, 2001

	Øer (1)	Yderregioner	Tyndt befolkede regioner (2)	EU-15 gennemsnit (2)	Mål 1-regioner (2)	EU-15 (3, 4)	Bjergregioner (3)
Samlet befolkningstal (x 1000 indb.)	9423	3943	2122	379604	82912	66789	18541
Område (km²)	94466	99638	424022	3243415	1027018	1322910	240960
Befolkningstæthed (indb./km²)							
Gennemsnit	99,8	39,6	5,0	117,0	80,7	50,5	76,9
Minimum	8,5	2,0	3,3	2,0	2,0	;	;
Maksimum	336,5	343,3	9,7	8648,1	4571,0	;	;
BNP/indb. (PPS) (EU-15=100)							
Gennemsnit	71,7	68,4	87,6	100,0	67,1	;	;
Minimum	60,0	48,2	75,7	48,2	48,2	;	;
Maksimum	141,6	78,4	98,8	263,4	94,7	;	;
Arbejdsløshed (%)							
Gennemsnit	16,1	16,1	10,4	7,8	14,2	8,9	12,1
Minimum	2,9	2,5	5,9	2,5	2,5	;	;
Maksimum	20,1	29,3	14,1	29,3	29,3	;	;
Beskæftigelse pr. sektor (% af saml. besk.)							
Landbrug	10,5	5,3	6,4	4,0	9,0	5,6	15,8
Industri	20,8	19,4	24,6	28,2	28,2	34,3	37,2
Servicesektor	68,7	75,3	69,0	67,7	62,8	60,1	47,0

(1) Øer: NUTS 2 eller NUTS 3 regioner

(2) defineret på NUTS 2-niveau

(3) arbejdsløshedstallene indbefatter ikke EL, arbejdsløshedstallene indbefatter ikke ES og EL

(4) arbejdsløshedstallene indbefatter ikke Frankrigs oversøiske departementer

(5) arbejdsløshedstallene indbefatter kun BG, CZ, HU, RO, SI og SK

Kilde: alle tal er fra EUROSTAT på nær tallene ang. bjergregioner, der stammer fra undersøgelsen 'Mountal Areas', (udarbejdet på NUTS 5-niveau) tilpasset, så de er sammenlignelige med Eurostat-oplysninger.

A1.9 Statsstøtte til forskning/udvikling og fremstillingsindustri, gennemsnit 1999-2001

	Statsstøtte til fremstillings-industri	Statsstøtte til forskning/udvikling og fremstillings-industri	Beskæftigelse i fremstillings-industri	EUR / beskæftigede	Indeks, EU-15=100	Statsstøtte til forskning/udvikling pr. ansat i fremstillingsindustrien	EUR / beskæftigede	Indeks, EU-15=100	Statsstøtte til forskn./udvikl. i % af samlet statsstøtte til fremstill. industri
EU-15	23460	4513	30077	780	100	150	100	19.2	
BE	639	152	652	979	125	234	156	23.9	
DK	770	81	436	1766	226	186	124	10.5	
DE	8733	1500	8105	1077	138	185	123	17.2	
EL	490	7	605	809	104	12	8	1.4	
ES	1100	286	2914	378	48	98	65	25.9	
FR	3898	830	3779	1032	132	220	146	21.3	
IE	498	18	302	1650	212	59	40	3.6	
IT	3842	710	5161	745	95	138	92	18.5	
LU	35	7	33	1066	137	225	150	21.1	
NL	651	176	1059	615	79	166	111	27.0	
AT	454	219	672	676	87	326	217	48.2	
PT	231	27	966	239	31	28	19	11.7	
FI	391	154	452	865	111	341	228	39.5	
SE	405	67	768	527	68	87	58	16.5	
UK	1323	279	4173	317	41	67	45	21.1	

Kilde: GD Konkurrence, Resultattavle vedr. statsstøtte

A1.10 Emission af drivhusgasser, 2000

	Indeks, basisår 1990=100*	Kyoto-mål
EU-15	96,0	92,0
BE	106,0	92,5
DK	99,0	79,0
DE	81,0	79,0
EL	124,0	125,0
ES	135,0	115,0
FR	98,0	100,0
IE	124,0	113,0
IT	104,0	93,5
LU	55,0	72,0
NL	103,0	94,0
AT	103,0	87,0
PT	130,0	127,0
FI	96,0	100,0
SE	98,0	104,0
UK	87,0	87,5
N10	69,0	:
BG	49,4	92,0
CY	140,0	:
CZ	76,4	92,0
EE	45,4	92,0
HU	82,4	92,0
LT	46,3	92,0
LV	34,1	92,0
MT	129,0	:
PL	68,1	92,0
RO	61,9	94,0
SI	99,3	94,0
SK	66,9	92,0

*Baseret på CO² ækvivalenter: tallene i kursiv er foreløbige skøn fra Eurostat

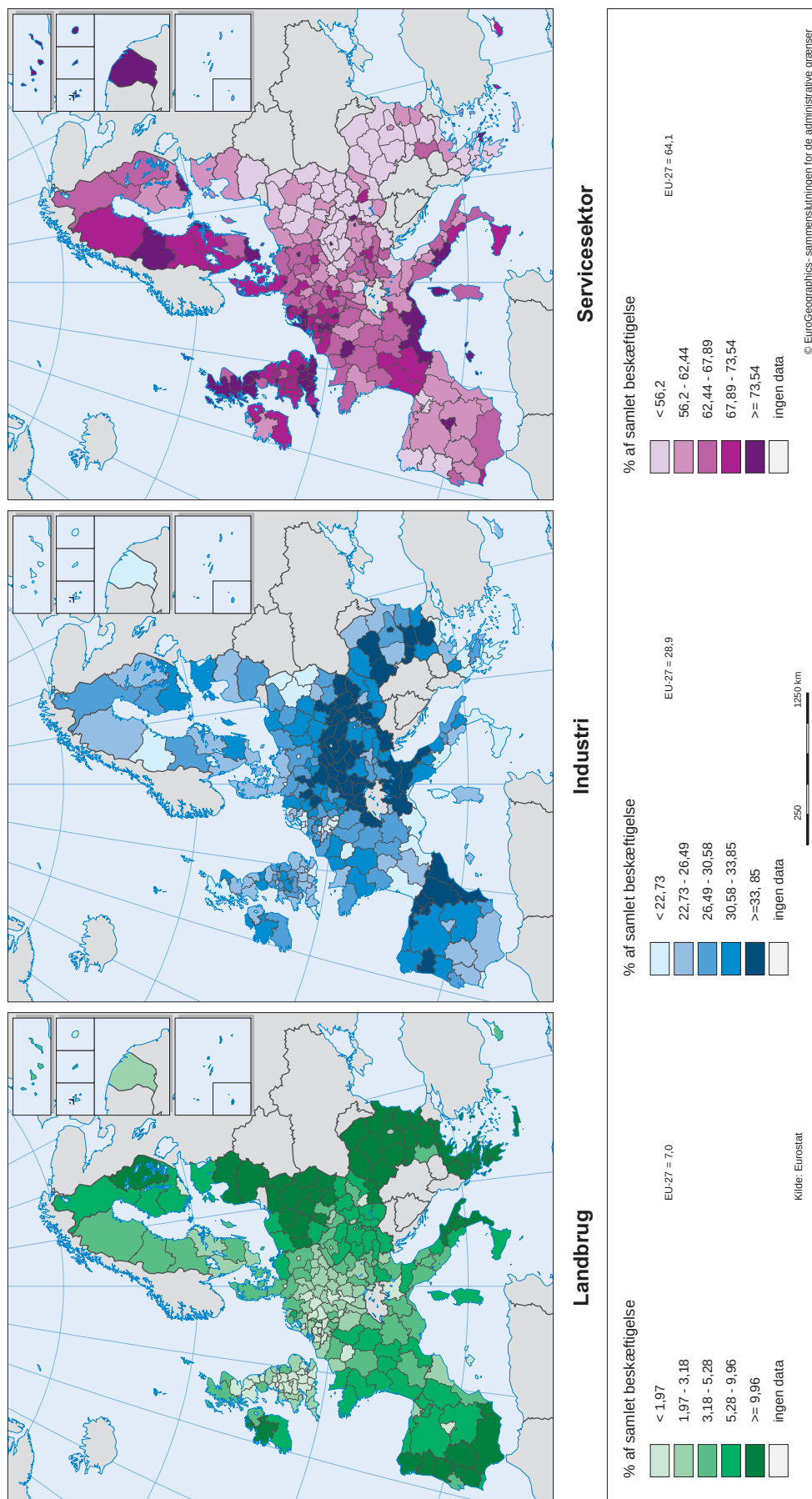
Kilde: Det Europæiske Miljøagentur (EEA) og Eurostat

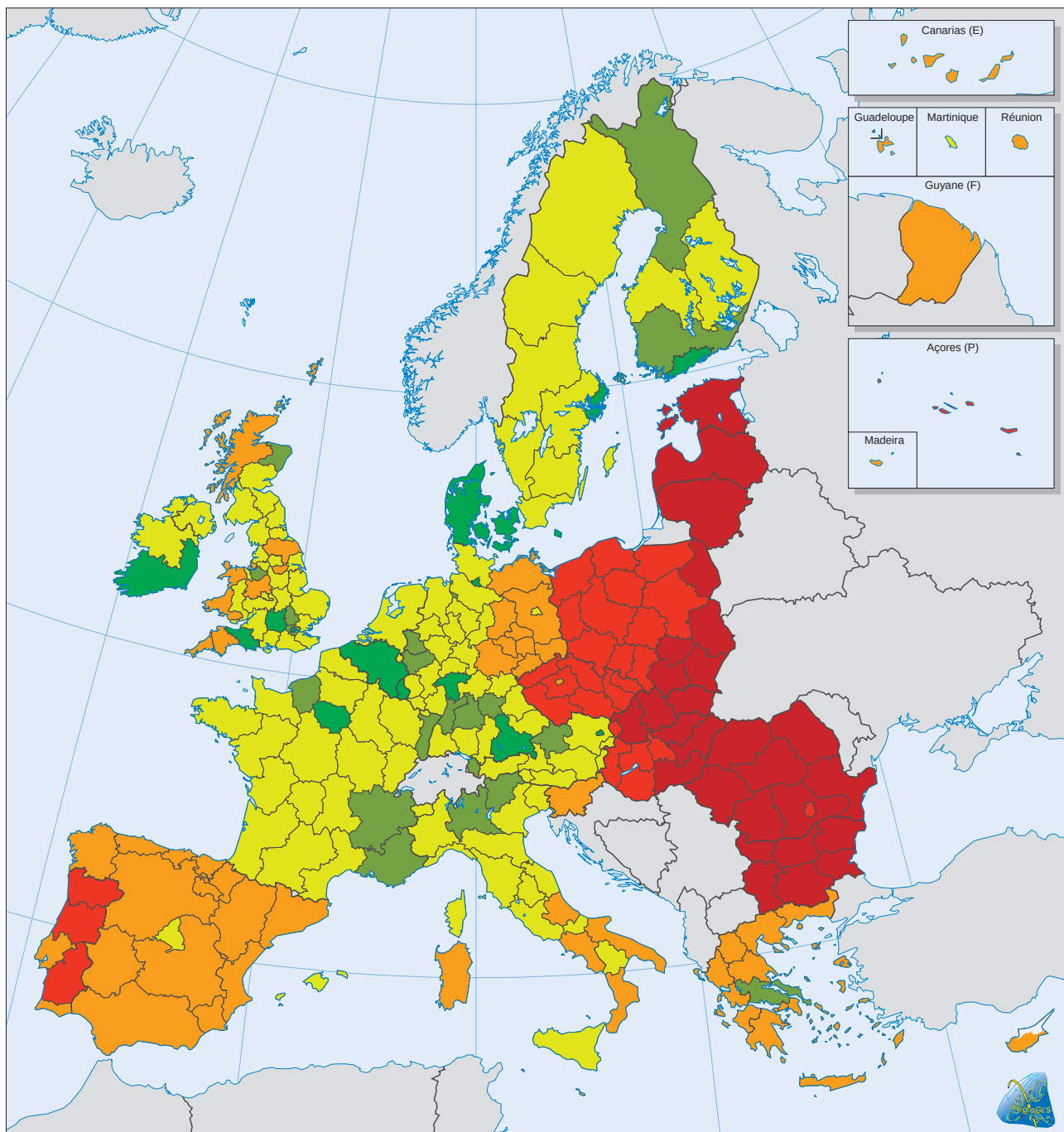
A1.11 Emission af drivhusgasser pr. bred sektor, 2001

	% af total emission		
	N10	Samhørigheds-lande	EU-15
Energiudvinding og relat. sektorer	53,0	31,0	29,0
Industri	17,0	21,0	21,0
Transport	8,0	21,0	21,0
Landbrug	9,0	13,0	10,0
Affald	4,0	4,0	3,0
Andet	9,0	10,0	16,0

Kilde: Det Europæiske Miljøagentur (EEA)

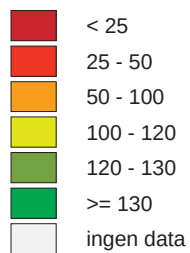
A1.1 Beskæftigelse pr. sektor, 2002

A1.2 BNP pr. beskæftiget person (EUR), 2001

Indeks, EU-25=100

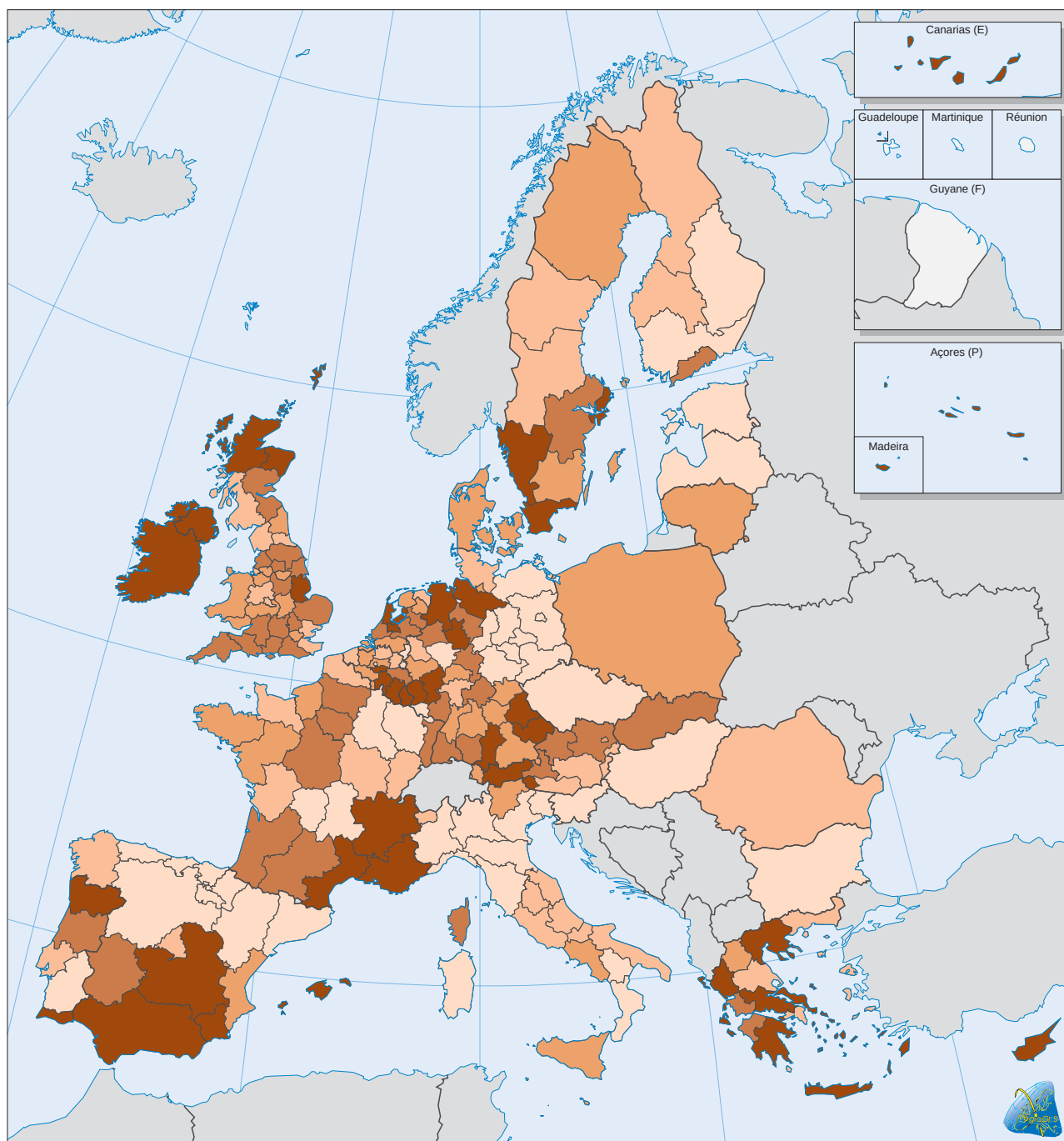

BE, NL: NUTS0

Kilde: Eurostat og de nationale statistiske instanser

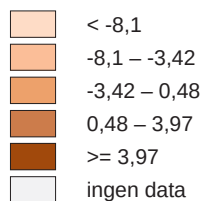
0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

A1.3 Ændring i antal arbejdsdygtige (15-64 år), 2000-2025

% ændring i alt

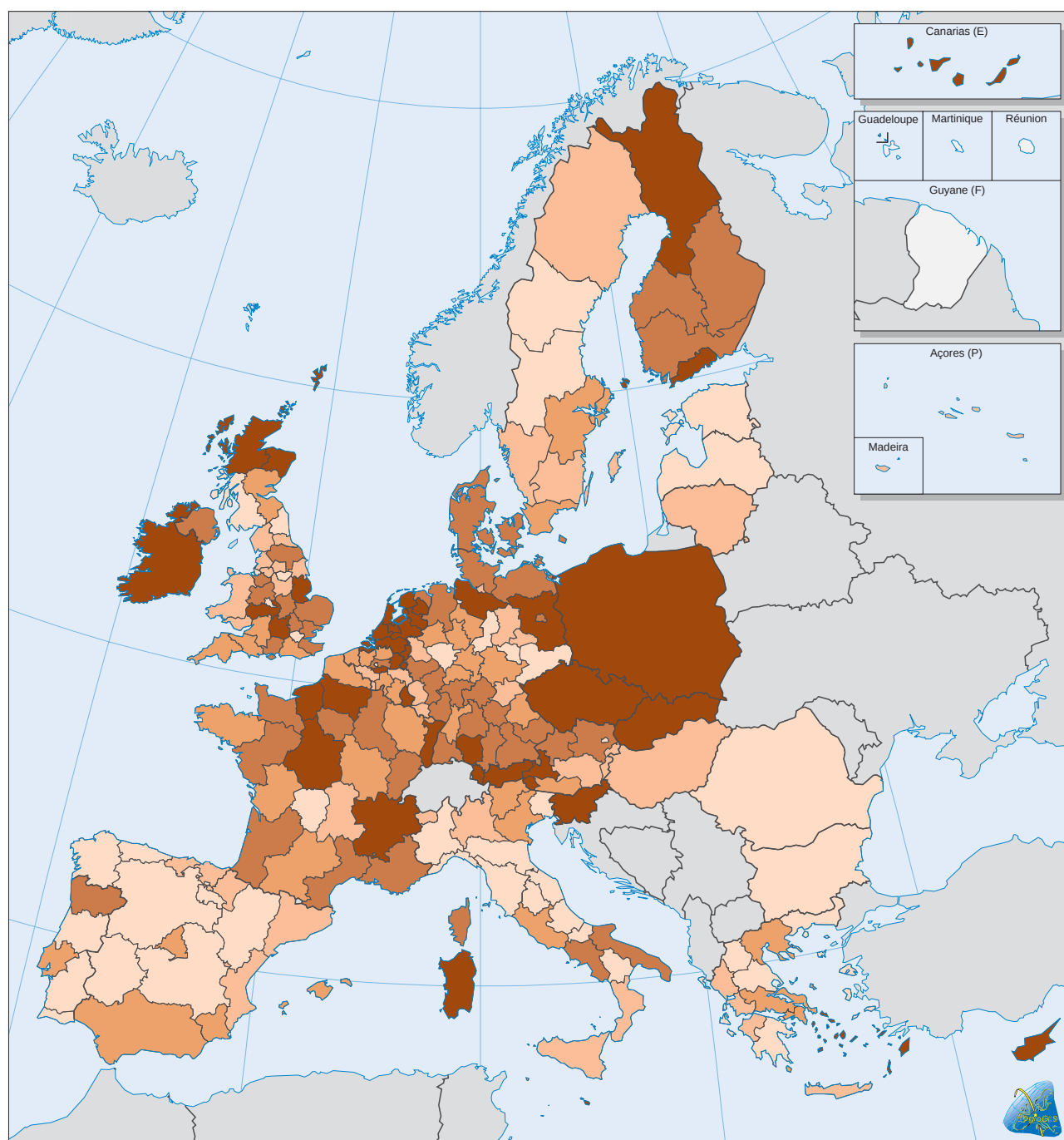
EU-27 = -3,5

BG, CZ, HU, PL, RO, SK: NUTS0

Kilde: Eurostat, UN

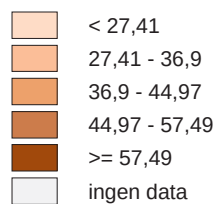
0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

A1.4 Ændring i antal pensionister (65+), 2000-2025

% ændring i alt

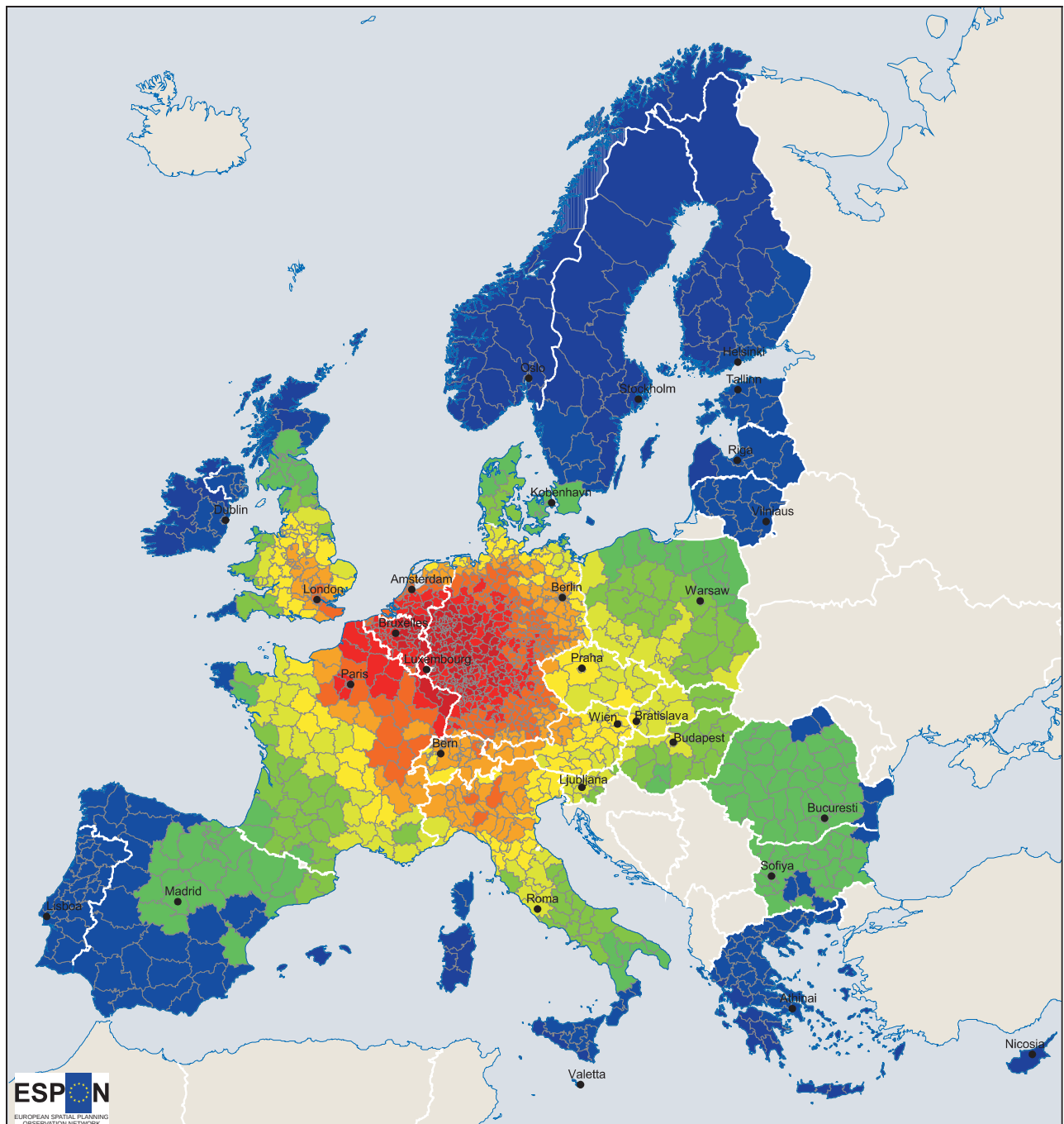
EU-27 = 40,5

BG, CZ, HU, PL, RO, SK: NUTS0

Kilde: Eurostat, UN

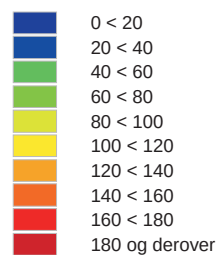
0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

A1.5 Potentiel tilgængelighed med vejtransport, 2001

Tilgængelighedsindeks, EU-27=100

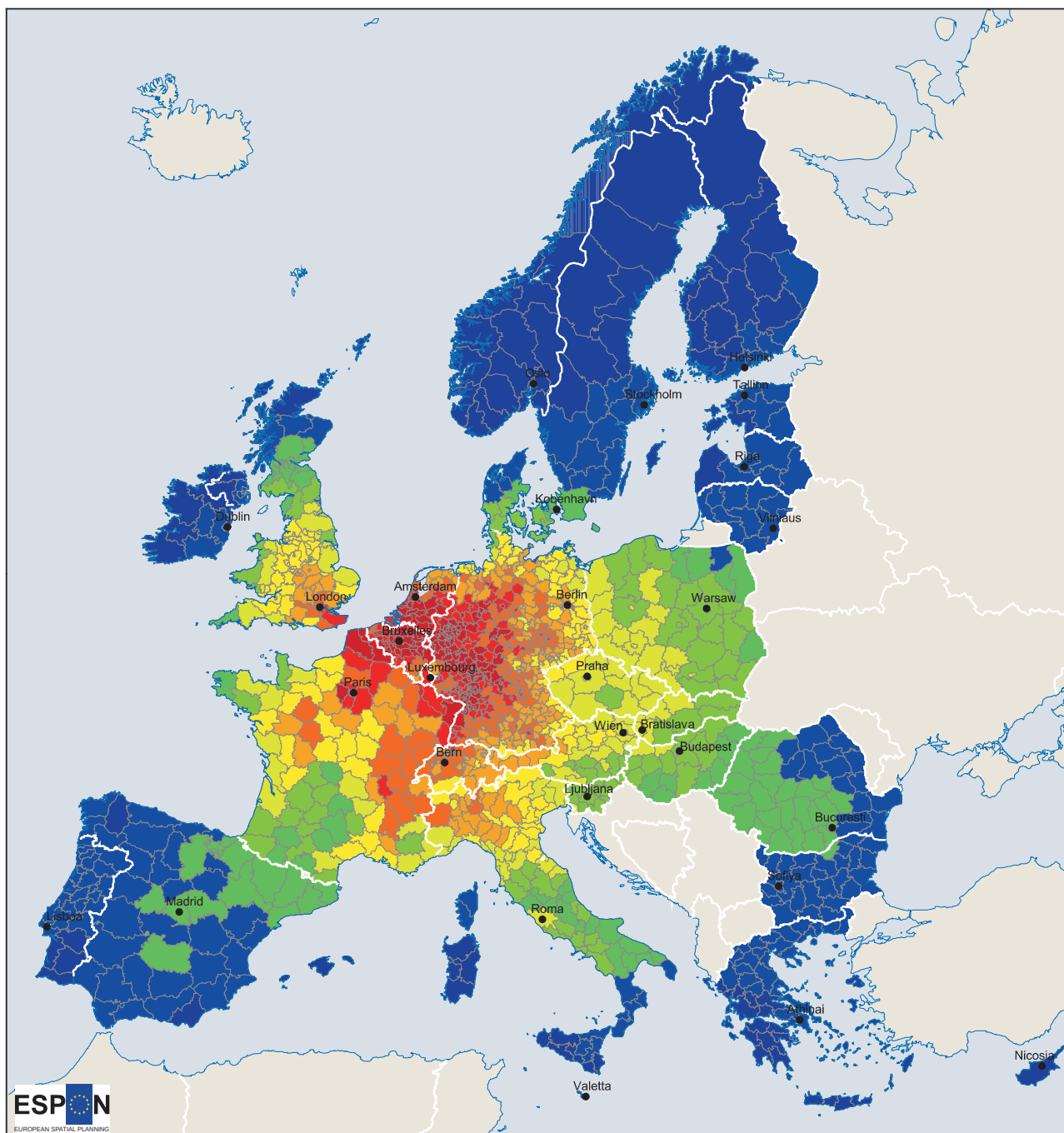

Kilde: ESPON databasen
Dataoprindelse: Spiekermann & Wegener (S&W)

Dette kort afspejler ikke nødvendigvis ESPON
overvågningskomiteens synspunkter.

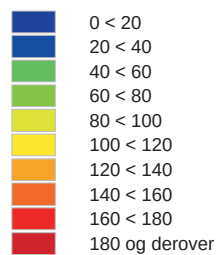
0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

A1.6 Potentiel tilgængelighed med jernbanetransport, 2001

Tilgængelighedsindeks, EU-27=100

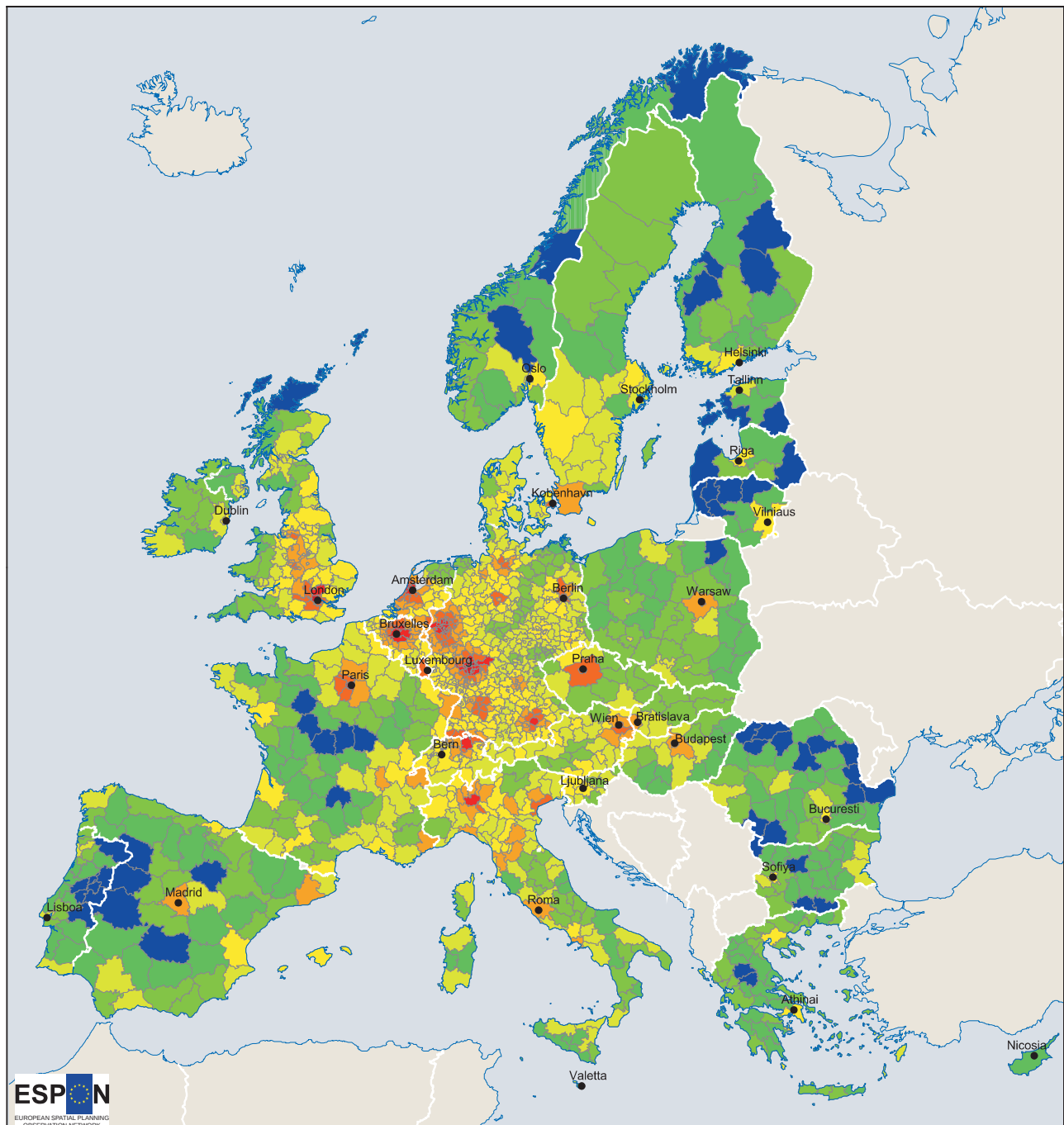

Kilde: ESPON databasen
Dataoprindelse: Spiekermann & Wegener (S&W)

Dette kort afspejler ikke nødvendigvis ESPON
overvågningskomiteens synspunkter.

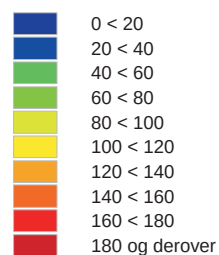
0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

A1.7 Tilgængelighed med lufttransport, 2001

Tilgængelighedsindeks, EU-27=100

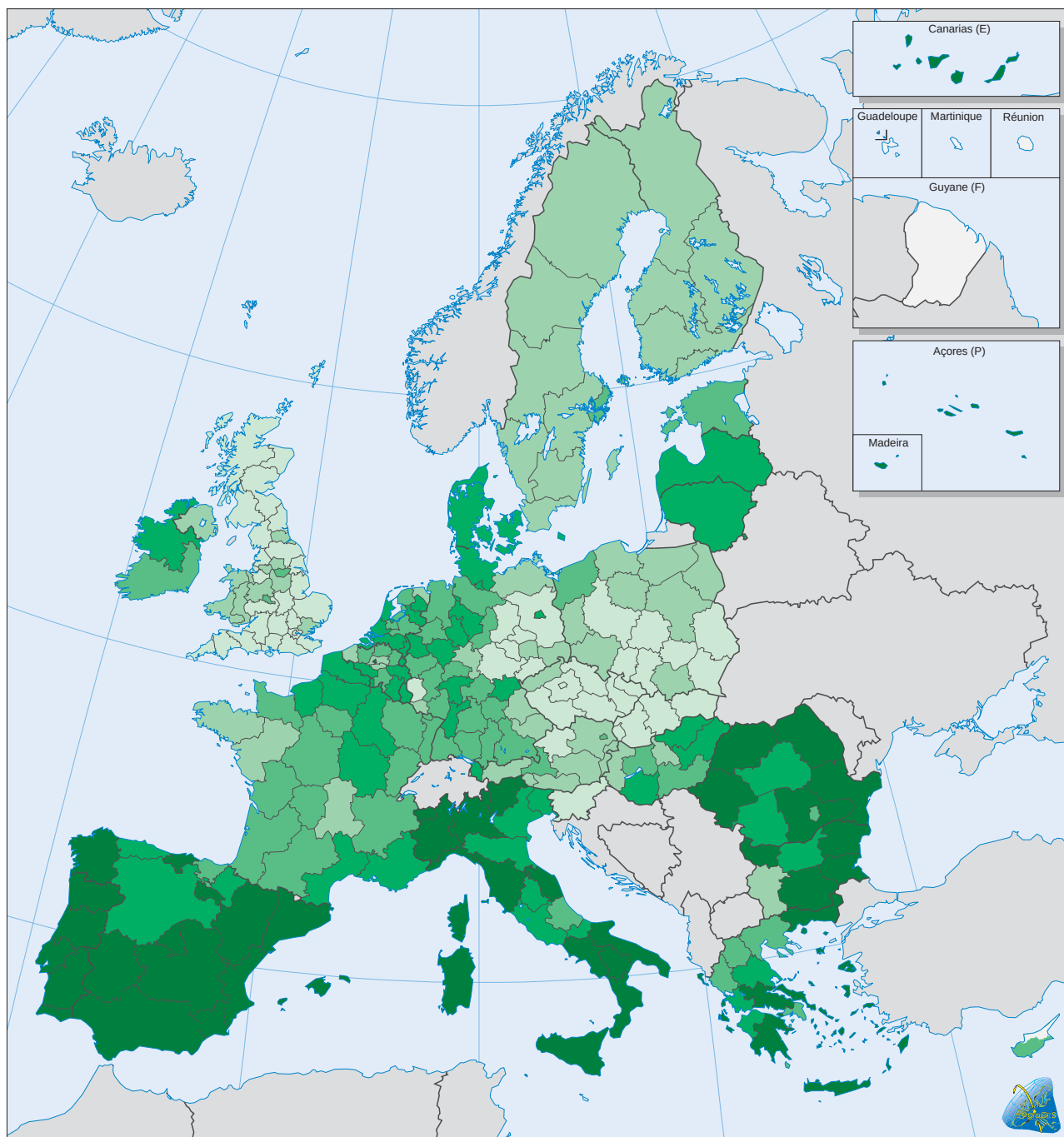

Kilde: ESPON databasen
Dataoprindelse: Spiekermann & Wegener (S&W)

Dette kort afspejler ikke nødvendigvis ESPON
overvågningskomiteens synspunkter.

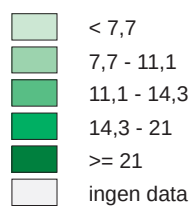
0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

A1.8 Antal elever med tidligt skoleophør, 2002

% af befolkning 18-24

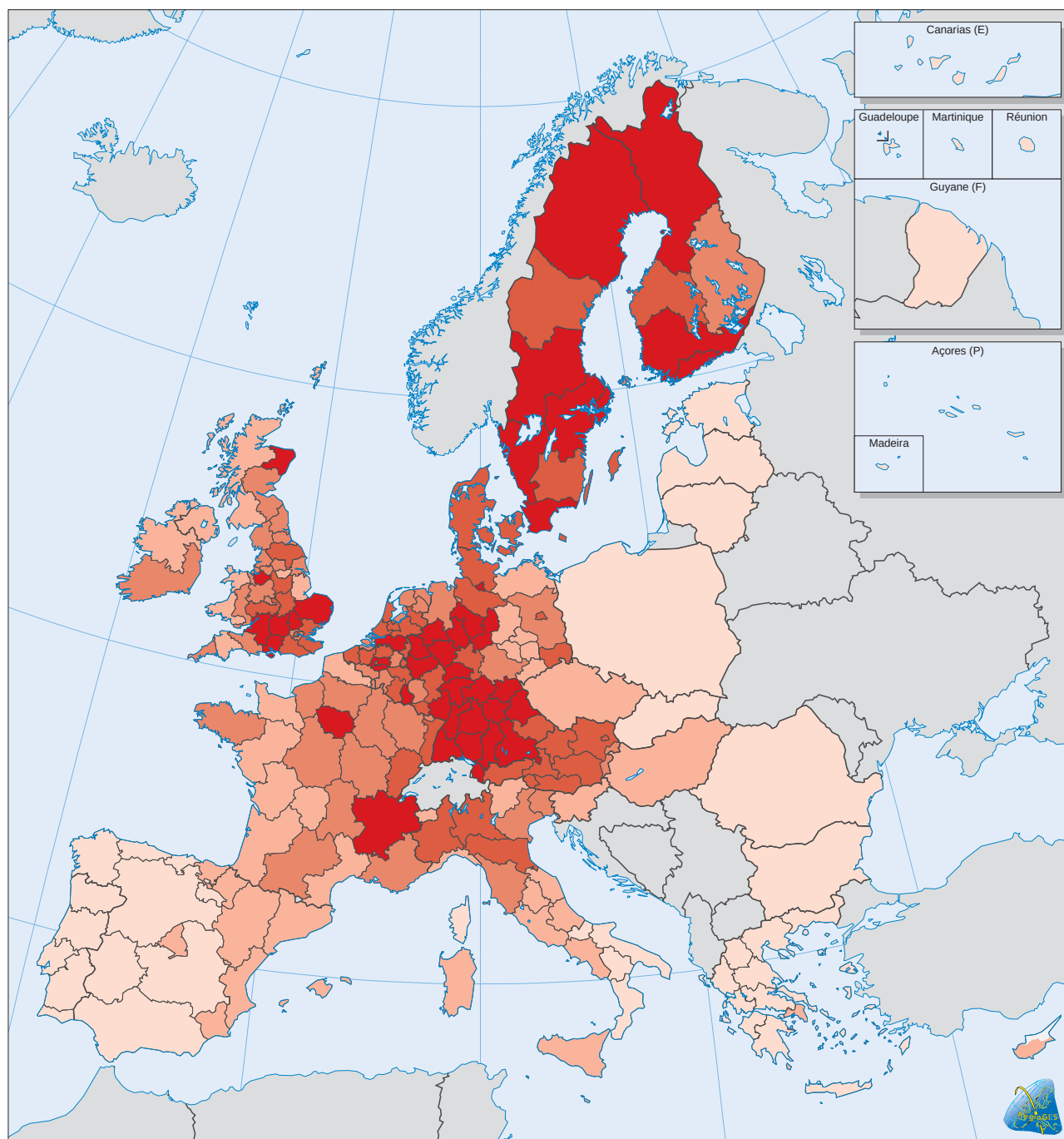
EU-27 = 16,4

18-24-årige, der forlader skolen
senest efter 7. klasse og ikke fortsætter
med nogen erhvervsuddannelse

Kilde: Eurosta

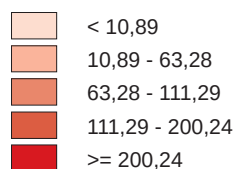
0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

A1.9 Patentansøgninger til EPM, gennemsnit 1999-2001

Antal ansøgninger pr. mio. Indbyggere

EU-27 = 120,5
 BG, CZ, HU, PL, RO, SK: NUTS0
 EPM: Den Europæiske Patentmyndighed

Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænser

Del 2 - Indvirkningen af medlemsstaternes samhørighedspolitik

Indholdsfortegnelse

Indledning	84
Nationale politikkers indvirkning på offentlige udgifter	84
Den regionale indvirkning af offentlige udgifter	87
Skattepolitik og regionalt BNP	91
Regionaludviklingspolitik i medlemsstaterne	94
Statistisk bilag til Del 2	101

Indledning

Her i del 2 ses der nærmere på de nationale politikkers regionale indvirkning, herunder offentlige udgifter og måden, hvorpå disse finansieres forskellige steder i Unionen. For det andet behandles landenes forskellige systemer til indkomstfordeling mellem regionerne og til udjævning af de indbyrdes uligheder mellem deres økonomiske formåen. Det tredje underafsnit omhandler en faktor, som potentielt indvirker stærkt på styrkelsen af de lokale økonomier, nemlig det relative omfang af de direkte udenlandske investeringer (DUI) på tværs af EU15 og tiltrædelseslandene. Hensigten er her at vurdere, i hvor høj grad de nationale og regionale myndigheder med sandsynlighed vil kunne påvirke investeringernes placering.

Nationale politikkers indvirkning på offentlige udgifter

Praktisk talt alle regeringsfunktioner, som indebærer offentlige udgifter, påvirker den regionale balance derved, at den pågældende udgift afholdes i en eller anden region uden, at dette nødvendigvis skyldes en bevidst politisk beslutning om at placere investeringen et bestemt sted. Det bør understreges, at der også er følgevirkninger for lokalområder inden for regionerne derved, at de samme uafhængige mekanismer virker på dette niveau såvel som på tværs af et land i sin helhed.

Udgifterne til sådanne politikker er mange gange større end dem, der finansieres af Strukturfondene, så den potentielle indvirkning på både den økonomiske og den sociale samhørighed er betydelig større. Som påvist nedenfor er de nationale politikker for offentlige udgifter og måden, hvor på disse finansieres, afgørende for en understøtning af indkomstniveauet i mindre velstående regioner. Størstedelen af disse politikker tager dog ikke direkte sigte på regionerne, selv om de får følgevirkninger for den regionale balance. Her fokuseres der typisk lige så meget på umiddelbare sociale problemer og på indkomststøtte som på en styrkelse af den tilgrundliggende konkurrenceevne.

Der er således komplementaritet, nærmere end konflikt mellem disse politikker og EU's samhørighedspolitik, der koncentrerer sig om at afhjælpe mere fundamentale strukturmæssige svagheder. Trods Strukturfondenes relativt beskedne størrelse har de faktisk en afgørende rolle at spille i bekæmpelsen af regionale skævheder og styrkelsen af samhørigheden.

Offentlige udgifter og samhørighed

Selv politikker, der ikke direkte indebærer omkostninger, er tilbøjelige til at indvirke direkte på de offentlige udgifter og dermed på samhørigheden. Den Europæiske Centralbank er ganske vist ansvarlig for pengepolitikken inden for ØMU, står de nationale regeringer for skatte- og afgiftspolitikken. En af målsætningerne for denne er at bidrage til fortsat økonomisk stabilitet og at understøtte pengepolitikken, så denne fremmer væksten. Filosofien i Stabilitets- og vækstpagten, der trådte i kraft sammen med møntunionen, er, at man — som en permanent egenskab ved ØMU'en — lader de automatiske stabilisatorer arbejde frit gennem den økonomiske konjunktur og samtidig opretholder budgetdisciplinen på andre områder.

På budgettets udgiftsside, udskilt fra indtægtssiden, er den eneste faktor, som forventes at reagere automatisk på konjunkturudsving, udgifterne i relation til arbejdsløshed. I løbet af de kommende få årtier vil den tiltagende befolkningsaldring i høj grad belaste de offentlige udgifter. Et af midlerne, hvormed den skattemæssige bæredygtighed kan sikres i årene fremover, består i at udvise finansiell disciplin ved generelt at begrænse udgiftstilvæksten.

Del 2 omhandler ikke den almene makroøkonomiske situation som sådan, selv om denne ligger til grund for de seneste tendenser, hvad angår de samlede offentlige udgifter og indtægter i medlemsstaterne og for forandringerne i sammensætningen af det offentlige forbrug. Der mangler viden om følgevirkningerne for forskellige regioner eller samfundsgrupper i henseende til skattemæssig konsolidering. Denne har ganske vist mindsket gældsrentebyrden, efterhånden som lånemængden er faldet, hvilket potentielt har frigjort økonomiske res-

sourcer til andre, socialt og økonomisk set mere nyttige formål. Men samme konsolidering har skabt et nedadgående pres på det samlede udgiftsniveau.

Selv om dette pres generelt har forårsaget et udgiftsfald i forhold til BNP, giver stramningen nok også et stadig større incitament til at forbedre kvaliteten af udgiftsprogrammerne. Men i hvor høj grad dette har resulteret i mere effektive regionale samhørighedspolitikker, er stadig et åbent spørgsmål. Dertil kommer, at skatte- og afgiftstilpasninger kan have dæmpet den økonomiske aktivitet på kort sigt til eventuel skade for de svagere regioner. Selv på kort sigt vil en skattemæssig konsolidering dog måske understøtte væksten, hvis den gennemføres hensigtsmæssigt og ledsages af strukturreformer. På længere sigt vil et stabilt makroøkonomisk klima skabt af ØMU'en og de tilknyttede politikker sandsynligvis virke vækstfremmende. Dette kan forventes at gavne alle regioner, selv om det under den aktuelle afmatning ikke har udmøntet sig i højere tilvækstrater.

De samlede offentlige udgifter er i de senere år faldet betydeligt overalt i EU. Mellem 1995 og 2002 var den gennemsnitlige nedgang fra lige over 51% af medlemsstaternes BNP til lige over 47%. Portugal noterede som eneste land en stigning, som dog kun var på 1 procentpoint (Graf 2.1 og Tabel A2.1). Nedgangen opvejede så rigeligt de formindskede gældsrentebetalinger på tværs af EU (på 2 procent-

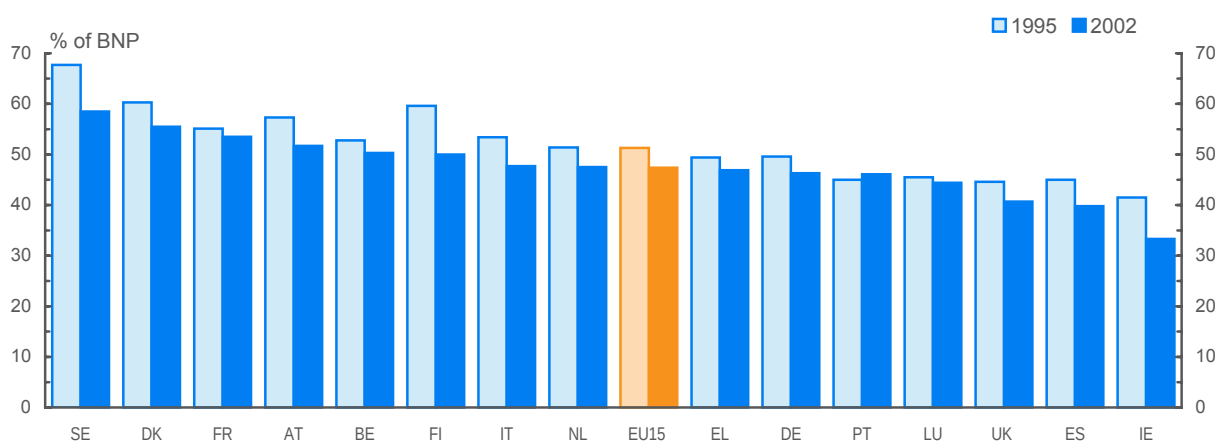
point). I Italien, hvor gældsrentebyrden i 1995 nåede op på 12% af BNP, og hvor den i særlig udtalt grad blev formindsket (næsten 6 procentpoint), udmøntede faldet sig generelt i lavere offentlige udgifter.

Mens de offentlige udgifter i perioden blev reduceret mærkbart i alle EU-lande, faldt den offentlige sektors indtægter fra skatter og andre kilder kun en smule i forhold til BNP, hvorved skattesatserne i det store hele kunne holdes uændrede. På nær Irland, hvor BNP-væksten var usædvanlig høj, oplevede ingen af medlemsstaterne et fald i skatteindtægten på mere end 2% af BNP, og i 6 lande steg den. Derfor blev budgetunderskuddene overalt i EU formindsket og i en række tilfælde vendt til overskud.

Forandringer i de offentlige udgifters sammensætning

Ud over faldet i gældsrentebyrden er den offentlige sektors udgifter til overførsler til såvel private som virksomheder i de senere år også blevet mindre, set i forhold til BNP. Mellem 1995 og 2002 blev udgifterne til sociale ydelser (lige over 16% af BNP i EU under ét) gennemsnitlig formindsket med næsten 1% af BNP, trods befolkningsaldringen og det voksende antal pensionister. Denne nedgang skyldtes til dels et fald i arbejdsløsheden men genspejler også en almen tendens til i muligt omfang at be-

2.1 Offentlige udgifter i medlemsstaterne, 1995 og 2002

Kilde: Eurostat, Den offentlige sektors regnskaber

grænse stigninger i de sociale ydelser. Nedskæringen på dette område var dog ingenlunde generel for hele EU, idet Tyskland, Grækenland og Portugal oplevede betydelige stigninger og Italien en mindre stigning.

Skønt andelen af de sociale ydelser til alderspension i EU har været tilbøjelig til at vokse i de senere år, efterhånden som antallet af pensionister er steget, er andelen til arbejdsløshedsunderstøttelse generelt faldet på grund af en betydelig nedgang i arbejdsløshedstallet. Ifølge det nyeste talmateriale (år 2000), udgør alderspensionerne (her betegnet som "overlevelsedydelser") lige over 46% af samtlige sociale overførsler i EU og kun betydeligt under 40% i de tre nordiske lande, hvor socialsikring er mere udbredt end andre steder, og i Irland, hvor antallet af borgere over pensionsalderen er forholdsvis lavt (Tabel A2.2). Kun i Italien udgør denne andel over halvdelen, nemlig 63%. I kontrast hertil repræsenterer arbejdsløshedsunderstøttelse kun lige over 6% af de samlede sociale overførsler i EU og under 10% i alle medlemsstater bortset fra Belgien, Spanien, Finland og Danmark, idet tallene for de tre førstnævnte lande genspejler de forholdsvis høje arbejdsløshedstal og for sidstnævnte det høje udgiftsniveau pr. person.

Andre overførsler end sociale ydelser, herunder tilskud og støtte til virksomheder, faldt mere, nemlig med gennemsnitlig 2½% af BNP. Nedgangen var størst i Tyskland (knap 7% af BNP) og i Nederlandene (over 4% af BNP). I de fleste lande sås der på den anden side enten et meget mere beskedent fald eller meget små forandringer i det hele taget, mens udgifterne i Østrig og Portugal steg på dette område.

I modsætning hertil forblev de nuværende udgifter til varer og tjenesteydelser gennemsnitlig nærmest uændrede i forhold til BNP, dvs. på lige under 21% af BNP. På dette punkt faldt udgiftsandelen til aflønning af offentligt ansatte, til dels på grund af udlicitering eller privatisering af nogle funktioner. Selv om det offentlige lønudgift i forhold til BNP ikke faldt i alle medlemsstater, sås der betydelige nedgange (på over 1% af BNP) i Tyskland, Spanien, Irland, Østrig og Finland. I Portugal steg den offent-

lige sektors lønregning i forhold til BNP til gengæld betydeligt.

I sammenligning med lønudgiften til offentligt ansatte og andre løbende indkøb er de offentlige udgifter til investering i anlæg af diverse typer infrastruktur forholdsvis beskedne overalt i EU. I 2002 lå denne post på kun lige over 2% af BNP i EU og nåede kun over 4% i Irland og Luxembourg. Desuden er det samlede udgiftsbeløb i de senere år faldet i forhold til BNP. I årene 1995-2002 var stigningen kun mere end marginal i Grækenland, Irland og Nederlandene. Ikke desto mindre forblev den afsatte, samlede udgiftsandel til faste investeringer praktisk talt uændret gennem perioden. Det kunne tyde på, at den offentlige sektors infrastruktur i mange medlemsstater ikke er vokset meget i de senere år og at den offentlige kapitalbeholdning ikke har været tilstrækkelig solid. Men i samme periode er en stadig stigende andel af investeringerne i offentlige infrastrukturer i mange medlemsstater foregået via en form for offentligt/privat samarbejde. Den deraf følgende erstatning af offentlige investeringer med private fremgår ikke nødvendigvis af den offentlige sektors regnskabstal.

Opdelingen af offentlige udgifter mellem disse brede kategorier genspejler den offentlige sektors funktioner og serviceudbud samt arten af det fungerende system til levering af disse ydelser, hvilket varierer fra land til land, afhængigt af nationale ordninger. Mange af udgifterne til varer og tjenesteydelser går derfor til uddannelses-, sundheds- og socialsikringssektorerne. Måden, hvorpå disse funktioner tilrettelægges i praksis — dvs. ved direkte ansættelse af personale eller ved køb af disse ydelser udefra — genspejles således i størrelsen af den offentlige lønbudget i relation til den offentlige sektors øvrige indkøb af varer og tjenesteydelser.

Offentlige udgifter og social samhørighed

En stor del af medlemsstaternes udgifter til navnlig socialsikring og andre sociale ydelser er relateret til den europæiske sociale model og medvirker, forsættligt eller ej, i høj grad til at begrænse skævheder med hensyn til realindkomst og livsmuligheder.

I 2001 (tallene for 2002 foreligger endnu ikke) gik omkring 40% af EU's samlede offentlige udgifter til socialsikring og andre 24% til uddannelse og sundhedspleje. Som det vil fremgå af nedenstående, er disse udgifter også vigtige for en effektiv fordeling af de offentlige udgifter mellem regionerne, eftersom det beløb, der investeres i en given region, for en stor del typisk afgøres af dens befolknings størrelse, aldersstruktur og behov for social støtte.

Sideløbende med nedgangen i de samlede offentlige udgifter har myndighederne også skåret ned på udgifterne til diverse funktioner og tjenesteydelser, herunder sociale hjælpeordninger. Mellem 1995 og 2002 faldt EU-landenes samlede udgifter til socialsikring (inkl. administrationsomkostninger og sociale ydelser) i gennemsnit med omkring 1% af BNP, mens sundheds- og uddannelsesudgifterne holdt sig stort set uændrede (Tabel A2.3). Samlet set steg udgiftsandelen til disse tre sektorer dog stadig i de omhandlede 6 år, nemlig fra 59% til 64% af de totale offentlige udgifter, og socialsikringsdelen steg i sig selv fra 38% til 40%.

Trods det udbredte fald i socialsikringsudgifterne set i forhold til BNP mellem 1995 og 2001 steg deres andel af de samlede udgifter i alle medlemsstater undtagen Nederlandene, Finland og Sverige. I sidstnævnte to lande lå udgiftsniveauet et godt stykke over gennemsnittet i 1995.

Sundhedsudgifterne steg i forhold til BNP i de fleste medlemsstater i denne periode, og kun i Luxembourg, Østrig og Finland blev der registreret et fald. Til trods herfor steg udgiftsandelen til sundhedspleje i alle disse lande på nær Østrig.

Der sås i de 6 år et mere udbredt fald i uddannelsesudgifterne i forhold til BNP, hvilket til dels skyldes faldet i antallet af skolesøgende børn, om end denne udgiftspost voksede i Danmark, Sverige, Italien, Portugal og Det Forenede Kongerige. Igen steg udgiftsandelen til uddannelse i perioden for næsten alle medlemsstaternes vedkommende, undtagen i Irland og Finland, hvor den faldt en smule.

Modstykket til væksten i de offentlige udgifter til uddannelses-, sundheds- og socialektorerne er den reducerede udgiftsandel til de overordnede offent-

lige servicefunktioner (dvs. administration) og andre omkostninger omfattende gældsrente, tilskud og overførsler af anden art end sociale ydelser, herunder også føromtalte nedskårne udgifter til industri- og regionsstøtte.

Den regionale indvirkning af offentlige udgifter

De fleste offentlige udgifter på regionalt eller lokalt plan er en direkte konsekvens af nationalt vedtagne politikker, der skal sikre servicefunktioner eller indkomststøtte for trængende borgere. Dette gælder uanset, om styret er føderalt eller centralt. Det varierer i høj grad inden for EU, hvor meget ansvar for offentlige servicefunktioner, der udlægges til regionale eller lokale myndigheder, alt afhængigt af graden af politisk magtdecentralisering, hvilket delvis men absolut ikke alene afspejler, om landet er føderalt eller centralt styret. Medlemsstaterne har imidlertid et fælles forsæt om at undgå for store uligheder i serviceudbuddet mellem lokaliteterne indbyrdes.

Når det gælder socialsikring, opnås dette mål generelt ved at fastsætte ydelsessatser og støtteberettigelseskriterier centralt, selv om systemet forvaltes lokalt på en måde, så berettigelsen til ydelser og de udbetalte beløb ikke afhænger — eller ikke burde afhænge — af, hvor en person tilfældigvis bor i et givet land.¹

Tilsvarende er man inden for de fleste af den offentlige sektors delområder, det være sig uddannelse, sundhedspleje eller ordensmagten, tilbøjelig til at fastlægge minimumsstandards centralt, også i tilfælde hvor det operationelle ansvar og selve tjenesteudførelsen sorterer under lokale eller regionale myndigheder. I flere medlemsstater bestræber man sig også på at tilgodese regionale forskelligheder i relation til befolkningssammensætning og andre forhold, der indvirker på et bestemt områdes behov for en uforholdsmæssig mængde offentlig service for at kunne overholde fælles normer for social velfærd. Dette gælder især på uddannelsesområdet, hvor andelen af børn og unge i skole- og gymnasiealderen er klart relevant, samt på social- og sund-

hedsområdet, hvor andelen af ældre er et vigtigt behovskriterium.

Forskellige styreformer

Styreformerne og graden af decentralisering varierer udpræget fra land til land i EU. I forbundsstater som Tyskland, Østrig eller Belgien ligger en betydelig del af det politiske udøvelsesansvar i mange tilfælde på regionalt eller delstatsplan. Skønt politikudformningen generelt er mindre decentraliseret eller ansvarsmæssigt fordelt mellem forskellige styreniveauer, råder de regionale myndigheder i sådanne lande ofte med en vis selvstændighed over de gennemførte foranstaltninger med sigte på at nå fælles hovedmål og kan ligeledes have visse beføjelser, hvad angår prioriteringen af diverse delmål. Udgiftspolitikken kan derfor være afstukket under specifik hensyntagen til forskelle i de regionale og lokale forhold. Samtidig findes der i sådanne lande ordninger med det formål at undgå store regionale udsving i det offentlige serviceudbud. Der er her tale om centralt vedtagne standarder eller normer og om udligningsmekanismer, der skal modvirke for store forskelle i de enkelte regioners adgang til økonomiske ressourcer.

Som følge af den seneste snes års bestræbelser på forvaltningsmæssig decentralisering er der også blevet uddelegeret stadig flere politiske ansvarsområder til de regionale myndigheder i Spanien og Italien. I Italien indføres nu yderligere omfattende ændringer. De regionale beføjelser til skatteinddrivning er dog endnu relativt begrænsede i sammenligning med de tyske delstater og de nordiske lande, men ikke set i forhold til Belgien, hvor de tre regioner kun finansierer en lille andel af deres udgifter med lokale skatteindtægter. De lokale myndigheder har særlig omfattende politiske beføjelser i Danmark, Finland og Sverige. Finansieringen kommer for en stor del fra lokale indkomstskatter men suppleres af nationale ordninger, som udligner forskelle i skatteevnen eller tilfører ekstra midler.

I Frankrig, Storbritannien og andre medlemsstater er politikudformningen derimod meget mere centraliseret, selv om der i begge førstnævnte lande er gjort visse tiltag i retning af decentralisering.

Skønt de regionale og lokale myndigheder kan pålægges at gennemføre politiske initiativer og at varetage den offentlige service i deres område, er deres beføjelser til skatteinddrivning begrænset og det samme gælder deres råderet det budget, som de af den centrale regering er blevet bevilget til offentlig service.

Der ses generelt en tendens til mere uddelegering af ansvar til det regionale og lokale plan, men sideløbende styrker man som regel midlerne til at sikre, at mindre velstående områder ikke forfordes af forpligtelsen til at sikre mere offentlig service. En mulig undtagelse herfra er Italien, hvor de regionale myndigheder får stadig mere selvstændighed vedrørende deres udgifter, dog uden at dette hidtil har været ledsaget af en sammenlignelig indkomststigning i de mindre velstående regioners indtægt til finansiering af deres udgifter.

Regionale variationer i de offentlige udgifter

Styreformernes forskellighed på tværs af EU påvirker ganske vist den regionale offentlige udgiftsstruktur såvel som indtægtsgrundlaget herfor, som skabes lokalt og ikke centralt. Men det viser sig, at der i praksis kun er en ringe variation i den faktiske udgift pr. indbygger indbyrdes mellem regioner i samme land. Som det vil fremgå nedenfor, synes der heller ikke at være nogen væsentlige forskelle i skatte- og afgiftssatserne for borgere, der bor i forskellige regioner i samme land.

Eftersom de politiske beslutninger træffes nationalt i forhold til de vurderede behov, er de offentlige udgifter typisk højere i forhold til indkomsten i de mindre bemidlede regioner end i de mere velstående og internt i regionerne højere i fattigere lokalområder end i mere velstående.

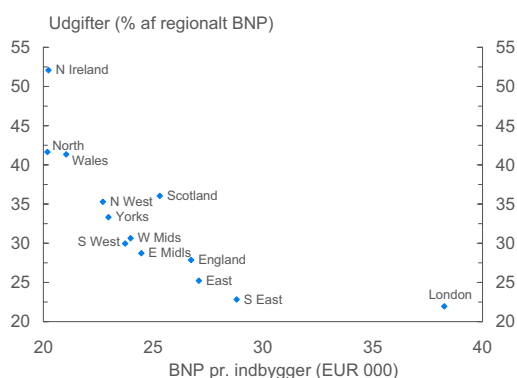
Desværre giver de tilgængelige tal ikke mulighed for at bedømme det relative omfang af forskellige regioners offentlige udgifter i alle medlemsstater. Man kan heller ikke sammenligne landene på dette punkt, da de foreliggende oplysninger meget ofte er mangelfulde og udformet på en landespecifik måde. Derfor lægges hovedvægten her på dels at påvise,

hvordan de offentlige udgifter og skattesystemer på en differentieret måde bidrager til BNP og således opretholder indkomsten i de mindre bemidlede regioner i forhold til de mere velstående, og dels at give et fingerpeg om bidragenes omfang. Med henblik herpå ser vi nærmere på den regionale indvirkning af offentlige udgifter i nogle udvalgte lande, for hvilke der eksisterer talmateriale, samt på, hvordan man sikrer indtægten rundt om i EU.

Storbritannien

I Storbritannien såvel som i andre EU-lande går størstedelen af de offentlige udgifter, som kan udskilles på regionalt plan (ca. 85% af det samlede beløb), til socialsikring, sundheds- og socialservice samt uddannelse. Disse poster udgjorde til sammen gennemsnitlig 75% af de offentlige regionale udgifter i finansåret 2000–01 (Graf 2.2 og Tabel A2.4). Udgiften pr. indbygger, set på tværs af regionerne, var gennemgående højere i de mindre velstående regioner såsom Nordirland, Skotland, Wales eller Nord- og Nordvestengland. Årsagen er større udgifter til socialsikring på grund af en større andel af arbejdsløse og ikke-erhvervsaktive. Højere sundheds- og administrationsudgifter spiller dog også ind for de tre førstnævnte regioners vedkommende. Udgiften pr. indbygger lå også over landsgennemsnittet i London, hvilket igen delvis genspejler højere administrationsudgifter på grund af hovedstadens mange offentlige forvaltningskontorer, om end der i årenes løb er gjort decentraliseringstiltag.

2.2 Offentlige udgifter i U.K., regionsvis, gennemsnit 2000-2001

Kilde: se Tabel A2.4

Selv om der er en vis variation mellem regionerne i udgiften pr. indbygger på uddannelses- og sundhedsområdet, er forskellene forholdsvis begrænsede, i det mindste blandt de engelske regioner. Det samme gælder udsvingene i miljø- og transportudgifterne.

Udgiftstallene pr. indbygger viser, at udgifterne i forhold til BNP varierer meget fra region til region i Storbritannien. Nordirland er et særligt tilfælde på grund af områdets nyere historie og fortsatte politiske problemer. Men derudover varierede udgifterne i 2000-01 fra lige over 41% af BNP i Wales og Nordengland til 21-22% i London og Sydøstengland. Målt på denne måde bidrager de offentlige udgifter næsten dobbelt så meget til indkomsten i førstnævnte to regioner, som er nationens mindst velstående, end i de to sidstnævnte, primært på grund af disses meget lavere BNP-niveau pr. indbygger og, i mindre grad, deres større behov for socialudgifter.

Det bør samtidig bemærkes, at en stor del af de ekstra udgifter er af løbende art og ikke kapitaludgifter — dvs. de går til forbrug og ikke til investering — og derfor kun i begrænset grad kan forventes at styrke den underliggende konkurrenceevne. Der blev f.eks. kun investeret gennemsnitlig 1% af BNP på veje og transport og i ingen af regionerne lå tallet på over 1½% af BNP. På den anden side er nogle af de udgifter, der figurerer som "løbende", f.eks. til undervisning/uddannelse, forskning/udvikling eller erhvervsudviklingsstøtte, mere sammenlignelige med investering og vil sandsynligvis kunne bidrage væsentligt til at øge produktionspotentialet i den givne region. Alligevel kan de fleste regionale udgifter anses for i højere grad at tjene sociale end økonomiske formål.

Italien

Et lignende billede tegner sig i Italien, selv om udsvingene i de offentlige udgifters relative omfang her er lidt mindre systematiske end i Storbritannien, ligesom forskellene i udgifternes effektive bidrag til BNP er mindre på trods af en større regional variation i BNP pr. indbygger. Det bør dog bemærkes, at de offentlige udgiftstal for Italien er mere fuldstæn-

dige end for Storbritannien, hvor 15% af de samlede udgifter ikke er fordelt regionsvis, hvilket kan påvirke sammenligningen, hvis de omhandlede udgifter har været koncentreret på London-området og andre velstående regioner. Det er dog for en stor del de samme faktorer, der spiller ind i de to lande.

Socialudgifterne pr. indbygger varierer ganske vist mellem de italienske regioner men påvirkes mindre af forskelle i arbejdsløshedstallene end af udsving i andelen af indbyggere over pensionsalderen, idet pensionssatserne relativt høje, sammenlignet med arbejdsløshedsunderstøttelsen. Det relative antal pensionister er også klart højere i de mere velstående norditalienske regioner end i de fattigere syditalienske. Her adskiller landet sig fra Storbritannien, hvor de regionale forskelle i befolkningsandelene er forholdsvis små. Ligeledes er pensionsatserne i Italien mere afhængige af tidligere indkomst end i Storbritannien, som har et fastsatte, statslige grundpensionssatser. I 2000 var socialudgiften pr. indbygger derfor næsten 85% højere i Liguria, hvor omkring 25% af indbyggerne er 65 år eller derover, end i Capania, der kun har 14% pensionister (Graf 2.3 og Tabel A2.5). Socialudgiften pr. indbygger var i de fleste af de nordlige regioner højere end landsgennemsnittet, mens det i alle de sydlige regioner var lavere (selv om sidstnævnte lå over gennemsnittet, målt i % af BNP, jf. nedenfor).

På uddannelses- og sundhedsområdet var forskellene i udgiften pr. indbygger mindre udprægede, selv om udgiften til uddannelse i alle sydlige regioner på nær Sardinien, såvel som sundhedsudgiften i alle regioner, lå under landsgennemsnittet. Disse forskelle genspejler dog måske et lavere løn- og omkostningsniveau sydpå end nordpå snarere end nogen forskel i servicestandarden.

Udgiften pr. indbygger til transport, miljø og andre politikområder synes også at være lavere i sydlige end i nordlige regioner. Ikke desto mindre var forskellene inden for disse udgiftsposter i lighed med social-, sundheds- og uddannelsessektorerne mindre end udsvingene i BNP pr. indbygger. Den samlede offentlige udgift var altså i de fleste — men, som nævnt nedenfor, ikke alle — tilfælde højere i forhold til BNP i Italiens mindre fremgangsrige om-

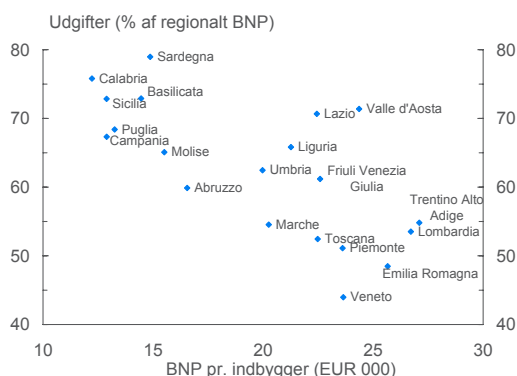
råder

end i de mere velstående. Udgiften i forhold til BNP varierede fra 35% over landsgennemsnittet på Sardinien og 30% over i Calabria (regionen med det laveste BNP pr. indb.) til 25% under gennemsnittet i Veneto, dvs., at forskellen mellem ekstremerne var en smule mindre end i Storbritannien².

Mens alle de sydlige regioners offentlige udgifter ligger over gennemsnittet i forhold til BNP, er niveauet til gengæld ikke under middelværdien i alle de nordlige regioner på trods af, at de alle har et BNP pr. indbygger over gennemsnittet. I Valle d'Aosta og Lazio lå udgiften i forhold til BNP således mere end 20% over gennemsnittet i 2000 og højere end i Puglia eller Campania. Udgiften var også relativt høj i forhold til BNP i Liguria, for en stor del på grund af regionens forholdsvis høje socialudgifter (på grund af et stort antal pensionister), svarende til over 23% af det regionale BNP i 2000, dvs. mere end alle sydlige regioner på nær Calabria.

Ligesom i Storbritannien medvirker de offentlige udgifter også i Italien generelt til at udligne BNP-forskellene pr. indbygger, selv om effekten her synes mindre udpræget (men her bør man huske på ovennævnte kvalifikation). Som i Storbritannien går udgifterne ligeledes her i langt højere grad til at støtte forbruget end til at investere. Således udgjorde udgifterne til veje og transport gennemsnitlig kun lige over 2% af BNP og under 5% af BNP i samtlige regioner. Tallet er højere end for Storbritannien,

2.3 Offentlige udgifter* i Italien, regionsvis, 2000

* indbefatter både statslige virksomheder og den overordnede regering
Kilde: se Tabel A2.5

men stadig forholdsvis lavt.

Spanien

I Spanien spiller de samme faktorer som i Storbritannien og Italien ind ved bedømmelsen af offentlige udgifters regionale indvirkning. Det tilgængelige spanske talmateriale dækker dog kun et mere begrænset udgiftsområde end tallene for de to førstnævnte lande. I dette tilfælde ses der som i Italien ingen nær (omvendt) sammenhæng mellem de kommunale udgifter pr. indbygger og det regionale velstandsniveau — eller mangel på samme. Men støtten fra Strukturfondene, som er betydelig og forholdsvis koncentreret i de mindre velstående Mål 1-regioner, virker i retning af at øge denne sammenhæng. De offentlige udgifter er dog typisk mere BNP-fremmende i de mindre velstående regioner og styrker derved den sociale samhørighed.

I perioden 1992-1999 var de spanske sundheds- og socialudgifterne derfor også højere i forhold til BNP i de fleste spanske Mål 1-regioner end i de øvrige regioner (Graf 2.4 og Tabel A2.6), til dels på grund af de højere arbejdsløshedstal³. Der var dog nogle undtagelser. Navnlig lå sundheds- og socialudgifterne under gennemsnittet i Mål 1-regionen Valencia og over middel i Navarra, som har det næsthøjeste BNP pr. indbygger af alle spanske regioner.

Udgifterne til infrastruktur var typisk også forholdsvis høje i Mål 1-regionerne, men også nogle af de øvrige regioner lå over gennemsnittet her. I Spanien, såvel som i Storbritannien og Italien, var investeringerne i infrastruktur ensartet lave i forhold til BNP og kun i Extremadura og Ceuta y Melilla udgjorde de (lidt) over 3% af BNP.

Iberegnet EU-finansierede udgifter varierede det samlede udgiftsniveau i perioden fra 31% af BNP i Extramadura (laveste BNP pr. indb. i Spanien) og 25% på Kanarieøerne til 13% i Madrid og Cataluña og kun 12% på øgruppen Balearerne.

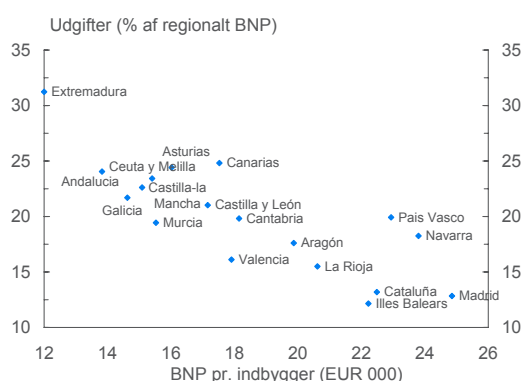
Skattepolitik og regionalt BNP

Oplysningerne om offentlige udgifter i medlemsstaterne er ufuldstændige, men de foreliggende tal tyder klart på, at sådanne udgifter yder et differentieret bidrag BNP på tværs af regionerne, hvilket er med til at mindske uligheder og bevare den sociale samhørighed.

Det afgørende spørgsmål er, i hvor høj grad de højere udgifter i forhold til BNP i de mindre velstående regioner ledsages af højere skatter til finansiering af velstandsforøgelsen — eller, med andre ord, i hvor stort omfang, virkningen af den større investering udlignes af en forøget indkomstbeskatning i de berørte regioner.

Spørgsmålet er svært at besvare ud fra de foreliggende tal, men man kan få indblik i den regionale indvirkning af det fungerende finansieringssystem via oplysninger om skattefordelingen mellem de centrale og de regionale eller lokale myndigheder. Jo større del af de offentlige regionale eller lokale udgifter, regionerne selv dækker ved at inddrive skatter og afgifter fra deres indbyggere og virksomheder, desto større er chancen for at opnå gunstige virkninger af højere offentlige udgifter i forhold til BNP⁴. De højere skatter kan naturligvis i sig selv blive udløst af en politisk beslutning om at forøge overførslerne fra centralregeringen eller om at oprette en udligningsfond for at udjævne regionernes uensartede disponible indkomst til finansiering af udgifter.

2.4 Offentlige udgifter i Spanien, regionsvis, gennemsnit 1992-1999

Kilde: se Tabel A2.6

I fald skattesatser og/eller socialbidrag fastsættes centralt, opstår problemet ikke i den forstand, at indbyggere i mindre velstående regioner — eller i mindre udviklede dele af i øvrigt velstående regioner — som følge af deres lavere samlede indkomst af sig selv typisk beskattes lempeligere end befolkningen andre steder. Hvis der gælder fælles skatte- og afgiftssatser for indkomster/udgifter, og skatteprovenuet således er det samme i forhold til BNP i regionen som andre steder, vil skattesystemet indvirke neutralt på den disponible indkomst til finansiering af udgifter og følgelig ikke virke i retning af at opveje BNP. Hvis beskattningen er progressiv og ikke proportional, dvs. at skatteprocenten stiger i takt med indkomsten, vil det styrke de offentlige udgifters differentierede indvirkning på BNP i regional sammenhæng.

Hvor progressivt, skattesystemet i forskellige medlemsstater virker, er svært at afgøre, da dette afhænger af samspillet mellem indkomstskatter, der typisk er progressive, forbrugsskatter, der typisk er proportionelle (selv om de kan variere i forhold til forbrugstypen), og socialbidrag, der også typisk er proportionelle, i det mindste op til et bestemt indkomstniveau⁵. De foreliggende oplysninger tyder på, at skattesystemet i de fleste medlemsstater er svagt progressivt og i andre lande overvejende proportionelt eller højst kun en smule regressivt⁶. I nogle tilfælde kan dette i sig selv øge den differentierede virkning, der opstår på tværs af regioner som følge af offentlig udgiftspolitik, men vil i andre tilfælde sandsynligvis ikke eller kun i ringe grad have denne virkning.

I praksis inddrives skatterne i de fleste EU-lande ind hovedsagelig centralt, og indtægter fra regionale og lokale skatter udgør kun en lille andel af det samlede beløb til finansiering af offentlige udgifter. I 2001 hidrørte kun 15% af EU-landenes samlede offentlige finansiering fra regionale og lokale kilder. Denne procentsats er kun højere i delstaterne Tyskland og Østrig, i de tre nordiske medlemsstater, hvor de lokale myndigheder har betydelige udgiftsbeføjelser, og i Spanien, hvor regionerne spiller en vigtig rolle (Graf 2.5 og Tabel A2.7). Desuden har indtægtsandelen fra regionale og lokale kilder, undtagen i nogle få lande, holdt sig stort set uændret i de senere

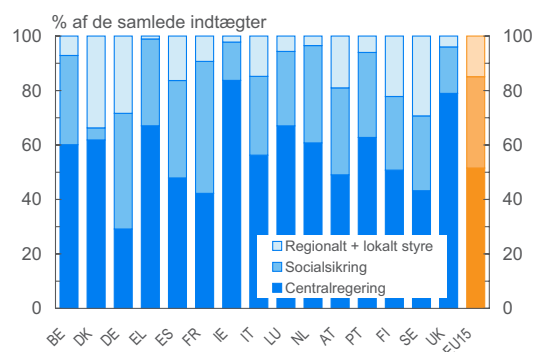
år. Den vigtigste forandring i sammensætningen af offentlige indtægter er overgangen fra socialbidrag til indkomstskat, til dels for at lette skattebyrden på beskæftigelse.

De eneste lande, hvor de regionale og lokale skatter har fået en markant større betydning, er Danmark, Spanien og, ikke mindst, Italien, hvor disse skatters indtægtsandel næsten blev fordoblet mellem 1995 og 2001. Dette genspejler en italiensk politik i retning af at overdrage regionerne en større del af ansvaret for at sikre indtægtsgrundlaget for offentlige udgifter. Denne politik er siden blevet videreført på en måde, så en stadig større skatteandel pålignes regionalt og ikke centralt. På samme tid skabes der stadig større muligheder for, at de effektive skattesatser bliver højest i de mindst velstående regioner, hvor skatteevnen er ringest.

I Italien er der, som i andre lande, hvor man har lagt en betydelig del af ansvaret for skabelsen af skatteindtægter ud til regionerne, behov for et konkret system til overførsel fra mere til mindre velstående områder, hvis ikke sidstnævnte skal forfordes ved nødtvungent at måtte opkræve højere skatter eller acceptere lavere offentlige udgifter med den serviceforringelse, der sandsynligvis følger med.

I de fleste medlemsstater bevirker den forholdsvis beskedne indtægtsandel, som inddrives regionalt eller lokalt, kombineret med skattesystemets egenskaber, at forskellene regionerne imellem, hvad angår de offentlige udgifters bidrag til BNP, ikke op-

2.5 Indtægter fra skatter og socialbidrag, inddelt efter styreniveau, 2001

Kilde: Eurostat, Den offentlige sektors regnskaber

vejes af måden, hvorpå udgifterne finansieres.

Beføjelsesordninger til overførsel af indkomst til regionerne

Ovenstående konklusion bekræftes i høj grad, når man ser nærmere på centralregeringers overordnede redskaber til at forvalte regionale og lokale udgifter og til at fastslå den disponible indkomst til at finansiere disse. Alle medlemsstater gør en bevidst indsats for at øge den disponible indkomst i landsdele, hvor den lokale skatteevne ikke skønnes at kunne dække udgiftsbehovet, eller hvor omkostningerne til de offentlige serviceområder, der skal sørges for, er højere end normalt på grund af f.eks. geografiske forhold eller andre årsager. Herudover kan bestemte regioner eventuelt bevilges konkret støtte til økonomisk udvikling.

Omfanget af offentlige overførsler til forskellige regioner eller lokalområder fastlægges på lidt varierende måder fra land til land. Der er dog tydeligvis nogle fælles principper, navnlig med hensyn til vurdering af behovet og den lokale skatteevne. Uanset omfanget af finansiering fra centralregeringen og uanset, hvor nøje behovene vurderes, har alle medlemsstaters regionale og lokale myndigheder en vis margen til selv at skønne, hvordan de overførte beløb skal anvendes.

Udligningsprocessen i Tyskland er beregnet på at tilpasse rådighedsbeløbet til delstaterne, men der er også bevillinger til særlige behov som f.eks. bydelstaterne. Da delstaterne imidlertid har en betydelig selvstændighed, ofrer de ikke nødvendigvis — som formodet i beregningen af udgiften pr. indbygger — de samme beløb på diverse offentlige serviceområder. Det samme gør sig for en stor del gældende i Østrig.

Systemet i de tre nordiske EU-lande og i en række andre medlemsstater har et lignende sigte som i Tyskland, men det fungerer mellem meget mindre forvaltningsenheder, f.eks. kommuner eller amter og ikke delstater.

De svenske lokalmyndigheders hovedindtægtskilde er kommuneskatten og overførselssystemet sigter

her på at øge indtægten i kommuner, hvis indtægt og skatteevne er forholdsvis ringe, ved at overføre midler fra mere velstående områder. Der er tillige blevet ført en politik med udflytning af visse statslige administrationskontorer til mindre velstående kommuner for yderligere at understøtte deres udvikling og skatteevne.

Tilsvarende udligningsordninger findes i Danmark, men mellem amter og kommuner. Der er 14 amter, to bykommuner med særstatus (København og Frederiksberg) og 271 kommuner, som alle indriver særskilt indkomst- og ejendomsskat og følgerlig nyder en forholdsvis stor selvstændighed.⁷

Kommunerne i Finland råder over en anseelig skatteevne men har ikke beføjelse til at fastsætte skattesatserne særskilt. Derfor skaber de mere velstående regioner mere indtægt, end de skønnes at behøve til deres forbrug, og overskuddet overføres efterfølgende til mindre velstående kommuner med mindre skatteprovenu.

Kriterier for vurdering af regionale og lokale udgiftsbehov

På centralt plan i alle medlemsstater vurderes behovet for afholdelse af regionale og lokale udgifter for derigennem at fastsætte overførselsbeløbene til de berørte myndigheder. De anvendte metoder ligner hinanden meget, idet der oftest indgår et skøn angående et standardiseret serviceniveau pr. indbygger. Det er dog forskelligt, hvordan — og hvor udførligt — sådanne skøn foretages.

Den nederlandske centralregerings overførsler til landets provinser og kommuner svarer f.eks. til størstedelen af statens indkomst og fastsættes ud fra en række indikatorer, herunder størrelse, befolkningstæthed, jordkvalitet, social struktur, byudviklingsgrad og lokal skatteevne. Systemet sigter dog alene på at fordele de disponible indkomstmidler i forhold til behovene.

I Portugal fordeles midler via en overordnet fond til de tre NUTS Mål 1-regioner, for en stor del på pr. capita-basis men med supplerende kriterier, der kommer de to ø-regioner til gode (se nedenstående

de). Den overordnede fond anvender også en række kriterier til at fastsætte bevillingerne til de enkelte kommuner i hver region. En anden, specifikt samhørighedsorienteret fond er dækker kun mindre udviklede kommuner. Yderligere to fonde har til formål at sikre kommunerne tilstrækkelige pengemidler. Overførslerne er, betragtet under ét, omvendt afhængige af indkomsten pr. indbygger, således at den mest velstående region, Lisboa e Vale do Tejo, modtager under en tredjedel pr. indbygger i forhold til den mindst velstående region, Alentejo. Målt i forhold til BNP udgør overførslerne kun 1% til førstnævnte mod 6% til sidstnævnte.

I mange medlemsstater får bestemte regioner eller lokalområder (f.eks. bydelstaterne i Tyskland) særbehandling ved fordelingen af overførsler. Af historiske eller kulturelle grunde giver også Italien, Spanien og Storbritannien bestemte regioner særstatus. Herved skabes basis for uddelegering af magtbeføjelser og, i de fleste tilfælde, nye finansieringsmodeller (Nordirland, Skotland og Wales, hvad angår Storbritannien). Det samme gælder i mindre omfang i Finland, hvor Åland-regionen har en særlig status og særbehandles i forhold til resten af landet; i Portugal (Acorerne og Madeira) samt i Frankrig (Korsika og DOM/TOM). Disse områder med særstatus modtager på trods af, at de er relativt velstående, større overførsler fra centralregeringen, end det er tilfældet for andre regioner. Eksempler herpå er italienske Trentino Alto Adige og finske Åland. Sådanne støtteudbetalinger forekommer måske ikke at være rimelige i relation til økonomisk og social samhørighed, men de kan være vigtige for at bevare den politiske samhørighed.

De franske regionsmyndigheders bevillinger finansieres primært via overførsler fra staten. I Frankrigs oversøiske territorier er den offentlige udgift pr. indbygger omkring tre gange — og på Korsika omkring 3½ gang — gennemsnittet for det franske fastland. De indbyrdes forskelle mellem overførslerne til de fleste andre regioner er forholdsvis små. De mindre velstående regioner modtager generelt mere pr. indbygger, men der ses flere uregelmæssigheder, og der er ringe sammenhæng mellem pr. capita-indkomsten og de offentlige udgifter. Navnlig modtager regionen Ile de France et tilskud over lands-

gennemsnittet, formentlig på grund af højere omkostninger til offentlig service, hvorimod udgiften pr. indbygger i Lorraine er et godt stykke under gennemsnittet.

Harmonisering af overførsler og EU-støtte

I lande, der modtager væsentlige beløb fra Strukturfondene, er den nationale politik på nogle områder nært knyttet til EU-finansieringen. I Spanien yder en interterritorial udligningsfond f.eks. supplerende finansiering udelukkende til Mål 1-regioner, (derudover findes en speciel "Teruel"-fond, som yder støtte til en del af den selvstændige Aragon-region, selv om Aragon i sin helhed ikke er et udnævnt støtteområde ifølge fællesskabsforordningerne herom).

Grækenlands vigtigste nationale redskab til at fremme økonomisk og social samhørighed er det offentlige investeringsprogram (PIP). Det finansierer store infrastrukturprojekter inden for transport, uddannelse, sundhedspleje, kultur og andre økonomiske nøglesektorer på nationalt og regionalt plan. Hovedparten af de midler, der fordeles via PIP, passerer via EF-støtteramme (EFS) III. De regioner, der modtager de højeste fællesskabstilskud pr. indbygger under det aktuelle EFS, Dytiki Makedonia og Voreio Aigaio, får 5-6 gange mere end Attica-regionen. I Irland bevilger man forholdsmæssigt mere fra nationalbudgettet til Border-, Midlands- og West-regionerne end til den sydlige og den østlige region for at kunne opnå en tilsvarende finansieringsdel for strukturfondsprogrammerne

Regionaludviklingspolitik i medlemsstaterne

På alle styreniveauer i medlemsstaterne føres der politik med diverse midler og målsætninger for at fremme den økonomiske udvikling. Heriblandt er teknologi- og innovationsbistand, hjælp til omstrukturering af kriseramte industri, langfristet kontraktindgåelse, støtte til små og mellemstore virksomheder samt ansparing til indadgående investering. Nogle af hjælpeforanstaltningerne er specifikt øremærkede som statsstøtte og derfor underlagt lovgivningsmæssige EU-restriktioner for at undgå

Udligning i Tyskland

Tysklands hovedkanaler for pengeoverførsel mellem delstaterne indbyrdes såvel som mellem forbundsregeringen og delstaterne er det finansielle udligningssystem, *Länderfinanzausgleich*. Dets nuværende udformning stammer fra 1995, da de tidligere adskilte systemer i henholdsvis Øst- og Vesttyskland blev samlet under *Solidarpakt*. Det fungerer som en ren tværgående udligning, der suppleres med statstilskud.

Ved beregningen af hver enkelt delstats position tages der hensyn til skatteevnen baseret på skatterne, som enten gælder særskilt for delstaten eller er fælles med Forbundsrepublikken. Den primære bevilling består af fælles skatter på indkomst, overskud og omsætning. Omkring 75% af indtægten fra disse kilder fordeles mellem delstaterne i forhold til befolkningstallet, mens de resterende 25% er forbeholdt "økonomisk svage" delstater. Herved sikres det, at alle delstats indtægt kommer op på mindst 92% af gennemsnittet.

Trin to i den finansielle udligning består i at sikre en ligelig pr. capita-fordeling mellem delstaterne. Da bydelstaterne (Berlin, Bremen og Hamburg) skønnes at have særlige behov, tildeles de i praksis 35% mere pr. indbygger. Næste trin består i overførslerne fra forbundsregeringen med sigte på at forhøje indkomsten i de delstater, der har en indkomst under gennemsnittet, eller er underlagt særlige omstændigheder. Disse overførsler falder i tre kategorier:

- tilskud til udligning af skævheder (*Fehlbedarfsbundesergänzungszuweisungen*), der hæver de mindre velstående delstats indtægt til mindst 99,5% af gennemsnittet

- kompensation for særlige byrder (*Sonderbedarfsbundesergänzungszuweisungen*), der dels dækker omkostninger til politisk forvaltning af de små delstater og til de nye delstats genforening (*teilungsbedingte Sonderkosten*), og dels sikrer ekstra indkomst til bydelstaterne Bremen og Hamburg på grund af deres gældsproblemer
- overgangstilskud (*Übergangsbundesergänzungszuweisungen*) til de vesttyske delstater, der siden 1995 har været mindre velstående. Disse tilskud er tænkt at skulle aftrappes gradvist med 10% om året.

Overførslerne er af en betydelig størrelse. I 2000 modtog Berlin således en samlet overførsel på 6,4% af BNP, mens nettooverførslerne til de østlige delstater ligger på gennemsnitlig 5% af BNP. Der ydes endda 6,5% af BNP til Bremen, som i høj grad nyder godt af et særligt, supplerende genopbygningsprogram. Hvad angår den delstat, der betaler forholdsvis mest i økonomisk udligningsbidrag (*Finanzausgleich*), Hessen, består virkningen i at nedsætte skattegrundlaget fra 126% til 106% af det nationale gennemsnit, en reduktion svarende til 1,5% af Hessens BNP.

Disse nettooverførsler kan imidlertid ikke sammenlignes direkte med førnævnte tal om de offentlige udgifter i britiske, italienske og spanske regioner, fordi nettotallene ikke indbefatter nogle store udgiftsposter, som dækkes direkte af Forbundsrepublikken eller via socialforsikringsordningen. Som påvist under gennemgangen af de udvalgte lande vil sådanne udgifter sandsynligvis i betydelig grad øge de samlede offentlige udgifters differentierede bidrag til det regionale BNP.

konkurrenceforvridning. Denne type ordninger er omtalt andetsteds i rapporten (Del III).

Andre foranstaltninger kontrolleres ikke på samme måde, for så vidt der ikke er tale om økonomisk støtte til bestemte virksomheder. Tilskud udbetalt til enkeltpersoner eller offentlige instanser, generelle

tilskud og støtte, som ydes af et privat organ til fordel for et andet, er alle undtaget fra denne definition. Traktaten tillader også visse former for bistand til selvstændige private enheder, især når det gælder tjenesteydelser af almen interesse og stimulering af udviklingen i støtteberettigede regioner.

Tilgangen til territorial udvikling er forskellig fra land til land i EU, hvilket til dels genspejler institutionsbetingede forhold og især graden af decentralisering af ansvaret for økonomiudviklingspolitik samt udvekslingen af synspunkter om faktorer af betydning for den økonomiske udvikling.

Udflytning af ansvar har været på dagsordenen overalt i EU, men der er væsentlige indbyrdes forskelle mellem landene, hvad angår den selvstændighed, der uddelegeres fra regeringsplan til lavere styreniveauer. Selv om centralregeringerne i Østrig, Danmark og Belgien udøver et vist tilsyn, står de regionale myndigheder for planlægning og finansiering af regionalpolitikkerne. På denne måde gøres de offentlige udgifter primært afhængige af den enkelte regionaladministrations finansieringsevne. Det er derfor ikke nødvendigvis noget centralt sigte at mindske uligheder mellem regioner (provinser, amter eller kommuner).

Derimod fastsættes ressourcetildelingen i Storbritannien og Frankrig for en stor del centralt, om end den politiske gennemførelse i stigende grad betros de regionale organer, dvs. de regionale udviklingsagenturer i England, de decentraliserede regeringer i Skotland, Wales og Nordirland, henholdsvis regionalrådene i Frankrig.

Der er ikke altid nogen klar sammenhæng mellem henholdsvis medlemsstaternes og EU's udpegning af "territorier", som findes berettigede til økonomisk udviklingsbistand i regionalt eller andet regi. De franske regioner, som tilgodeses af nationale ordninger, er i stor udstrækning forskellige fra dem, der nyder godt af fællesskabspolitikken, hvorimod der i Tyskland er en nær sammenhæng. I Spanien såvel som i de andre samhørighedslande er strukturfondsrammerne i høj grad vedtaget med henblik på national politikudformning. I Storbritannien og i Nederlandene, derimod, afviger kriterierne for udpegning — især af byområder — fra fællesskabspolitikens.

I Nederlandene behandles anliggender vedrørende regional udvikling desuden på grundlag af de registrerede behov for landet som helhed. Udgifter til regionalpolitikken som sådan er derfor beskedne, idet man især tilgodeser mindre områder med kon-

krete økonomiske problemer (navnlig byområder med høj arbejdsløshed).

Tilskud til innovation og ny teknologi har i de senere år vundet indpas som hovedinstrument på flere felter. I denne henseende har den flamske region i Belgien været særlig fremtrædende og det samme gælder de østrigske delstater. Innovation prioriteres stadig højere som middel til at stimulere et i-boende regionalt udviklingspotentiale, suppleret med forskning- og udviklingsstøtte fra delstaten. Sådanne strategier, der ofte primært sigter på små og mellemstore virksomheder, omfatter tværgående politikker, såsom ansporing til samarbejde mellem forskningsinstitutter og erhvervslivet, i højere grad end specifikke tilskud.

Fokusering på jobskabelse og tiltrækning af store investeringsprojekter har været kendetegnende på en række områder med stor arbejdsløshed. Et eksempel er den belgiske region Wallonie, ligesom Irland længe har fokuseret stærkt på investering i forskning/udvikling som middel til økonomisk fremgang.

I mange lande ses "klynge dannelse" (clustering) som politisk strategi. Provinsstyret i Steiermark, Østrig, reviderede i 1996 sin udviklingsstrategi og dannede et klyngenet, hvormed forskellige dele af automobilindustrien blev sammenkædet. Det viste sig at være effektivt. Ober Österreich fulgte eksemplet med en omfattende provinsstrategi og trinvisse forhøjelser af tilskuddene til teknologi og netværk.

Den svenske regeringspolitik er i de senere år blevet ændret til at støtte udviklingen af vækstopoler og klynger i forskellige regioner. Som middel mod afvandring blev der tidligere lagt vægt på at holde aktiviteten i den offentlige sektor på højt niveau i de nordlige, tyndt befolkede regioner.

I Italien har man for nylig reformeret regionalpolitikkerne væsentligt. Disse forvaltes og finansieres af centralregeringen og koncentrerer nu for en stor del om kapacitetsopbygning gennem offentlig investering i stedet for, som førhen, stimulering af den private sektor. De sydlige regioner nyder stadig uforholdsmæssig stor fordel af de regionale erhvervsincitament, hvorimod de offentlige investerings-

programmer ofte begunstiger nordlige regioner, hvilket rummer risiko for en eventuel konflikt mellem national politik og EU's samhørighedspolitik.

Direkte udenlandske investeringer (DUI)

Politikker, der skal tiltrække direkte udenlandske investeringer (DUI), indgår typisk som en vigtig del af den regionale udviklingsstrategi. Et væsentligt sigte med regional støtte er nemlig netop at gøre problemramte regioner mere tiltrækkende for udenlandske investorer. Ikke alene skaffer sådanne investeringer indtægt og arbejdspladser til de berørte regioner men er også et redskab til overførsel af teknologi og know-how. Med en effekt som "ringe i vandet" kan dette potentielt indvirke betydeligt på erhvervslivets produktivitet og konkurrenceevne i en given region. En væsentlig del af de direkte udenlandske investeringer kommer således fra multinationale selskaber, der investerer i en region, enten gennem opkøb af eksisterende virksomheder inklusiv produktionsfaciliteter og eksisterende kundegrundlag eller ved opførelse af nye faciliteter. I begge tilfælde vil de multinationale selskaber — især, når de investerer i mindre udviklede regioner — typisk medbringe tidssvarende produktionsteknikker og arbejdsmetoder.

Direkte udenlandske investeringer er typisk højest i de mindst velstående regioner, men multinationale selskabers relative fordele af at investere i sådanne egne er ikke altid nok til, at de vælger at etablere sig der. I den sammenhæng afhænger meget af, om det givne selskabs primære formål med investeringen er at forsyne det lokale/regionale marked, om end dette måtte være bredt defineret (med et meget begrænset landområde henholdsvis hele EU som yderpunkter), eller at udnytte nogle specifikke, tilbudte produktionsfaktorer såsom lave arbejdskraftomkostninger, særlige kvalifikationer eller bestemte naturressourcer.

Hvis ønsket er at forsyne et geografisk set forholdsvis stort marked, vil det multinationale selskab muligvis være åbent for argumenter med hensyn til dets valg af etableringssted i et bestemt land eller en udstrakt geografisk region. I så fald vil en national regering måske ikke have svært ved at overbe-

vise selskabet om at slå sig ned i et mindre velstående område. Hvis grundlaget derimod er et bestemt steds særlige tiltrækningskraft, kan det ofte være svært for en regering at overtale et multinationalt selskab til at etablere sig noget andet sted, hvis ikke dette stemmer overens med den overordnede regionaludviklingspolitik. I så fald kan man risikere at afskrække selskabet fra overhovedet at investere i vedkommende land. Dette dilemma er særlig tilbøjeligt til at opstå for regeringer i samhørighedslandene eller, stadig oftere, i tiltrædelseslandene, hvor der er potentiale for "studehandler" mellem to modsatrettede interesser, nemlig dels ønsket om investering i mindre veludviklede regioner som stimulan og hjælp til dem med at "komme med", og dels den omstændighed, at investorerne naturligt tiltrækkes mere af de mest dynamiske regioner.

Taloplysningerne om den regionale placering af investeringer fra tredjelande ind i EU er ufuldstændige men viser en tendens til, at DUI-aktiviteten i uforholdsmæssig grad lægges i de økonomisk stærkere regioner, såvel internt i landene som i EU under ét. Irland danner til en vis grad en undtagelse derved, at landet hele vejen gennem 90'erne tiltrak udlandsinvesteringer i stor stil på trods af dets forholdsvis lave BNP pr. indbygger. Kapitalstrømmen gik dog i uproportionalt omfang til den østlige del af landet, til Dublin og omegn. Irland er vedblevet at være et vigtigt investeringsmål, efterhånden som landets BNP er steget.

I løbet af de tre år, 1999-2001, nåede den samlede DUI-mængde i EU15 op på gennemsnitlig 7% af BNP, indbefattet investeringer fra andre EU-lande. Fraregnes disse, var tallet 2% af BNP. Men i Irland lå udlandsinvesteringerne i samme periode på over 20% af BNP (Graf 2.6). De næsthøjeste DUI-niveauer, dvs. på over 13% af BNP, sås i Danmark, Nederlandene og Sverige. Blandt disse havde de to førstnævnte lande EU's henholdsvis tredje- og fjerdestørste BNP pr. indbygger, kun overgået af Irland og Luxembourg, der i lighed med Belgien også lå et godt stykke over gennemsnittet, hvad angår direkte udenlandske investeringer i forhold til BNP.

I samhørighedslandene ud over Irland var DUI-aktiviteten gennemsnitlig meget lavere i samme periode, nemlig på lige over 4% af BNP i Portugal, 1½% af BNP i Spanien og kun 1% af BNP i Grækenland, der sammen med Italien havde EU's laveste niveau.

For alle disse lande tyder de foreliggende tal som for de øvrige medlemsstater på, at de indadgående investeringer i uforholdsmæssig grad tilgik de mere velstående regioner og kun i relativt ringe omfang de mindre fremgangsrige. Tallene er slående, selv om regionale oplysninger ikke er et ideelt vurderingsgrundlag, idet indgående capital ofte tilskrives regionen, i hvilken selskabet har hovedkvarter, og ikke området, hvor investeringerne faktisk anvendes. I Tyskland koncentrerede investeringerne sig i et begrænset antal delstater, idet Nord-Rhein-Westphalien, Hessen og Baden-Württemberg i årene 1998-2000 tegnede sig for 71% af alle DUI i landet, mens Bayern og Hamburg optog yderligere 17% (Tabel A2.8). I kontrast hertil modtog de fem Mål 1-regioner i det østlige Tyskland tilsammen kun lige godt 2% af de samlede investeringer.

I Spanien gik omkring 70% af de direkte udlandsinvesteringer i 1999-2001 til Madrid og yderligere 14% til Cataluña, hvorimod Mål 1-regionerne måtte nøjes med et godt stykke under 10% tilsammen (hvoraf igen en meget lille del tilgik områder uden for Valencia og Kanarieøerne). I Italien, hvor tallene viser beskæftigelsen i udenlandsk ejede virksomheder og ikke DUI-strømmene, er de multinationale selskaber tilsvarende koncentreret i den nordlige del af landet. I 2000 var under 4% af arbejdspladserne i udenlandsk ejede virksomheder således at finde i de sydlige Mål 1-regioner.

Direkte udenlandske investeringer i tiltrædelseslandene

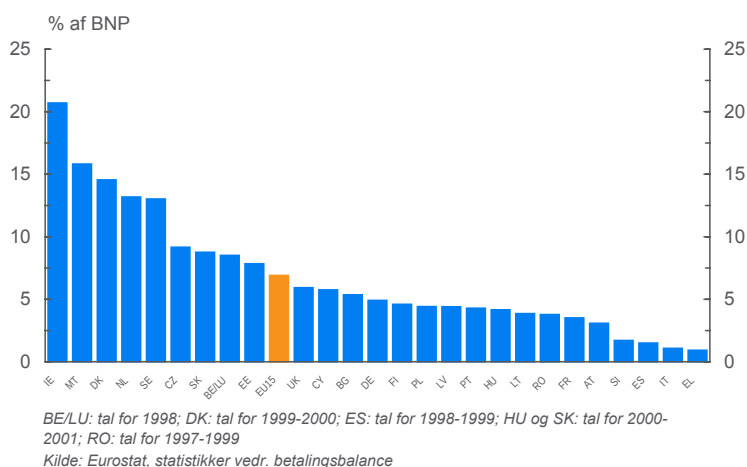
Den samme tendens som i EU ses for en stor del tiltrædelseslandene, i det mindste på internt

regionalt plan. Fordelingen af investeringerne på tværs af landene svinger dog i mindre grad i forhold til BNP pr. indbygger end i det EU, til trods for synlige tegn på det modsatte. Ifølge de nyeste tal er næsten 70% af den samlede strøm af direkte udenlandske investeringer (DUI) til disse lande koncentreret i de tre af dem, nemlig i Polen, der alene tegner sig for 35% af det samlede beløb, i Tjekkiet og i Ungarn (Tabel A2.9). (De 70% indbefatter et skøn for Rumænien, der ikke siden 1999 har været omfattet af særskilt talmateriale).

Hvis denne klare koncentration er BNP-relateret, er det dog mindre tydeligt her. I Polen beløb de direkte udenlandske investeringer sig i treårsperioden 1999-2001 til gennemsnitlig 4½% af BNP og i Ungarn til kun lige godt 4%, hvilket er mindre end i de fleste andre lande. I Tjekkiet var DUI-mængden i forhold BNP (9%) højere end i noget andet tiltrædelsesland, bortset fra Malta (16%). Procenttallet var dog også forholdsvis højt i Estland og Bulgarien, som begge har et relativt lavt BNP pr. indbygger, selv i forhold til deres nabolande. Også Slovenien lå forholdsvis lavt, til trods for landets relativt høje BNP pr indbygger.

For alle landenes vedkommende tyder de foreliggende tal imidlertid på en forholdsvis høj DUI-koncentration i og omkring hovedstæderne, som det også ses i samhørighedslandene. I Ungarn blev over to tredjedele af de indadgående investeringer i

2.6 DUI-strømme ind i EU15 og tiltrædelseslandene, gennemsnit 1999-2001

2001 således placeret i Budapest-regionen, i Tjekkiet gik 60% samme år til Prag og omegn (Střední Čechy) og i Slovakiet omkring 63% til Bratislava (Tabel A2.10). I Polen, derimod, som har en række store byer ud over Warszawa, er tilførslen af direkte udenlandske investeringer mindre koncentreret. Ikke desto mindre tegnede hovedstadsregionen (Mazowieckie) sig i 1998 for omkring en fjerdedel af den samlede kapitaltilgang og to andre regioner (Łódzkie og Wielkopolskie), der begge har store byer (henholdsvis Lodz og Poznan) for yderligere en fjerdedel.

-
- 1 Det bør dog bemærkes, at det i de sydlige lande ofte er lagt ud til de regionale myndigheder at sikre en minimumsindtægt, og at adgangen hertil varierer fra region til region.
 - 2 De italienske tal er desuden relateret til mindre NUTS 2-regioner og ikke til større NUTS 1-regioner som i Storbritannien, hvilket i sig selv nærmere forstærker end formindsker forskellen.
 - 3 Til forskel fra Italien ses der her ingen systematisk tendens til, at det relative antal indbyggere over pensionsalderen er større i mere velstående regioner end i mindre veludviklede regioner, men heller ingen tendens til det omvendte.
 - 4 Der er her naturligvis ikke taget hensyn til eventuelle fordele, som en lokal beskatning til finansiering af lokale udgifter måtte medføre i retning af at anspore til større skattemæssig ansvarlighed og en mere effektiv udgiftsudnyttelse.
 - 5 Socialbidragene i lande, der har en maksimumsgrænse herfor, er regressive over det relevante indkomstniveau, hvilket er tilbøjeligt til at udligne indkomstskattesatsernes progressive effekt.
 - 6 Det bør samtidig bemærkes, at den udbredte tendens til erstatning af indkomstskat med forbrugsskat generelt virker i retning af at mindske det samlede skattesystems progressive natur.
 - 7 Det danske system forventes i nær fremtid ændret, muligvis med store forandringer i både den offentlige sektors struktur og ansvarsfordelingen mellem henholdsvis statslige og regionale/kommunale myndigheder.

Statistisk bilag til Del 2

A2.1 Offentlige udgifter pr. økonomisk kategori, 1995 og 2002

	Varer og tjenesteydelser		heraf: besk. komp.		Sociale ydelser		Gælds-rente		Andre over-førsler+subsidier		GDFC*		Udgift, i alt		Indtægt i alt		Budget balance	
	1995	2002	1995	2002	1995	2002	1995	2002	1995	2002	1995	2002	1995	2002	1995	2002	1995**	2002
	% af BNP																	
EU15	20,7	20,6	11,1	10,4	17,2	16,4	5,4	3,4	6,7	4,2	2,6	2,2	51,3	47,4	46,1	45,5	-5,2	-1,9
BE	21,4	22,3	11,9	12,0	16,6	16,1	9,3	6,1	4,6	4,7	1,8	1,6	52,8	50,3	48,5	50,4	-4,3	0,1
DK	25,8	26,3	17,3	17,6	20,4	17,5	6,4	3,7	5,2	5,2	1,8	1,8	60,3	55,5	58,0	57,4	-2,3	1,9
DE	19,8	19,2	9,0	7,9	18,1	19,4	3,7	3,1	11,5	4,8	2,3	1,6	49,6	46,3	46,1	45,0	-3,5	-1,3
EL	15,3	15,8	11,3	11,9	15,1	16,4	11,7	5,5	3,4	3,4	3,2	3,8	49,4	46,9	39,3	45,6	-10,1	-1,3
ES	18,1	17,6	11,3	10,3	13,9	12,5	5,2	2,8	4,4	3,9	3,7	3,4	45,0	39,8	38,4	39,9	-6,6	0,1
FR	23,9	23,9	13,7	13,7	18,5	18,1	3,6	3,1	4,4	4,0	3,3	3,1	55,1	53,5	49,6	50,3	-5,5	-3,2
IE	16,4	15,1	10,2	8,3	11,8	8,3	5,4	1,4	4,7	3,9	2,3	4,4	41,5	33,3	39,4	33,1	-2,1	-0,2
IT	17,9	18,8	11,2	10,7	16,7	17,1	11,5	5,8	4,9	3,8	2,1	1,8	53,4	47,7	45,8	45,2	-7,6	-2,5
LU	18,4	18,1	9,7	8,6	16,5	15,7	0,4	0,3	6,4	6,2	4,6	4,7	45,5	44,4	47,6	46,8	2,1	2,4
NL	24,0	24,5	10,8	10,5	15,3	11,8	5,9	3,1	8,1	3,8	3,0	3,3	51,4	47,5	47,3	45,9	-4,1	-1,6
AT	20,4	18,6	12,6	9,7	19,5	18,6	4,4	3,6	7,6	8,3	3,1	1,3	57,3	51,7	52,0	51,3	-5,3	-0,4
PT	18,6	21,1	13,6	15,4	11,8	13,0	6,3	3,0	4,4	5,4	3,7	3,4	45,0	46,1	39,6	43,3	-5,4	-2,8
FI	22,8	21,7	15,2	13,5	22,1	16,8	4,0	2,2	5,2	4,0	2,8	2,9	59,6	50,0	55,7	54,2	-3,9	4,2
SE	27,3	28,0	16,7	16,3	20,6	17,6	6,6	3,2	6,4	3,9	4,0	3,2	67,7	58,5	60,3	59,5	-7,4	1,0
UK	19,6	20,0	8,3	7,6	15,4	13,5	3,7	2,1	3,8	3,8	2,0	1,3	44,6	40,7	38,9	39,4	-5,7	-1,3

* GDFC = Brutto-invester-inger

** DE: ikke indbefattet gæld i relation til genforeningen og Forbundsrepublikkens overtagelse af aktiver (Treuhand, boligselskaber i eks-DDR samt Deutsche Kreditbank) for i alt EUR 116,3 mia.

NL: ikke indbefattet et nettobeløb på EUR 14,9 mia anvendt til ekstraordinære udgifter i forb. m. reformen af de sociale boligselskabers finansiering.

Kilde: Eurostat, Government sector accounts (den of-fentlig-ge sektors regnskaber)

A2. 2 Offentlige udgifter til alderdomspension og arbejdsløshedsunderstøttelse, 1995 og 2000

% af de samlede udgifter til offentlige ydelser

	Alderdomspensioner*			Arbejdsløshedsunderstøttelse		
	1995	2000	ændring, procentpoint	1995	2000	ændring, procentpoint
EU15	44,8	46,4	1,6	8,4	6,3	-2,1
BE	43,1	43,8	0,7	13,0	11,9	-1,1
DK	37,7	38,1	0,4	14,8	10,5	-4,2
DE	42,7	42,2	-0,4	9,0	8,4	-0,6
EL	52,1	49,4	-2,7	4,5	6,2	1,6
ES	43,9	46,3	2,4	16,5	12,2	-4,3
FR	43,5	44,1	0,5	7,9	6,9	-1,0
IE	26,5	25,4	-1,1	15,3	9,7	-5,7
IT	63,4	63,4	0,0	3,0	1,7	-1,4
LU	45,1	40,0	-5,1	3,1	3,3	0,2
NL	38,0	42,4	4,4	9,9	5,1	-4,8
AT	48,4	48,3	-0,1	5,6	4,7	-0,9
PT	41,7	45,6	3,9	5,4	3,8	-1,6
FI	32,8	35,8	3,0	14,4	10,4	-3,9
SE	37,5	39,1	1,6	10,9	6,5	-4,4
UK	43,1	47,7	4,5	5,6	3,2	-2,4

* Alderdomspensioner indbefatter "overlevelsesyddelse"

NB: Bortset fra DK, IE, LU og AT er alle 2000-tal foreløbige eller skønnede

Kilde: Eurostat, ESSPROS

A2.3 Offentlige udgifter pr. delsektor, 1995 og 2001

	I alt		Overordn. admin.		Miljø		Sundhed		Uddannelse		Socialsikring		% af BNP	
	1995	2001	1995	2001	1995	2001	1995	2001	1995	2001	1995	2001	1995	2001
EU15	52,9	46,9	8,2	6,8	0,8	0,7	6,2	6,3	5,2	5,0	20,0	18,8	12,5	9,3
BE	52,8	49,5	12,1	10,2	0,7	0,8	6,2	6,6	6,4	6,2	18,6	17,2	8,8	8,5
DK	60,3	55,3	10,8	8,6	:	:	5,1	5,4	7,7	8,3	26,8	24,0	9,6	9,0
DE	56,1	48,3	6,7	6,3	1,0	0,6	6,4	6,4	4,5	4,2	21,3	21,8	16,2	9,0
EL	51,0	47,8	16,8	10,9	0,5	0,6	3,4	3,7	3,3	3,1	18,3	19,4	8,7	10,1
ES	:	39,4	:	5,5	:	0,9	:	5,3	:	4,3	:	13,4	:	10,0
FR	55,1	52,5	6,3	6,4	1,1	1,3	7,9	7,9	6,3	6,0	21,5	20,4	12,0	10,5
IE	41,5	33,9	7,3	3,8	:	:	6,2	6,3	5,1	4,3	13,6	9,5	9,1	10,1
IT	53,4	48,5	14,1	9,6	0,7	0,9	5,5	6,4	4,9	5,0	18,7	17,8	9,5	8,8
LU	45,5	39,1	4,6	4,7	1,5	1,3	5,6	4,9	5,0	4,7	19,2	17,1	9,6	6,4
NL	56,4	46,6	10,0	8,2	0,8	0,7	3,9	4,1	5,1	4,8	20,7	17,5	15,9	11,3
AT	57,3	51,8	9,3	8,5	1,4	0,4	7,6	6,1	6,5	5,7	22,6	21,5	9,9	9,6
PT	45,0	46,2	8,7	6,7	0,4	0,7	5,3	6,8	6,5	7,0	12,5	13,6	11,6	11,4
FI	59,6	49,1	7,0	6,4	0,3	0,3	6,2	6,0	7,3	6,5	26,0	20,6	12,8	9,3
SE	67,7	57,1	11,9	8,8	0,2	0,3	6,4	6,8	7,1	7,3	27,2	23,8	14,9	10,1
UK	43,5	39,2	5,7	4,3	0,3	0,5	5,6	6,1	4,5	4,6	17,3	16,0	10,1	7,7

NB: Ingen tilgængelige 1995-tal for ES; EU15 indbefatter et skøn for ES.

Kilde: Eurostat, Government sector accounts (den offentlige sektors regnskaber)

A2.4 Offentlige udgifter pr. region i Det Forenede Kongerige, 2000-01*

	North	N West	Yorks	E Mids	W Mids	S West	East	London	S East	England	Scotland	Wales	N Ireland	UK
														Udgift pr. indb. (EUR)
Socialsikring	3472	3212	2891	2706	2870	2732	2502	2712	2384	2781	3150	3303	3408	2856
Uddannelse	1218	1225	1216	1149	1217	1112	1148	1270	1097	1183	1523	1203	1695	1227
Sundhed	1953	1950	1866	1682	1762	1781	1672	2293	1695	1861	2210	2138	2105	1911
Veje + transport	281	210	193	232	208	245	262	314	240	243	304	248	222	248
Miljø	324	299	253	232	235	225	196	284	214	249	328	424	272	265
Andet	1157	1117	1233	1028	1054	1013	1049	1524	944	1130	1606	1383	2837	1232
I alt	8406	8012	7653	7028	7346	7108	6829	8397	6575	7446	9120	8698	10539	7740
														% piirkonna SKP-st
Socialsikring	17,2	14,1	12,6	11,1	12,0	11,5	9,2	7,1	8,3	10,4	12,4	15,7	16,8	10,9
Uddannelse	6,0	5,4	5,3	4,7	5,1	4,7	4,2	3,3	3,8	4,4	6,0	5,7	8,4	4,7
Sundhed	9,7	8,6	8,1	6,9	7,4	7,5	6,2	6,0	5,9	7,0	8,7	10,2	10,4	7,3
Veje + transport	1,4	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	0,8	0,8	0,9	1,2	1,2	1,1	0,9
Miljø	1,6	1,3	1,1	0,9	1,0	0,9	0,7	0,7	0,7	0,9	1,3	2,0	1,3	1,0
Andet	5,7	4,9	5,4	4,2	4,4	4,3	3,9	4,0	3,3	4,2	6,3	6,6	14,0	4,7
I alt	41,6	35,3	33,3	28,7	30,6	30,0	25,2	21,9	22,8	27,9	36,0	41,3	52,1	29,6
BNP pr. indb. (EUR 000)	20,2	22,7	23,0	24,5	24,0	23,7	27,1	38,3	28,8	26,7	25,3	21,0	20,2	26,1

* Finansåret 2000-01

Kilde: GD REGIO, beregninger baseret på PESA (statistisk analyse af offentlige udgifter) 2002-03 og Eurostat, Regional Accounts (regionale regnskaber)

A2.5 Offentlige udgifter pr. region i Italien, 2000

	Pie monte	Valle d'Aosta	Lombardia	Trentino Alto Adige	Veneto	Friuli Venezia Giulia	Liguria	Emilia Romagna	Toscana	Umbria	Marche	Lazio	Abruzzo	Molise	Campania	Puglia	Basilicata	Calabria	Sicilia	Sardegna	Italien
<i>Kulutused inimese kohta (EUR)</i>																					
Socialsikring	4302	4413	4070	3265	3530	4678	4976	4546	4216	4327	4009	4550	3601	3420	2713	3054	3200	3100	2920	3276	3769
Uddannelse	743	1103	725	1455	730	1009	933	804	939	920	777	1321	802	784	805	751	803	766	743	888	848
Sundhed	1553	2224	1947	2121	1531	1680	1556	1742	1623	1785	1517	1586	1190	1395	1375	1359	1426	1354	1426	1548	1589
Veje + transport	558	1056	377	720	399	591	801	414	503	610	423	774	470	631	414	404	538	560	408	469	489
Miljø	267	631	258	526	207	301	340	229	312	529	294	287	266	376	254	221	302	244	256	436	275
Andet	4646	7964	6922	6766	3998	5564	5391	4705	4198	4302	4028	7341	3581	3489	3119	3278	4271	3243	3635	5125	4827
I alt	12070	17391	14299	14854	10395	13823	13997	12440	11791	12473	11049	15858	9910	10096	8680	9067	10540	9267	9389	11742	11797
																				% piirkonna SKP-st	
Socialsikring	18,2	18,1	15,2	12,1	14,9	20,7	23,4	17,7	18,8	21,7	19,8	20,3	21,8	22,0	21,0	23,0	22,1	25,4	22,7	22,0	18,7
Uddannelse	3,1	4,5	2,7	5,4	3,1	4,5	4,4	3,1	4,2	4,6	3,8	5,9	4,8	5,1	6,2	5,7	5,6	6,3	5,8	6,0	4,2
Sundhed	6,6	9,1	7,3	7,8	6,5	7,4	7,3	6,8	7,2	8,9	7,5	7,1	7,2	9,0	10,7	10,3	9,9	11,1	11,1	10,4	7,9
Veje + transport	2,4	4,3	1,4	2,7	1,7	2,6	3,8	1,6	2,2	3,1	2,1	3,4	2,8	4,1	3,2	3,0	3,7	4,6	3,2	3,2	2,4
Miljø	1,1	2,6	1,0	1,9	0,9	1,3	1,6	0,9	1,4	2,6	1,5	1,3	1,6	2,4	2,0	1,7	2,1	2,0	2,0	2,9	1,4
Andet	19,7	32,7	25,9	25,0	16,9	24,6	25,4	18,3	18,7	21,5	19,9	32,7	21,6	22,5	24,2	24,7	29,5	26,5	28,2	34,5	23,9
I alt	51,1	71,4	53,5	54,8	44,0	61,2	65,8	48,5	52,4	62,5	54,5	70,7	59,9	65,1	67,3	68,4	72,9	75,8	72,8	79,0	58,4
BNP pr. indb. (EUR 000)	23,6	24,4	26,7	27,1	23,6	22,6	21,3	25,7	22,5	20,0	20,3	22,4	16,5	15,5	12,9	13,3	14,5	12,2	12,9	14,9	20,2

NB: De offentlige udgifter indbefatter statslige virksomheders og centralregeringens forbrug; tal med fede typer gælder Mål 1-regioner.

Kilde: GD REGIO, beregninger baseret på MEF-DPS (2002), TPA-databasen og Eurostat, Regional accounts (regionale regnskaber)

A.2.6 Offentlige udgifter pr. region i Spanien, gennemsnit 1992-1999

	Galicia	Asturias	Cantabria	Pais Vasco	Navarra	La Rioja	Aragón	Madrid	Castilla y León	Castilla-La Mancha	Extremadura	Cataluña	Valencia	Illes Balears	Andalucía	Murcia	Ceuta y Melilla	Canarias	Spanien
<i>Kultutused inimese kohta (EUR)</i>																			
Sundhedspleje, sociale ydelser, regional basisfinansiering	1637	1703	1695	2298	2221	1635	1741	1545	1755	1656	1816	1546	1458	1365	1592	1560	1499	1850	1648
Infrastruktur	172	272	323	183	189	144	267	158	232	287	247	133	187	220	209	240	358	201	196
Retsvæsen, ordensmagt, off. boligsektor, transport	187	218	207	358	303	332	278	314	286	242	235	250	193	249	204	171	489	244	246
EU+anden regionsstøtte	95	442	48	51	60	36	53	9	95	88	204	24	46	16	164	52	67	611	105
I alt	2091	2635	2274	2890	2773	2147	2339	2026	2367	2273	2502	1953	1883	1850	2169	2024	2413	2907	2195
% regionaalsest SKP-st																			
Sundhedspleje, sociale ydelser, regional basisfinansiering	17,0	15,8	14,8	15,8	14,6	11,8	13,1	9,8	15,6	16,5	22,7	10,4	12,5	9,0	17,7	15,0	14,6	15,8	1,6
Infrastruktur	1,8	2,5	2,8	1,3	1,2	1,0	2,0	1,0	2,1	2,9	3,1	0,9	1,6	1,4	2,3	2,3	3,5	1,7	1,6
Retsvæsen, ordensmagt, off. boligsektor, transport	1,9	2,0	1,8	2,5	2,0	2,4	2,1	2,0	2,5	2,4	2,9	1,7	1,7	1,6	2,3	1,6	4,7	2,1	2,0
EU+anden regionsstøtte	1,0	4,1	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,1	0,8	0,9	2,5	0,2	0,4	0,1	1,8	0,5	0,7	5,2	0,9
I alt	21,7	24,4	19,8	19,9	18,2	15,5	17,6	12,8	21,0	22,6	31,2	13,2	16,1	12,2	24,1	19,4	23,4	24,8	18,1
BNP pr. indb. (EUR 000)	14,6	16,0	18,1	22,9	23,8	20,6	19,9	24,9	17,2	15,1	12,0	22,5	17,9	22,2	13,8	15,5	15,4	17,5	18,6

NB: Tal med fede typer gælder Mål 1-regioner

Kilde: GD REGIO beregninger baseret på Intervención General de la Administración del Estado (IGAE) og Eurostat, Regional accounts (regionale regnskaber)

A2.7 Indtægter fra skatter og socialbidrag, pr. styreniveau, 1995 og 2001

% af samlet indtægt

	Statsskat		Socialbidrag		Regions- og kommuneskat	
	1995	2001	1995	2001	1995	2001
EU15	49	52	36	34	15	15
BE	60	60	34	33	7	7
DK	66	62	3	4	31	34
DE	30	29	43	42	27	28
EL	66	67	33	32	1	1
ES	51	48	36	36	13	16
FR	43	42	46	48	10	9
IE	83	84	15	14	3	2
IT	60	56	32	29	8	15
LU	67	67	27	27	6	6
NL	57	61	40	36	3	4
AT	45	49	35	32	20	19
PT	64	63	31	31	5	6
FI	46	51	32	27	22	22
SE	43	43	27	27	30	29
UK	79	79	17	17	4	4

NB: 2001-tallene for Portugal dækker år 2000. Statsskat indbefatter EU-skat.

Kilde: Eurostat, Government sector accounts (den offentlige sektors regnskaber)

A2.8 Fordeling af indadgående direkte udenlandske investeringer (DUI), pr. region i udvalgte EU-lande

		% antud riiki tehtud koguinvesteeringutest			
Tyskland	1998-2000	Spanien	1999-2001	Italien	2000
Nordrhein-Westfalen	37,5	Madrid	69,5	Lombardia	43,5
Hessen	21,6	Cataluña	13,6	Piemonte	14,9
Baden-Württemberg	11,7	País Vasco	5,5	Lazio	8,4
Bayern	9,0	Andre regioner	3,0	Emilia-Romagna	7,8
Hamburg	7,7	Com. Valenciana	2,7	Veneto	4,7
Niedersachsen	3,3	Canarias	2,7	Toscana	4,3
Berlin	2,8	Andalucía	1,2	Friuli-Venezia-Giulia	4,0
Rheinland-Pfalz	1,9	Galicia	0,5	Abruzzo	3,3
Schleswig-Holstein	1,6	Baleares	0,4	Liguria	1,9
Sachsen-Anhalt	1,0	Aragón	0,3	Trentino Alto Adige	1,5
Bremen	0,5	Navarra	0,3	Umbria	1,2
Brandenburg	0,3	Asturias	0,1	Campania	1,2
Sachsen	0,3	Castilla-La Mancha	0,1	Puglia	0,8
Saarland	0,3	Castilla y León	0,1	Sicilia	0,8
Tüüringen	0,3	Murcia	0,1	Marche	0,7
Mecklenburg-Vorpommern	0,2	Extremadura	0,0	Sardegna	0,4
		Rioja	0,0	Valle d'Aosta	0,4
		Cantabria	0,0	Basilicata	0,2
		Ceuta y Melilla	0,0	Molise	0,0
				Calabria	0,0

NB: Tallene for Italien angiver antal ansatte i udenlandskejede datterselskaber i fremstillingssektoren. Det bør understreges, at beskæftigelsen tilskrives de regioner, i hvilke selskabernes hovedkontorer - og ikke afdelinger - er beliggende. Tallene giver derfor kun et fingerpeg om den faktiske regionale fordeling.

Tallene angiver gennemsnittet 1998-2000 for Tyskland og gennemsnittet 1999-2001 for Spanien

Kilde: DE – Bankgesellschaft Berlin på basis af Deutsche Bundesbank; ES – Registeret over udlandsinvesteringer; IT – CNEL, FDI-databasen (R&P - Politecnico di Milano)

A2.9 Indadgående direkte udenlandske investeringer (DUI) i EU15 og tiltrædelseslandene, gennemsnit 1999-2001

	% af BNP		% af BNP
EU15	6,9	BG	5,4
BE/LU	8,5	CY	5,8
DK	14,6	CZ*	9,2
DE	4,9	EE	7,8
EL	0,9	HU	4,2
ES	1,5	LT	3,9
FR	3,5	LV	4,4
IE	20,7	MT	15,8
IT	1,1	PL*	4,4
NL	13,2	RO	3,8
AT	3,1	SI	1,7
PT	4,3	SK	8,8
FI	4,6		
SE	13,0		
UK	5,9		

BE/LU: tal for 1998; DK: tal for 1999-2000;

ES: tal for 1998-1999; RO: tal for 1997-1999;

HU, SK: tal for 2000-2001

* CZ og PL tegner sig for henholdsvis 23% og 35% af alle direkte udenlandske investeringer i tiltrædelseslandene.

Kilde: Eurostat, Statistik vedr. betalingsbalance; UNCTAD for Grækenland

A2.10 Fordeling af indadgående direkte udenlandske investeringer (DUI) pr. NUTS 2-region i udvalgte medlemsstater

% af landets samlede investeringer a

Tjekkiet	2001	Ungarn	2001	Polen	1998	Slovakiet	2001
Praha	49,3	Közép-Magyarország	67,7	Mazowieckie	24,3	Bratislavský	63,2
Strední Čechy	10,7	Közép-Dunántúl	9,4	Śląskie	13,5	Východné Slovensko	18,8
Jihozápad	7,6	Nyugat-Dunántúl	7,5	Wielkopolskie	11,6	Západné Slovensko	10,3
Severozápad	8,2	Észak-Magyarország	6,2	Dolnośląskie	8,4	Stredné Slovensko	7,7
Severovýchod	6,6	Dél-Alföld	4,0	Pomorskie	7,3		
Jihovýchod	8,4	Észak-Alföld	3,5	Łódzkie	5,9		
Strední Morava	5,2	Dél-Dunántúl	1,8	Małopolskie	5,6		
Moravskoslezsko	4,0			Kujawsko-Pomorskie	4,1		
				Zachodniopomorskie	3,9		
				Lubelskie	2,8		
				Podkarpackie	2,5		
				Świętokrzyskie	2,3		
				Warmińsko-Mazurskie	2,3		
				Lubuskie	2,2		
				Opolskie	1,8		
				Podlaskie	1,6		

Kilde: Nationale statistikker

Del 3 - Fællesskabspolitikernes indflydelse: konkurrenceevne, beskæftigelse og samhørighed

Indholdsfortegnelse

Indledning	114
Fællesskabspolitikernes bidrag til samhørighed i lyset af Lissabon- og Göteborgstrategierne	114
Reform af fælles politikker: CAP og fiskeripolitik	125
Komplementaritet mellem statsstøtte og samhørigheds-politik	128
Retslige og interne anliggender: Forbedring af udviklingsvilkårene	131
Opfattelsen af fællesskabs-politikkerne på regionalt plan	132

Indledning

Den Anden Samhørighedsrapport indeholdt en analyse af fællesskabspolitikernes bidrag til samhørighed. Det er ikke meningen her at gentage denne analyse men at gennemgå de vigtigste ændringer, der har fundet sted inden for disse politikker siden 2001 set i lyset af EU's målsætninger, herunder navnlig dem der blev vedtaget i Lissabon og Göteborg. To politikområder, der ikke blev behandlet i den foregående rapport, er ligeledes omfattet, navnlig handelspolitik samt retlige og indre anliggender. I et særskilt afsnit undersøges politikken vedrørende statsstøtte, der er stærkt tilknyttet samhørighedspolitikken. Det sidste afsnit indeholder en gennemgang af resultaterne af en undersøgelse, der blev foretaget i 28 regioner i EU, vedrørende opfattelsen af forskellige fællesskabspolitikkers indvirkning.

Fællesskabspolitikernes bidrag til samhørighed i lyset af Lissabon- og Göteborgstrategierne

Udvikling af en videnbaseret økonomi

Viden står i centrum for Lissabon-strategien. Udvikling, formidling og brug af viden er afgørende for, hvordan virksomheder fungerer og vokser. Lettere adgang til finansiering og markeder, fremme af erhvervsstøttefaciliteter, styrkelse af forbindelserne mellem virksomheder og det videnskabelige miljø, kvalificering af personale via almen og faglig uddannelse, indførelse af nye teknologier og øget investering i forskning/udvikling er alle nøgleelementer i forbedring af erhvervsklimaet og stimulering af innovation.

Fællesskabets politik inden for virksomhed, industri og innovation har til formål at styrke de europæiske industri- og servicesektorers konkurrenceevne ved at fremme iværksætterånd, skabe et miljø, der bidrager til innovation og økonomisk udvikling, og at sikre adgang til afsætningsmarkeder¹.

Erhvervspolitikken fremmer partnerskaber mellem den offentlige og den private sektor såvel som samarbejde mellem virksomheder² (f.eks. via de såkaldte 'Innovation Relay Centres' og netværket 'Innovating Regions in Europe') for derved at stimulere udveksling af viden og erfaring. På samme måde er de informations- og rådgivningscentre, der med støtte fra blandt andet Strukturfondene er blevet oprettet rundt om i EU i det sidste årti, såvel som andre erhvervsstøttefaciliteter af afgørende betydning for oprettelsen af forbindelser mellem virksomheder i forskellige regioner, ligesom de bidrager til løsning af praktiske problemer.

Erhvervspolitik har desuden til formål at fremme iværksætterånd og gøre det lettere at starte og lede en virksomhed, hvilket kan være af særdeles stor betydning for dårligt stillede grupper og for tilbagestående regioner³. Med dette mål for øje vil en ny EU-definition af begreberne "mikro-, små og mellemstore" virksomheder blive gjort gældende fra begyndelsen af 2005⁴. Definitionen, der udvides til at dække større virksomheder end i dag, vil effektivt mindske de administrative byrder, der nu hviler på virksomhederne og samtidig gøre disse berettigede til finansiel støtte.

Som nævnt i Del 1 bunder skævhederne i innovation mellem regionerne ikke blot i udgiftsforskelle på FTU-siden (forskning og teknologisk udvikling) men i lige så høj grad i svage forbindelser mellem virksomheder, forskningscentre osv., der tilsammen udgør det regionale innovationssystem. Innovationspolitikkerne bevæger sig derfor mere og mere væk fra ordninger med sigte på at udvide F&U og teknologisk kapacitet, og retter sig i stedet i stigende grad direkte mod strategier, der har til formål at forbedre det miljø, som firmaerne opererer i⁵. Tre områder fortjener særlig opmærksomhed:

- På baggrund af erfaringer fra pionerarbejde finansieret af Strukturfondene (Regionale Innovationsstrategier, RIS) opfordres regionerne til at udvikle innovationspolitikker baseret på efterspørgsel og folkelig deltagelse (se nedenfor). Dette er af særlig betydning i tiltrædelseslandene, hvor der er mangel på sammenhængende politikker på regionalt plan: RIS-NAC

(Regionale Innovationsstrategier — Nyligt Associerede Lande) blev oprettet med et budget på EUR 5,25 mio. under det femte rammeprogram: 16 regioner i 9 lande påbegyndte projekter i begyndelsen af 2002.

- For at sikre, at den tilgængelige viden anvendes og formidles optimalt, må erhvervsservicefaciliteternes tilgængelighed og kvalitet forbedres. Især nettet af rådgivningsinstanser, de såkaldte "Innovation Relay Centres", fokuserer specielt på de mindre udviklede regioners behov og hjælper lokale virksomheder med at opnå adgang til teknologi og med at indkredse hvilke teknologier, der egner sig til at blive overført til andre regioner eller sektorer.
- Manglende adgang til finansiering udgør ofte en betydelig begrænsning for virksomhedernes vækst og udvikling, og en vigtig del af erhvervspolitikken går derfor ud på at støtte udviklingen af alternativer til banklån, som f.eks. venturekapitalfonde, i regioner, hvor finansieringsmulighederne er begrænsede. SMV-garantifaciliteten, ETF-iværksætterfaciliteten og Seedkapitalaktionen er blandt de midler, der er blevet skabt via Den Europæiske Investeringsfond (EIF) med henblik på at øge finansieringen til små og mellemstore virksomheder (SMV). Med samme mål for øje arbejder EIF også på at knytte kontakt til mindst et pengeinstitut i hvert tiltrædelsesland.

Fællesskabets vigtigste politiske værktøj i relation til informationssamfundet er initiativet *eEurope*, der blev lanceret i juni 2000 med en anden fase — *eEurope-handlingsplanen 2005* — påbegyndt to år senere. Hovedformålet at sikre adgang til 'moderne offentlige onlinetjenester (e-forvaltning, e-læringstjenester og e-sundhedsydelse), et dynamisk miljø for e-virksomhed og — som en forudsætning for disse — omfattende bredbåndsadgang til konkurrencedygtige priser og en sikker informationsstruktur⁶.

Handlingsplanen udstikker en strategi for at give såvel virksomheder som privatpersoner overalt i EU adgang til bredbåndsstrukturer til overkommelige priser. I handlingsplanen henledes opmærk-

somheden desuden på behovet for at udvikle passende indhold og tjenester med særlig vægt på områder, hvor forvaltningen kan gøre en forskel ved — inden via EU-samarbejde og muligvis Strukturfonde — at støtte indførelse af bredbånd i mindre velstående regioner. Resultaterne kan sammenfattes således:

- Initiativet har stimuleret konkurrencen mellem alternative platforme og operatører og skabt øget fokusering på medlemsstaternes og Fællesskabets indsats for at afhjælpe de værste skævheder i EU. På trods af, at antallet af bredbåndsforbindelser i EU fordobledes mellem juli 2002 og juli 2003, er tilgængeligheden dog stadig ekstremt ulige fordelt, geografisk set.
- Det samlede antal onlinetransaktioner er fortsat beskedent, og der er stadig forskelle mellem medlemsstater, navnlig på grund af skævheder i priserne på internetadgang.
- Adgangen til onlinetjenester inden for de 20 basale offentlige tjenesteområder, der blev indkredset i *eEurope*, er fortsat i ekspansion. Andelen af tjenester med online-adgang steg fra 45% i oktober 2001 til 60% i oktober 2002, og selv om der stadig er forskelle mellem medlemsstater, haler de, der er bagud, nu hurtigt ind på de øvrige medlemsstater.
- De offentlige myndigheders onlinetjenester er i rivende udvikling i alle tiltrædelseslandene. Nogle af landene er på visse områder endda længere fremme end EU's medlemsstater.
- Andelen af skoler i EU med netadgang steg fra 89% i marts 2001 til 93% i marts 2002 uden nogen mærkbare forskelle mellem medlemsstaterne med undtagelse af Grækenland, hvor kun 59% af skolerne var online. Antallet af computere med netadgang steg i samme periode fra 4 pr. 100 elever til næsten 6 pr. 100 elever.

På Det Europæiske Råd i Barcelona i 2002 blev der fastsat et mål for øget investering i forskning og teknologisk udvikling (FTU) i EU før 2010 på 3% af BNP (heraf to tredjedele i den private sektor), dvs. en stigning fra lidt under 2% i 2000. Det sjette ram-

meprogram for FTU, der har et samlet budget på EUR 17,5 mia., blev lanceret i håb om at nå dette mål⁷ i kombination med initiativet om det europæiske forskningsområde (ERA)⁸, der blev iværksat for at begrænse opsplitningen af forskningsaktiviteter i EU, øge investeringerne i forskning og forbedre vilkårene for opnåelse af de potentielle fordele via forskning.

Deltagelsen fra samhørighedslandene og de tilbagestående regioner i det femte rammeprogram (1998–2002) så således ud:

- Organisationer i samhørighedslande udgjorde 17,8% af deltagerne i de af Fællesskabets FTU-kontrakter, der blev underskrevet mellem januar 2002 og marts 2003, hvilket var en lille smule højere end deres andel af EU's befolkning (17,1%) og en stigning fra 16% i 2001. Med hensyn til finansiering modtog de dog mindre end deres befolkningsandel (14,6%), men tallet var dog højere end i 2001 (12,2%). Desuden omfattede lidt mere end 31% af de samarbejdsforbindelser, der i 2002 blev knyttet mellem organisationer i EU, deltagere fra samhørighedslandene.
- Skævheder på tværs af regioner er mere markante, hvilket afspejler, at forskningen er koncentreret i forholdsvis få områder. Omkring 14% af de organisationer, der deltog i det femte rammeprogram, befandt sig ligesom i det fjerde rammeprogram (1994–1998) i Mål 1-regioner. Af de 64 Mål 1-regioner var blot 8 (Irland, Berlin, Lisboa e Vale do Tejo, Attiki, Kriti, Comunidad Valenciana, Andalucía og South Yorkshire) ansvarlige for mere end halvdelen af projekterne. De første tre af disse er ikke længere fuldgældige Mål 1-regioner.
- Med hensyn til deltagelsen af små og mellemstore virksomheder (SMV'er) underskrev mere end 4.600 af disse en kontrakt i 2001. Omkring 77% af projekterne kom fra virksomheder med mindre end 50 ansatte, og 42% fra virksomheder med mindre end 10 ansatte. Et vist antal af disse havde hovedsæde i tiltrædelses- og associerede lande. På trods af, at kun en meget lille andel af det samlede antal kontrakter i Un-

ionen blev tilkendt SMV'er, udgjorde de mere end 23% af deltagerne i de fire tematiske programmer og modtog over 15% af den samlede finansiering.

Adskillige initiativer er blevet iværksat for at styrke regionernes rolle i oprettelsen af ERA:

- Innovationsaktiviteter under det femte rammeprogram (med et budget på EUR 119 mio.), støttede oprettelsen af samarbejdsforbindelser mellem virksomheder og andre organisationer på regionalt plan i kombination med innovative aktioner finansieret af Strukturfondene.
- Programmet finansierede ligeledes initiativet "Innovating Regions of Europe" (IRE) nettet⁹ for at lette udvekslingen af erfaringer og god praksis mellem regioner, herunder mellem højt udviklede og tilbagestående regioner i såvel tiltrædelseslandene som de nuværende 15 EU-lande.
- I den forbindelse blev der i 2003 iværksat et nyt pilot-initiativ¹⁰ med et budget på EUR 2,5 mio., der havde til formål at udvikle eksperimentale aktiviteter, som involverede net af europæiske regioner (med aktiv deltagelse af universiteter, forskningscentre og virksomhedskredse) med henblik på at skabe såkaldte 'vidensregioner', der kunne tjene som modeller for gennemførelsen af Lissabon-strategien på regionsplan.
- Adskillige projekter, der havde til formål at udvikle regionalt 'fremsyn', blev tildelt støtte inden for rammerne af STRATA-aktionerne, der blev iværksat under programmet for forbedring af det menneskelige potentiale (IHP) med et samlet budget på EUR 25 mio. til fremme af langsigtet strategisk tænkning og udjævning af kløften mellem regionalpolitik og FTDI-politik. Der blev rettet særlig opmærksomhed mod tiltrædelseslandene.

På længere sigt har det sjette rammeprogram (2002–2006) via to nye initiativer — ekspertisenetene og integrerede projekter — potentiale til at forbedre forbindelserne mellem de mere centrale og perifere videnskabscentre, berige EU's overordnede

innovationskapacitet og bekæmpe hjerneflugt fra forfordelte til mere velstående regioner.

Finansieringen til udvikling af menneskelige ressourcer inden for rammerne af det sjette ramme-program er blevet fordoblet rent pengemæssigt, hvilket kan have en afgørende virkning på mindre velstående regioner takket være programmer for overførelse af teknologi. Desuden er det blevet vedtaget at bruge mindst 15% af budgettet for de tematiske prioriteter på SMV'er.

Endvidere er der blevet skabt et nyt samarbejde mellem samhørighedspolitik og F&U-politik, idet det nu er muligt for de succesrige ansøgere til det sjette ramme-program, der er baseret i Mål 1-regioner, at forlange yderligere finansiering fra Strukturfondene via de pågældende regionale myndigheder.

Almen og faglig uddannelse af central betydning

Befolkningens færdigheder og kvalifikationer er EU's vigtigste ressource og en betingelse for, at Unionen kan udvikle sig til den mest dynamiske og konkurrencedygtige videnbaserede økonomi i verden. Uddannelsesprogrammet "Education and Training 2010", der blev iværksat som et af midlerne til at nå målet, udstak 13 målsætninger¹¹ med sigte på at gøre uddannelse i Europa til "*en verdensreferencen for kvalitet før 2010*"¹². I en nylig meddelelse¹³ fra Kommissionen opfordres medlemsstaterne til at styrke deres indsats på alle niveauer, især hvad angår investering i uddannelse, med henblik på at sikre opfyldelsen af Lissabon-strategien. På Det Europæiske Råd i Bruxelles¹⁴ i slutningen af 2003 blev medlemsstaterne enige om at 'styrke struktureret samarbejde med henblik på at støtte udviklingen af den menneskelige kapital'.

På trods af, at mange medlemsstater har gjort en betydelig indsats for at reformere og tilpasse deres systemer for livslang uddannelse til den videnbaserede økonomi, er de gennemførte ændringer stadig ikke tilstrækkelige til at møde udfordringen. Meget tyder på, at hvis en region skal skabe og vedligeholde et minimumsniveau af vidensintensiv beskæftigelse, må den først opbygge en kritisk masse af

arbejdstagere med en lang række færdigheder. Fællesskabet har i mange år oprettet net mellem universiteter, uddannelsesinstitutioner og virksomheder inden for og på tværs af regioner. Endvidere har det på det seneste arbejdet på at oprette net af 'uddannelsesregioner'.

På samme tid baner den tiltagende decentralisering af ansvaret for uddannelse til regionalplan overalt i Unionen vej for en bedre planlægning af uddannelsesstilbud på linje med såvel folks behov som regionale udviklingsplaner.

Flere og bedre jobs i et samfund med plads til alle

Den Europæiske Beskæftigelsesstrategi (EBS) blev iværksat i slutningen af 1997 med det hovedformål at bekæmpe arbejdsløshed via præventive metoder og aktive beskæftigelsesforanstaltninger. Siden 2000 har strategien været rettet mod opfyldelse af de mål, der blev vedtaget i Lissabon vedrørende fuld beskæftigelse, bedre jobs og forbedret social og økonomisk samhørighed.

Strategien blev evalueret i 2002 og strømlinet og revideret på Det Europæiske Råd i Bruxelles i foråret 2003 for bedre at kunne understøtte Lissabon-målene i en udvidet Union. Evalueringen pegede på, at der havde været klare strukturelle forbedringer på EU's arbejdsmarked. I 2002 udgjorde den gennemsnitlige arbejdsløshed i EU 7,7% af den samlede arbejdsstyrke sammenlignet med 10,0% fem år tidligere. Af lige så stor betydning viste evalueringen, at andelen af personer i arbejdsdygtig alder i beskæftigelse samtidig var steget fra 60,7% til 64,3%. Der er markante forskelle mellem medlemsstaterne og det er svært at etablere årsags-sammenhænge mellem beskæftigelsesresultater og specifikke politikker. Man kan dog alligevel konstatere en vis konvergens mellem de nationale beskæftigelsespolitikker og de målsætninger og retningslinjer, der er indeholdt i EBS.

I de fleste områder i EU gøres der fortsat en indsats for at sikre en ny start for alle arbejdsløse i form af uddannelse, omskoling, praktikophold, beskæftigelse og andre beskæftigelsesinitiativer, før de når

Handelspolitikker og deres indvirkning på beskæftigelse og samhørighed

Handelsåbninger er normalt fordelagtige for økonomien, idet de leder til en ændring i fordelingen af produktionsfaktorerne i retning af mere produktive anvendelser, øget effektivitet og størøkonomi, større konkurrence, en stigning i overførsler af viden og teknologi samt gevinster for forbrugerne i form af større produktudvalg og lavere priser.

Men handelsåbninger kan også afføde omkostninger, der kunne kaldes bagsiden af medaljen. Uanset gevinsterne på langt sigt kan ændringer i fordelingen af produktionsfaktorerne medføre tilpasningsomkostninger på kort sigt for de virksomheder og arbejdsgivere, der er påvirket af stigende import.

Flere af kendetegnene ved disse omkostninger gør, at de ikke blot kan ignoreres:

- Omkostningerne er normalt koncentreret i visse sektorer og regioner, hvilket gør, at de for visse befolkningsgrupper kan være en betydelig byrde og derfor have en mere ødelæggende virkning, end hvis de var mere ligeligt fordelt på den samlede økonomi.
- Vinderne af handelsåbningerne betaler normalt ingen kompensation til taberne, til dels fordi det er svært at vurdere, hvor store omkostninger, handelsåbningerne medfører. Derfor vil nogle befolkningsgrupper (og regioner) blive dårligere stillet i det mindste på kort sigt, hvilket er et af argumenterne for at støtte de berørte parter.
- Forskellen mellem fordele og omkostninger har tendens til at vokse med tiden: omkostningerne er generelt højere i de første år (konkurrence fra udlandet har normalt en hurtig virkning på de ikke-konkurrencedygtige sektorer), mens det tager et stykke tid, før de fleste af gevinsterne (opnået via øget effektivitet grundet en bedre fordeling af produktionsfaktorerne) kan mærkes. De fleste empiriske studier viser derfor, at omkostningerne i årene umiddelbart efter en handelsåbning kan udgøre 10-15% af gevinsterne, hvilket er to til tre gange højere end i det lange løb.
- Omkostningerne og fordelene varierer ligeledes fra sted til sted: virkningen på regioner afhænger af de i regionerne beliggende aktivitetssektors internationale konkurrenceevne, i hvor høj grad aktiviteterne er geografisk koncentreret (især hvad angår handelsvarer), og i hvilken udstrækning regionerne er specialiseret i produktionen af visse vare- og servicetyper. Handelsåbninger vil medføre ulemper for visse regioner, mens andre vil få fordele af dem.

Der er generelt også en markant asymmetri i opfattelsen af fordele og ulemper, hvilket uvilkårligt har politiske konsekvenser. Mens omkostningerne er meget synlige og alarmerende, ikke blot på grund af deres koncentration men også på grund af deres håndgribelige karakter (lukning af fabrikker, fyringer osv.), har fordelene tendens til at være mindre synlige, til dels fordi de er uhåndgribelige – eller i det mindste vanskeligere at måle (flere valgmuligheder for forbrugerne, f.eks.) – mindre åbenlyse og mere diffuse.

På trods af de typisk lave tilpasningsomkostninger er de ledsageforanstaltninger, der iværksættes, når handlen åbnes, derfor af afgørende betydning fra såvel et økonomisk som et politisk synspunkt. Dette gælder ikke mindst, fordi godt målrettede ledsagepolitikker kan begrænse tilpasningsomkostningerne ved mest muligt at foregribe dem og lette den tilpasningsproces, der skal finde sted. En tidlig afgrænsning af de sårbare sektorer og arbejdstagere, der vil blive berørt af handelsåbningen, skulle derfor gøre det muligt at begrænse omkostningerne. På samme tid kan man gennem assistance til de berørte parter med at foretage de nødvendige tilpasninger, når problemet opstår, fremskynde ændringen og minimere omfanget af tilpasningsomkostningerne.

Det er i EU's interesse at hjælpe med at lette enhver nødvendig tilpasningsproces og bidrage til at dække omkostningerne af de politikker, den har iværksat. Det gjorde EU i mange år inden for rammerne af Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab. Udviklingen af samme slags politikker med henblik på at lette ændringer vil være så meget des vigtigere i de kommende år, hvor mange handelsaftaler enten udløber eller har brug for at blive fornyet (Multifiberaftalen, EU-Chile aftalen), og der bliver behov for at forhandle nye aftaler (DDA, EU-Mercosur). De overordnede konsekvenser af dette vil næsten helt sikkert være en betydelig stigning i importen af følsomme varer.

seks måneders arbejdsløshed, når det drejer sig om unge, og et års arbejdsløshed, når det drejer sig om personer over 24 år.

For at kunne tilbyde skræddersyede tjenester og støtte aktivering og prævention er det nødvendigt med effektive offentlige beskæftigelsestjenester med tilstrækkelig kapacitet. Derfor har medlemsstaterne forpligtet sig til at modernisere deres offentlige arbejdsformidling og i en vis udstrækning samarbejde med den private sektor. I de fleste nye medlemsstater undergår de offentlige beskæftigelsestjenester, der blev oprettet i begyndelsen af 1990'erne, også løbende reform og modernisering.

Via EBS koordineres medlemsstaternes beskæftigelsespolitikker på baggrund af fælles målsætninger og prioriteter. I strategien opfordres der til deltagelse af alle relevante parter i den offentlige og private sektor, herunder arbejdsmarkedets parter, i henhold til den konstitutionelle indretning i det pågældende land. I EBS-retningslinjerne præciseres det, at strategien bør gennemføres effektivt på såvel regionalt og lokalt som nationalt plan, og Kommissionen har opfordret til større deltagelse af de relevante parter.

I 2002 og 2003 blev beskæftigelsessituationen i hvert af tiltrædelseslandene undersøgt nærmere med henblik på dels at fastlægge passende beskæftigelsespolitikker som forberedelse til implementering af EBS' ved tiltrædelsen og dels at afstikke udgiftsplaner inden for rammerne af EBS i perioden 2004-2006.

Undersøgelsen af EBS i 2003 resulterede i en forkling af retningslinjerne, der nu indeholder tre overordnede målsætninger:

- opfyldelse af Lissabon-målene vedrørende beskæftigelsesgraden
- fremme af kvalitet og produktivitet på arbejdspladsen i form af bedre og flere jobs
- skabelse af et arbejdsmarked med plads til alle, med reduceret arbejdsløshed er færre sociale og regionale skævheder i adgangen til arbejdsmarkedet.

Desuden er der 10 specifikke retningslinjer for strukturreformer. En vellykket gennemførelse af EBS er betinget af en øget tilpasningsevne fra både arbejdstager- og arbejdsgiverside, større beskæftigelse, flere og bedre målrettede investeringer i menneskelig kapital samt bedre forvaltning.

Den nye EBS er tæt forbundet med politikker for økonomisk og social samhørighed, idet de tre overordnede målsætninger og de specifikke retningslinjer har som fælles mål at begrænse sociale uligheder og regionale skævheder i beskæftigelsen.

Social integration og kønsligestilling

Med Amsterdamtraktaten blev EU's mandat udvidet til at bekæmpe social udstødelse. På Topmødet i Lissabon blev der derfor fastsat et mål om at tage et afgørende skridt i retning af at få udryddet fattigdom og social udstødelse i EU inden 2010. Dette mål blev yderligere uddybet på Topmødet i Nice, og siden da er en fælles strategi for social integration blevet gennemført via åben koordination, en metode der også var blevet anvendt ved vedtagelsen af beskæftigelsespolitikken, bortset fra at medlemsstaternes deltagelse var valgfri og ikke obligatorisk. I praksis er alle medlemsstater blevet involveret i processen, og de første nationale handlingsplaner til bekæmpelse af social udstødelse blev forelagt i juni 2001, hvormed politikkerne på dette område blev mere synlige.

Planerne gjorde det muligt at indkredse 8 store udfordringer for den fremtidige politik, nemlig at udvikle et arbejdsmarked der fremmer integration og at give alle mulighed for og ret til beskæftigelse, at sørge for at alle har en tilstrækkelig indtægt til at sikre menneskeværdige levevilkår, at udligne uddannelsesmæssige uligheder, at forsvare familien og beskytte børns rettigheder, at sikre anstændige boligforhold for alle, at garantere adgang til offentlig service af kvalitet, at forbedre formidlingen af tjenesteydelser og at genoplive områder præget af mangel i flere henseender.

En anden generation af nationale handlingsplaner blev udarbejdet i slutningen af juli 2003 med henblik på at give ny impuls til processen. På baggrund af

forslag fra medlemsstaterne vil der blive foretaget 8 årlige evalueringer af visse tematiske politikker, der vil involvere mellem 3 og 6 medlemsstater, uafhængige eksperter, repræsentanter for arbejdsmarkedets parter, regionale og lokale myndigheder samt folk, der har personlige erfaringer med fattigdom eller social udstødelse.

Sideløbende hermed vil der blive samarbejdet med tiltrædelseslandene om forberedelsen af deres deltagelse i strategien, når de tiltræder Unionen. Sammen med Kommissionen har de produceret en række memoranda om social integration, hvori de har indkredset de vigtigste problemer og udfordringer samt fastlagt prioriterede politikforanstaltninger.

Listen over de indikatorer, der blev vedtaget ved udgangen af 2001, skulle gøre det muligt at evaluere situationen i hvert land bedre. Den indeholder 7 strukturelle indikatorer, som danner basis for Kommissionens årlige synteserapport om den økonomiske og sociale situation i EU. Listen bør i forbindelse med den næste generation af planer udvides med både regionale og ikke-finansielle indikatorer.

Andre aktiviteter iværksat som en del af fællesskabsprogrammet for social integration og med et budget på EUR 75 mio. for perioden 2002-2006 omfatter udveksling af erfaringer mellem lande (64 projekter fik tildelt støtte i den første fase og næsten 30 i anden fase) samt undersøgelser om specifikke emner, som alle skulle styrke samarbejde, øge den fælles forståelse og stimulere nye fremgangsmåder.

En ny strategi, der sigter på at løse problemet med social udstødelse er derfor undervejs. Den vil i stigende grad involvere alle medlemsstater, selv om deltagelsen er frivillig. Strategien vil tilføje en ny dimension til konvergensbegrebet og forstærke den europæiske sociale model samt bidrage til at opnå en bedre balance mellem EU's sociale og økonomiske politikker.

Ligestilling mellem de to køn er et grundlæggende princip i EU. Siden 1996 har man forsøgt at mainstreame dette princip, således at der i planlægningen og gennemførelsen af alle EU-politikker er blevet taget højde for, hvordan de vil indvirke på kønsligestillingen.

Miljøbeskyttelse for en bæredygtig vækst

Det vigtigste nye initiativ, der er blevet taget på miljøområdet i de seneste to år, var Europa-Parlamentets og Rådets¹⁵ vedtagelse af det sjette miljøhandlingsprogram: Vores Fremtid — Vores Valg (6. EHP). Med dette program placeres miljøet i et bredt perspektiv i lyset af både økonomiske og sociale vilkår, og der lægges vægt på Lissabon- og Göteborg-målene. Programmet indeholder fire brede kapitler: effektiv gennemførelse og håndhævelse af miljølovgivningen (*acquis*'et), integration af miljøhensyn i andre politikker, herunder i infrastrukturer, anvendelse af en kombination af midler med henblik på en reel og effektiv opfyldelse af målsætningerne samt bred deltagelse af alle berørte parter i udviklingen og gennemførelsen af politikker.

I programmet afgrænses der fire store handlingsområder, nemlig klimaændringer; natur og biodiversitet; miljø og sundhed samt naturressourcer og — affald. Desuden lanceres der et nyt koncept — de såkaldte 'tematiske strategier' — med hvilket man håber at kunne takle visse komplekse miljøproblemer¹⁶ og fastlægge prioriteterne for fællesskabsindgreb, herunder foranstaltninger finansieret inden for rammerne af samhørighedspolitikken. I programmet foreslås det endvidere, at subsidier, der har negative virkninger på miljøet, og som er uforligelige med en bæredygtig udvikling, gradvist fjernes.

Da mindre velstående lande generelt i begyndelsen har færre miljøstrukturer, har de udgifter, der er nødvendige for at opfylde direktiverne, derfor tendens til både at være større og udgøre en større andel af BNP (idet dette er forholdsvis lavt). Strukturfondene spiller derfor klart en potentiel rolle i at hjælpe disse lande til at efterleve EU's miljøpolitik.

På trods af de dermed forbundne høje, direkte omkostninger er politikken udformet til at nedbringe såvel de finansielle som de sociale omkostninger på langt sigt ved at formindske sundhedsrisiciene og behovet for miljøopretningsarbejde. Eksempelvis har Verdens Sundhedsorganisation (WHO) for nylig vurderet, at 100.000 for tidlige dødsfald i Europa kan tilskrives emission af partikler¹⁷. Det forventes, at emissioner af luftbårne partikler i tiltrædelseslandene vil falde med mellem 1,8 og 3,3 mio. tons før

2010 som følge af gennemførelse af EU's direktiver og således nedbringe antallet af for tidlige dødsfald med cirka 15.000.

Overholdelse af EU-lovgivningen betyder også renere drikkevand i tiltrædelseslandene, hvilket især Bulgarien og Estland (samt Tyrkiet) vil drage fordel af, da 20–30% af husholdningerne i disse lande ikke er forbundet med hovedvandedninger. Desuden vurderes gennemførelsen af direktivet om rensning af byspildevand at nedbringe næringsstofforureningen med mellem 33% (i Tjekkiet) og 67% (i Polen).

På trods af en forventet vækst på 2% i affaldsproduktionen vurderes det, at direktivet om affaldsdeponering vil medføre en nedgang i mængden af affald afskaffet på denne måde, nemlig fra omkring 59 mio. tons i 1998 til mellem 20 og 35 mio. tons i 2020, mens det forventes, at direktivet om emballageaffald i samme periode vil medføre en stigning i mængden af genbrugsaffald på 3,7 mio. tons.

Investering i miljøbeskyttelse kan også skabe beskæftigelse. Sammenlagt tegner øko-industrierne sig direkte for omkring 1% af den samlede beskæftigelse i EU15, mens der inden for affaldsforvaltning (indsamling og genbrug) sker en stigning i antallet af jobs, som på nuværende tidspunkt ligger på mellem 200.000 og 400.000. De samme tendenser kan iagttages i tiltrædelseslandene.

Størstedelen af de investeringer, der er forbundet med direktiverne, er allerede blevet gennemført i EU15 (cirka 63% før 2001), men andelen varierer mellem de forskellige miljøområder. Med hensyn til affaldsdeponering er alle investeringerne så godt som gennemført, mens kun 72% af investeringerne inden for vandforsyning var blevet foretaget inden 2001. Det eneste område, hvor de fleste investeringer endnu ikke er blevet gennemført, er inden for kontrol af luftforurening, selv om omfanget af udgifter til rensning af spildevand sikkert vil være endnu større. Ikke desto mindre vil der sikkert kræves store investeringer inden for emissionskontrol af luftbårne partikler som følge af direktivet om integreret forureningsforebyggelse og -kontrol (IPPC) samt aftalerne vedrørende klimaændringer vedtaget under Kyoto-Protokollen.

I løbet af de sidste 15 år er samhørighedspolitikens miljøbestemmelser blevet styrket, og de nuværende regler for Strukturfondene gør miljøbeskyttelse til et horisontalt princip og overensstemmelse med miljø-*acquis*'et til en topprioritet¹⁸. Det er derfor vigtigt, at der bliver taget højde for målsætningerne i miljøhandlingsprogrammet og kravene i miljølovgivningen, når der foretages strukturelle indgreb i EU.

Det indre marked og almenyttige tjenester

Udviklingen af transeuropæiske net inden for transport, telekommunikation og energi har til formål såvel at bidrage til fuldførelsen af det indre marked som at fremme økonomisk og social samhørighed. EU-politikken på dette område har til hensigt at sikre, at nationale net kan forbindes og fungere med hinanden, og at der er adgang til disse inden for rammerne af åbne og konkurrencedygtige markeder. I politikken er der specielt taget hensyn til behovet for at forbinde øer, indlandsområder og perifer regioner med centrale områder af Unionen. Disse politikker har en direkte indvirkning på hele EU-økonomiens konkurrenceevne og indvirker på, hvor den økonomiske aktivitet finder sted. På grund af denne territoriale indvirkning er det vigtigt, at samhørighed er en af netværkspolitikernes hovedmålsætninger.

Dette er også vigtigt set i lyset af, at disse sektorer er blevet åbne for konkurrence. Mens denne åbning har resulteret i en nedbringelse af udgifterne og en stigning i de udbudte tjenesteydelsers effektivitet, er det åbenlyst, at frigørelse af markedskræfterne kan føre til, at visse sociale grupper eller dele af EU bliver forhindret i at opnå adgang til basale servicefaciliteter. Liberalisering bliver derfor i voksende grad ledsaget af krav om at fastsætte public service-forpligtelser med henblik på at bevare og styrke økonomisk og social samhørighed. Netværkspolitikker er derfor fremtrædende på områder, der vedrører tjenesteydelser af almen økonomisk interesse, hvis betydning blev understreget på De Europæiske Råd i Barcelona og Laeken.

3.1 Transeuropæisk Transportnet - projekter af europæisk interesse

— "Essen" jernbaneprojekt	— Indenlandske vandveje, projekt (2001)
— Jernbaneprojekt (2001)	— Indenlandske vandveje, projekt (2003)
— Jernbaneprojekt (2003)	— Havmotorvej (2003)
— "Essen" vejprojekt	Lufthavnsprojekter
— Vejprojekt (2001)	Havneprojekter
— Vejprojekt (2003)	

Kilde: DG TREN

0 250 500 km

© EuroGeographics- sammen slutningen for de administrative grænser

Almennyttige tjenester er et vigtigt element i den europæiske samfundsmodel i en verden i stadig forandring. Dette princip er forankret i EU-Traktatens artikel 16 og Charteret om Grundlæggende Rettigheds artikel 36 og placerer den enkelte borger i centrum for Unionens prioriteter. I en grønbog fra maj 2003 fremsatte Kommissionen derfor sine overvejelser om, hvordan disse tjenester kunne indføres effektivt ved i stor udstrækning at inddrage ikke-statslige organisationer og civilsamfundet i almindelighed.

I kraft af selve deres natur berøres de almentjenlige tjenester af de public service-forpligtelser, der indføres på samme tid som liberaliseringen af de pågældende sektorer. Formålet med disse forpligtelser er at sikre, at den udbudte service — alt afhængigt af hvilken service det drejer sig om — er tilgængelig for alle, at dens kontinuitet og kvalitet vil blive opretholdt, og at priserne er overkommelige, idet der fuldt ud tages hensyn til behovet for at beskytte forbrugernes interesser og sikre forsyningen. Fællesskabet yder finansiel støtte til medlemsstaterne for at sikre, at forpligtelserne bliver overholdt. Eksempelvis bliver Strukturfondene anvendt til at sikre, at alle inden for et givet geografisk område har adgang til mobiltelefon- og bredbåndsnet.

Transportpolitik

Politikken vedrørende det transeuropæiske transportnet (TEN-T) har siden Maastricht-traktaten været rettet mod integration af det europæiske 'rum' og lempelse af perifere områders isolation for således at bekæmpe en fragmenteret udvikling af de nationale net. Ved at bygge nye veje på tværs af grænserne og forbedre de eksisterende vejnet kan man sikre, at 'grænseeffekten', der hindrer vækst inden for handel, mindskes lidt efter lidt. På samme tid har TEN-T-retningslinjerne til formål at fremme et skift væk fra miljøvenlige transportformer.

Takket være TEN-T-politikken er tilgængeligheden blevet markant forbedret siden 1991 og det forventes, at den vil få endnu større virkninger i de kommende år, specielt i tiltrædelseslandene. Det er dog nødvendigt at ledsage denne investering med betydelige udgifter for at forbedre det sekundære net og

dettes forbindelser med TEN-T. Dette gælder især landdistrikterne i den østlige del af tiltrædelseslandene, hvor det visse steder kan tage op til tre timer at nå en motorvej.

Efter publiceringen i 2001 af hvidbogen om transportpolitik blev der i slutningen af 2001 foretaget visse revisioner af 1996 TEN-T-retningslinjerne, og der blev meldt om nye prioritetsprojekter. Listen over projekter af europæisk interesse blev i oktober 2003 udvidet til at dække tiltrædelseslandene (Kort 3.1).

Den betydelige finansiering, som udviklingen af disse net kræver, forventes vil beløbe sig til EUR 600 mia. indtil 2020. På baggrund heraf vedtog Kommissionen i april 2003 en meddelelse om mulige nye finansieringsmetoder til udvikling af TEN i Europa med henblik på at sikre en bedre koordinering af offentlig og privat finansiering. Sideløbende hermed vedtog Kommissionen i juli et forslag om at revidere Eurovignette-direktivet omkring fastsættelse af prisen på infrastrukturer og om at skabe en tættere sammenhæng mellem brugerafgifterne og de reelle omkostninger. Forslaget sætter dog grænser for, hvor høj en afgift der må opkræves, idet man tilstræber at undgå overdrevne afgifter, der vil begrænse de positive virkninger på tilgængeligheden og den økonomiske udvikling. I den forbindelse viser en virkningsanalyse af revideringen af TEN-T-retningslinjerne en betydelig stigning (20%) i tilgængeligheden for perifere regioner og tiltrædelseslandene samt en betydelig tilvækst (170%) i den internationale trafik for sidstnævnte lande¹⁹.

I praksis er det lettest at måle liberaliseringens virkninger på lufttransportområdet. Antallet af byer med internationale forbindelser er steget med 70% siden 1992, mens billetprisen på økonomiklasse i gennemsnit faldt med 15% mellem 1997 og 2000 (derimod steg billetprisen på business class)²⁰. Endvidere har man indført public service-forpligtelser for perifere områder samt områder med et lavt trafikvolumen med henblik på at bidrage til at støtte deres økonomiske udvikling. Disse forpligtelser kombineres ofte med tildeling af subsidier.

Energipolitik

EU's energipolitik har tre overordnede mål: at opnå større forsyningssikkerhed, at skabe et internt energimarked og at beskytte miljøet bedre. I grønbogen *"Mod en europæisk strategi for energiforsyningssikkerhed"* fra 2002 blev forvaltning af efterspørgslen udpeget som første prioritet for fremtiden, idet der især blev lagt vægt på forbedringer af energieffektiviteten og udviklingen af interne energikilder, herunder navnlig vedvarende energiresourcer.

Efter vedtagelsen af elektricitetsdirektivet i 1996 og gasdirektivet i 1998 blev energimarkederne liberaliseret, hvorved der blev indført større konkurrence. Dette affødte en omlægning af forsyningen, der især kom store energiforbrugere til gode, men risikerede at have ulemper for de mere perifere og tyndere befolkede regioner. Denne risiko er dog blevet mindsket via pålæggelse af public service-forpligtelser. Der er planer om at indføre yderligere regulerende foranstaltninger for at hjælpe disse regioner, herunder forpligtelse til at opretholde energiforsyningen, regulering af afgifter på baggrund af det endelige forbrug og krav om standarder for minimumskvalitet.

I overensstemmelse med Traktaten har politikken vedrørende trans-europæiske energinet (TEN-E) samme overordnede mål som politikken for transport og andre net, nemlig at sikre at nationale net rundt om i EU er forbundet med hinanden, at alle regioner har adgang til disse og at nettene styres på europæisk niveau i stedet for på nationalt plan²¹. I de første EU-retningslinjer vedrørende TEN-E blev der taget højde for såvel den regionale dimension som hensynene til økonomisk og social samhørighed²². Med støtte fra Strukturfondene er der gjort et betydeligt fremskridt i oprettelsen af disse net. Fem nye gasledninger trådte i kraft før udgangen af 2001 og adskillige større projekter vedrørende elektricitetsforsyning blev færdiggjort med betydelige investeringer i perifere regioner.

I de seneste TEN-E-retningslinjer, der blev vedtaget i juni 2003, blev der lagt vægt på udvikling af elektricitetsforsyningsnet og indførelse af naturgas i indlandsområder samt perifere og ultraperifere regioner.

I overensstemmelse med de forpligtelser, der blev vedtaget i henhold til Kyoto-konventionen, er fremme af en bæredygtig udvikling et af de vigtigste politiske prioriteter på energiområdet. Der er fastsat mål om at øge de vedvarende energiresourcers andel af det samlede energiforbrug til 12% før 2010 og disses andel af elektricitetsproduktionen til 22%. Desuden er der fastsat et mål for andelen af biobrændstoffer til transport, nemlig 5,75%. TEN-E må derfor ledsages af investeringsstøtte på lokalt plan til udvikling af alternative energikilder som vind, sol og geotermi²³.

Udvikling af nye energikilder, som f.eks. naturgas og elektricitet fra vedvarende kilder, ville gøre det muligt for perifere regioner både at diversificere deres energikilder — og derved begrænse deres sårbarhed over for forstyrrelser i forsyningen af eksterne energikilder — og forbedre livskvaliteten.

Telekommunikationspolitik

Tilgængeligheden af effektive telekommunikationsnet til en overkommelig pris er en vigtig faktor i forbedringen af såvel konkurrenceevnen som folks livskvalitet. Teknologiske forbedringer og liberalisering af markederne har ført til et markant fald i telefonkostene, specielt for fjernforbindelser og internationale opkald, hvilket især er kommet de mere afsidesliggende regioner til gode, også selv om takstreduktionen er blevet ledsaget af en stigning i abonnementspriserne.

I direktivet om forsyningspligt fra marts 2002 defineres de forpligtelser, som fremover skulle overholdes på dette område overalt i EU. Efter år med liberalisering kan der i dag konstateres alvorlige mangler i den geografiske dækning, selv når det gælder tjenester baseret på modne teknologier som f.eks. mobiltelefoni.

TEN-telekomprogrammet, der i 2002 blev til eTEN, har til formål at styrke økonomisk og social samhørighed ved at forbinde øer og afsidesliggende regioner med de centrale dele af EU²⁴. Det største problem, programmet skal tackle, er ikke så meget 'manglende led' i nettet men snarere manglende anvendelsesmuligheder og tjenester for virksom-

heder, forvaltninger og privatpersoner. De finansierede aktiviteter har derfor til formål at støtte udviklingen af et informationssamfund, der er åbent for alle, og at lette den sociale integration af f.eks. ældre og folk med handicap.

Som anført ovenfor blev handlingsplanen e-Europe 2005 iværksat i 2002. Den indeholdt en strategi, der skulle give alle EU-borgere adgang til bredbåndsnet til en overkommelig pris. Det er målet inden 2005 at udvide adgangen til at omfatte halvdelen af internetforbindelserne i Europa. Det står dog klart, at den investering, der vil være nødvendig for at dække alle dele af EU fuldt ud, på grund af utilstrækkelige profitmarginier ikke vil kunne sikres af markedet alene men vil nødvendiggøre finansiering fra det offentliges side. Med dette for øje fastsatte Kommissionen i 2003 nye retningslinjer for udviklingen af bredbåndsnet og dækning af områder, der endnu ikke har adgang til mobiltelefoni, via støtte fra Strukturfondene.

Reform af fælles politikker: CAP og fiskeripolitik

Den fælles landbrugspolitik (CAP)

I 2003 absorberede CAP omkring 46½% af EU's budget. De samlede udgifter beløb sig på lidt over EUR 47 mia., hvoraf 90% gik til markedsstøtte og direkte støtte under første søjle og 10% til land-

distriktudvikling under anden søjle.

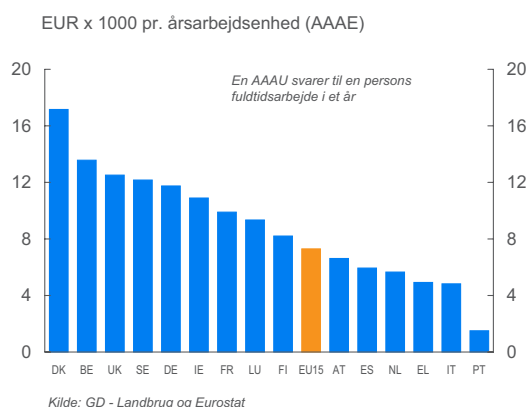
EU's udgifter på landbrugsområdet er i stigende grad faldet i forhold til BNP fra 0,57% af EU12's BNP i 1990–1992 til 0,47% af EU15's BNP i 2000–2002. Med Agenda 2000 blev den CAP-reform, der var blevet påbegyndt i 1992, uddybet og udvidet, hvorved officielle priser og direkte støtte blev nedbragt. Den bidrog ligeledes til en konsolidering af landdistriktudviklingen og anden søjle af CAP samt til oprettelsen af en sammenhængende ramme for tilpasning af CAP til tiltrædelseslandenes landbrug. Endvidere blev målene for EU's landbrugspolitik omformuleret, således, at de nu primært sigter på:

- at forbedre landbrugets konkurrenceevne i EU uden overdreven anvendelse af subsidier
- at opretholde landbrugernes indkomstniveau og dets stabilitet
- at respektere miljøet og diversiteten på landet
- at forbedre landbrugsprodukternes kvalitet
- at forenkle og decentralisere CAP.

På grund af de reducerede officielle markedspriser og den forøgede direkte støtte til producenter i stedet for prisstøtte udgjorde den direkte støtte (eksklusive direkte udbetalinger til landdistriktudvikling) 70% af CAP-udgifterne i 2000–2002, dvs. 7 procentpoint mere end i perioden 1995–1997. Traditionelle CAP-foranstaltninger, f.eks. støtte til eksport eller oplagring, udgjorde derimod kun 14,5% af udgifterne i perioden 2000–2002 i forhold til 22% i 1995–1997.

I 2001 tegnede fire medlemsstater sig for 64% af udbetalingerne fra EUGFL-garantien, nemlig Frankrig (22%), Spanien (15%), Tyskland (14%) og Italien (13%). Siden 1990 er udbetalingerne til Belgien, Danmark, Grækenland, Nederlandene, Italien, Irland og Tyskland faldet, mens de er steget til Storbritannien, Spanien, Portugal og Frankrig. Hvis udbetalingerne sættes i forhold til antallet af hektarer, er Belgien, Nederlandene og Grækenland de største modtagere. Dette gælder, selv om de to første lande som de eneste har registreret et fald siden

3.1 Udgifter fra EUGFL-garantidelen, 2002

1995, hvis støtteandelen udregnes på denne måde. Set i forhold til beskæftigelsen er udbetalingerne højest i Danmark, Storbritannien, Sverige og Belgien (Graf 3.1).

I Sverige, Finland og Irland udgjorde andelen af EUGFL-overførsler over 50% af landbrugets bruttoværditilvækst i 2000-2001 og kun i Italien, Luxemburg og Nederlandene lå denne andel under 20%. Andelen steg generelt mellem 1995-1996 og 2000-2001 på nær i Belgien, hvor den faldt. Stigningen var særlig markant i Storbritannien, Østrig og Spanien. Desuden steg andelen i Tyskland, Grækenland og Frankrig i forhold til både beskæftigelse og hektarantal men faldt i forhold til landbrugets bruttoværditilvækst.

Udbetalingerne til Portugal og Spanien steg ligeledes, om end sidstnævnte stadig er det eneste samhørighedsland, hvor støtteniveauet ligger under EU-gennemsnit, uanset om udbetalingerne sættes i forhold til beskæftigelse, hektarantal eller landbrugets værditilvækst.

I 2001 havde direkte CAP-støtte større virkning på indkomsten af mellemstore til store bedrifter (hvor den udgjorde 40% af indkomsten) end på indkomsten af store (28%) eller små bedrifter. Samtidig tegnede cirka 5% af modtagerne i de største bedrifter sig for halvdelen af alle udbetalinge. De allerstørste modtagere var specialiserede kornproducenter og kvægopdrættere.

Uden for Mål 1-regionerne finansieres foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne via EUGFL-garantisektionen. I Mål 1-regionerne finansierer denne sektion ligeledes de tre ledsageforanstaltninger, der blev indført som en del af CAP-reformen i 1992 — agro-miljø, førtidspensionering af landmænd og skovtilplantning af landbrugsjord — samt støtte til bjergegne og forfordelte områder. Alle foranstaltningerne retter sig mod specifikke prioriteter inden for landdistriktudvikling, navnlig udvikling af en konkurrencedygtig, miljøvenlig landbrugssektor, diversificering af landbrugsaktiviteterne og fremme af multi-funktionelle landdistrikter, støtte til landdistrikternes konkurrenceevne generelt samt beskyttelse af Europas landbrugsarv.

EUGFL-finansieringen til udvikling af landdistrikterne beløber sig til i alt EUR 49,5 mia. for perioden 2000-2006, eksklusive LEADER+ som tegner sig for endnu EUR 2 mia.. At det samlede beløb stammer EUR 32 mia. fra garantisektionen, hvoraf EUR 10,4 mia. er direkte rettet mod Mål 1-regioner. I beregnet finansiering fra garantisektionen (i alt EUR 17,5 mia.) løber den samlede støtte til udvikling af landdistrikterne i Mål 1-regioner op i EUR 27,9 mia., hvilket svarer til 56% af den samlede finansiering til landdistriktudvikling i EU. Heraf ses den klare sammenhæng mellem politikken inden for udvikling af landdistrikterne og de prioriterede mål for økonomisk og social samhørighed.

En analyse af de gennemførte foranstaltninger viser dog, at af det samlede beløb på EUR 49,5 mia. bliver kun cirka 10% anvendt på ordninger med det formål at styrke den del af landdistrikternes økonomi, der ikke er forbundet med landbrugsaktiviteter (som f.eks. diversificering i retning af turisme og håndværk, servicefaciliteter og landsbyudvikling). En stor del af finansieringen til udvikling af landdistrikterne (EUR 23,4 mia., dvs. 47% af den samlede støtte fra de to EUGFL-sektioner eller 73% af garantisektionen) øremærkes til ovennævnte ledsageforanstaltninger.

Med hensyn til CAP's fremtid fastsatte Det Europæiske Råd i Bruxelles i oktober 2002 et årligt nominelt finansieringsbeløb til markedsforvaltning og direkte udbetalinge for perioden 2007-2013 på baggrund af en årlig tilvækst på 1%. Dette betyder en reduktion af udgifterne i faste priser under første søjle. Udgifterne under anden søjle af CAP er endnu ikke blevet fastsat, om end det igen er blevet bekræftet, at den fremtidige CAP i overensstemmelse med målsætningerne i Agenda 2000 frem for alt skal beskytte producenterne i de svagere stillede EU15 regioners interesser og bibeholde en multifunktionel landbrugssektor i alle dele af EU.

På Det Europæiske Råd i Luxembourg i juni 2003 vedtog landbrugsministrene på Kommissionens anbefaling en reform af CAP for perioderne 2004-2006 og 2007-2013. De fire vigtigste punkter i reformen var:

- en afkobling af direkte støtte til produktion via indførelse af enkeltbetalinger pr. bedrift, der vil blive betinget af respekt for miljøet, ernærings-sikkerhed og dyrevelfærd. Den generelle regel vil være, at medlemsstater skal afkoble deres udbetalinger til korn og dyr fra 2005, om end det dog fortsat vil være muligt at udbetale visse subsidier under det gamle system indtil 2006
- en gradvis reduktion af direkte udbetalinger til større bedrifter (kaldet 'modulation')
- en række sektorforanstaltninger for landbrugs-markederne, der vil lede til lavere priser
- styrkelse af anden søjle via indførelse af nye foranstaltninger, der vil have til formål at fremme miljø, kvalitet og dyrevelfærd samt at hjælpe landbruget til at opfylde fællesskabsnormerne. Finansieringen heraf dækkes delvist af de midler, der frigøres ved ovennævnte modulation, dvs. ved overførsel af en del af det beløb, som man har sparet ved at nedskære de direkte udbetalinger til store bedrifter.

I fremtiden vil CAP's potentielle virkning på samhørighed i højere grad end før afhænge af de mål, som fastsættes af medlemsstaterne og — hvor dette er relevant — regionerne. Dermed får regionerne større indflydelse på de direkte udbetalingers form. Samtidig vil landmændene få større fleksibilitet med hensyn til deres valg af produktion, hvilket skulle gøre produktionen mere markedsorienteret og sikre en mere stabil indkomst samt mere effektive indkomstoverførsler.

Landdistriktudvikling har en mere fremtrædende plads i den nye CAP. Der vil ske en effektiv overførsel af finansieringsmidler fra første til anden søjle via en reduktion af de direkte udbetalinger på 3% i 2005, 4% i 2006 og 5% fra 2007 indtil 2013 (som før nævnt kaldes denne proces 'modulation'). En overførsel på 5% vil betyde yderligere EUR 1,2 mia. om året til at finansiere landdistriktudvikling og miljøbeskyttelse, forbedringer i produktionens kvalitet og dyrenes velfærd samt til at hjælpe landmændene med at gennemføre de nye fællesskabsnormer. Fordelingen af de ekstra beløb under anden søjle, der er blevet frigjort via 'modulation', vil blive foretaget

på baggrund af en række samhørighedskriterier fastsat på medlemsstatsniveau (landbrugsareal, beskæftigelse inden for landbruget og BNP pr. capita). Endvidere er andelen af Fællesskabets co-finansiering af agro-miljømæssige foranstaltninger blevet øget til 85% i Mål 1-regioner og til 60% i resten af EU.

Udvidelsen vil føre til en markant forøgelse af skævhederne inden for landbruget og en stigning i dets dobbelte karakter på grund af det store antal små bedrifter i tiltrædelseslandene med større beskæftigelse end i EU15. Antallet af beskæftigede inden for landbruget i EU vil således stige fra omkring 6½ mio. til 10½ mio., hvilket vil få landbrugets andel af den samlede beskæftigelse til at stige fra 4% til 5½%, eller 7½% hvis Bulgarien og Rumænien ligeledes skulle tiltræde EU. Landbrugets værditilvækst vil stige med mindre end 8%.

På baggrund af nuværende tal vil 9 ud af de 10 nye medlemsstater få Mål 1-status i alle eller næsten alle deres regioner, og det anslås, at omkring to tredjedele af finansieringen fra de to EUGFL-sektioner til distriktudvikling vil gå til sådanne regioner i det fremtidige EU25.

Fiskeri

Den fælles fiskeripolitik (CFP) har som hovedformål at styrke sektorens konkurrenceevne og indeholder fire elementer: bibeholdelse af fiskebestanden, omlægning af fiskeri og akvakultur, organisation af fiskemarkedet og tilknyttede produkter samt fiskeri-aftaler med tredjelande.

2002-reformen var hovedsagelig rettet mod de første to elementer, idet man med den indførte et system for længeresigtet planlægning med henblik på at bevare fiskebestanden og berige de bestande, der var i alvorlig fare for at blive udryddet. Der blev derfor indført en række nødforanstaltninger for at beskytte såvel bestandene som havøkosystemerne.

Med hensyn til CFP's omlægningselement er der blevet indført et nyt system til begrænsning af fiskeflådens kapacitet, hvilket i højere grad gør medlemsstaterne ansvarlige for at afstemme kapacite-

ten i forhold til fiskebestanden. Endvidere vil en omorientering af Fællesskabets strukturelle foranstaltninger medføre, at statsstøtte til private virksomheder, der ønsker at modernisere deres flåde, gradvist nedbringes, mens støtte til forbedring af sikkerhed og arbejdsvilkår bibeholdes. Denne omorientering vil blive understøttet med en ny nødfond, der har til formål at anspore til nedlæggelse af fiskekuttere.

Kommissionen lancerede for nylig en handlingsplan for at takle de sociale, økonomiske og regionale konsekvenser af omlægningen. Det er dog på nuværende tidspunkt svært at indkredse, hvilke regioner og områder der vil blive mest påvirket af de fastsatte fiskekvoter.

Der vil i den nærmeste fremtid blive udarbejdet planer om at genopbygge bestandene af de mest truede arter. Disse vil indeholde regler for beregning af den årlige fangstrate for disse samt foranstaltninger til fiskeribegrænsning, overvågning og kontrol.

På kort sigt vil fangstreduktioner uvilkårligt lede til et fald i indkomsten fra fiskeri, men omfanget af dette fald vil variere fra medlemsstat til medlemsstat. De aktiviteter, der er tilknyttet fiskeri (bådebyggeri, leverandører, behandling og salg af fisk og fiskeprodukter), vil også blive påvirket forskelligt i forskellige dele af EU, alt efter i hvor stor udstrækning man i de pågældende områder er afhængig af denne industri.

På længere sigt skulle genopretningen af bestande-

ne, stigninger i fangsten og formindsket konkurrence mellem fiskerkuttere, som fisker inden for et givet område, bidrage til at øge rentabiliteten. Dette vil muligvis mere end opveje den formindskede aktivitet, mens bestandene kommer sig. Medlemsstaterne skulle derfor være rede til at reagere på de sociale og økonomiske virkninger, som den nødvendige omlægning af sektoren vil medføre:

- ved at subsidiere nedlæggelse af fiskekuttere i de tilfælde, hvor fiskebestandene er for truede til at sikre et fornuftigt indkomstniveau på langt sigt, og ved at støtte deres omstilling til anden anvendelse
- ved at kompensere for indkomsttab i de midlertidige perioder, hvor fiskeriet suspenderes, inden for de begrænsninger og i henhold til de betingelser, der er fastlagt i CFP

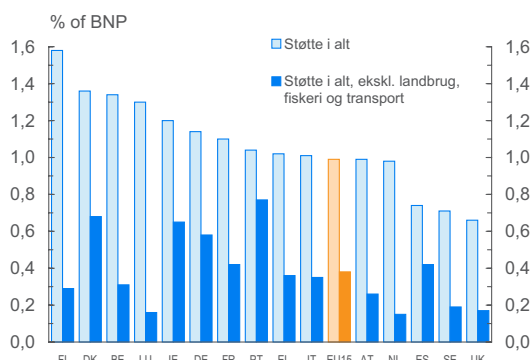
Ti af tiltrædelseslandene har havkyster, men kun Polen og de tre baltiske stater har en betydelig fiskerisektor. Ikke desto mindre udgør disse tre landes samlede fangst mindre end 7% af EU's samlede fangst (dog 17% hvis Tyrkiets fangst iberegnes), også selv om man inkluderer akvakultur. Siden omstillingsprocessen begyndte i disse lande, har de oplevet et væsentligt fald i deres fangst som følge af overfiskeri og tab af markeder i det tidligere Sovjetunionen.

Udvidelsens virkning på CFP vil derfor være begrænset. På den anden side vil det være nødvendigt at gennemføre betydelige strukturelle foranstaltninger for at muliggøre omlægningen og moderniseringen af denne sektor.

Komplementaritet mellem statsstøtte og samhørigheds-politik

Det Europæiske Råd har gang på gang erkendt behovet for streng kontrol med statsstøtte, hvis Lissabon-målene skal nås. Medlemsstaterne er derfor blevet opfordret til at nedbringe det samlede støttebeløb og kanalisere støtten i retning af tværgående, fælles interesseområder herunder samhørighedsmål.

3.2 Statsstøtte i medlemsstaterne, 2001

Kilde: GD COMP, Resultattavle vedr. statsstøtte

3.1 Statsstøtte pr. capita i medlemsstaterne, 1997-2001

	Samlet støtte pr. capita (PPS)			Samlet støtte pr. capita eksklusive landbrug, fiskeri og transport (PPS)		
	1997-1999	1999-2001	% ændring	1997-1999	1999-2001	% ændring
EU15	251	226	-10,0	123	97	-21,1
BE	322	325	0,9	83	80	-3,6
DK	274	360	31,4	144	186	29,2
DE	313	288	-8,0	179	157	-12,3
EL	185	155	-16,2	73	61	-16,4
ES	178	154	-13,5	112	90	-19,6
FR	286	263	-8,0	145	109	-24,8
IE	320	329	2,8	226	188	-16,8
IT	284	231	-18,7	132	84	-36,4
LU	450	578	28,4	108	82	-24,1
NL	207	246	18,8	43	44	2,3
AT	265	251	-5,3	65	61	-6,2
PT	252	177	-29,8	190	133	-30,0
FI	439	396	-9,8	89	78	-12,4
SE	169	169	0,0	48	48	0,0
UK	112	115	2,7	53	42	-20,8

IE: Dataene dækker perioden 1998-1999 i stedet for 1997-1999

Kilde: GD COMP, State Aid Scoreboard

Kontrol med statsstøtte kan bidrage positivt til samhørighed. Ved udelukkende at tillade støtte til de regioner og sektorer, hvor støtten er mest nødvendig og har den mindst konkurrenceforvridende virkning, kan kontrollen tjene til, at støtten koncentrerer sig i de regioner, der er længst bagud, og således bidrage til at formindske regionale skævheder på tværs af EU. På samme tid vil den disciplin, der er forbundet med denne kontrol, tilskynde medlemsstaterne til at investere i ordninger, der giver håndgribelige resultater både for dem selv og for EU generelt, og som følgelig har tendens til at forbedre effektiviteten af statsindgreb.

De samlede udgifter til statsstøtte i EU faldt fra EUR 102 mia. i 1997 til EUR 86 mia. i 2001. Dette fald skyldtes en væsentlig reduktion i støtten til finansieringssektoren, kulindustrien, landbruget og fremstillingsindustrien samt til assisterede regioner (Graf 3.2).

I perioderne 1997-99 og 1999-2001 faldt statsstøtteniveauet i forhold til BNP i 12 af de 15 EU-medlemsstater (Tabel 3.1) i overensstemmelse med det tilsagn om at nedbringe støtten senest inden 2003, der var blevet givet på Det Europæiske Råd i Stockholm. I den forbindelse steg andelen af støtte til horisontale mål desuden med 10 procentpoints mellem de to perioder.

Af "Resultattavlen om Statsstøtte" (State Aid Scoreboard) fremgår det ikke desto mindre, at der fortsat er væsentlige skævheder mellem medlemsstaterne, hvad angår støtte til fremstillingsindustrien, og at niveauforskellen mellem de mest velstående medlemsstater og de fire samhørighedslande knap nok har ændret sig i denne periode. Samhørighedslandene (11,5% af EU's samlede BNP i 2001) tegnede sig fortsat for 10% af de samlede udgifter til statsstøtte til fremstillingsindustrien i 1999-2001, mens andelen for de fire store økonomier (Tyskland, Frankrig, Italien og Storbritannien — 72% af EU's

BNP i 2001) faldt fra 79% i 1997–1999 til 76% i 1999–2001.

Hjælp til tilbagestående regioner

I 2001 gik omkring EUR 8 mia. af statsstøtten, svarende til ca. 9% af de samlede udgifter²⁵, til regioner i EU, der er klassificeret som type 'a'²⁶, hvilket er næsten det samme som Mål 1-regioner²⁷. Dette var dog meget lavere end det rekordhøje beløb på EUR 27 mia., da Tyskland (EUR 17 mia.) og Italien (EUR 7 mia.) i 1993 tegnede sig for næsten 90% af det samlede støttebeløb. I 2001 var disse to lande stadig ansvarlig for mere end halvdelen af regionalstøtten, selv om beløbet dog i absolutte tal var meget lavere end 8 år tidligere (EUR 2,5 mia. i Tyskland og EUR 2,1 mia. i Italien). Den største reduktion blev foretaget i støtten til de nye tyske delstater, som modtog betydelige beløb umiddelbart efter genforeningen. Mellem 2000 og 2001 er den overordnede værdi af type 'a'-støtte dog forblevet mere eller mindre uændret.

Støtte til andre problemregioner

I 2001 gik omkring EUR 800 mio. af statsstøtten (eksklusive landbrug, fiskeri og transport) til fuldt ud støttede regioner af type 'c'²⁸, der stemmer nært overens med de regioner, der er berettiget til Mål 2-støtte fra Strukturfondene. Desuden gik næsten EUR 4,5 mia. til NUTS 2-regioner af type 'c', som var delvist støttede. Desværre er det på grund af manglende tal for regioner under NUTS 2-niveau ikke muligt at beregne den andel af støtten, der gik til assisterede dele af regioner²⁹, og derfor heller ikke at sammenligne omfanget af statsstøtte fra land til land i EU.

Selv om de fleste medlemsstater har nedbragt statsstøtten og kanaliseret den i retning af horisontale mål i overensstemmelse med EU's strategi, er reorienteringen mod samhørighedsmål mindre synlig, idet omfanget af regionalstøtte er faldet.

Statsstøtte og Lissabon- og Göteborg-målene

Politikker vedrørende samhørighed og statsstøtte er komplementære. Begge sigter på at bidrage til Lissabon- og Göteborg-dagsordenen om at fremme vækst, konkurrenceevne og bæredygtig udvikling overalt i EU. I de mindre udviklede regioner er udfordringen om at nå Lissabon- og Göteborg-målene per definition betydeligt større end andre steder. Der er således behov for øget støtte (til investering i offentlige goder og institutionel kapacitetsopbygning), højere støtteintensiteter (for at fremme investeringer fra udlandet) og betydelig støtte fra EU budgettet ('Konvergens'/solidaritet'-elementet af samhørighedspolitikken). De to politikker har begge til formål at skabe en ramme, inden for hvilken medlemsstater og regioner med EU-støtte af passende størrelse kan udvikle og gennemføre effektive strategier for vækst og konkurrenceevne, uden at dette enten vil få negative virkninger for den økonomiske udvikling på regionalt, nationalt eller EU-plan eller medføre en nytteløs fejlallokering af knappe budgetressourcer.

Kommissionen påbegyndte for nylig en dybtgående undersøgelse af de nuværende retningslinjer for regionalstøtte, som vil skulle revideres, for at medlemsstaterne skal kunne lægge planer for perioden efter 2006, når de nuværende støtteordninger udløber. I revisionen vil der blive taget højde for udviklingen af samhørighedspolitikken på EU-niveau samt for nationale og regionale politikker rettet mod opnåelse af Lissabon- og Göteborg-målene. Den skulle afspejle de bredere mål for statsstøttepolitikken, der har sine rødder i Lissabon-dagsordenen. Hovedformålet, der blev bekræftet på De Europæiske Råd i Stockholm og Barcelona, vil være at udvikle 'mindre og bedre målrettet statsstøtte', hvilket måske vil betyde en mere tematisk fremgangsmåde uden for de mindre udviklede regioner og stærkere kontrol med de mest konkurrenceforvridende og nytteløse former for støtte.

I 2002 vedtog Kommissionen også en ny forordning om blokfrigtagelse for beskæftigelsesstøtte³⁰, der via fjernelse af behovet for forudgående meddelelse om støtte til jobskabelse eller til fremme af beskæftigelse

se af dårligt stillede arbejdstagere skulle medføre en forenkling af Fællesskabets procedurer for samfinansiering af visse støtteordninger. Desuden er der i forordningen udtrykkeligt taget hensyn til de aspekter, der kendetegner de svageste regioner, idet det vil være muligt at øge støtteintensiteten med henblik på at skabe flere arbejdspladser i disse regioner.

Med hensyn til de statsstøtteforanstaltninger, der ikke udtrykkeligt er omfattet af de nuværende rammer, retningslinjer og forordninger, vil Kommissionen fortsat overveje, om det er muligt at indføre en metode til at fastslå, om disse foranstaltninger forvrider konkurrencen. En sådan ny fremgangsmåde ville kunne give medlemsstaterne fleksibilitet til at gribe ind i alle regioner for at støtte beskæftigelse, konkurrenceevne og samhørighed med henblik på at opfylde Lissabon-målene.

Retslige og interne anliggender: Forbedring af udviklingsvilkårene

Høj kriminalitet, organiserede forbrydelser og korruption er fænomener, der har alle tendens til at undergrave den økonomiske udvikling i de berørte områder, først og fremmest fordi de afskrækker nye investorer, især udefra. Hvis de retshåndhævende myndigheder desuden giver indtryk af ikke at kunne takle disse problemer effektivt, virker det yderligere skræmmende. Et sikkert miljø, i hvilket der generelt hersker respekt for retsstaten, udgør derfor en væsentlig betingelse for bæredygtig økonomisk udvikling.

Tre aspekter af EU's politik for retlige og indre anliggender er af særlig relevans for samhørighedspolitikken:

- Styrkelse af den retlige og administrative kapacitet, samarbejde på tværs af grænserne og bekæmpelse af organiseret kriminalitet og korruption: Disse faktorer er vigtige for at sikre bibeholdelsen af stabile økonomiske og politiske rammevilkår, som igen er vigtige for udviklingen. Dette vil blive endnu vigtigere efter udvidelsen.

- Deltagelse af lokale og regionale myndigheder i udviklingen og gennemførelsen af immigrations- og asylpolitikker: Disse myndigheder spiller sammen med arbejdsmarkedets parter, NGO'er og andre lokale aktører en stadig vigtigere rolle i integrationen af borgere fra tredjelande i samfundet og på arbejdsmarkedet.
- Forvaltning af eksterne grænser er et vigtigt for at underbygge de transnationale foranstaltninger, der støttes af Strukturfondene.

Der er afgjort behov for en bedre forståelse af kriminalitetens geografi og visse regioners sårbarhed over for organiseret kriminalitet. Man kan imidlertid allerede indkredse visse regioner og områder, der har et så højt kriminalitetsniveau, at det risikerer at undergrave deres udvikling.

Selv om der er markante forskelle mellem landene, er niveauet af organiseret kriminalitet i visse af tiltrædelseslandene særdeles højt og synes at være i stigning³¹. Den form, som de kriminelle netværk har i disse lande, påvirker direkte ikke blot deres økonomiske udvikling og potentiale men ligeledes sikkerheden i Unionen. Eksempelvis er udnyttelse af lovlige virksomheder (hoteller og andre dele af turistbranchen, sundhedspleje, ejendomshandel og bankvæsen) som et middel til at trænge ind i en region blevet en del af de standardmetoder, som organiserede kriminelle grupper anvender i disse lande. Desuden er organiserede kriminelle grupper tilbøjelige til at udnytte svagheder i de retlige og administrative systemer, og korruption og anvendelse af indflydelse er forholdsvis udbredt i nogle af tiltrædelseslandene. Offentlige udbuds- og licitationsforretninger er særdeles sårbare, og kombinationen af store overførsler af aktiver og svage institutioner er specielt udsat over for korruption. Tiltrædelseslandene har med støtte fra PHARE gjort en betydelig indsats for at udarbejde anti-korruptionsstrategier og styrke de retshåndhævende myndigheder. Alligevel fornemmes korruptionen stadig at være mere udbredt i tiltrædelseslandene end i de nuværende medlemsstater, i visse tilfælde endda i udpræget grad, så der er stadig meget at gøre i de fleste af de nye EU-lande.

Byområder, og især de kvarterer, hvor de fattigste dele af befolkningen er koncentreret og lever under svære boligforhold med manglende rekreative faciliteter, er et andet eksempel. Som Kommissionens såkaldte 'URBAN Audit' viste, er der en forbindelse mellem urbanisering og kriminalitet. Næsten alle storbyer, hvor det er muligt at sammenligne, har højere kriminalitet end resten af landet. Niveauet er højest i byerne i den nordlige del af EU og i hovedstæderne i de øvrige medlemsstater. Ifølge de seneste tal er kriminaliteten endda stigende i de fleste storbyer. I EU's strukturpolitik, især i forbindelse med byudvikling, er kriminalitetsniveauet da også et vigtigt kriterium for bevilling af pengemidler. Retningslinjerne for politikområdes handlingsretningslinjer omfatter også kriminalitet samt politi- og retssamarbejde³².

Et yderligere eksempel vedrører visse regioner i den sydlige del af Italien, hvor to specifikke EFRU-programmer iværksat i perioderne 1994-1999 og 2000-2006 havde til formål at bekæmpe kriminalitet, skabe et sikrere miljø, øge tilliden til retsstaten og dermed bryde den onde cirkel med tilbagestående udvikling, høj kriminalitet og usikkerhed.

Hvis kriminalitet — af organiseret eller anden art — skal bekæmpes effektivt i EU, må der udarbejdes midler til at bevilge EU-støtte til de regioner og de lokale fællesskaber, der vil gøre en indsats for at takle de velforankrede kriminelle traditioner, som bremser økonomisk udvikling. Dette er især tilfældet i tiltrædelseslandene, som ikke råder over de nødvendige finansielle ressourcer til på effektiv vis at bekæmpe organiseret kriminalitet.

Som nævnt ovenfor (i Del 1) kræves der en koordineret fremgangsmåde for at få integreret indvandre-re i samfundet og økonomien, herunder også at sikre dem adgang til uddannelse, sundheds- og socialvæsen, passende boligforhold osv.

Opfattelsen af fællesskabs-politikkerne på regionalt plan

Kommissionens har ladet foretage en række case-studier i 28 regioner rundt om i EU med det formål

at undersøge, hvordan fællesskabspolitikkerne og deres virkninger opfattes af de folk, der er ansvarlige for at gennemføre dem ude i praksis. De udvalgte regioner dækkede næsten alle medlemsstater og omfattede både Mål 1-regioner og andre regioner, der enten har områder, som er berettiget til Mål 2-støtte, eller slet ikke er berettiget til støtte fra Strukturfondene³³. De fællesskabspolitikker, der blev fremhævet i undersøgelsen, var CAP, konkurrencepolitikken (statsstøtte) og politikken vedrørende F&U (forskning/udvikling). Analysen er baseret på oplysningerne fra de enkelte regioner og på interviews med regionale højtstående embedsmænd. Det bør understreges, at nedenstående synspunkter er de interviewede embedsmænds synspunkter, som ikke nødvendigvis stemmer overens med Kommissionens. Selv om man ikke kan generalisere resultaterne af undersøgelsen, giver den basis for nyttige konklusioner om, hvordan fællesskabspolitikernes bidrag til økonomisk og social samhørighed opfattes.

Der er en udbredt opfattelse af, at 'fællesskabspolitik' er lig med 'fællesskabsfinansiering', og i de fleste tilfælde blev der fokuseret på de beløb, der var blevet modtaget via CAP, Strukturfondene og statsstøtte. Når der blev henvist til andre fællesskabspolitikker, som f.eks. miljøpolitikken, blev der ofte fokuseret mere på bidragene fra CAP eller Strukturfondene på miljøområdet end på selve politikkerne.

I langt størstedelen af case-studierne var opfattelsen, at Fællesskabets samhørighedspolitik, især i form af projekter finansieret af Strukturfondene, var den mest synlige politik og også den, der havde den største virkning i de pågældende regioner (se Boks i Del 4). Dette fortjener at blive understreget, idet samhørighedspolitik ikke var et af prioritetsområder, der i vurderingsgrundlaget var blevet udvalgt for case-studierne.

Den positive virkning af det indre marked og den økonomiske og monetære union blev indirekte anerkendt i de fleste tilfælde. I et vist antal af case-studierne i Mål 1-regioner blev der givet udtryk for en mere afdæmpet begejstring for det indre markeds positive virkning på konvergens og samhørighed, hvilket afspejler en anerkendelse af, at det kan

bidrage til at øge betydningen af mangler i regional konkurrenceevne som f.eks. utilstrækkelige kommunikationsforbindelser eller områdets perifere karakter.

I regioner under radikal industriel omlægning (West Midlands, Asturias, Magdeburg og Saarland), var det opfattelsen, at fuldførelsen af det indre marked havde fremskyndet den strukturelle tilpasningsproces, der var blevet påbegyndt tidligere, og som havde haft negative virkninger på beskæftigelsen. Samtidig blev den vigtige rolle, som Strukturfondene havde spillet i ledsagelsen af denne politik, både erkendt og værdsat.

I alle regioner blev det anerkendt, at den fælles landbrugspolitik (CAP) havde haft en betydelig virkning, men opfattelsen af dennes konsekvenser varierede alt efter hvilken type region, der var tale om. I regioner med landbrug som hovederhverv blev den positive virkning på landbrugernes levestandard og sektorens omlægning, modernisering og diversificering anerkendt. Denne opfattelse var derimod mindre udbredt i middelhavsregioner eller regioner med skove, idet det her var indtrykket, at CAP i mindre grad var beregnet på at støtte disse regioners specialeområder.

I den forbindelse påpegede adskillige kommentatorer fra regioner uden for Mål 1 (f.eks. i West Midlands, Irland og Nord-Pas-de-Calais), at pengene fra CAP hovedsageligt gik til de mest rentable virksomheder og de mest udviklede områder i regionen, og at støtten derfor risikerede at forøge skævhederne både inden for den pågældende region og mellem regioner.

Anden søjle af CAP — landdistriktudvikling — blev anset for at have en mere begrænset virkning på grund af dens mindre finansieringsmæssige størrelse, selv om det blev anerkendt, at den kunne bidrage til diversificering af landdistrikter. Der faldt mange positive bemærkninger om LEADER-initiativet og om det regionale samarbejde, der opfordres til.

I antal landdistrikter (Andalucía, Kentriki Makedonia) blev der i case-studierne lagt særlig vægt på den multiplikatorvirkning, som en forbedring af landbrugsproducenternes evne til at få produkterne til

bymarkeder, ville have, og som kunne opnås via en kombination af støtte fra EUGFL-garantisektionen og EFRU.

Generelt blev integrationen af miljøhensyn i den regionale udviklingspolitik anerkendt som et positivt bidrag i lighed med især kravet om strengere normer. I visse regioner blev de europæiske normer dog betragtet som mindre restriktive end de nationale normer (specielt i de østrigske, svenske og finske regioner), og som en overflødig indførelse af procedurer, der både var uegnede til regionale forhold og for bureaukratiske.

I næsten alle tilfælde blev der lagt vægt på den tætte forbindelse mellem miljø- og samhørighedspolitik samt den positive synergi mellem de to. I næsten alle Mål 1-regioner blev miljøpolitik opfattet som miljøprojekter finansieret af Strukturfondene og ikke som EU-direktiver og -forordninger. Samtidig opfordrede visse regioner til tættere forbindelser mellem miljøpolitik og CAP (i Nord-Pas-de-Calais, Sardegn og Algarve).

Situationen med hensyn til statsstøtte var hovedsagelig genstand for kommentarer uden for samhørighedslandene. Generelt var det opfattelsen, at sådan støtte ikke altid stemte overens med alvoren af de eksisterende strukturelle problemer. I få tilfælde blev statsstøtte anset for at hjælpe sektorer i nedgang i stedet for aktioner til modernisering af produktionskapaciteten i de pågældende regioner.

I andre tilfælde herskede der en del forvirring, fordi der blev ydet flere forskellige typer støtte til små og mellemstore virksomheder, herunder forskellige finansielle ordninger. Der blev også udtrykt bekymring for den potentielle 'grænseeffekt', som statsstøtte kunne have på naboregioner, hvis den blev anvendt i forskellig grad.

I visse regioner blev fordelene ved finansiering fra F&U-rammeprogrammerne anerkendt (specielt i regioner i Storbritannien og Tyskland samt i Kiti). Som med miljøpolitik blev det erkendt, at der var en væsentlig grad af synergi mellem F&U (forskning/udvikling) og samhørighedspolitik. I størstedelen af case-studierne, i særdeleshed dem der blev foretaget i Mål 1-regioner, blev betydningen af især

investering i F&U-infrastrukturer og udstyr med støtte fra Strukturfondene understreget. I visse tilfælde bidrog Strukturfondene dog op til 10 gange så meget som rammeprogrammet til de regionale udgifter på dette område, hvilket til en vis grad forringer værdsættelsen af rammeprogrammet på regionalt plan.

Innovationspolitik blev nævnt i flere tilfælde, især i Mål 2-regioner hvor politikens bidrag til diversificering og modernisering af produktionsgrundlaget blev anerkendt, ligesom de regionale innovationsnet blev hilst velkommen³⁴.

- 1 En sund politik til forbrugerbeskyttelse er også vigtig, hvis markederne skal fungere optimalt.
- 2 Industripolitik i et udvidet Europa, KOM(2002) 714 endelig udg.
- 3 Grønbog 'En iværksætterkultur i Europa', KOM(2003) 27 endelig udg. Det Europæiske Charter for Små Virksomheder blev vedtaget af Det Europæiske Råd i Santa Maria da Feira, Portugal, den 18.-19. juni 2000 og af ansøgerlandene i Maribor, Slovenien, i april 2002. Se den tredje gennemførelsesrapport, KOM(2003) 21 endelig udg.
- 4 Kommissionens henstilling af 6. maj 2003, KOM(2003)1422.
- 5 Innovationspolitikken: en opdatering af EU's tilgang til Lissabon-strategien, KOM(2003) 112 endelig udg.
- 6 eEurope 2005 handlingsplan, KOM(2002) 263 endelig udg.
- 7 Investering i forskning: en handlingsplan for Europa, KOM(2003) 226 endelig udg.
- 8 Mod et europæisk forskningsrum, KOM(2000) 6 endelig udg.
- 9 <http://www.innovating-regions.org>
- 10 Videnbaserede regioner (KnowREG). Se også <http://www.cordis.lu/era/regions.htm>
- 11 Detaljeret arbejdsprogram for opfølgning af uddannelsessystemernes mål i Europa (EFT C 142 af 14.6.2002).
- 12 Konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Barcelona den 15. og 16. marts 2002
- 13 "Uddannelse 2010": Lissabon-strategiens succes afhænger af gennemførelsen af hastende reformer. (Udkast til fælles midtvejsrapport om gennemførelsen af det detaljerede arbejdsprogram for opfølgning af uddannelsessystemernes mål i Europa). KOM(2003) 685 endelig udg.
- 14 Rådets resolution af 25. november 2003 til konklusioner om 'Udvikling af humankapitalen med henblik på social samhørighed og konkurrenceevne i videnssamfundet' (EFT C 295 af 5.12.2003).
- 15 Afgørelse nr. 1600/2002/EF, EFT L 242 af 10/9/2002.
- 16 Som f.eks. beskyttelse af jorden; beskyttelse og bevaring af havmiljøet; bæredygtig anvendelse af pesticider; luftforurening; bymiljø; bæredygtig udnyttelse og forvaltning af ressourcerne; affaldsgebrug (Afgørelse nr. 1600/2002/EF).
- 17 WHO, World Health Report 2002, Genève, 2002.
- 18 Europa-Kommissionen, Strukturfondene og deres samordning med samhørighedsfonden: retningslinjer for programmer i perioden 2000-06, EUROP, Luxembourg 1999 og Yderligere retningslinjer for ansøgerlandene, KOM(2003) 110 endelig udg.
- 19 SEK(2003) 106.
- 20 "Økonomisk Reform: rapport om Fællesskabets produkt- og kapitalmarkeder", KOM(2002) 743 endelig udg. ("Cardiff-rapport")
- 21 Eksempelvis skyldtes det strømsvigt, der opstod i Italien i september 2003, mens forbruget var lavt, ikke mangler i systemets kapacitet eller en isoleret begivenhed men derimod en svaghed i beslutningsproceduren og utilstrækkelig koordinering af det europæiske net.
- 22 Afgørelse nr. 1254/96/EF.
- 23 Det flerårige program 'Intelligent Energi i Europa' blev vedtaget af Rådet i november 2002, hvorved der blev allokeret EUR 190 mio. over fire år til fremme af brug af vedvarende ressourcer og nedbringelse af drivhusgasser som vedtaget i Kyoto i 1997.
- 24 Afgørelse nr. 1336/97/EF.
- 25 Dette udgør mindre end en fjerdedel af den samlede støtte, eksklusive støtte til landbrug, fiskeri og transport, for hvilken der ikke forefindes nogen data for fordelingen af de anvendte beløb pr. region.
- 26 Ifølge artikel 87, afsnit 3 i Traktaten er visse områder fritaget for princippet om, at statsstøtte ikke er kompatibel med det indre marked. Under punkt a i dette afsnit anføres det dog, at støtte, der har til formål fremme økonomisk udvikling i regioner, hvor levestandarden er usædvanlig lav eller arbejdsløsheden usædvanlig høj, kan blive betragtet som kompatibel med det indre marked.
- 27 I 2000 blev Lisboa e Vale do Tejo regionens status ændret fra 'a' til 'c'. Siden de data, der på nuværende tidspunkt er tilgængelige, ikke gør det muligt at adskille de to perioder, er hele støtten til denne region inkluderet som 'a'. For samhørighedslandene er visse typer støtte ikke tiltænkt en præcis region men hele landet.
- 28 I artikel 87, afsnit 3, punkt c er det anført, at støtte, der har til formål at støtte udviklingen af visse aktiviteter eller en økonomisk region, kan blive betragtet som kompatibel med det indre marked, såfremt det ikke forvrider handelsbetingelserne i en sådan grad, at det strider mod de fælles interesser.
- 29 Data vedrørende statsstøtte er ikke tilgængelig for regioner under NUTS 2-niveau, hvilket ikke er noget problem for måling af assistance til type 'a' regioner, der alle er NUTS 1 eller NUTS 2-regioner. For type 'c' regioner er det dog ofte tilfældet, at kun dele af en NUTS 2-region er berettiget. Der er derfor regioner, der fuldt ud støttede, som f.eks. Berlin, eller delvist støttede, som f.eks. Bayern.
- 30 EFT L 337 af 13.2.2002.
- 31 Kilder: Europol's årlige rapporter, Transparency International's rapporter om global korruption, Verdensbankens rapporter.
- 32 Mod en dagsorden for byerne i Den Europæiske Union, KOM(1997) 197 endelig udg.

- 33 Undersøgelsen omfattede følgende regioner: Hainault i Belgien, Oberbayern, Saarland og Magdeburg i Tyskland, Kentriki Makedonia og Kriti i Grækenland, Asturias, Cataluña og Andalucía i Spanien, Bretagne, Nord-Pas-de-Calais og Limousin i Frankrig, Border, Midland og Western og Southern og Eastern i Irland, Campania, Toscana og Sardegna i Italien, Flevoland i Nederlandene, Steiermark i Østrig, Algarve og Açores i Portugal, Itä-Suomi og Estelä-Suomi i Finland, Norra Mellansverige og Övre Norrland i Sverige, West Midlands, Highlands & Islands og Northern Ireland i Storbritannien.
- 34 Dette generelle emne er nærmere belyst i Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs Udkast til udtalelse om andre fællesskabspolitikkers bidrag til økonomisk og social samhørighed fra september 2003, der omfatter CAP, økonomisk politik i form af stabilitets- og vækstpagten, samt politikker vedrørende konkurrence, det indre marked, transport, uddannelse og erhvervsuddannelse.

Del 4 - Strukturpolitikernes indvirkning og merværdi

Indholdsfortegnelse

Indledning	138
Strukturinterventioner i Mål 1-regioner: vækst, konvergens og integration.....	140
Interventioner i Mål 2-regioner: omstrukturering og jobskabelse	150
Støtte til landbrug, landdistrikter og fiskeri.....	152
Beskæftigelse og uddannelse fremmes via ESF	154
Fællesskabsinitiativer til fremme af samarbejde og netværksopbygning.....	156
Forvaltningsmetoder effektiviseres	162
Udvidelse og samhørighedspolitik: Udfordringerne forude.....	170
Debatten om samhørighedspolitikens fremtid.....	176
Statistisk bilag til Del 4.....	179

Indledning

Denne del af rapporten handler om resultater og merværdi opnået som følge af interventionerne under EU's samhørighedspolitik i perioden 1994-1999. Desuden gennemgås de væsentligste af de ændringer, der er eller bliver indført i perioden 2000-2006, og de foreløbige resultater af programimplementeringen i denne periode.

Analysen bygger primært på de efterfølgende evalueringer, som er blevet foretaget for næsten alle interventionstyper i perioden 1994-1999. Der er gjort betydelige fremskridt med kvantificeringen af interventionernes indvirkning, især i store Mål 1-regioner, hvor de overordnede effekter kan måles ved hjælp af makroøkonomiske modeller. Trods vanskeligheder med at identificere politikens indvirkning uden for Mål 1-regioner giver nylige evalueringsundersøgelser kvantitative beviser på EU-støttens positive virkninger, f.eks. med hensyn til antal reddede, nyoprettede eller omfordelte jobs. Erfaringerne viser dog, at der stadig er en række vanskeligheder med at sætte tal på interventionernes konsekvenser på grund af overvågningsorganernes manglende systematiske indsamling af data.

De fleste af samhørighedspolitikens følgevirkninger er imidlertid svære at udtrykke i tal. Ud over politikens nettoindvirkning på BNP eller beskæftigelse skabes merværdien nemlig på grundlag af andre forhold så som bidraget til regionaludvikling via bl.a. strategisk planlægning, integrerede udviklingspolitikker, partnerskab, evaluering samt udveksling af erfaring, know-how og god praksis blandt regioner. Disse faktorer er her behandlet på basis af resultater fra evalueringsundersøgelser og af Kommissionens synspunkter om, hvordan Strukturfondene implementeres i dag.

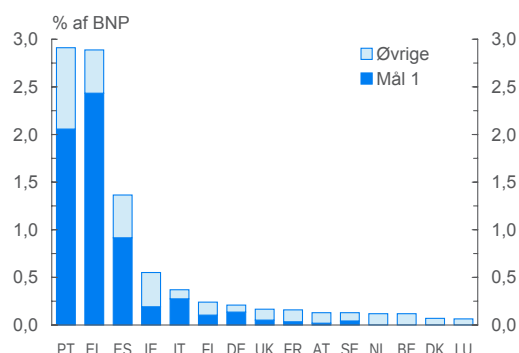
Det bør fra første færd understreges, at interventioners effektivitet også afhænger af, at der opnås gunstige vilkår ude i marken, navnlig når det gælder:

- sunde og stabile økonomiske rammevilkår

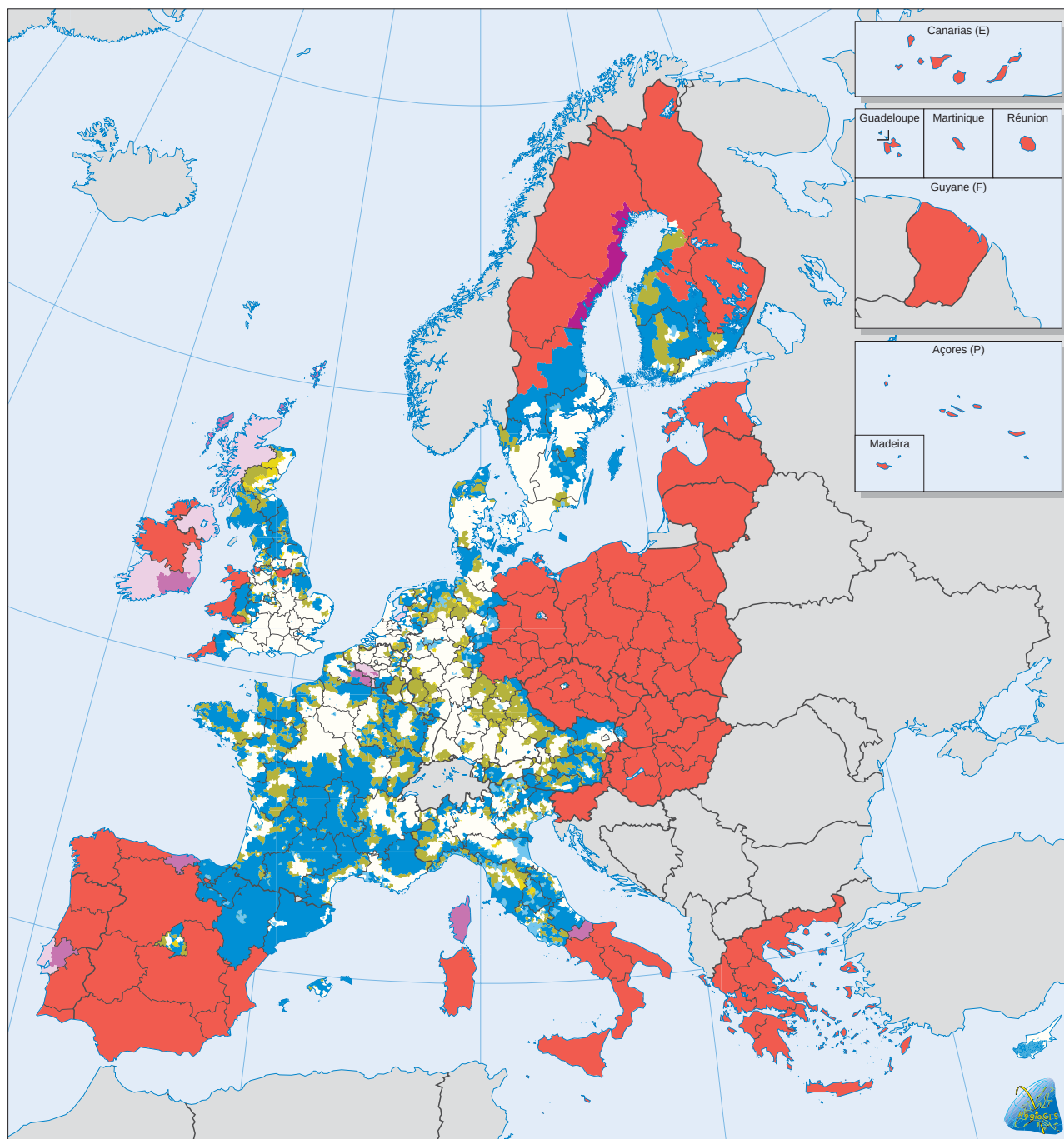
- et gennemtænkt valg af strategiske prioriteter (visse programmer, f.eks. om transportnet eller investering i menneskelig kapital, bidrager i højere grad end andre)
- graden af finansiel absorbering, som afhænger af administrations- og institutionskapaciteten
- projektkvaliteten, der forudsætter effektive udvælgelses- og implementeringssystemer.

I det følgende ses der nærmere på seks hovedaspekter i Fællesskabets samhørighedspolitik, nemlig: 1) strukturpolitikernes bidrag til at støtte væksten i tilbagestående regioner samt til at styrke deres økonomiske formåen og samtidig fremme den økonomiske og sociale integration, 2) disse politikkers virkninger uden for Mål 1-regioner, 3) Den Europæiske Socialfond (ESF)'s konkrete funktion med hensyn til at fremme beskæftigelse samt almen og erhvervsrettet uddannelse, 4) strukturpolitikernes ansporende virkning for samarbejde og netværksopbygning, ikke mindst på lokalt plan, 5) de anvendte metoder til implementering af Strukturfondene samt disses bidrag til at modernisere styringen af forvaltningspolitikkerne og 6) resultaterne af fortiltrædelsesstøtten i de nye medlemsstater samt den lære, der foreløbig kan drages, for så vidt angår programmeringsperioden 2004-2006 (Kort 4.1).

4.1 Strukturfondene (alle Mål) landevis, 2000-2006

Kilde: GD REGIO

4.1 Strukturfondene, 2004-2006: støtteberettigede områder under Mål 1 og 2

Mål 1

- Mål 1
- Udfasning (frem til 31/12/2005)
- Udfasning (frem til 31/12/2006)
- Særprogram

Mål 2

- Mål 2
- Mål 2 (delvis)
- Udfasning (frem til 31/12/2005)
- Udfasning, delvis (frem til 31/12/2005)

Kilde: DG REGIO

0 100 500 km

© EuroGeographics- sammenslutningen for de administrative grænsever boundaries

Strukturinterventioner i Mål 1-regioner: vækst, konvergens og integration

Overførslernes størrelsesorden og mobilisering

Strukturfondenes samlede budget er ganske vist beskedent (under 0,5%) i forhold til EU's totale BNP, men ressourcerne koncentrerer om at hjælpe de mindst fremgangsrigeste regioner med det laveste BNP pr. indbygger. I perioden 2000-2006 tilfalder næsten tre fjerdedele af fondene således en gruppe regioner, i hvilke kun en fjerdedel af EU's befolkning bor.

I løbet af perioden 2000-2006 beløber overførslerne til Mål 1-regioner i EU15 sig til EUR 127,5 mio. (svarende til EUR 18,2 mio. om året). Dette udgør 0,9% af BNP i Spanien, 2,1% i Portugal og 2,4% i Grækenland. Det gennemsnitlige støttebeløb pr. indbygger til tilbagestående regioner er det samme i denne periode som i 1999, som var det sidste år af den foregående programmeringsperiode (Graf 4.1 og Tabel A4.1).

Strukturfondsstøtten gør de mindst velstående medlemsstater i stand til at investere mere i menneskelig og fysisk kapital i tilbagestående regioner, end de ellers ville have kunnet, og medvirker derved til at forbedre deres langsigtede konkurrenceevne. I årene

2000-2006 skønnes overførslerne at nå op på omkring 9% af de samlede investeringer i Portugal, 8% i Grækenland, 7% i den italienske region Mezzogiorno, 4% i de nye tyske delstater og 3% i Spanien.

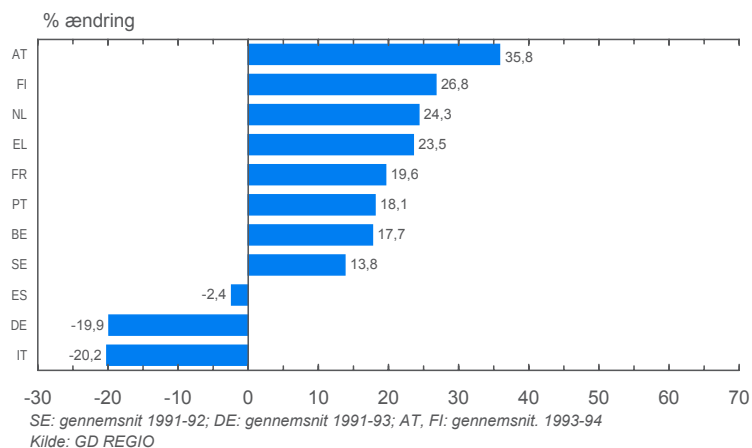
Additionalitet: offentlige udgifter måles

Medlemsstaterne bestræbte sig i slutningen af 1990'erne på at konsolidere de offentlige finanser som forberedelse til ØMU'en. På trods heraf vedblev landene som helhed at overholde additionalitetsprincippet, der forpligter dem til fortsat at holde de samlede offentlige eller tilsvarende udgifter til strukturpolitik i de berørte regioner på samme niveau som gennemsnittet i den foregående programmeringsperiode — fraregnet strukturfondsbidraget, naturligvis (Graf 4.2).

I de lande, der fuldt ud — eller for størstedelens vedkommende — er støtteberettigede under Mål 1, var der i perioden en markant stigning i de offentlige investeringer, nemlig på 66% i Irland, 24% i Grækenland og 18% i Portugal. I andre Mål 1- eller Mål 6-regioner varierede stigningerne fra 36% i Østrig til 14% i Sverige¹.

I tre tilfælde, nemlig Tyskland, Spanien og Italien, var udgifterne i årene 1994-1999 lavere end i den foregående periode. I Tyskland og Spanien faldt de offentlige udgifter med henholdsvis 20 og 2% mellem de to perioder, men dette stred ikke mod additionalitetsprincippet, fordi niveauet var usædvanlig højt i perioden forinden.

4.2 Additionalitet – ændring i national gennemsn. udgift til strukturfondsprogrammer, 1989-93 hhv. 1994-99

Løftestangseffekt fremmer udviklingsfinansiering

Kravet om, at fællesskabsstøtte skal samfinansieres fra nationale kilder, hvilket ved nærmere undersøgelse viser sig stort set at blive overholdt, øger mængden af finansieringsmidler til investering. Disse ressourcer er dog muligvis ikke komplemen-

Offentligt/private partnerskabers løftestangseffekt

Offentligt/private partnerskaber (OPP'er) kan være en egnet metode til at finansiere investeringer, når der er tilstrækkeligt spillerum til at inddrage den private sektor for derved at sikre en mere rationel og omkostnings-effektiv service. Selv om OPP-begrebet er veludviklet i nogle lande, især i Storbritannien og Frankrig, er erfaringerne hidtil begrænsede, til dels på grund af restriktioner under de nuværende lovgivningsrammer. Hvis et projekt rummer et acceptabelt afkastpotentiale, er der ikke behov for overhovedet at inddrage den offentlige sektor. I visse tilfælde kan indskud af offentlig støtte til en OPP-ordning endda mindske de private partners kapitaludgift så meget, at følgen bliver overinvestering.

I overvejelsen af, om et projekt skal gennemføres via en OPP-ordning, må der ses nøje på de potentielle omkostninger ved at udlicitere leveringen af de pågældende varer og/eller tjenesteydelser. I fald der er tale om et større stykke fysisk infrastruktur, og hvor det fremtidige behov er uvist, kan der være store omkostninger ved en langtidskontrakt, medmindre den er fleksibel. Er forudsigelserne om den fremtidige anvendelse f.eks. "overforsigtige", kan konsekvensen blive en utilstrækkelig kontraktdekning, der ikke ansporer en privat operatør til at investere i ekstra kapacitet til fremtiden.

I de aktuelle programmer, der samfinansieres af Strukturfondene, ses flere former for OPP'er:

1. Inden for vej- og vandtransport anerkendes OPP'er i stadig højere grad som et effektivt middel til anlægsfinansiering. Ved projekter som Vasco da Gama-broen i Portugal eller Drogheda-motorvejen i Irland står den private sektor generelt for konstruktion, anlæg, drift og finansiering, idet anlægsudgifterne tjenes hjem efterhånden i form af brugeravgift. Den offentlige sektors opgave består i at føre det overordnede tilsyn med projektet og indgå de relevante kontrakter.
2. OPP'er kan også anvendes i forbindelse med kontrakter på konkrete tjenesteydelser leveret af en privat underentreprenør, der betales direkte af den ansvarlige offentlige myndighed uden opkrævning fra slutbrugerne. Dette koncept benyttes i stigende grad til forskning/udvikling og teknologioverførsel mellem universiteter og virksomheder. Under Octo-

pus-projektet, et Mål-2 program i den nordfinske Oulou-region, blev der på denne måde oprettet et OPP med henblik på at stimulere innovation og virksomhedsetablering. Det toårige projekt (2002-2004) er indgået i et samarbejdsnet under ledelse af byen Oulou, der er et centrum for mobiltelefonsektoren og hjemsted for mange højteknologiske virksomheder, telekom-operatører samt uddannelses- og forskningsinstitutioner.

3. OPP-ordninger kan desuden benyttes i situationer, hvor inddragelse af den offentlige sektor kan være berettiget for at forfølge bredere politiske mål. OPP'erne kan i sådanne tilfælde være et middel til at sikre ikke alene finansiering men også en større effektivitet, f.eks. i form af en hurtigere implementering. I Storbritannien har adgangen til nye kapitalkilder således gjort det muligt for iværksættere at gennemføre projekter hurtigere uden at være underlagt den offentlige sektors budgetrammer. Et godt eksempel er Merseyside Special Investment Fund, et Mål 1-program oprettet i 1995, der tilbyder regionale SMV'er (små og mellemstore virksomheder) egenkapital, "mezzanin"-finansiering og mindre lån.

OPP-ordninger forekommer særligt attraktive for tiltrædelseslandene i lyset af deres samfinansieringsbehov, budgetbegrænsninger, mangel på effektive offentlige tjenester, tiltagende markedsstabilitet og privatiseringsproces. Både EIB og EBRD har tidligere deltaget i sådanne partnerskaber som långivere til den private sektor. OPP'erne fungerer imidlertid kun, hvis den nationale regering indgår udtrykkelige politiske forpligtelser om at inddrage private investorer i den offentlige sektors projekter. Der kræves klare rammer for anvendelsen af OPP'er på forskellige politiske områder, da de konkrete aftaler nødvendigvis må variere fra sag til sag, f.eks. afhængigt af, i hvor høj grad omkostningerne kan dækkes ind med brugerbetaling, og af eventuelle sociale målsætningers omfang. Ethvert OPP-rammeverk, som anvendes i sammenhæng med Strukturfondene, bør omfatte en forpligtelse for alle projekter, der har en vis størrelse, til at overveje muligheden af at bruge en form for OPP-ordning. I denne henseende vil EIB og EIF kunne yde et værdifuldt bidrag.

tære på samme måde som fællesskabsfinansiering, eftersom de samme beløb sandsynligvis ville være blevet investeret i det pågældende område under alle omstændigheder.

Strukturfondene har været med til at orientere investeringerne i retning af de regioner, hvor udgifterne kan have den største indvirkning og merværdi. For hver euro, der kom fra Strukturfondene i Mål 1-regioner i perioden 1994-1999, var løftestangseffekten på de nationale offentlige udgifter gennemsnitligt EUR 0,6, med et spænd fra EUR 2,5 i Nederlandene til EUR 0,4 i Tyskland.

Desuden sikrede strukturfondsinterventionerne i nogle tilfælde betydelige investeringer fra den private sektor, selv om de oprindelige forventninger til størrelsesordenen heraf ikke i alle tilfælde blev indfriet i Mål 1-regionerne. I perioden 1994-1999 sås den stærkeste løftestangseffekt i Østrig, Tyskland, Nederlandene og Belgien, hvor de private investeringer pr. euro ydet fra Strukturfondene lå på mellem EUR 3,8 og 1,2. I samhørighedslandene såvel som i Frankrig og Storbritannien var løftestangseffekten mindre udtalt (Tabel A4.2).

Forskellene afspejler også arten af interventionerne, som i samhørighedslandene i højere grad var rettet mod infrastrukturer og menneskelige ressourcer. Private investorer tiltrækkes nemlig mindre af disse områder end af projekter, der støtter erhvervsudvikling. De private investeringer beløb sig gennemsnitligt til 18% af de samlede udgifter i Mål 1-regioner mod omkring 40% i Mål 2-regioner, hvilket for en stor del vidner om en stærkere fokusering på erhvervsudvikling i sidstnævnte regioner (støtte til erhvervsservice, finansiering af SMV-investering osv.).

De planlagte udgifter for perioden 2000-2006 tyder på, at løftestangseffekt på de offentlige udgifter vil være den samme som i perioden forinden, hvad angår det relative udgifts-

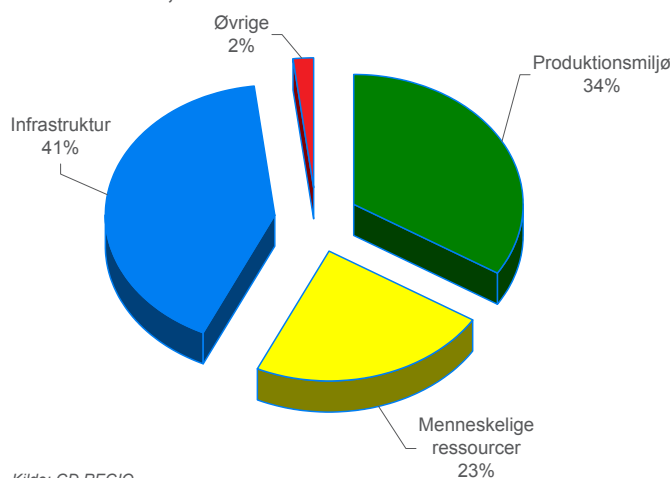
omfang i de forskellige lande, hvorimod virkningen synes mindre udpræget med hensyn til de private investeringer.

Komplementaritet mellem Strukturfondene og EIB-lån

Den Europæiske Investeringsbank (EIB) har i løbet af de seneste 15 år mere end fordoblet mængden af udlån til regionaludvikling². I årene 2000-2002 udgjorde lånene til dette formål gennemsnitligt ca. EUR 20 mia. om året, mens lånene til projekter i tiltrædelseslandene tegnede sig for ca. EUR 3 mia. om året. Disse to poster udgjorde tilsammen omkring to tredjedele af EIB's samlede udlån. Over 50% af lånene til støttede EU-områder gik i ovennævnte periode til Mål 1-regioner, herunder dem, der modtager overgangsstøtte (Tabel A4.3).

Omkring 35% af de individuelle lån gik til det vigtigste område, som finansieres i Mål 1-regionerne, nemlig transport, mens ca. 16% blev investeret i den private sektor (industri, servicesektor og landbrug). Resten blev fordelt på energi-, telekommunikations-, miljø-, sundheds- og uddannelsessektorerne. Kun et forholdsvis lille beløb gik til støtte af investering i menneskelig kapital via udlån til sundheds- og uddannelsessektorerne. Alligevel steg det samlede udlånsbeløb væsentligt i årene 2000-2002 og medvirkede på denne måde til at af-

4.3 Allokeringer fra Strukturfonden, fordelt på Mål 1-regioner, alle medlemsstater, 2000-2006

Kilde: GD REGIO

hjælpe skævheder med hensyn til uddannelsesadgang i de støttede områder.

De vigtigste modtagersektorer i tiltrædelseslandene er transport, miljø og energi, der i perioden 2000-2002 tilsammen optog 90% af de individuelle lån, om end støtten til almen og erhvervsrettet uddannelse udviste den største stigning (tre gange så meget i 2002 som i 2001). Derudover går 14% af lånene via finansielle formidlere til at støtte SMV'er og lokale infrastrukturprojekter.

I de seneste år har adskillige innovative aktioner taget sigte på at forbedre EIB's udlånsaktivitet til fremme af samhørigheden, blandt andet via direkte samfinansiering af individuelle projekter. EIB har også været inddraget i at understøtte Lissabon-

strategien, f.eks. gennem lån til investering i uddannelses-, sundheds- og højteknologisektorerne, især i tiltrædelseslandene, og hermed bidraget til dels at tackle regionale uligheder i kvalifikations- og innovationskapaciteten, dels at gøre regionerne mere tiltrækkende for erhvervsinvestorer.

Finansierede prioriteter til fremme af EU's mål

Som det fremgår af Del 1, er de skævheder i de strukturelle hovedfaktorer, der berører regionernes langsigtede konkurrenceevne, blevet formindsket i løbet af de seneste 10-15 år. Mangelfuldhederne på infrastrukturuområdet er blevet reduceret betydeligt, mens uddannelsesniveaet er steget og den menneskelige kapital dermed forøget i hele EU, men mest markant i tilbagestående regioner, ligesom der

Forbedret tilgængelighed i Spanien

Hovedvægten i samhørighedspolitikken i Spanien blev i perioden 1994-1999 lagt på infrastrukturer, der blev betragtet som den væsentligste flaskehals for den regionale udvikling. Dette gjaldt især på transportområdet, hvor der med omkring 40% af strukturstøtten blev sikret betydelige forbedringer af forbindelserne. Strukturfondene (herunder Samhørighedsfondene) samfinansierede omkring 2400 km motorveje og 3400 km landeveje, som blev anlagt i Mål 1-regioner i denne periode. I indeværende periode, 2000-2006, udvides motorvejene med ca. 2500 km og andre veje med ca. 700 km. Herved forbedres tilgængeligheden betydeligt, idet den gennemsnitlige rejsetid inden 2006 vil blive afkortet med omkring 20% og ulykkestallet med omkring 40%.

Investeringerne i jernbanenettet sigtede i højere grad på at forbedre de eksisterende linjer end på at udvide dem. Udbygning af el-driften og anlæg af dobbeltsporede baner berørte i årene 1989-1999 over en tredjedel af nettet. Som konsekvens af disse forbedringer er passagerantallet steget støt siden 1989. I indeværende programmeringsperiode vil højhastighedsnettet yderligere blive udvidet fra 623 til 1140 km spor inden 2006, mens ca. EUR 6 mia. fra Samhørighedsfonden investeres i opgradering af linjen fra Madrid over Barcelona til den franske grænse.

Erhvervsliv og forskning under samme tag i Leipzig

I maj 2003 åbnede byen Leipzig et enestående bioteknologisk center, "Biocity" med 20.000 kvadratmeter moderne faciliteter til brug for forskere fra Leipzig Universitet såvel som erhvervsvirksomheder. EFRU bidrog med EUR 17 mio. til den samlede investering på EUR 50 mio.

Seks af Leipzig Universitets professorer med tilknytning til bioteknologi flyttede ind i det nye kompleks. Biocity blev omgående en succes, idet 60% af den disponible plads var optaget kort efter åbningen i december 2003. Centret byder på udvidet rådgivnings- og støttetjeneste for nye virksomheder om bl.a. finansiering og patentrettigheder. Fire af Leipzigs veletablerede bioteknologiske virksomheder har etableret sig i centeret for at være tæt på den aktuelle forskning og på potentielle samarbejdspartnere.

Leipzig-projektet indgår som led i delstaten Sachsens politik til støtte af virksomhedsklynger inden for bioteknologi. Næste skridt bliver et "bio-innovationscenter", der åbner i Dresden i foråret 2004. Den langsigtede plan er at skabe en bioteknologisk udviklingsakse omfattende byerne Dresden, Leipzig, Halle og Jena.

er sket fremskridt på miljøområdet (Graf 4.3 og Tabel A4.4).

Forbedret tilgængelighed

Strukturfondene har støttet udviklingen af de transeuropæiske net (TEN-T) i Mål 1-regionerne og i samhørighedslandene. I indeværende periode, 2000-2006, vil der til dette formål blive anvendt omkring EUR 1,3 mia. fra Samhørighedsfonden og mellem EUR 850 mio. og 1,4 mia. om året fra EFRU ud af fondenes samlede finansiering på ca. EUR 4,1 mia. om året, hvoraf omkring en tredjedel er afsat til vej- og motorvejsanlæg (Tabel A4.5).

Adgangen til regionerne er blevet forbedret gennem nyanlægning eller modernisering af mindst 4.100 km motorvej og 32.000 km andre vejtyper. Således bidrog Strukturfondene i 1990'erne til anlægning af over 500 km motorveje i Grækenland. I Spanien er næsten 400 km spor til højhastighedstog mellem Sevilla og Madrid allerede i drift og yderligere ca. 1.100 km er ved at blive anlagt. Disse forbedringer afkorter rejsetiderne stærkt og gør de berørte yder-

regioner mere tilgængelige.

Udnyttelsen af Strukturfondene i relation til TEN-T er baseret på en langsigtet tilgang, der indgår i en sammenhængende strategi for både transport- og regionaludvikling som helhed. Herved bliver det muligt at koordinere strukturfondsstøtten med andre foranstaltninger og med udviklingen af sekundære net. Samtidig vil man kunne lægge vægt på forskellige transportformers kompatibilitet og på alternativer til vejtransport og på denne måde fremme en bæredygtig udvikling.

Fællesskabets opnåede merværdi af at støtte transportsektoren kunne potentielt være højere, hvis prioriteterne var bedre samordnet og der blev bevilget mere finansiel støtte til programmer af INTERREG-typen. Her følger man nemlig princippet om grænseoverskridende planlægning, så man undgår brud på de transeuropæiske net ved de nationale grænser. Somport vejtunnelen gennem Pyrenæerne, der blev åbnet først i 2003, er et eksempel på en sådan manglende planlægning på tværs af landegrænser, idet den nye motorvej, som er finansieret af Samhørighedsfonden på den spanske side, munder ud i en gammel landevej på den franske side.

Fællesskab om online-uddannelse i Grækenland

Hensigten med det EU-finansierede græske skolenetprojekt (GSN) er at udnytte de nyeste informations- og kommunikationsteknologier og e-læringsapplikationer til etablering af et nyt uddannelsesnetværk. Med et budget på EUR 35 millioner (heraf 75% fra Strukturfondene) dækker netværket de primære og sekundære skoletrin samt uddannelsesministeriets administrationskontorer og har i alt mere end 8000 opkoblingspunkter.

Projektet består af fire forskellige trin: 1) skolerne modtager computere og hardware til lokalnet ("skolelaboratorierne"), 2) laboratorierne tilsluttes kommunikationsnettet, 3) GSN udstyrer brugerne med telematiske tjenester til undervisning, samarbejde og kommunikation, og 4) GSN-brugerne får adgang til undervisningsindhold via en portal, som er specielt udformet til projektet.

Det europæiske forskningsrum styrkes

I løbet af det seneste årti har strukturpolitikkerne i høj grad bidraget til at øge forskningskapaciteten, især i Mål 1-regioner. I perioden 2000-2006 blev der bevilget ca. EUR 1,2 mia. årligt til finansiering af forskning/udviklings- og innovationsprogrammer.

Strukturfondenes merværdi har bestået i at fremme udviklingen af ny forskningskapacitet i tilbagestående regioner og derved forbedre deres udsigter til bæredygtig vækst. I nogle tilfælde synes der dog at være blevet overinvesteret i forskningscentre, set i forhold til både behov og potentiale, med deraf følgende underudnyttelse. Ikke desto mindre er der dog samtidig klare eksempler på succes, primært i Irland og i de nordiske lande.

Eftersom man erkender, at investering i infrastruktur og udstyr ikke i sig selv er nok til at udvikle den

videnbaserede økonomi, har man via strukturpolitikkerne også givet starthjælp til regionale strategier til fremme af forskning/udvikling og innovation med sigte på at opfylde lokale behov og udviklingsmuligheder.

Strukturfondene som udviklingsredskab for inovationssamfundet

Fra Strukturfondene tildeles der finansiering for i alt omkring EUR 700 mio., dvs. lige knap 4% af det samlede støttebeløb, til udvikling af informations-samfundet i Mål 1-regioner. Bidraget afspejler den prioritering, som de nationale og regionale myndigheder tillægger dette, og medvirker til at indfri målsætningerne fra Lissabon-topmødet og e-Europe-

initiativet.

Størrelsesordenen af fondenes udgifter på dette område bestemmes af faktorer såsom IKT-markedets modenhedsgrad, befolkningstætheden, mængden af disponible kvalifikationer til at udnytte teknologien samt evnen til at planlægge en sådan udvikling. Blandt de 20 regioner med de højeste IKT-udgifter pr. indbygger er de seks græske og de to spanske, syv er øer eller hovedsagelig øer, og en stor andel er Mål 1-regioner, hvor IKT-udviklingen ses som strategisk vigtig for den lokale udvikling.

Når det gælder politikudformning, falder de regionale prioriteringer på dette område stort set i tråd med dem, der blev afstukket i handlingsplanen e-Europe 2002. I Mål 1-regionerne lægges der imidlertid mere vægt på udvikling af IKT-kvalifikationer og offentlige online-tjenester.

Vindmølleparker på Portugals kyst

Ideen med at bygge en vindmøllepark i Portugal blev fostret i 1990 af en gruppe danske forretningsfolk, hvoraf den ene havde besøgt Melides. Dette kystområde, som ligger udsat for vestenvind, syntes at være en god beliggenhed for et sådant projekt. Der blev udvalgt et 7 hektar stort areal på Monte Chaos, en ca. 100 meter høj bakke beliggende 3 km fra havet ved Sines. Arbejdet begyndte i april 1991 og et halvt år senere var de første vindturbiner færdige.

Parken består i dag af 12 danskfremstillede Wind World W-2800 vindmøller, der kan holde i mindst 20 år. Møllerne er 31 m høje og har et vingefang på 28 m. De fordeles i tre grupper med fire møller, der sammenkobles med et fiberoptisk system, hvormed de kan betjenes på afstand.

Mølleparken genererer en spænding på 380 volt, der samles i tre transformerstationer, hvor spændingen transformeres til 15000 volt, inden strømmen videresendes til det nationale el-net. Hver af generatorerne har en maksimalydelse på 150 kWh, der nås ved en vindhastighed på 40 km/t. Årsydelsen ligger omkring 2,5 million kWh, hvilket svarer til den energi, der anvendes af private forbrugere i Sines.

Beskæftigelse og kvalifikationer fremmes via investering i menneskelig kapital

I programmeringsperioden 2000-2006 allokeres ca. EUR 9 mia. om året til udvikling af menneskelig kapital og til fremme af beskæftigelse via Den Europæiske Socialfond (ESF). Heraf går lige godt halvdelen (EUR 4,5 mia. om året) til Mål 1-regioner, idet Spanien tegner sig for ca. 28%, de nye tyske delstater 19% og Grækenland, Portugal og Italien hver 12-13%. De finansierede foranstaltninger består overvejende af aktive arbejdsmarkedsordninger med sigte på dels at gøre forfordelte samfundsgrupper mere beskæftigelsesegnede (f.eks. langtidsledige og unge, der søger ind på arbejdsmarkedet for første gang), dels at sikre almen og erhvervsrettet uddannelse for både arbejdsløse og folk i job, især SMV-ansatte, der rammes hårdt, hvis de afskediges. Desuden ydes der støtte til at forbedre de almene og erhvervsrettede uddannelses-systemer samt de offentlige arbejdsformidlinger.

I perioden 1994-1999, da det samlede støttebeløb til Mål 1-regioner nåede op på omkring EUR 3,1 mia. om året, ydede ESF en betydelig støtte til

Økonometrisk bevis for regional konvergens

Økonometriske analyser bekræfter, at det er gået fremad med konvergens i BNP pr. indbygger. Når den reelle BNP-vækst pr. indbygger for 197 (NUTS 2)-regioner mellem 1980 og 2001 inddrages i tre perioder (1980-88, 1988-94 og 1994-2001), ses en klar tendens til vækst i omvendt proportionalt forhold til det oprindelige BNP pr. indbygger. Denne tendens, som i fagsprog benævnes "beta-konvergens", er tydelig for hver af perioderne. Det betyder, at regionerne med de laveste BNP pr. indbygger i udgangsåret i gennemsnit oplevede den største BNP-vækst pr. indbygger. Dertil kommer, at den således definerede konvergensrytme (som angivet ved beta-koefficientværdien) steg i hver på hinanden følgende periode, idet strukturfondsstøtten til Mål 1-regioner først blev indført (i 1988) og siden forøget (i 1994).

Inden for Mål 1-regionerne var områderne med det laveste oprindelige BNP pr. indbygger desuden tilbøjelige til at vokse hurtigst i både 1988-1994 og, navn-

lig, 1994-2001 (igen angivet ved beta-koefficienten). Beta-konvergens optrådte altså inden for disse regioner såvel som mellem dem og resten af Unionen. (Beta-konvergens inden for Mål 1-gruppen var særlig kraftig i perioden 1988-94, hvilket til dels skyldes de høje vækstrater i de nye tyske delstater).

En analyse af denne periode viser også, at de regionale uligheder i BNP blev mindre mellem 1980 og 2001 (målt ved udsvinget i logaritmen for BNP pr. indbygger på tværs af regioner). Det vil sige, at den såkaldte "sigma-konvergens" også optrådte i denne periode. Omfanget af konvergens i denne forstand var imidlertid relativt lille mellem 1994 og 2001. (Det skal bemærkes, at beta-konvergens ikke nødvendigvis indebærer sigma-konvergens, eftersom regioner med det laveste BNP pr. indbygger kan have en vækst over gennemsnittet, uden at de samlede regionale uligheder mindskes).

Regional konvergens

	Antal regioner	BNP pr. indb. (% vækstrate)	Beta-konvergens årlig rate (%)	R-Squared
1980-88				
Alle EU15-regioner	197	2,0	0,5	0,94
Mål 1-regioner	55	1,9	0,4	0,87
Øvrige regioner	142	2,0	2,1	0,92
1988-94				
Alle EU15-regioner	197	1,3	0,7	0,97
Mål 1-regioner	55	1,4	3,1	0,94
Øvrige regioner	142	1,2	0,8	0,95
1994-2001				
Alle EU15-regioner	197	2,3	0,9	0,97
Mål 1-regioner	55	2,6	1,6	0,92
Øvrige regioner	142	2,1	0,0	0,96

Kilde: GD REGIO

aktive arbejdsmarkedstiltag med f.eks. et finansieringsbidrag på omkring 40-50% til alle foranstaltninger af denne art i Spanien og Portugal i 1998. Socialfonden bidrog også til at finansiere omstrukturering og udvidelse af de offentlige arbejdsformidlinger i Grækenland, Irland og Portugal. Desuden bidrog ESF i programmeringsperioden til at forøge andelen af studerende på videregående uddannelsesniveau i Portugal fra 26 til 34% af alle studerende og i Spanien til at anspre et stort antal firmaer til for første gang at sørge for kontinuerlig efteruddannelse.

I evalueringsundersøgelser, som er foretaget i indeværende programmeringsperiode, skønnes det, at strukturinterventionerne i Mål 1-regioner med sandsynlighed vil resultere i omkring 700.000 nye jobs, hvormed beskæftigelsesprocenten i Portugal vil blive forøget med næsten 4% (187.000 jobs) og med 2,5% i Grækenland (100.000 jobs). Indvirkningen på beskæftigelsen skønnes også at blive mærkbar i de nye tyske delstater, i Syditalien og i Spanien (1-2% fremgang i hvert af tilfældene).

Bidrag til en bæredygtig udvikling

Miljømæssig bæredygtighed er en forudsætning for en stabil regional udvikling på langt sigt. Den nuværende generation af strukturfondsprogrammer blev vedtaget, inden EU's aktuelle strategi om bæredygtig udvikling blev indført. Ikke desto mindre indbefatter strukturfondsinterventionerne miljøet som en horisontal prioritet og forfølger de økonomiske og sociale målsætninger under udtrykkelige miljøhensyn. Ifølge en nylig evaluering ville interventionernes effektivitet i mange tilfælde forøges ved dels at gøre de potentielle økonomiske "trade-offs" mellem de tre målsætninger mere tydelige og dels at tilstræbe en bedre integration med de sektorielle og nationale politikker.

At forbedre miljøet og beskytte det mod yderligere skader indgår som målsætninger for strukturinterventionerne. En stor del af Strukturfondene er derfor blevet allokeret til finansiering af investeringer i miljøinfrastruktur, primært til affaldsstyring og bortledning af spildevand, hovedsagelig i de sydlige EU-lande.

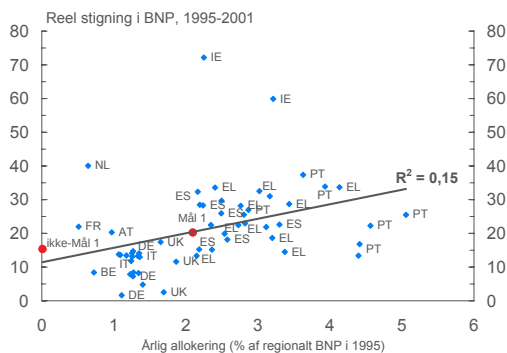
Vækst og reel konvergens mellem regioner,..

Som nævnt i Del 1 er der siden 1989 sket en betydelig BNP-vækst pr. indbygger i Mål 1-regionerne, samlet set, i forhold til gennemsnittet for EU15. Samtidig har her været fremgang i både vækst og produktivitet, sammenlignet med stigningerne andre steder. Disse gunstige udviklingstendenser understøttes af nylige empiriske undersøgelser, i hvilke man har analyseret omfanget af den regionale konvergens, som er opstået³ (se Boks om "Økonometriske beviser").

Hovedkonklusionen af den økonometriske analyse er, at der i Mål 1-regionerne har været en betydelig indhentning med hensyn til BNP pr. indbygger og til udligningen af de indbyrdes uligheder. Samtidig er produktivitetskløften mellem Mål 1-regionerne og resten af EU15 konsekvent blevet indsnævret i de sidste 20 år, ikke mindst i samhørighedslandenes mest forfordelte regioner. Dette tyder på, at indhentningen i BNP pr. indbygger hviler på et sundt grundlag, der sandsynliggør en fortsat konvergens i de kommende år. Reduktionen i produktivitetsforskellene var mest markante i vækstarene sidst i 1980'erne, til dels på grund af, at nye medlemsstater fra det tidspunkt begyndte at nyde godt af de afskaffede handelsbarrierer.

Analysen viser også et vist indbyrdes forhold mellem den tilførte mængde strukturstøtte og den reelle BNP-vækst. De regioner, der modtog mest pr. indbygger, var således tilbøjelige til at vokse mest — og omvendt. Grækenland og Portugal tegnede sig for mange af disse regioner. Samtidig steg BNP i en række græske og portugisiske regioner mindre end forventeligt i forhold til den ydede strukturstøtte, set på baggrund af det gennemsnitlige forhold. Dette var også tilfældet i de fleste Mål 1-regioner i Tyskland og Italien, hvor væksten som anført i Del 1 synes at være blevet undertrykket af en lav vækst i resten af landet. På den anden side var væksten i de fleste spanske regioner højere end forventeligt i forhold til den modtagne støttemængde, måske på grund af indflydelsen fra en fremgangsrig nationaløkonomi (Graf 4.4).

4.4 Allokering fra Strukturfonden og BNP-vækst pr. Mål 1-region, 1995-2001

Kilde: Eurostat, regionale regnskaber og beregninger foretaget af GD REGIO

...og i medlemsstater

Som nævnt i Del 1 var BNP-væksten i alle fire samhörighedslande højere end i resten af EU i perioden 1991-2002. Forskellen var forholdsvis lille for Portugals vedkommende (2,2% om året mod EU15-gennemsnittet på 2%), mens den var lige godt ½% om året højere i både Grækenland og Spanien. Derimod var forskellen betydelig større i Irland (gennemsnitligt ca. 4½% højere på årsbasis).

Ifølge simulationsanalyser⁴ har strukturinterventionerne⁵ sat mere gang i væksten ved både at forøge efterspørgslen og at styrke økonomiens forsynings-side (via forbedring af infrastrukturer og menneskelig kapital) og har derved bidraget til konvergens. Som resultat af sådanne interventioner skønnes det, at det reelle BNP i 1999 var ca. 2,2% højere i Grækenland, end det ellers ville have været. Det tilsvarende tal i Spanien var 1,4%, i Irland 2,8% og i Portugal 4,7%. Disse forskelle afspejler for en stor del den irske og den portugisiske økonomis høje grad af åbenhed i forhold Grækenland og navnlig Spanien på grund af det større hjemmemarked (Tabel A4.6 og A4.7).

BNP-væksten var i betydelig grad knyttet til fremstillingssektoren, hvor interventionens effekt var mere udpræget i Portugal end i andre lande. Dette havde en katalysatoreffekt i forhold til de markeds-mæssige tjenester, hvor tilstrømningen af direkte udenlandske investeringer førte til en radikal forandring af

sektoren, meget lig situationen i Irland sidst i 1980'erne. Interventionen hang desuden sammen med en betydelig stigning i investeringerne, der som resultat blev skønnet at være 24 og 18% højere end ellers i henholdsvis Portugal og Grækenland i 1999. Fremgangen sås overvejende på områderne infrastruktur og menneskelig kapital.

BNP-vækst er også relateret til en vækst i arbejdskraftens produktivitet, hvis ulige karakter havde tendens til at blive mindre i perioden. I Portugal, hvor fremstillingssektoren stadig er koncentreret i stærkt arbejdskraftintensive industrigrene, skønnes udbyttet af strukturinterventionen at have været dobbelt så stor som beskæftigelsesfremgangen. I Spanien bidrog stigningen i arbejdskraftens produktivitet (2%) og i beskæftigelsen (1,5%) på meget tilsvarende vis til væksten i fremstillingssektorens kapacitet.

I de nye tyske delstater skønnes struktur-fondsinterventionerne at have haft en betydelig indvirkning på BNP (der steg omkring 4% i 1999), til dels på grund af et økonomisk mere presset udgangsniveau. Fremstillingssektorens vækst i de første tre år efter genforeningen var ligesom i Portugal forbundet med en stærk beskæftigelsesfremgang. Senere fulgte en produktivitetstigning skabt af de indførte nye teknologier, som de forøgede og delvis struktur-fondsfinansierede investeringer bar med sig.

I Nordirland har strukturinterventionen skønsmæssigt haft en beskeden effekt, idet BNP-niveauet kun blev hævet med lige godt 1% i 1999. Virkningerne er mest synlige inden for markeds-mæssige tjenester (især erhvervsservice og erhvervsuddannelse), mens der nærmest ikke synes at have været nogen indvirkning på fremstillingssektoren.

Kompromisforhold mellem national og regional konvergens?

Det hævdes ofte, at interne uligheder mellem regioner, hvad angår i BNP-niveauet pr. indbygger, i de første konvergensstadier er tilbøjelige til at blive større i takt med, at væksten på nationalt plan stiger til et relativt højt niveau. Ud fra denne betragtning forstærkes væksten i den nationale økonomi af, at

erhvervsaktiviteten koncentrerer i nogle få områder, primært i storbyer og omkringliggende forstæder. De første stadier i en økonomi på vej op karakteriseres derfor typisk af en konflikt mellem den nationale og den regionale konvergens.

Denne potentielle konflikt er relevant, ikke alene for samhørighedslandene men også for den udviklingsstrategi, som tiltrædelseslandene i Centraleuropa bør følge. Bortset fra Bulgarien er den regionale spredning i BNP pr. indbygger mere udpræget i alle de større tiltrædelseslande end i samhørighedslandene. Spredningen er endda tiltaget betydeligt siden midten af 1990'erne, primært på grund af den høje vækstrate i de største byer, som er de største vækstopoler. I modsætning hertil har de regionale uligheder i samhørighedslandene, som er hovedmodtagerne af strukturbistand, ikke ændret sig meget til trods for, at den nationale vækst er højere end EU-gennemsnittet. Den eneste undtagelse er Irland, hvor den økonomiske aktivitet i endnu højere grad end før er blevet koncentreret i Dublin-området.

Den mulige eksistens af denne indbyrdes effekt, som benævnes "trade-off", mellem henholdsvis national og regional konvergens betyder i så fald, at tiltrædelseslandene på kort sigt står over for valget mellem enten en højere national BNP-vækst pr. indbygger eller en formindskelse af de regionale uligheder. I nogle tilfælde synes strukturstøtten at have fremmet den nationale konvergens (Irland), mens den i andre tilfælde har haft tendens til at modvirke polariseringen af den økonomiske aktivitet og følgerne heraf (Spanien). Erfaringen viser dog, at omfanget af en sådan trade-off til dels afhænger af den geografiske fordeling af erhvervsaktiviteter og boligområder i landet.

Strukturfondene som middel til økonomisk integration

De europæiske landes økonomier hænger stadig mere sammen, hvilket ses af den voksende samhandels- og investeringsaktivitet mellem dem. Dette er aktivt blevet fremmet gennem EU-politik, især i relation til fuldførelsen af det indre marked, indførel-

sen af den fælles valuta og den forestående udvikelse. Understøttet af samhørighedspolitikkerne — som har stimuleret samhandelen og påvirket placeringen af økonomisk aktivitet — har den tættere integration medført, at de indbyrdes uligheder mellem økonomierne er blevet mindre.

Samhørighedslandenes samhandel med resten af EU er mere end fordoblet i løbet af det seneste årti. En del af fremgangen skyldes andre landes udbytte af strukturstøtte til mindre velstående regioner. Ifølge skønnede værdier fra "input-output-tabeller" vender omkring en fjerdedel af sådanne udgifter tilbage til resten af EU i form af forøget eksport, især af maskiner og andet udstyr, efterhånden som BNP- og investeringsniveauet stiger. Dette "udslip" er særlig stort, i tilfældene Grækenland (42% af strukturstøtten) og Portugal (35%) (Tabel A4.8).

En betydelig del af strukturfondsmidlerne går til transportinfrastruktur, som — ved at gøre de berørte regioner mere attraktive — påvirker industridrivendes valg af etableringssted. Samtidig styrkes de samme områders økonomiske aktivitet af stigende indtjening og realindkomst. Ifølge simulationsanalyser af indvirkningen af en række transportprojekter, som er finansieret af Samhørighedsfonden, kan indkomstfremgangen være betydelig. Således medførte den kombinerede virkning af Egnathia- og Pathe-motorvejsprojekterne i Østmakedonien en skønnet indkomststigning på ca. 9%. Indregning af strukturinterventionernes bredere følgevirkninger i henseende til at mindske produktionsomkostninger i den berørte region — ikke alene gennem sparet transporttid men også via den højere produktivitet som følge af økonomiens styrkede forsynings-side — øger yderligere indvirkningen på BNP (der i 2006 skønsmæssigt vil være steget med 3% i Andalucía og med omkring 2% i Mezzogiorno som resultat af samfinansierede EU-programmer).

Ifølge en nylig undersøgelse kan strukturfondsinterventioner også påvirke placeringen af forsknings- og udviklingsintensive aktiviteter, så iværksætterne anspores til at etablere sig i støttede regioner og dermed fremme en mere ligelig fordeling af vækstmuligheder rundt om i EU.

Jobgenskabelse i Wolverhampton, Storbritannien

I byen Wolverhampton har man i nogle år gjort en indsats for at skabe nye jobs til erstatning for dem, der er gået tabt i stålindustrien og andre sektorer. EU har på afgørende vis bidraget til at lette omstillingen. Først i 1990'erne blev der fra EU-side opmuntret til en mere strategisk tilgang til jobgenskabelse i stedet for blot at finansiere individuelle infrastrukturprojekter, som man gjorde det i 1980'erne. Efter en omfattende høring eller konsultation med lokalsamfundet og erhvervslivet blev der afstukket en udførlig byggeskabelsesplan. EU-finansieringen blev rettet mod to af byens hovedområder:

- Det kulturelle kvarter: Chubb-bygningen, hvor der engang blev fremstillet låse og pengeskabe, huser nu en række multimedie-SMV'er og er kvartets fokuspunkt. Via ordninger til forbedring af kunstgalleriet, Grand Theatre og universitetets Arenateater kombineret med efteruddannelses- og erhvervsstøtteinitiativer skabes der økonomiske muligheder inden for kultur- og medieaktiviteter.
- All Saints-området: Projektet Urban Village ("landsbyen i byen") er en fællesskabsbaseret tilgang til at forbedre levebetingelserne i et af regionens mest forfordelte områder ved at oprette fællesvirksomheder, der støtter de svageste stillede grupper og fostrer kultur- og medievirksomheder.

Mellem 1993 og 1998, resulterede genskabelsesprogrammet i 1500 nye jobs og 75 SMV-etableringer, heraf 32 med speciale i kulturelle aktiviteter.

Interventioner i Mål 2-regioner: omstrukturering og jobskabelse

Ud over bistanden til Mål 1-regioner yder Strukturfondene også støtte til økonomisk udvikling i andre dele af EU, der i højere grad lider af strukturproblemer end af udviklingsefterslæb. Nylige evalueringundersøgelser har afsløret hovedkonsekven-

serne af disse problemer, som gennemgås i det følgende.

I perioden 1994-1999 modtog i alt 82 regioner med i alt 62 mio. indbyggere (17% af EU-15's befolkning) Mål 2-støtte med sigte på at hjælpe områder ramt af industriel tilbagegang, mens de støttede områder i foregående periode tegnede sig for i alt 73 mio. indbyggere. Det samlede udgiftsbudget blev forøget fra EUR 1,2 mia. til EUR 2,8 mia. om året (11,5% af det samlede strukturfondsbudget), hvorved støttebeløbet pr. person i disse områder steg fra EUR 16 til EUR 44 om året. Udgiftsbudgettet blev i perioden 2000-2006 fastsat til EUR 3,2 mia. om året (i 1999-priser) for at kunne støtte både landdistrikter og industriområder i tilbagegang (dækket af Mål 5b i perioden 1994-1999). Herved faldt det gennemsnitlige støttebeløb lidt, nemlig til EUR 41.

I perioden 1994-1999 var støtten koncentreret på et stort antal små områder i 12 medlemsstater, hvoraf Storbritannien modtog næsten en tredjedel og Frankrig næsten en fjerdedel af det samlede budget, idet de to lande tilsammen tegnede sig for lige knap 60% af det samlede indbyggertal i Mål 2-regioner. Spanien og Tyskland modtog tilsammen endnu en fjerdedel af budgettet, mens 8 andre lande delte de resterende 20%. EU's strukturfondsbidrag udgjorde næsten en tredjedel af de samlede støtteberettigede udgifter i Mål 2-programmer, de nationale statskasser bidrog med omkring samme andel og den private sektor med resten.

Hvad angår typen af støttede projekter udgjorde infrastrukturudgiften 27% af det samlede budget i perioden 1994-1999 (mod 36% i den foregående periode). Denne støtteandel gik primært til omstilling af gamle industrianlæg og til nybyggeri. Yderligere 25% blev anvendt, dels til generel erhvervsstøtte (mere end en fordobling i forhold til den foregående periode), herunder især til strategiske foranstaltninger som f.eks. lettelse af SMV'ers adgang til erhvervsservice og rådgivning, fremme af finansieringsteknik samt støtte til deltagelse i international samhandel og til virksomhedsetablering, dels til støtte af individuelle firmaer. Lige knap 20% af støtten blev ydet i form af bistand til erhvervsud-

NOVI, Danmark

Da Nordjylland blev berettiget til strukturfondsstøtte under Mål 2, led landsdelen under stor arbejdsløshed som følge af tilbagegang i fiskeriet og andre traditionelle erhverv. I stedet for at anvende EU-midlerne på disse sektorer besluttede man i stedet at fokusere på udvikling af videnbaserede aktiviteter.

NOVI er en enestående kombination af en videnskabspark, et innovationsmiljø og en kilde til risikovillig kapital. Institutionen, der blev etableret i 1989, har i nært samarbejde med Ålborg Universitet fungeret som katalysator for udvikling af videnbaserede virksomheder i Nordjylland. Som center for teknologi og innovation har NOVI spillet en vigtig rolle for erhvervsudviklingen og har i betydelig grad medvirket til jobskabelse i området.

NOVI videnskabsparken huser en af Danmarks største virksomhedsklynger baseret på forskning og udvikling. Desuden har NOVI Innovation ansporet et aktivt samarbejde mellem forskningscentre, virksomheder og kapitalmarkeder for dermed at sikre den kommercielle udnyttelse af nye ideer. NOVI har været involveret i risikokapitalinvestering siden 1989 og har siden udviklet sig til en vigtig indenlandsk ressource med et kapitalgrundlag på mere end EUR 67 mio. NOVI har også bidraget til etableringen af NorCom, en klynge af regionale industrifirmaer med speciale i udvikling og fremstilling af mobilkommunikations- og navigeringsudstyr, som har tiltrukket stadig større mængder udenlandske investeringer.

NOVI's samlede udgifter har hidtil beløbet sig til omkring EUR 35 mio., hvoraf EUR 21,5 mio. er blevet finansieret af den private sektor og omkring EUR 12,5 mio. af Strukturfondene.

Strukturfondene har haft afgørende betydning for NOVI's succes, idet man herigennem på mellemlangt og langt sigt har kunnet etablere og udvikle konceptet til den optimale størrelse for et effektivt samarbejde mellem iværksættere, industridrivende og forskningscentre.

nelse og udvikling af arbejdsstyrkens kvalifikationer, overvejende med finansiering fra ESF. Desuden blev små 10% af udgifterne investeret i støtte af forskning/udvikling og IKT (Tabel A4.9).

Udgiften har i væsentlig grad bidraget til omstruktureringen af traditionelle industrigrene og til diversificering af den økonomiske aktivitet i Mål 2-regioner. Ifølge udførlige evalueringsundersøgelser skønnes strukturfondsinterventionerne at have resulteret i 700.000 nye jobs i områder støttet i perioden 1994-1999 eller, i nettotal med fraregning af "erstatningseffekten" (dvs. nye jobs skabt ved nedlæggelse af andre), lige knap 500.000.⁶ Samtidig modtog omkring 300.000 SMV'er støtte som hjælp dels til at forbedre deres produktionsmetoder og til at søge nye markeder, dels til at styrke deres adgang til erhvervsservice.

Indsatsen ses af et større ledighedsfald i Mål 2-regionerne end i resten af EU i programmeringsperioden (gennemsnitligt med 3,1% af arbejdsstyrken mellem 1996 og 2000 mod et fald på 2,3% i EU under ét⁷). Nedgangen var særlig udtalt i områder med høj afhængighed af traditionelle industrigrene under omstrukturering, der i mange tilfælde har dækket næsten 40% af den samlede beskæftigelse. Dette viser, at antallet af nyskabte jobs, primært inden for servicefagene, mere end opvejede tabet af arbejdspladser i disse industrigrene. Selv om der i perioden var en lavere BNP-vækst pr. indbygger i disse regioner end i EU som helhed (henholdsvis 2,1 og 2,4% mellem 1995 og 2000), var forskellen lille, hvilket tyder på, at den langsigtede tilbagegang til en vis grad er blevet standset. På den anden side indebærer en lidt langsommere BNP-vækst i forening med en forøget beskæftigelsesfremgang, at arbejdskraftens produktivitet steg mindre i Mål 2-regioner end i andre dele af EU.

Ifølge indgående analyser har udgiftsstøtten til forskning/udvikling, innovation og teknologioverførsel været særlig effektive til både at skabe nye jobs og at bevare eksisterende. Bortset fra nogle fremtrædende undtagelser (såsom Nordrhein-Westfalen eller North West England) er de fleste Mål 2-regioners innovationskapacitet fortsat meget mindre veludviklet end i EU's mest fremgangsrige regioner,

ligesom deres forskningsbase typisk ikke er veltilpasset i forhold til den regionale produktionsstruktur. Som følge heraf har disse regioner ikke nogen central placering i Europas teknologiske samarbejdsrum.

Dette står i kontrast til Mål 2-regionernes ressourcer af infrastruktur og menneskelig kapital. De fleste af disse områder har nemlig transport- og telekommunikationsfaciliteter af en forholdsvis høj standard, der sikrer gode forbindelser, såvel indenlands som til resten af EU. Ligeledes er befolkningen i den arbejdsdygtige alder relativt veluddannet. Desuden er arbejdsstyrkens kvalifikationer blevet forbedret og udbygget med hjælp fra Strukturfondene, hvilket har medvirket til at fremskynde omstrukturingsprocessen og til at modvirke tabet af arbejdspladser. Man har derfor oprettet erhvervsrettede uddannelsesprogrammer for at afhjælpe mangelen på kvalifikationer såvel som færdighedernes hurtige forældelse. Navnlig i Storbritannien har man også truffet konkrete foranstaltninger for at lette forfordelte samfundsgruppers adgang til uddannelsesprogrammerne og til arbejdsmarkedet. I alt ca. 3,6 mio. EU-borgere i Mål 2-regioner modtog i perioden 1994-1999 uddannelse som resultat af fællesskabsstøtte.

Endvidere er der med støtte fra Strukturfondene gjort en betydelig indsats for at oprense arealer forurenede med industriaffald, omdanne gamle industri anlæg og -bygninger (i alt omkring 115 mio. kvadratmeter industriarealer skønnes at være blevet omdannet som følge af Mål 2-programmer) og, generelt, forbedre miljøet, især i byområder. Dette har fuldstændig forandret mange industriområder og gjort dem anvendelige til nye, produktive formål, såsom fritids- og kulturaktiviteter.

Alligevel forårsager de traditionelle industrigrene, selv om de er i tilbagegang, miljøskader mange steder, og forladte arealer mangler stadig at blive behandlet. I mange dele af EU er omstruktureringen altså på ingen måde fuldendt. Ifølge evalueringsundersøgelser har omfanget af omstrukturering i Mål 2-regioner varieret meget fra region til region, hvilket afspejler deres udviklingspotentiale og den effektivitet, hvormed de offentlige midler fra både Fællesskabet og nationale kilder er blevet udnyttet.

Især i kul- og stålområder er de økonomiske aktiviteter blevet omstruktureret og moderniseret, men der er stadig en række områder, hvor traditionelle industrigrene fortsat er vigtige, og hvor der venter betydelige strukturændringer med potentielt stor indvirkning på både beskæftigelses- og realindkomstniveauet.

Samtidig må der drages lære af erfaringerne fra Mål 2-interventionerne. De åbenbare positive virkninger skal ses i lyset af to væsentlige hindringer for de støttede programmets effektivitet, hvilket skyldes måden, hvorpå politikken er blevet anvendt. For det første har mange af de støtteberettigede områders beskedne størrelse gjort det svært at følge en rationel og sammenhængende strategi i udnyttelsen af de finansielle ressourcer i de berørte regioner. På grund af de finansierede aktioners begrænsede omfang har det i en række tilfælde været svært at nå op på et tilstrækkeligt beløb til finansiering af projekter, som ellers kunne have haft en afgørende indvirkning på den regionale udvikling. For det andet har den begrænsede periode, i hvilken støtten er ydet (pga. underinddelingen i to treårsperioder), begunstiget kortfristede projekter, f.eks. til understøttelse af arbejdspladser i nedgangstider, på bekostning af projekter af strategisk betydning for den regionale udvikling.

Støtte til landbrug, landdistrikter og fiskeri

De foranstaltninger, der er gennemført under Mål 5a (forordningerne 950/97/EF og 951/97/EF) og Mål 5b-programmerne i perioden 1994-1999 har for nylig været genstand for evalueringer. Resultaterne af disse er sammenfattet i det følgende.

Interventioner i Mål 5a-regioner

Det overordnede mål for interventionerne under forordning 950/97 var at forbedre landbrugsbedrifters generelle effektivitet og konkurrenceevne samt opretholde et levedygtigt landbosamfund og medvirke til at bevare miljøet og beskytte naturen på landet.

Med henblik på at nå dette mål blev der vedtaget en række foranstaltninger:

- Ordningen vedrørende investering i landbrugsbedrifter gav landbrugerne et udvalg af støtte-muligheder. I de sydlige EU-lande, der er mest fordelt dækket af Mål 1, bestod valgmuligheden i at forøge landbrugsmetodernes effektivitet og fremme strukturændringer. Andre steder blev der lagt mere vægt på diversificering, dyrevelfærd og miljø. Ordningen viste sig at fungere bedst i områder, hvor omstrukturering var et væsentligt element, som eksempelvis på små bedrifter i Mål 1-regioner.
- Ordningen vedrørende unge landmænd sigtede på etableringsstøtte til disse. Implementeringen foregik på forskellig måde rundt om i EU og var mest effektiv i kombination med uddannelse og/eller supplerende støtteforanstaltninger. Andre faktorer såsom arvelovgivning, ledige mælkekvoter, rentesatser og skattesystemer synes imidlertid ofte at være de mest afgørende for beslutningen om at etablere sig som selvstændig. I 10 af medlemsstaterne sås der dog en vis stigning i antallet af selvstændige landbrugere under 45 år.
- Ordningen vedrørende de mindre velstående områder havde til formål at opmuntre til at drive landbrug i sådanne egne ved at tilbyde kompensation for naturbestemte, sociale, økonomiske og andre hæmsko. Ordningen blev fastholdt nogenlunde uændret fra midt i 1970'erne og blev for størstedelens vedkommende aldrig fuldt indarbejdet i strategierne til landområdesudvikling. Da udbetalingerne skete i form af fastsatte beløb, var der risiko for underkompensation i de mest forfordelte områder (f.eks. Mål 1-bjergegne, hvor samfinansieringskapaciteten er begrænset).

Interventionerne under forordning 951/97 tog mere direkte sigte mod at forøge landbrugssektorens konkurrenceevne. Ifølge evalueringer af de finansierede investeringer i perioden 1994-1999 er der sket visse forbedringer i forædlingskæden i 4 medlemsstater, etableret nye afsætningssteder i halvdelen af

medlemsstaterne og erhvervet nye maskiner og indført mere effektiv teknologi, som har medvirket til at begrænse emissions- og forureningsniveauet, samt forbedringer i markedsføringskanalerne i 5 medlemsstater.

Ordningens indvirkning på primærproducenterne var i denne periode begrænset. Årsagerne er dels den tiltagende koncentration af markedsførings- og forædlingsfaciliteter i store firmaer, dels detailhandlernes og grossisters magt på markedet. Primærproducenternes gevinst var større i de tilfælde, hvor markedsførings- og forædlingsaktiviteterne blev varetaget af producentsammenslutninger.

Interventioner i Mål 5b-regioner

Mål 5b-regionerne omfattede i perioden 1994-1999 26% af EU's samlede landområde og 9% af den samlede befolkning (omkring 32,7 mio. indbyggere). Den totale finansiering beløb sig til ca. EUR 1,1 mia. om året (42% fra EUGFL, 44% fra EFRU og 14% fra ESF) og var fordelt på udvikling af ikke-landbrugsmæssige aktiviteter og jobskabelse (46%), forøgelse af landbofamiliers indtægt (23%), forbedring af landområdernes tiltrækningskraft og af livskvaliteten (17 %) samt skovtilplantning (4%).

Virkningerne af støtten under Mål 5b i perioden 1994-1999 kan inddeles i tre niveauer:

- Inden for landbruget er der ingen tegn på nogen positiv indvirkning på indkomsten, om end der kan konstateres en vis styrkelse af landbrugssektorer, en vis diversificering (omlægning til produktion med en højere værditilvækst samt udvikling af landbrugsturisme og miljøservice, i særdeleshed).
- Inden for de ikke landbrugsrelaterede aktiviteter har Mål 5b-programmerne bidraget til modernisering af infrastrukturer og produktionspotentiale i virksomheder, udbredelse af turisme og en større beskæftigelsesfremgang end i andre regioner.

- Hvad angår regionernes tiltrækningskraft og livskvaliteten har programmerne støttet renovering af landsbyer, udvikling af offentlige service-faciliteter samt miljøbeskyttelsestiltag.

Om end om virkningen af Mål 5b gennemgående har været positiv, kan der dog indkredses nogle svagheder:

- Selv om en territorial tilgang er relevant for denne interventionstype, var nogle af Mål 5b-regionerne ikke i tråd med den igangværende økonomiske udviklingsproces eller den fulgte strategi.
- Interventionerne burde i højere grad have været baseret på at fremme og udbrede god praksis for dermed bedre at udnytte de støttede områders potentiale.

Som helhed var befolkningstilvæksten i programmeringsperioden stort set den samme i Mål 5b-regionerne (for så vidt, som de kan skelnes ud fra de foreliggende tal) som andre steder i EU, nemlig 0,3% om året i perioden 1995-2000. BNP-væksten var derimod en smule lavere end hele Unionens (2,4% i hhv. til 2,7% om året), ligesom arbejdsløsheden faldt mindre (med 1,9% i hhv. til 2,3% af arbejdsstyrken). Ikke desto mindre holdt det gennemsnitlige ledighedstal i disse områder sig under EU-gennemsnittet, nemlig på 6,5% i hhv. til 8,3%).

Programmeringsperioden 2000-2006

Vedtagelsen af en ny forordning (1257/99/EF) har gjort det muligt at samle en række tidligere adskilte foranstaltninger i en enkelt lovtekst. Hermed er det blevet lettere at indarbejde diverse foranstaltninger til landdistriktudvikling i en overordnet strategi, såvel i Mål 1- og 2-regioner som i relation til en tværgående anvendelse. Dette har styrket de berørte foranstaltningers sammenhæng og komplementaritet (Tabel A4.10).

Sameksistensen af to programmerings-, styrings- og kontrolsystemer, det ene baseret på struktur-fondsforordninger og det andet på forordningerne for EUGFL-Garantisektionen, er ofte blevet betrag-

tet som en kilde til komplikationer og stivhed — og som svært for medlemsstaterne at forstå, især de lande, der har både Mål 1- og ikke-Mål 1-regioner. Reglerne for EUGFL-Garantisektionen, som er udformet til politikker for landbrugets afsætnings-markeder, er ofte blevet karakteriseret som dårligt tilpassede og for restriktive til flerårig programmering.

Interventioner i fiskerisektoren

Fiskerisektoren bidrager kun meget lidt til medlemsstaternes BNP, men i de regioner, hvor erhvervet er koncentreret, er det typisk en vigtig kilde til både indkomst og beskæftigelse. De berørte regioner ligger overvejende i EU's perifere dele, hvor der ofte er forholdsvis få andre jobmuligheder. Interventionerne under det fælles fiskeriprogram kan derfor yde et væsentligt bidrag til den regionale indkomst og til udviklingen af andre økonomiske aktiviteter, herunder fiskeopdræt.

Beskæftigelse og uddannelse fremmes via ESF

ESF's indvirkning på beskæftigelse og uddannelse

I programmeringsperioden 1994-1999 støttede Den Europæiske Socialfond (ESF), der tegnede sig for en tredjedel af struktur-fondsudgifterne, udviklingen af menneskelige ressourcer i Mål 1-regioner med omkring EUR 22,1 mia. eller 49% af periodens samlede budget. Samtidig blev der til interventioner under Mål 3 gennemført interventioner for i alt EUR 13 mia. med sigte på dels at få unge mennesker, langtidsledige og udelukkelsestruede i beskæftigelse, dels at fremme lige muligheder på arbejdsmarkedet. Dertil kom Mål 4-interventionerne, som i alt beløb sig til EUR 2,2 mia. og var rettet mod at hjælpe arbejdstagerne med at tilpasse sig industrielle forandringer.

ESF ydede især i samhørighedslandene en betydelig støtte til implementering af aktiv arbejdsmarkedspolitik, der for en stor del handlede om erhvervsuddannelse (46% af ESF-budgettet), integrationsveje og lignende ordninger (20%), beskæftigelsesincitamenter (7%), rådgivning (4%) og jobplacering (3%). Den relative betydning af politikområderne varierede dog betydeligt landene imellem. Støtten blev delt mellem langtidsledige, navnlig i Mål 1-regioner (21% af budgettet), unge arbejdsløse (17%), socialt udstødte (15%), ældre arbejdstagere (6%), ansatte i SMV'er (3%) og mennesker med handicap (2%).

Evalueringsresultaterne tyder på, at de mest vellykkede foranstaltninger i hovedsagen var dem, der gav en kombination af assistance såsom rådgivning, erhvervsuddannelse og jobsøgning skræddersyet til individuelle behov.

Ud over at yde direkte hjælp til enkeltpersoner bidrog ESF også til modernisering af medlemsstaternes almene og erhvervsrettede uddannelses-systemer på både nationalt og regionalt plan. Her ved fik såvel arbejdsgivere som arbejdstagere bedre adgang til efteruddannelse, ligesom mængden af offentlige investeringer på disse områder blev forøget.

ESF-interventionerne i Mål 2-regioner og under Mål 4 satte ny fokus på vigtigheden af arbejdsstyrkens evne til at tilpasse sig industrielle forandringer og støttede nyskabende foranstaltninger, der ansporede til større engagement i erhvervsrettet uddannelse og livslang læring. De var også med til at styrke forbindelsen mellem behovet for relevant fag- og efteruddannelse samt tilvejebringelsen heraf via mekanismer til forudsigelse af arbejdsmarkedstendenser.

Sådanne interventioner var desuden med til at styrke den menneskelige kapitalbasis for forskning og udvikling i Mål 1- og 2-regioner og blev i sidstnævnte også i stigende grad anvendt til at støtte videnbaserede aktiviteter i SMV'er via efteruddannelse i lederkvalifikationer, avanceret teknologi og IKT, stimulere nye metoder til arbejdstilrettelæggning og finansiere midlertidig jobplacering af nyuddanne-

de i videnskab og teknologi på videregående niveau.

Selv om statistikkerne ofte er mangelfulde, er der tegn på, at ESF-programmerne har indvirket på de nationale politikker om kønsligestilling og især Mål 3-interventionerne synes i væsentlig grad at have hjulpet kvinder, der stod svagt på arbejdsmarkedet, med at finde job.

Derudover har ESF via sin flerårige programmering stimuleret indførelsen af en stærkere, langsigtet tilgang til arbejdsmarkedsforanstaltninger i medlemsstaterne og fremmet decentraliseringen af den politiske beslutningstagning om beskæftigelse og erhvervsuddannelse. Mindst 30% af ESF-programmerne forvaltes derfor regionalt og anvendelsen af partnerskabsprincippet har gjort arbejdsmarkedsparter, diverse NGO'er samt regionale og lokale myndigheder mere engagerede i sammensætningen af overvågningsudvalg såvel som udformning og implementering af programmer i praksis.

Programmeringsperioden 2000-2006: tættere bånd mellem ESF og Beskæftigelsesstrategien

ESF og Den europæiske beskæftigelsesstrategi er i programmeringsperioden 2000-2006 blevet tættere sammenknyttet. ESF er med et budget på EUR 60 mia. det vigtigste finansielle redskab til understøttning af Beskæftigelsesstrategien, der til gengæld danner politisk rammeværk for ESF-interventionerne.

Omkring 60% af ESF (EUR 34 mia. i perioden) er afsat til uddannelse og modernisering af de almene og erhvervsrettede uddannelsessystemer med henblik på at tilpasse jobsøgende bedre til nye beskæftigelsesmuligheder. Ca. 14% (EUR 8 mia.) går til at støtte udviklingen af iværksætterevner, virksomhedsetablering, oprettelse af virksomhedsnetværk osv. for dermed at fremme erhvervslivet og konkurrenceevnen. Andre omkring 19% (EUR 11 mia.) skal hjælpe virksomheder og ansatte med at tilpasse sig ny teknologi og nye markedsvilkår. De reste-

rende ca. 7% (knap EUR 4 mia.) er afsat til aktive tiltag for at støtte kønsligestillingen i kombination med en bredere forpligtelse til at indarbejde princippet om lige muligheder i alle programmer og aktiviteter.

Reformen af Den europæiske beskæftigelsesstrategi i 2003 skulle mere effektivt kunne fremme indfrielsen af Lissabon-målene i en udvidet Union. Retningslinjerne for beskæftigelsen er blevet forenklet med tre strategiske målsætninger for øje, nemlig fuld beskæftigelse, kvalitet og produktivitet på arbejdspladsen samt social og regional samhørighed og inddragelse. De konkrete prioriteringer omfatter en forøget fokusering på udvikling af menneskelige ressourcer, integration af svagtstillede på arbejdsmarkedet, mindselse af regionale uligheder, styrkelse af tilpasningsevnen, livslang læring samt kønsligestilling.

Derudover lægges der nu mere vægt på betydningen af at inddrage arbejdsmarkedsparterne og på nødvendigheden af, at medlemsstaterne efterlever Beskæftigelsesstrategien på regionalt og lokalt såvel som nationalt plan.

Fællesskabsinitiativer til fremme af samarbejde og netværksopbygning

En række fællesskabsinitiativer (også benævnt: "EF-initiativer") baseret på partnerskab og grænseoverskridende samarbejde supplerer den støtte, der ydes til samhørighed under de forskellige mål. De fleste af dem er blevet bibeholdt — sommetider i en ændret udgave — for perioden 2000-2006.

INTERREG

Samarbejde mellem lande og regioner er en central del af EU's samhørighedspolitik. De aktiviteter, der involverer sådanne former for samarbejde, er meget forskellige, idet de afspejler forskelle i udviklingsniveauer samt i institutionelle og administrative rammer. De er også sværere at gennemføre end andre strukturfondsprogrammer.

Sammenlignet med de generelle programmer var INTERREG II-programmernes samlede finansielle omfang — omkring EUR 400 mio. om året — forholdsvis begrænset. Med efterfølgeren INTERREG III blev ressourcerne dog væsentligt forøget for perioden 2000-2006.

I perioden 1994-1999 modtog 75 INTERREG II-programmer støtte via tre Linjer: grænseoverskridende samarbejde (Linje A), færdiggørelse af energinet (Linje B) og samarbejde om regional og fysisk planlægning (Linje C). Inden for Linje A blev der gennemført 59 programmer langs mere end 15.000 km af EU's indre og ydre grænser. De støtteberettigede programområder dækkede ca. 36% af EU's samlede areal og berørte 27% af EU's samlede befolkning. Blot 11 INTERREG IIA-programmer tegnede sig for mere end to tredjedele af den samlede støtte.

De større INTERREG-programmer har medført væsentlige resultater i form af udvidede vejnet, forbedring af grænseovergange, opgradering af jernbane-forbindelser og — i lighed med INTERREG IIB-programmerne — oprettelse af nye transportforbindelser og udvikling af alternative energileverancer. Sådanne projekter bidrog til en tættere økonomisk integration i EU.

Hovedresultater og merværdi

Linje A og B omfatter en lang række programmer, der er meget forskellige i henseende til finansieringsomfang, geografisk område og formål. Resultaterne af INTERREG II-evalueringen viser, at Linje A — der er langt den bredeste linje — har haft bemærkelsesværdige virkninger. Programmerne synes ikke mindst at have haft en positiv indvirkning på livskvaliteten via miljøforbedringer og støtte til kulturelle aktiviteter. De synes også at have gavnet turismen, bevirket oprettelse af tjenester for SMV'er og forbedret uddannelse, sundhedspleje og transport. Direkte deltagelse af virksomheder i programmerne og samarbejde mellem firmaer var derimod meget mere begrænset.

Med hensyn til nedbringelse af isolation var resultaterne blandede. Hvad angik programmer i de mere

isolerede Mål 1-regioner, blev størstedelen af finansieringen anvendt på transport. I flere grænseområder — navnlig i Grækenland, Tyskland og Finland — undergik vejforbindelser ved grænserne, grænseovergange og havnefaciliteter væsentlige forbedringer. Virkningen af de programmer, der blev gennemført i områder langs den spansk-portugisiske grænse og i Østrig, var derimod mere begrænset.

INTERREG IIA-programmernes merværdi består til dels i, at de bidrager til at skabe og styrke en tradition for grænseoverskridende samarbejde både inden for EU og mellem Unionen og nabolandene. De største fordele er opnået via øget daglig kontakt og opbygning af gensidig tillid og forståelse mellem forskellige enheder, herunder offentlige myndigheder samt private og halvoffentlige organisationer.

I mange tilfælde bidrog INTERREG især til løsning konkrete problemer, der ikke kunne være blevet taklet via andre støtteprogrammer. Initiativet udgjorde derfor det første incitament til at skabe udbredt grænseoverskridende samarbejde og derved muliggøre iværksættelsen af andre projekter.

Det forholdsvis lille antal storstilede projekter, der blev finansieret under Linje B (i Grækenland, Italien, Spanien og Portugal), rettede sig mod udvidelse og integration af gas- og elektricitetsnet. Disse begrænsede sig dog til enkeltlande⁸.

INTERREG II havde også til formål at fremme netværkssamarbejde mellem landene, udveksling af erfaringer mellem regioner og spredning af viden med henblik på at udbrede god praksis overalt i EU. Et af de væsentlige kendetegn ved Linje C-projekter er deres eksperimentale karakter. De omfatter f.eks. undersøgelser, udvikling af databaser og kortlægning, integrerede planlægningsmetodologier og pilotprojekter. Det er vanskeligt at afgøre projekternes virkning i kvantitative størrelser, men de har bidraget til at udvikle samarbejdsmetoder og -aftaler.

Aktiviteternes kontinuitet og bæredygtighed fortjener dog særlig opmærksomhed. Trods eksempler på selvstående aktiviteter i de fleste INTERREG IIA-programmer er fællesskabsstøtte stadig nødvendig for at sikre levedygtigheden og stabiliteten af mange

Eksempler fra INTERREG

Nedbringelse af isolation og fjernelse af flaskehalse langs grænsen mellem Irland og Nordirland

Inden for rammerne af Irland/Nordirland-programmet blev der tildelt EUR 30 millioner i Strukturfondsstøtte til et 'Vej- & Transportinfrastruktur'-program, der bidrog til finansieringen af 69 projekter med det formål at forbedre ca. 110 km bivej, der enten blev opfattet som "flaskehalse" eller "manglende led". Yderligere 104 projekter, der i alt dækkede en vejstrækning på ca. 166 km, havde til formål at lette de begrænsninger, der hindrede den økonomiske udvikling i visse grænseregioner, samt at forbedre de økonomiske muligheder i større områder på begge sider af grænsen. Nogle af projekterne førte ligeledes til forbedringer i adgangen til vigtige internationale transportkorridorer, herunder navnlig TEN-T.

Programmet bidrog også til forbedringer i den offentlige transport. Mellem 1994 og 2000 bidrog tre projekter til forbedringer af busstationer til at øge antallet af lokale og grænseoverskridende tjenester samt antallet af passagerer.

Udvikling af grænseoverskridende virksomheder og samarbejde mellem SMV'er i Skandinavien

De INTERREG IIA-programmer, der dækkede grænseområderne mellem Danmark, Sverige og Finland samt de ydre grænser mod Norge, og som omfattede opbygning af netværk, organisation af udstillinger, oprettelse af databaser og virksomhedsfremme, danner eksempler på god praksis i forbindelse med udvikling af grænseoverskridende virksomhedsaktiviteter og styrkelse af SMV'er. I Øresundsregionen på grænsen mellem Danmark og Sverige førte støtte til grænseoverskridende virksomhedsaktiviteter til oprettelsen af klynger af nye industrier blandt andet inden for bioteknologi (f.eks. Medicon Valley) og behandling af levnedsmidler (f.eks. Øresund Food Network). De 41 projekter, der omfattede oprettelse af virksomhedsnet, skabte omkring 300 nye arbejdspladser i området. Programmerne langs den svensk-norske grænse involverede over tusind firmaer i oprettelsen af diverse virksomhedsudviklingsnet, herunder et for kvindelige iværksættere.

projekter, navnlig projekter der omfatter oprettelse af netværk.

Faktorer med indvirkning på effektiviteten

Under Linje A var de mest vellykkede programmer dem, der var blevet udviklet i fællesskab, og som fokuserede på et begrænset antal mål og prioriteter og havde et langsigtet strategisk fokus. De fleste af disse programmer omfattede vidtrækkende og tætte grænseoverskridende partnerskaber, dels af formel art som formuleret i de institutionelle ordninger for programmering og forvaltning, dels uformelle partnerskaber.

Forvaltningskapacitet (inklusive et effektivt sekretariat) er uundværlig, men dens betydning er ofte blevet undervurderet. Proaktiv støtte til potentielle finansieringsmodtagere og projektiværksættere er nøglen til udvikling og bibeholdelse af et tilstrækkeligt stort antal gode, reelle samarbejdsprojekter samt optimal udnyttelse af de opnåede resultater.

I visse områder, der grænser op til tredjelande, har de komplekse ordninger, der er blevet indført på grund af de forskellige finansieringsinstansers specifikke regler (Phare, Tacis, Cards, Meda i særde-

leshed) undergravet programmernes effektivitet.

Det største problem i forbindelse med forvaltning af grænseoverskridende og tværnationale programmer er — set helt bort fra sprogbarrierer — de pågældende landes ofte meget forskellige retlige og administrative regler og traditioner. Hensigten med INTERREG er til dels at udligne sådanne forskelle (f.eks. ved at skabe ens forvaltningsstrukturer og fælles tekniske sekretariater). De vanskeligheder, der opstår undervejs, kræver ad hoc-ordninger mellem de pågældende medlemsstater. En række af disse ordninger har omfattet flere medlemsstater, idet nogle af ordningerne har været bilaterale aftaler, andre har været multilaterale aftaler og enkelte har været baseret på den fremgangsmåde, som de såkaldte EEIG'er ("europæiske firmagrupper") bygger på. Ingen af disse ordninger udgør dog en universalløsning på de problemer, der er forbundet med indførelse af grænseoverskridende samarbejde i EU.

URBAN

URBAN-initiativet dækker 44% af EU's befolkning, der lever i byområder med mere end 50.000 indbyggere. Det blev lanceret i 1994 efter implementeringen af en række pilotprojekter og af Europa-Kommissionens retningslinjer for programmeringsperioden 2000-2006, i hvilke medlemsstaterne blev anmodet om at være særlig opmærksomme på bypolitikken i deres Mål 1- og 2-programmer.

I perioden 1994-1999 blev der via URBAN ydet EUR 148 mio. om året til bypilotprojekter i 118 byer, mens et årligt beløb på omkring EUR 104 mio. er blevet stillet til rådighed for perioden 2000-2006 til projekter i 70 byer. Initiativets hovedfokus er lagt på små bykvarterer og på koncentration af finansieringen på et vist antal integrerede programmer, der omfatter lokale befolkningsgruppers aktive deltagelse.

Evalueringsundersøgelser peger på, at projekterne har ført til en vis forbedring af livskvaliteten i de 118 deltagende bydele, som følge af investeringer i offentlig transport, uddannelse og kulturelle faciliteter

Fordele ved koordineret handling på byplan

I Magdeburg-Cracau modtog meget små firmaer URBAN-støtte via finansiering af et projekt, der ikke normalt ville have været berettiget til EFRU-støtte. På samme måde taklede URBAN problemer - især problemer forbundet med socialt udstødte - i Hakney distriktet i London, der ikke var dækket af Mål 2-programmet for Østlondon.

I Spanien havde omkring halvdelen af URBAN-programmerne målsætninger, der var parallelle med Mål 1- og 2-programmernes målsætninger, og i 6 spanske byer var der strategiske forbindelser med andre fællesskabsinitiativer. I Portugal havde alle 6 URBAN-programmer til formål at støtte Mål 1-investeringer hovedsagelig inden for vejbyggeri, miljø og social infrastruktur.

samt bedre adgang til offentlige tjenester, hvilket har begrænset den sociale udelukkelse. Projekterne har også bidraget til at virkeliggøre de pågældende områders iboende økonomiske potentiale, hvilket naboområder også i mange tilfælde har kunnet drage fordel af.

URBAN har især fokuseret på udvikling og forbedring af den lokale socialkapital ved blandt andet at inkludere aktive uddannelsesordninger som en integreret del i programmerne. Inddragelsen af lokalbefolkningen har også været med til at øge synligheden af EU's strukturpolitik i mange byer rundt om i medlemsstaterne, ligesom de iværksatte projekter har haft en direkte indvirkning på folks liv⁹. URBAN har desuden bidraget til udformningen af nationale bypolitikker rundt om i EU.

URBAN har endvidere fungeret som en katalysator for fornyelse og har i visse tilfælde haft en vigtig løftestangseffekt på investeringsaktiviteten. I en undersøgelse foretaget i den tyske by Rostock blev det f.eks. vurderet, at for hver euro investeret i renovering i URBAN-området, blev yderligere 3,9 euro genereret i og omkring området.

På samme tid har koncentrationen af støtten på små områder muligvis begrænset initiativets virkning, idet man derved har udelukket projekter rettet mod løsning af nationale eller regionale problemer, blandt andet i relation til forholdet mellem byer og de omkringliggende landdistrikter eller udviklingen af "klynger" af visse industrigrene i tilfæl-

de, hvor disse ligger spredt ud over selve det berørte område.

Da mange ressourcer i Mål 1- og 2-programmerne også er øremærket til løsning af byproblemer, må den ydede støtte også koordineres bedre med disse for at øge de lokale myndigheders deltagelse i udformningen og forvaltningen af programmer og projekter, der har indflydelse på byområder¹⁰ (Graf 4.5).

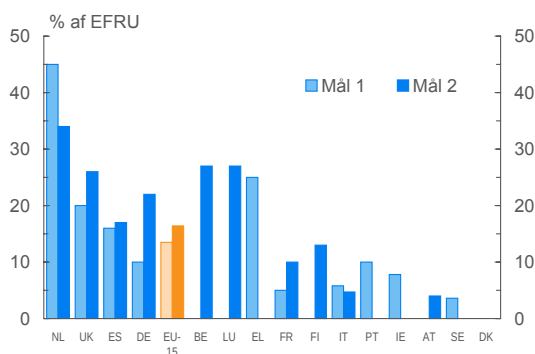
ADAPT, EMPLOYMENT og EQUAL

I 1995 blev der lanceret to fællesskabsinitiativer, nemlig ADAPT og EMPLOYMENT, for at støtte politikker om menneskelige ressourcer. Desuden blev der i den nuværende programmeringsperiode introduceret et nyt initiativ, EQUAL, for at bekæmpe diskrimination og ulige behandling på arbejdsmarkedet. EMPLOYMENT og ADAPT tegnede sig for 7,5% af det samlede ESF-budget. De blev hovedsagelig medfinansieret af nationale myndigheder, men de, og navnlig ADAPT, tiltrak dog også en del finansiering fra den private sektor. Tilsammen ydede de to initiativer finansiering til omkring 9.300 enkeltprojekter og involverede ca. 1,6 mio. mennesker.

ADAPT og EMPLOYMENT var rettet mod inddragelse af lokalbefolkninger og organisationer i forskellige lande i innovative programmer, der havde til formål at:

- oprette lokale og regionale partnerskaber mellem relevante parter i såvel den offentlige som den private sektor for at lette jobskabelse og integration på arbejdsmarkedet
- tilskynde til international udveksling af idéer og erfaringer for at forbedre programmer og stimulere innovation
- fungere som en katalysator for ændringer og indføre nye idéer i politik og praksis i både den offentlige og den private sektor ved at udbrede projektresultater og påvise deres relevans for opfyldelsen af arbejdsmarkedets behov.

4.5 Skønnede udgifter til byprojekter i Mål 1- og 2-programmer, 2000-2006

Kilde: beregninger foretaget af GD REGIO

De finansierede projekter omfattede ordninger, der havde til formål at lette adgangen til arbejde og uddannelse for alle via individuelle skræddersyede programmer med udlandsophold, støtte til nye beskæftigelseskilder f.eks. inden for erhvervsdrivende foreninger, hjælp til SMV'er med henblik på at gøre det muligt for disse at imødegå og tilpasse sig markedsændringer, formidling af uddannelse, fremme af fleksible arbejdsordninger og støtte til kvinder med henblik på at hjælpe dem med at virkeliggøre deres potentiale på arbejdsmarkedet ved at gøre diverse stillinger og aktivitetssektorer mindre opdelt samt gøre det lettere for kvinder at kombinere arbejde og familieliv.

Disse initiativer har været effektive på flere forskellige måder. I Finland anvendes den "integrerede beskæftigelsesmodel", der blev udviklet med støtte fra EMPLOYMENT, nu i Mål 3-programmer. I Italien har adskillige regionale myndigheder vedtaget politikker baseret på EMPLOYMENT-fremgangsmåder. I Belgien var EMPLOYMENT-projektet "Youthstart" en af inspirationskilderne bag indførelsen af et modusystem inden for erhvervs- og efteruddannelse i det flamske uddannelsessystem samt "New Start"-initiativets mentorsystem i Storbritannien. I Grækenland påvirkede indtil flere innovative projekter udformningen af politikker for mennesker med handicap.

Under ADAPT førte et pilotprojekt vedrørende jobrotation til, at man i Portugal oprettede et system til midlertidig afløsning af ansatte på uddannelsesorlov som en del af arbejdsmarkedspolitikken. I Sverige er nogle af de fremgangsmåder, der for første gang blev anvendt til udvikling af færdigheder og kvalifikationer med støtte fra ADAPT, blevet benyttet i nationale programmer. ADAPT-projekter har også ført til, at regionale instanser er blevet inddraget i beskæftigelsesspørgsmål i Østrig og Italien samt til en bedre koordinering af forskellige organisationers aktiviteter i Frankrig og Irland.

På baggrund af erfaringer fra disse to fællesskabsinitiativer retter EQUAL sig mod fremme af nye metoder til bekæmpelse af enhver form for diskrimination og ulighed på arbejdsmarkedet, idet der især lægges vægt på udvikling af partnerskaber og tvær-

nationalt samarbejde samt indførelse af innovative fremgangsmåder i politik.

LEADER

LEADER II dækkede mere end 36% af EU's landareal og 12% af befolkningen i programmeringsperioden 1994-1999. Nærværd 1.000 organisationer modtog støtte til landdistriktudvikling inden for rammerne af dette initiativ, hvoraf mere end 90% var lokale aktionsgrupper (LAG'er). Strukturfondene bidrog med omkring EUR 300 mio. om året til LEADER II af de i alt EUR 700 mio., der blev anvendt om året til at støtte landturisme (den aktivitet der modtog mest støtte), SMV'er, udvikling af lokale produkter og teknisk støtte til LAG'er. Udover at formidle direkte støtte havde LEADER II en række positive virkninger, idet programmet:

- skabte lokale partnerskaber især i form af LAG'er oprettet inden for et vist aktivitetsområde eller -felt
- udviklede en "bottom-up" tilgang, der blev gennemført i fællesskab inden for rammerne af en innovativ og koordineret flersektoriel strategi for lokaludvikling
- bidrog til yderligere samarbejde og netværksopbygning mellem områderne
- decentraliserede forvaltningen af disponibel finansiering (fra såvel Strukturfondene som nationale kilder).

Med hensyn til antallet af støttemodtagere såvel som det dækkede areal var LEADER II-støtten mere end fire gange så stor som under LEADER I i den forgående programmeringsperiode. De to initiativer har bidraget til at skabe en partnerskabskultur og tilskyndet folk og organisationer i felten til at betragte lokaludvikling som et relevant emne for dem og føle sig ansvarlige for udviklingen i deres område. Takket være LEADER-tilgangen har det været muligt på en fleksibel måde at tilpasse lokaludviklingsstrategier til forskellige stedlige forhold. Under LEADER II blev der tillige lagt vægt på innovation, hvilket siden er blevet gennemført meget bredt som

en standardmetode til løsning af problemer forbundet med landdistriktudvikling.

De der modtog støtte fra initiativet reagerede generelt positivt på opfordringen om at involvere sig i netværkssamarbejde, men udvekslingen af erfaringer fandt primært sted blandt dem, der allerede på forhånd var de mest aktive. På den anden side gav fokuseringen på samarbejde grobund for fælles projekter i en række landdistrikter og førte til, at der blev oprettet ca. 600 lignende projekter med deltagere i forskellige lande.

Initiativet opfordrede også til oprettelse af uformelle netværk og lokale aktiviteter for at bidrage til at åbne nye områder og forbedre den lokale beslutningsproces. Sidstnævnte blev der yderligere opfordret til via decentralisering af forvaltningen af LEADER-projekter. Desuden bidrog initiativet til udvikling af lokal viden i de støttede områder angående fastlæggelse af mål, planlægningsmetoder, forvaltning og evaluering. Ikke desto mindre blev forvaltningen af finansiering ofte betragtet som besværlig og bureaukratisk, i høj grad fordi der findes tre Strukturfonde med hver sine regler.

LEADER+, der blev lanceret i den nuværende programmeringsperiode (2000-2006) med et budget på EUR 300 mio. om året, bygger på erfaringerne fra LEADER I og II. De grundlæggende principper er forblevet uændret: Der lægges vægt på, at projekterne har pilotkarakter og indeholder strategier til lokaludvikling, der først om fremmest er formuleret omkring et begrænset antal temaer af interesse for Fællesskabet. Metoderne til oprettelse af partnerskaber er blevet bedre defineret og betingelserne for samarbejde forenklet, mens fællesskabsfinansieringen udelukkende kommer fra EUGFL.

Pilotaktioner for innovation: Hvad har man lært?

De første eksperimentale aktiviteter til støtte for innovation i forbindelse med regional- og socialpolitik blev iværksat af Kommissionen i 1993-94, der dermed effektivt banede vej for udviklingen af en videnbaseret økonomi på regionalt plan. I dag har

Grunden lægges for den videnbaserede økonomi i Castilla y León i Spanien takket være Strukturfondsstøtte

Castilla y León, en Mål 1-region i Spanien, blev i 1997 udvalgt af Europa-Kommissionen til at udarbejde en regional teknologiplan (RTP). Mål 1-Strukturfonds-programmet blev anvendt til at finansiere de politiske prioriteter og aktioner, der stammer fra denne plan på F&U- og innovationsområdet. Hensigten bag planen var at inddrage så mange relevante organisationer som muligt samt at skabe bred konsensus mellem disse. De første resultater er opmuntrende: de offentlige udgifter er steget med mere end 11% om året, og virksomhedernes investeringer i innovation steg med over 15% i anden halvdel af 1990'erne. På nuværende tidspunkt deltager næsten 1.400 virksomheder (95% af dem SMV'er) aktivt i offentligt støttede innovationsprogrammer i modsætning til blot ca. 600 i 1995.

De samlede udgifter til F&U steg i regionen fra 0,6% af bruttoværditilvæksten uden for landbruget i 1995 til 0,9% i 2000, mens de samlede udgifter til innovation steg fra 1,4% til 1,7% i samme periode. Samtidig steg antallet af fuldtidsansatte forskere og lignende teknisk personale fra 3½ per 1.000 ansatte til 5. I dag er Castilla y León den Mål 1-region i Spanien, der investerer næstmest i F&U per capita, og nummer otte blandt alle spanske regioner på trods af SMV'ernes dominans og landbrugets og andre traditionelle industriers betydning i regionen.

næsten hver tredje regionale myndighed i EU15 udarbejdet en regional innovationsstrategi (RIS¹¹) eller et regionalt informationssamfundsinitiativ¹², der har til formål at udvikle effektive innovationssystemer og udbrede viden om IKT på regionalt plan. De første pilotaktioner, der i de fleste tilfælde er blevet udvidet i årenes løb, byggede på en "bottom-up"-planlægningsproces baseret på efterspørgsel. Denne tilgang skabte stærke private/offentlige partnerskaber omfattende virksomheder, universiteter, teknologicentre og offentlige myndigheder i de pågældende regioner.

Omkring 30 regioner ydede støtte til klynger og virksomhedsnet som en del af deres handlingsplaner, og der blev udviklet en lang række virksomhedsstøtteordninger for SMV'er. I mange tilfælde er de prioritetshandlinger til støtte for innovation, der blev kortlagt i henhold til RIS, blevet integreret i Mål 1- og 2-programmer, hvilket har resulteret i bedre projekter og større finansiering til offentlig investering, mens RISI (regionale initiativer vedrørende informations-samfundet) har øget bevidstheden om de sociale og økonomiske virkninger, som informationssamfundet og udbredelsen af IKT har, og fremmet udviklingen af projekter tilknyttet eEurope-handlingsplanen.

Innovative aktioner finansieret af ESF havde også positive virkninger for beskæftigelsen og den sociale integration. Pilotprojektet "Lokal Socialkapital" (ESF-finansiering på EUR 3,5 mio. om året) ydede støtte til 3.350 mikroprojekter. Hvert mikroprojekt modtog i gennemsnit EUR 8.000 i støtte til fordel for mange forskellige befolkningsgrupper, der sandsynligvis ikke ville have opnået andre former for støtte.

I 2001 blev der indført et nyt system for EFRU-innovationsaktioner med henblik på at understøtte Fællesskabets prioriteter om at øge den regionale konkurrenceevne, teknologi og innovation (som aftalt i Lissabon i 2000) ved at anvende nye former for IT (e-Europe-handlingsplanen) og fremme en bæredygtig udvikling. Målet er at sikre, at hver eneste region i EU har de nødvendige redskaber til at udforske nye politikker inden for udvikling af en videnbaseret økonomi for ad den vej at øge betydningen af innovation i Mål 1- og Mål 2-programmerne. Dette system gjorde det muligt for regionale myndigheder at søge om EFRU-medfinansiering på op til EUR 3 mio. til toårige programmer. Disse skulle være baseret på stærke offentligt/private partnerskaber, have en væsentlig løftestangseffekt med henblik på at skaffe finansiering fra den private sektor samt indeholde en strategisk fremgangsmåde til innovation. På nuværende tidspunkt er tre ud af fire regioner i EU ved at udvikle sådanne programmer med et samlet budget på næsten EUR 1 mia. og EFRU-finansiering på omkring EUR 400 mio. Endvidere er der blevet oprettet en række separate net inden for hvert af de strategiske temaer, i hvilke mere end 40

regioner er involveret, og som ledes i samarbejde med Kommissionen, med henblik på at fremme fælles fremskridt og udveksling af god praksis.

Forvaltningsmetoder effektiviseres

Under den sidste revision af strukturfondsreglerne i 1999 forsøgte man at klargøre Kommissionens og medlemsstaternes respektive roller og ansvar. Formålet var at forenkle systemet, men samtidig sikre en større decentralisering af ansvaret til fordel for medlemsstaterne. Sideløbende hermed har Kommissionen forsøgt at begrænse sin aktive rolle i den daglige forvaltning.

Der er dog stadig et vist modsætningsforhold. Mens Kommissionen fortsat skal stå til regnskab over for Europa-Parlamentet og Rådet angående udbetaling af fondene, er måden hvorpå fondene anvendes i stigende grad medlemsstaternes ansvar. På grund af denne problematik er det blevet klart, at forvaltningssystemet for fondene ikke er blevet hverken enklere eller mere strømlinet.

Hensigten med den seneste forenklingsindsats¹³ var at mindske kompleksiteten og forvirringen i forbindelse med de nuværende strukturfondsregler og samtidig et forsøg på at forbedre koordineringen og fleksibiliteten. Tiden er nu inde til at tage fat på de nødvendige regelændringer for at optimere effektiviteten, sikre proportionaliteten og begrænse unødigt kompleksitet. Sådanne ændringer i de administrative krav må nødvendigvis bygge på en analyse af det nuværende systems styrke og svage sider samt være vedtaget i god tid, inden implementeringssystemet for den nye finansieringsperiode udarbejdes. Med dette mål for øje holdt Kommissionen i 2003 et seminar, der samlede mere end 600 deltagere og indgik i den bredere debat om fremtiden for den politik, som Kommissionen havde lanceret i 2001¹⁴.

Kerneprincipperne

Programmering, partnerskaber, koncentration og additionalitet blev i 1998-reformen indført som

Strukturfondenes samlede principper. De udgør fortsat de centrale elementer i forvaltningen af fondene og har til formål at øge disses effektivitet og virkning. Der er blevet udviklet en lang række forskellige forvaltningsmetoder, der overholder de centrale principper og samtidig tilgodeser de enkelte medlemsstats institutionelle rammer og administrative kapacitet, som i sig selv har tendens til at ændres med tiden.

Programmering fører til stabilitet og konsekvens men mangler strømlining

Flerårig programmering har været en af Strukturfondenes største succeser, og fordelene ved denne fremgangsmåde er blevet mere synlige med tiden, efterhånden som medlemsstaternes evne til at planlægge programmer over en årrække har udviklet sig. Den relativt høje grad af konsekvens og sammenhæng, der har været kendetegnende for programmeringen siden 1989, har gjort langsigtet og mere strategisk planlægning lettere.

Fra et finansielt synspunkt sikrer flerårig programmering en større grad af sikkerhed og stabilitet med hensyn til finansieringens disponibilitet, end det er tilfældet med årlige budgetteringer. Dette er særlig vigtigt i forbindelse med større investeringer i infrastruktur, som det tager år at færdiggøre.

Flere aspekter af programmeringsprocessen har med tiden udviklet sig:

- Der er blevet indføjet referencedata i programmeringsdokumenterne for at støtte den social-økonomiske analyse og de kvantitative målsætninger med henblik på at skabe større gennemsigtighed i implementeringen af programmerne.
- Programmeringsperioden er blevet forlænget, hvilket afspejler en voksende kapacitet til flerårig programmering, men som følge heraf er det blevet vanskeligt at sikre, at procedurerne er fleksible nok til, at programmerne kan tilpasses eventuelle forandringer.
- Desværre er den ventetid og de komplicerede procedurer, der er forbundet med godkendelse

af programmeringsdokumenterne, og som til dels skyldes indførelsen af programtillægget, blevet et stadig større problem.

At finde en passende balance mellem, på den ene side, behovet for gennemsigtighed og ansvarlighed i programimplementeringen (hvilket kræver mere detaljerede informationer og overvågningsmekanismer end i dag) og, på den anden side, fleksibilitet inden for programmerne og en omdannelse af partnerskabet med Kommissionen til en mere strategisk indsats end en øvelse i mikroforvaltning, er fortsat en stor udfordring for samhørighedspolitikken.

Stærkere og mere vidtfavnende partnerskaber

Partnerskaberne er blevet bredere og dybere i de sidste 15 år af samhørighedspolitikken og er i visse tilfælde blevet udvidet udover Strukturfondene til andre nationale og regionale forvaltningsområder. Mens partnerskabet i 1988 hovedsagelig blev opfattet som et vertikalt forhold mellem Kommissionen og nationale, regionale eller lokale myndigheder, er den horisontale dimension — med en bredere vifte af aktører på lokalt, regionalt og nationalt plan — blevet stærkere med tiden. Når partnerskabet fungerer efter hensigten, er det på mange måder af stor værdi:

- I programudformningen bidrager det til, at der fokuseres på interventioner baseret på regions eller særlige målgruppers behov.
- Det stimulerer til projektidéer, idet partnerne udveksler oplysninger om muligheder i forbindelse med strukturfondskravene.
- Det skaber input til overvågningsprocessen, idet partnerne formidler konkret viden om, hvordan programmet skrider frem, hvilket gør det lettere at finde løsninger på problemer forbundet med programmets implementering.
- Det sikrer, at en bredere vifte af synspunkter anvendes i evalueringsprocessen.
- Det bidrager til en større udbredelse af information om fondene og deres virkning i det pågældende område.

Partnerskab er fortsat et af kerneprincipperne i forbindelse med forvaltning, overvågning og evaluering af fondene og kan være af stor værdi, især hvor deltagernes roller og ansvar er klart afgrænsede. De regionale og lokale beskæftigelsespagter er et godt eksempel på partnerskabssamarbejde. Disse pagter skabte merværdi for lokal udvikling og beskæftigelse, idet de:

- forbedrede ressourceudnyttelsen på lokalt og regionalt plan
- afstemte udbud og efterspørgsel
- mindskede administrative overlapninger
- tilskyndede til mere klart definerede politikker.

Med tiden har de generelle strukturfondsprogrammer også medført øget deltagelse af arbejdsmarkedets parter i programmeringen og forvaltningen. Det Økonomiske og Sociale Udvalg (ØSU) vedtog i september 2003 en sonderende udtalelse om partnerskab i henseende til implementering af Strukturfondene, i hvilken Udvalget anbefalede, at partnerskaberne blev styrket. Dette samarbejde bidrager nemlig til succes, fordi det øger programmernes berettigelse, letter koordineringen af disse og gør dem mere effektive og gennemskuelige. Fordelene ved partnerskaber er særligt åbenlyse i ESF-programmer, hvor mange aktører på lokalt plan er blevet direkte involveret i EU-finansierede programmer.

Der er bred enighed om, at partnerskab styrker Strukturfondenes effektivitet og virkning, men det tilføjer på den anden side også nye former for kompleksitet i den politiske udformnings- og udarbejdelseproces, hvorved beslutningstagningen kan blive trægere. Der eksisterer således et kompromisforhold mellem den yderligere kompleksitet, som partnerskab medfører, og de forbedringer i udformningen og implementeringen, som det kan skabe.

Koncentration

Hensigten med koncentration er at sikre, dels at Strukturfondenes virkning ikke sættes over styr, fordi ressourcerne spredes for meget enten geogra-

fisk, finansielt eller politisk-prioriteringsmæssigt, dels at alle regioner med alvorlige strukturproblemer modtager støtte.

Den geografiske udvælgelse er sket gennem en definering af områdernes støtteberettigelse i henhold til strukturfondsmålene. Der er sket visse fremskridt på området. Programmeringsperioden 2000-2006 har nemlig et højere koncentrationsniveau end de to forudgående perioder, idet 41% af EU's befolkning er dækket af Mål 1 og 2. Ikke desto mindre var det overordentlig kompliceret at fastlægge, hvilke regioner der henhørte under Mål 2 i den nuværende periode, og i visse tilfælde resulterede dette i opdeling af regioner og spredning af ressourcer. I årene 2004 til 2006 vil alle regioner i de 10 nye medlemsstater være dækket af Mål 1 med undtagelse af Prag, Bratislava og Cypern, hvor i alt 31% af befolkningen vil være dækket af Mål 2.

Koncentration af politiske prioriteter er afspejlet i Kommissionens retningslinjer, i hvilke der er fastlagt prioriteter for transport, energi, konkurrenceevne, menneskelige ressourcer, landdistriktudvikling og i stigende grad miljøhensyn. Retningslinjernes ikke-bindende og sommetider for brede karakter har dog begrænset deres virkning.

Selv om der er blevet gjort visse fremskridt, peger evalueringer på, at Strukturfondene sommetider er spredt for bredt og for tyndt. Programmer, der omfatter alle mulige støtteberettigede projekter, har ikke store chancer for at have en reel virkning, og forvaltningen vil sandsynligvis være kompleks og besværlig og involvere flere forskellige implementeringsinstanser og et alt for omfattende indikatorsystem.

Additionalitet

Additionalitet — princippet om at Strukturfondene ikke må anvendes til at erstatte eksisterende offentlige udgifter — har sikret, at Strukturfondene reelt øger den finansiering, der ydes til at stimulere regional udvikling. Dette princip er tydeligvis blevet overholdt i Mål 1-regionerne, hvor det på trods af kompleksiteten er muligt at fastslå det nøjagtige investeringsbeløb. Det har været sværere at indføre

additionaliteten i Mål 2- og 3-programmerne, især i sidstnævnte, hvorved værdien som et centralt princip i alle fondenes Mål er blevet undergravet.

Udviklingen af strukturpolitik og søgen efter effektivitet

Ekspertisen i implementeringen af strukturfondsprogrammerne er vokset, efterhånden som der er indhøstet erfaring. Med tiden er kravene blevet mere klart specificeret i forordningerne og de respektive roller og ansvarsfordelingen mellem Kommissionen, nationale regeringer og regionale myndigheder er blevet defineret mere detaljeret. Det er en vigtig udfordring for fremtiden at opnå den rette balance mellem på den ene side en streng forvaltning med de dermed forbundne administrative omkostninger og programmernes effektivitet på den anden.

Finansiell forvaltning og kontrol — den rette balance?

Bestemmelserne vedrørende finansiell forvaltning og kontrol er blevet styrket betydeligt med tiden. Kommissionen er stadig ansvarlig over for budgetmyndigheden og er underkastet Revisionsrettens eksterne kontrol af strukturfondsudgifter, selv i forbindelse med en større uddelegering af ansvar til medlemsstaterne, hvilket skaber en vis konflikt mellem henholdsvis medlemsstaternes og Kommissionens rolle.

I henhold til traktaten har Fællesskabet og medlemsstaterne fælles ansvar for at vogte over EU's finansielle midler og Kommissionen har beføjelser til at bekæmpe svig, korruption og illegale aktiviteter, som skader Fællesskabets interesser. Indførelsen af mere detaljerede kontrolkrav halvvejs gennem perioden 1994-1999 førte generelt til en mere effektiv og streng kontrolordning i medlemsstaterne, selv om det, som bekræftet af de opståede problemer ved afslutningen af programmerne, har været svært for medlemsstaterne at fremlægge tilstrækkelig dokumentation for de indberettede udgifter i hele implementeringsperioden.

I perioden 2000-2006 samarbejdede Kommissionen med medlemsstaterne om at videreudvikle kontrol-

kravene og om at få klarlagt de respektive ansvarsområder hos de forvaltende myndigheder på den ene side og de betalende myndigheder på den anden side. Der er bred accept af den struktur, der blev udviklet for at sikre en passende finansiell forvaltning og kontrol, såvel som af de fastlagte principper, men der er tilstrækkeligt spillerum til en mere udbredt anvendelse af proportionalitetsprincippet.

Desuden skabte Kommissionens forsinkede vedtagelse af forordningen et godt stykke tid efter programmeringsperiodens start samt overlappningen med afslutningen af den forudgående periode betydelige problemer for en effektiv igangsættelse af de fornødne foranstaltninger. Kombinationen af ovenstående med indførelsen af nye regler om forpligtelser og betalinger¹⁵ forklarer til dels den store opkobling af beløb, der skulle udbetales i slutningen af 2002.

De samlede udgifter til strukturinterventioner steg stærkt i 2003, da det for første gang overskred 2000-niveauet med samlede udbetalinger på i alt EUR 28,6 mia. Dette synes af afspejle:

- den kombinerede virkning af den finansielle disciplin, der for perioden 2000-2006 blev pålagt med "n+2"-reglen, de fremsatte forenklingsforanstaltninger og den faktiske igangsættelse af programmerne ude i marken
- et betydeligt fald i antallet af endnu ubrugte forpligtelser i perioden 1994-1999.

Udgifterne i forbindelse med forpligtelser var højest for Samhørighedsfonden, hvoraf 100% blev brugt og for EFRU, hvoraf 96,5% blev brugt.

De regionale myndigheder erkender ganske vist, at kontrolforanstaltningerne er udarbejdet til at forbedre forvaltningen og styreformerne, men omfanget af krav betragtes ofte som en byrde, hvor fordelene ikke opvejer de dermed forbundne administrative omkostninger. Der opleves en manglende fleksibilitet i den nuværende programmeringsperiode, navnlig i lyset af "n+2"-reglen (ifølge hvilken, budgetbevillinger skal bruges inden for to år og ellers annulleres). Der her-

sker også bekymring for, at der under procedurene sker en unødvendig overlapning af de nationale systemer. En særlig kritik går på, at de nye krav blev besluttet på et sent tidspunkt, hvilket tvang regionerne til at ændre allerede fastlagte systemer. Det førte til forsinkelser i programimplementeringen med kædereaktionslignende bivirkninger på grund af "n+2"-reglen, der skabt pres for at få opbrugt bevillingerne på bekostning af kvalitet og innovation. Ifølge visse medlemsstater og regioner er omkostningerne ved at gennemføre alle de finansielle kontrolprocedurer, som Kommissionen kræver, for høje i forhold til de opnåede fordele. Omkostningsspørgsmålet er ikke mindst akut for Mål 2-interventionerne. For disse er det tydeligt, at implementeringsomkostningerne udgør en stor del af de samlede udgifter.

Udvælgelse og implementering af projekter

Undtagen, når det gælder de største projekter (over EUR 50 mio. i alt i perioden 2000-2006), tilkommer projektudvælgelsen medlemsstaterne eller den berørte region. De gennemførte evalueringer viste, at udvælgelsesprocedurerne generelt opfattes som formelle, men også solide, med inddragelse af både konkurrence- og "først-til-mølle"-kriterier. I visse tilfælde forekom procedurene dog at være for komplicerede, hvilket kan tage modet fra potentielle projektivrærksættere. For Mål 1-programmerne blev der i nogle tilfælde konstateret en mangel på gennemsigtighed, mens der for Mål 2-regionernes vedkommende sås tegn på en stadig mere udstrakt brug af formelle kriterier, voksende professionalisme og gennemsigtighed. Projektudvælgelsen i Mål 6-regionerne var dog til tider forvirrende og havde en tendens til kun at inddrage et begrænset antal deltagere, mens projektudviklingen i mange tilfælde gled i baggrunden på grund af, at systemet var så nyt.

På trods af den højere standard i forvaltningen af offentlige midler er der stadig plads til forbedring, især i forbindelse med udvælgelse og gennemførelse af store investeringsprojekter. Den efterfølgende evaluering af Mål 1-programmerne viste, at kun en tredjedel af de reviderede projekter var fuldført inden for den oprindeligt planlagte tidsfrist og en tredjedel var over et år forsinket. Samtidig overskred to

tredjedele af de evaluerede projekter budgettet med 20%, så de kom til at koste over 30% mere, end oprindeligt beregnet. Blandt de indkredsede årsager til disse overskridelser var utilstrækkelig planlægning, herunder en manglende evne til at forudse problemer med lodsejere, utilstrækkelig vurdering af omkostninger og administrative forsinkelser.

Udvikling af en mere strategisk rolle for overvågningssystemerne

Selv om overvågningen er en altafgørende del af systemet, tyder erfaringen på, at overvågningsudvalgene i høj grad fokuserer på spørgsmål om finansiell forvaltning og navnlig på at forsøge at sikre, at strukturfondsmidlerne bindes, snarere end på at sikre en strategisk forvaltning. Denne fokusering har indflydelse på beslutningsprocessen og trækker i retning af, at ressourcerne opbruges i tilfælde, hvor binding er forsøgt, hvilket modvirker, at mere innovative tilgange og retninger afprøves. Udviklingen af en mere strategisk rolle til overvågningsudvalgene er en af udfordringerne ved at forbedre samhørighedspolitikens funktion. I denne henseende er det vigtigt, at overvågningsudvalgenes partnerskabsrolle anerkendes af forvaltningsmyndighederne, og at de ikke blot er mekanismer, der "gummistempler" beslutninger truffet andetsteds.

Evalueringerne af strukturfondsprogrammer har henledt opmærksomheden på den dårlige overvågningskvalitet i perioden 1994-1999, om end der var sket åbenbare forbedringer. Dette understregede behovet for at sikre overvågningsudvalgenes adgang til relevante oplysninger om fremskridtene i programmernes gennemførelse.

Selv om overvågningen er blevet styrket for perioden 2000-2006 med vægt på brugen af indikatorer og fastlæggelsen af mål, er der stadig problemer. Navnlig mangler indikatorerne ofte en klar definition og de spredes i nogle tilfælde stærkt, især når programmerne har en alt for bred fokusering. Derudover er overvågningssystemerne i mange tilfælde endnu ikke fuldt ud operationelle tre år efter begyndelsen af programmeringsperioden og kompliceres yderligere af de forskellige krav fra EFRU, ESF og EUGFL.

Evaluering

Evalueringen af strukturfondsprogrammerne udvikledes og forbedredes i løbet af 1990'erne, hvilket førte til større gennemsigtighed og ansvarlighed i forvaltningen af fondene. Mens vægten i 1988 overvejende lå på revision af fondenes drift, blev der efterhånden sat større fokus på resultaterne af de anvendte ressourcer. Mens medlemsstaterne står for evalueringen af, hvordan fondene er blevet brugt, og i nogle tilfælde har indført denne praksis inden for andre politiske områder, er der på grund af forskellige traditioner og kulturer stadig stor variation i måderne, hvorpå evalueringen gennemføres fra land til land.

Tidligere havde evalueringerne ikke nogen særlig stor indvirkning, fordi de blev afsluttet for sent til at få indflydelse på de afgørende beslutninger, de skulle ligge til grund for. For at løse dette problem foreskrives der i de nuværende strukturfondsforordninger tidsfrister for evalueringen og disse er tilknyttet udbetalingen af "ydeevnereserve". Kommissionen vil i løbet af 2004 udarbejde en meddelelse om resultaterne af midtvejsevalueringerne og fordelingen af ydeevnereserven.

Evalueringerne skal nu foretages forudgående af medlemsstaterne, midtvejs af medlemsstaterne i samarbejde med Kommissionen og efterfølgende af Kommissionen. Nogle mener, at midtvejsevalueringen er for streng med sine fastsatte tidsrammer, der skal sikre, at resultaterne kan bruges¹⁶. Endvidere er den omstændighed, at den efterfølgende evaluering først gennemføres to år efter afslutningen af programmeringsperioden, blevet påpeget at være til hinder for en effektiv udnyttelse af resultaterne.

Regionernes og medlemsstaternes større involvering vil sandsynligvis forbedre evalueringen og gøre den mere nyttig og relevant, hvilket betyder, at der skal fokuseres mere på udformningen af evalueringsprogrammer, som er tilpasset regionale og nationale behov.

De første resultater fra midtvejsevalueringerne

Alle strukturfondsprogrammer for perioden 2000-2006 blev underkastet en midtvejsevaluering. Den

blev gennemført før udgangen af 2003. Af en indledende resultatanalyse kan der udledes følgende:

- Det er i høj grad blevet bekræftet, at det var nogle relevante strategiske valg, der blev truffet i 2000, ikke mindst fokuseringen på Lissabonprioriteterne (innovation, informationssamfund og netværk). Udgifterne beløb sig til ca. EUR 60 mia. eller 30% af strukturfondsbudgettet. Det er imidlertid muligt at prioritere disse områder endnu højere, især når det gælder innovation og manglende links i netværk.
- På trods af en langsom start er bindingen af de finansielle midler forøget og N+2-reglen synes at have stimuleret til en hurtigere gennemførelse af programmerne. I visse tilfælde synes en alt for mekanisk brug af denne regel imidlertid at være gået ud over kvalitets- og innovationsniveauet.
- Systemerne til udvælgelse og gennemførelse af projekterne vurderes som stærkere nu end tidligere, men i visse tilfælde har tunge bureaukratiske procedurer medført in-effektivitet.
- Den administrative modernisering, der til dels stimuleres af Strukturfondene, skal opfølges af "intelligente" informationssystemer, så ledere og beslutningstagere løbende er i stand til at evaluere interventioner og træffe korrigerende foranstaltninger, når det viser sig nødvendigt. Overvågningen med systemer, der er baseret på en omfattende række indikatorer, skal forenkles og fokusere mere på en mere strategisk anvendelse af informationer.
- Omfanget af målopfyldelsen er relativt højt for visse programmer, især i forbindelse med transport og infrastruktur.

Selv om det er for tidligt at udpege virkningen af perioden 2000-2006 som helhed, vurderes resultatet af de foretagne investeringer i Spanien i 2000-2002 under EF-støtterammen (strukturfondene plus de nationale offentlige udgifter) at være på 0,4% af BNP (og skønnes at blive 2,4% i 2006).

Ydeevnereserven — belønning af resultater

Ydeevnereserven kombinerer flere aspekter af god forvaltningspraksis, navnlig finansiell kontrol, effektivitet i gennemførelsen, overvågning og evaluering. Reserven er en nyskabelse, hvorunder 4% af Strukturfondenes midler i den nuværende programmeringsperiode tilbageholdes til fordeling senest den 31. marts 2004. En forudsætning herfor er, at de mål, der oprindeligt var specificeret i programmeringsdokumenterne, faktisk er nået. Målene vedrører effektivitet (opnåede resultater), finansielle spørgsmål og forvaltning. Selv om reservens funktion stadig skal afprøves i praksis, er det et første skridt mod forvaltning efter mål og første gang, der indføres et økonomisk incitament til god forvaltning - et mål, som medlemsstater og regioner har en åbenbar interesse i at nå.

Mens der er givet udtryk for en vis bekymring om den indførte mekanisme, især dens usmidighed og udviklede beskaffenhed, har reserven skabt opmærksomhed omkring vigtige spørgsmål i forbindelse med ydeevne, herunder den finansielle udnyttelse af midlerne og kvaliteten af de data, der indgår i overvågningen. Samtidig er der også rejst bekymring over, at fokuseringen på den finansielle udnyttelse af midlerne kan flytte fokuseringen fra kvalitet til forbrug.

Nogle foreløbige resultater fra spanske Mål 1-regioner for 2000-2002

- Forbedret adgang: 476 km veje eller motorveje og 173 km byggede eller forbedrede jernbaner, 810 km opbyggede netværker til energidistribution, 250 km byggede gasrørledninger.
- Støtte til det produktive miljø: 4.600 SMV'er støttet med en opløftningseffekt for investeringer, der vurderes til ca. EUR 12,2 milliarder.
- Udvikling af det videnbaserede samfund: Støtte til 1.503 forskningscentre og 48.199 forskere, installation af 26.864 ADSL-linjer.
- Menneskelige ressourcer: ESF-støtte til ca. 7 millioner mennesker, hvoraf 57% modtog uddannelse.

Regionernes opfattelse af EU's strukturpolitik

De indgående undersøgelser, der vurderer de regionale embedsmænds synspunkter om EU-politik, der henvises til i Del 3 ovenfor, indsamlede ligeledes deres synspunkter om Strukturfondenes drift. De adspurgte var enstemmigt enige om fondenes positive indvirkning i Mål 1-regioner, navnlig på infrastruktur og især i samhørighedslandene, hvor konvergensens af BNP pr. indbygger til EU-gennemsnittet var et stort nationalpolitisk mål.

I andre Mål 1-regioner, der modtog mindre finansieringsbeløb, var det anerkendt (f.eks. i Flevoland og Highlands and Islands), at berettigelse til Mål 1-støtte havde ført til, at de blev prioriteret mere i den nationale regionspolitik.

I Mål 2-regioner bekræftede de indgående undersøgelser, hvor svært det er at finde data på et passende regionalt niveau til at kaste lys over udviklingen og det, at de involverede pengebeløb generelt ikke var tilstrækkeligt store til at vende forværringen af situationen i de berørte regioner.

Mål 2-områder er ofte områder, hvor de fleste problemer i den region, de ligger i, akkumuleres, uanset om de vedrører demografiske tendenser, uddannelsesniveau, omstrukturering af traditionelle industrier, arbejdsløshed, miljø osv. Erhvervsinvesteringer har en tendens til at koncentreres i andre dele af regionen eller i naboregioner, idet det så kun er Strukturfondene, der yder støtte.

I mange tilfælde blev der fokuseret på de kvalitative snarere end de kvantitative virkninger af Strukturfondene, ikke mindst i regioner, hvor strukturfondsmidler var relativt begrænset, enten i forhold til BNP, investering eller det nationale budget. I disse tilfælde var partnerskab tillige med programmering og stræben efter en integreret strategi på regionalt niveau de fordele, der oftest blev nævnt i forbindelse med indførelsen af en EU-tilgang. Dette ansås for at have styrket den institutionelle kapacitet og navnlig den ekspertise, der var nødvendig til at udføre evalueringen, navnlig i forbindelse med horisontale emner som lige muligheder, bæredygtig udvikling eller innovation.

På nær i regioner med en høj selvstændighedsgrad synes anvendelsen af EU-politikker generelt ikke at være formelt koordineret. Samtidig hæmmes muligheden for koordinering af manglen på en stærk regional forvaltningsstruktur. Den næsten enstemmige holdning var imidlertid, at den nuværende programmeringsperiode omfatter en større koordinering end tidligere perioder på grund af den indhøstede erfaring.

Imidlertid blev den betydelige stigning i omkostninger til forvaltning, evaluering og kontrol i programmeringsperioden 2000-2006 i høj grad kritiseret (en af undersøgelserne nævnte en stigning fra 5% af de samlede udgifter til 20%). Der var ligeledes bred utilfredshed med det udviklede forhold i procedurerne til at forvalte samhørighedspolitikken, som er blevet forøget i hver nye programmeringsperiode. På den anden side blev samarbejdet med arbejdsmarkedets parter, virksomheder og andre organisationer generelt vurderet som et betydeligt fremskridt, som burde følges yderligere op.

Regionsudvalgets forslag til at forbedre forvaltningen af Strukturfondene

Regionsudvalget blev anmodet om at udarbejde en udtalelse om den måde, hvorpå forvaltningen af samhørighedspolitikken kunne forenkles efter 2006, baseret på en bred undersøgelse af de myndigheder, der er ansvarlige for administrationen af Strukturfondene ude i marken. Resultaterne blev diskuteret på en

konference i Leipzig i maj 2003 og forelagt for Europa-Kommissionen i juli 2003. Udvalgets henstillinger lyder som følger:

- Større samhørighed og tættere koordinering, både internt (blandt de forskellige fonde, de forskellige tjenestegrene i Kommissionen og forskellige regeringsdepartementer) og eksternt (blandt EU-programmer og nationale og regionale programmer).
- Bedre anvendelse af subsidiaritets- og proportionalitetsprincipperne med en anerkendelse af, at regionale og lokale myndigheder generelt er de bedst egnede instanser til at tage politiske beslutninger og gennemføre dem effektivt.
- Fortsættelsen af en EU-baseret regional tilgang.
- Opretholdelsen af ressourcer, eftersom en samhørighedspolitik med begrænset finansiering er utænkkelig.
- Sektorpolitikernes større bidrag til samhørigheden.
- Større forenkling i procedurerne og en styrkelse af medansvaret.
- Større anerkendelse af betydningen af regionalt samarbejde som en måde, hvorpå der kan opnås integration.

Spredning i forvaltningspraksis

Selv om strukturfondsprocedurer er blevet beskrevet som *"one-size-fits-all"*, viser resultaterne af evalueringen og andre undersøgelser den store mangfoldighed, der findes i praksis, lige som de giver udtryk for myndighedernes stadig større evne til at forvalte fondene. Der værnes om forordningernes principper vedrørende bedste praksis, som er blevet præciseret og forbedret for hver programmeringsperiode. Samtidig har medlemsstaterne hver især gennemgået deres egen udviklingscyklus for med tiden at forøge evnen til at implementere fondene mere effektivt.

Der kan udpeges tre hovedformer til forvaltning af Strukturfondene:

- en yderst centraliseret tilgang, der hovedsagelig omfatter sektorprogrammer
- en blanding af centraliserede og decentraliserede programmer
- en decentraliseret tilgang, som gælder for flere regionale programmer.

Systemerne har udviklet sig med tiden og er ofte gået fra en centraliseret til en mere decentraliseret tilgang via en blanding af begge disse fremgangs-

måder. Evalueringsresultaterne antyder, at enten den centraliserede eller den decentraliserede tilgang er mere effektiv, selv om sidstnævnte synes at være mere effektiv, fordi den gør det lettere at tage hensyn til regionale behov.

En centraliseret tilgang synes at være mere effektiv på grund af hurtigere beslutningstagning og større fleksibilitet, men samtidig med, at den tager mindre hensyn til regionale behov, indebærer denne fremgangsmåde typisk også brug af mere traditionelle procedurer, som kan modvirke nyskabelse. Mens de fleste samhørighedslande og de sydlige italienske regioner brugte centraliserede systemer i den første programmeringsperiode, ses en højere grad af decentralisering i senere perioder, om end det i mindre grad gælder i Portugal end andre steder. Italien, Spanien og Grækenland begyndte at decentralisere i perioden 1994-1999 og Irland følger trop i perioden 2000 til 2006.

Andre steder har Mål 1-regioner i det østlige Tyskland og dem, der er spredt på tværs af andre lande, decentraliserede systemer, som også kan fungere effektivt på trods af, at de nogle gange kan være komplicerede.

Forvaltning af Strukturfondene i Mål 2-regioner er generelt decentraliseret. Selv i lande med en centraliseret tradition, f.eks. Frankrig og Storbritannien, har der været en stadig større overdragelse af beslutningsbeføjelser og administrativt selvstyre til Mål 2-regioner. Mere generelt er Mål 2-programmerne blevet stadig mere integreret i de regionale politik-strukturer.

Udvidelse og samhørighedspolitik: Udfordringerne forude

Strukturfondsstøtten vil få afgørende betydning for de nye medlemsstater, når de skal styrke deres økonomiske konkurrenceevne og indhente resten af EU, hvad angår BNP pr. indbygger. I det følgende refereres de erfaringer, der er indhøstet hidtil i forbindelse med de forskellige førtiltrædelsesfonde, ligesom der uddrages nogle konklusioner fra for-

handlingerne om de nationale udviklingsplaner og programmerne til implementering af Strukturfondene i perioden 2004-2006.

Erfaringer med førtiltrædelsesfonde

I perioden 2000-2006 tildeler EU ca. EUR 3 mia. årligt i finansiel støtte til tiltrædelseslandene. Disse beløb kommer fra tre forskellige kilder: ISPA (instrument til strukturpolitikker for førtiltrædelsesstøtte), som finansierer transport og miljøprojekter, SAPARD (særlig aktion til førtiltrædelsesforanstaltninger til landbrug og udvikling af landdistrikter), som finansierer de nævnte områder, samt PHARE, der finansierer styrkelsen af administrativ og institutionel kapacitet som forberedelse af tiltrædelsen.

Førtiltrædelsesstøtten var til dels beregnet som en indlæringsøvelse for de berørte lande om, hvordan de skulle bruge de finansielle midler effektivt, inden de efter at være tiltrådt skulle til at modtage langt større støttebeløb. Derfor forventedes landene at udvikle institutionelle ordninger, som bedst muligt ville afspejle lokale omstændigheder og behov, samtidig at ville overholde EU-standarder for forvaltning af offentlige midler.

PHARE

Fra 2000 tilsigtede PHARE at hjælpe tiltrædelseslandene med at forberede EU-medlemskabet, idet budgettet blev forhøjet til EUR 1,6 mia. årligt og fokuseret på tre hovedprioriteter:

- institutionsopbygning (30%)
- investering i regelgivningsmæssige infrastruktur, der krævedes for at sikre overholdelse af overensstemmelse med *acquis communautaire* (35%)
- støtte til økonomisk og social samhørighed (35%).

Fra maj 2004, hvor de 10 nye medlemsstater kommer med i EU, vil de stadig modtage PHARE-støtte

i mindst tre år, mens programmet i Bulgarien og Rumænien kan fortsætte ud over denne tidsfrist.

ISPA

ISPA svarer stort set til Samhørighedsfonden og støtter investeringer i transportsystemer og miljøinfrastruktur. Begge disse områder blev forsømt i årtier, før overgangen begyndte, og ingen af dem lever op til behovene for en moderne økonomi. På transportområdet prioriteres de større veje, som det blev defineret i undersøgelsen *Transport Infrastructure Needs Assessment* (TINA), nemlig de veje, der forbinder tiltrædelseslandene til de nuværende medlemsstater. Støtten til miljøforbedringer fokuserer på vandforsyning og behandling af spildevand og fast affald.

Støtten, der beløber sig til i alt lidt over EUR 1 mia. årligt, tildeles alene projekter på over EUR 5 mio. I 2000 og 2001, de to første implementeringsår, blev der gjort store bestræbelser for at forberede støtteberettigede projekter og den nødvendige administrative struktur til gennemførelse. I slutningen af 2002 havde Kommissionen godkendt 249 projekter med ISPA-forpligtelser for i alt EUR 3,2 mia., og de var nogenlunde lige fordelt på områderne transport og miljø og, inden for transport, mellem veje og jernbaner. De fleste projekter tilsigtede at renovere og modernisere den eksisterende infrastruktur.

Landene har i stadig større grad udvalgt projekter i tråd med nationale strategier for transport og miljø for at få mest muligt ud af de begrænsede tilgængelige ressourcer.

ISPA har ligeledes bidraget til opbygningen af know-how og administrativ kapacitet, som har fået teknisk assistance til uddannelse om procedurer til offentlige indkøb, finansiel forvaltning, projektforbereelse, forberedelse af tekniske dokumenter, lønsomhedsberegninger og brugen af Kommissionens udvidede decentraliserede gennemførelsessystem (*Extended Decentralised Implementation System*, EDIS).

SAPARD

SAPARD fordeler EUR 500 mio. årligt i hjælp til tiltrædelseslandene for at gennemføre *acquis communautaire* inden for den fælles landbrugspolitik og til at omstrukturere deres landbrugssektorer og landdistrikter. Støtten er baseret på udviklingsplaner, som udarbejdes af landene, og som omfatter et begrænset antal foranstaltninger, så som forbedrede ordninger til kvalitetssikring, anvendelse af veterinære kontrol og plantesundhedskontrol eller nedsettelse af producentgrupper samt etablering af jordregistre. Balancen i fordelingen af støtte til forskellige foranstaltninger varierer blandt landene, selv om en stor del går til investeringer i bearbejdning og markedsføring (26% af det samlede budget) samt til landbrugsbedrifter og infrastrukturer i landdistrikterne (yderligere ca. 20%).

På trods af en langsom implementering¹⁷ har SAPARD haft en positiv indvirkning i tiltrædelseslandene, som herigennem er blevet ansporet til at etablere finansielle strukturer og kontrolsystemer, der ligner dem i de eksisterende medlemsstater, og således hjælpe med at opbygge administrativ kapacitet.

Hvad man kan lære af de nationale udviklingsplaner?

Udfordringen ved overgangen

For tiltrædelseslandene er den første programmeringsperiode, hvor de vil være berettiget til støtte fra Strukturfondene, relativt kort, nemlig årene 2004 til og med 2006. Det udgør både en mulighed for at definere en sammenhængende regional udviklingsstrategi og en udfordring til at integrere principperne fra EU's strukturpolitik i deres nationale politiske rammer og etablere passende mekanismer til implementering.

For denne første korte programmeringsperiode er man enedes om at koncentrere strukturinterventionerne om et begrænset antal prioritetsområder for at opnå maksimal indvirkning og forenkle gennemførelsen. I de fire største nye medlemsstater (Polen,

Ungarn, Tjekkiet og Slovakiet) vil støtten blive fordelt via en EF-støtteramme opfulgt af operationelle programmer og i de andre lande via et samlet programmeringsdokument.

Det samlede støttebeløb, iberegnet støtten fra Samhørighedsfonden, beløber sig til lidt over EUR 7,3 mia. årligt i 1999-priser. Dette beløb forøges med nationalstatens samfinansiering, som i sig selv repræsenterer en betydelig stigning over de eksisterende niveauer, og som skaber nye udfordringer for de offentlige budgetter, der allerede i de seneste år har været presset i en række lande på grund af en relativt langsom vækst (Tabel A4.11).

Nye strategier

Det altdominerende mål i alle tiltrædelseslande er at opnå og opretholde høje økonomiske vækstrater for at forøge levevilkårene og beskæftigelsesniveauerne. De nationale udviklingsplaner er meget forskellige for så vidt angår fordelingen af støtte til interventionsområder, hvilket afspejler variationer i de sociale og økonomiske omstændigheder og skønnede prioriteter. Andelen af finansiering, der går til investeringer i infrastrukturer, varierer derfor fra 19% i Slovenien til 78% på Cypren, andelen til almen og erhvervsrettet uddannelse samt andre programmer, fra 14% i Malta til 28% i Slovenien og til produktiv investering, fra 14% i Tjekkiet til 54% i Slovenien, idet en stor del heraf går til SMV'er.

De programmeringsdokumenter, som forberedes af landene, udpeger og takler nogle af de største udviklingsbehov, hvilket er vigtigt, eftersom Strukturfondene og den nationale samfinansiering tilsammen sandsynligvis vil stige til ca. 25% af alle offentlige udgifter til strukturinvesteringer. (Den overordnede tilgang til vækst, der er fastlagt i dokumenterne, er i overensstemmelse med Lissabonstrategien). I Polen, Ungarn og Tjekkiet er der blevet udarbejdet operationelle programmer til regional udvikling, hvor de centrale og regionale myndigheder deler ansvaret for gennemførelsen, og en betydelig andel af det samlede budget er blevet allokeret til disse.

Imidlertid udpeger programmerne for de fleste lande en lang række forskellige interventionsområder, og alt for ofte mangler en klar fokus og strategisk vision. Erfaringerne fra de nuværende medlemslande viser, at det vil komplicere implementeringen af programmerne og reducere deres indvirkning og bæredygtighed, med mindre det rettes ind.

De analytiske metoder og informationskilder, der er brugt, trænger i sig til at blive yderligere udviklet for at sikre højere kvalitet i programmerne efter 2006. For mange programmer vedkommende er der kun en begrænset analyse af vekselspillet mellem Strukturfondene og de nationale politikker, mens horisontale emner, så som miljø og lige muligheder, ikke integreres tilstrækkeligt.

Udarbejdelsen af programmer blev støttet i alle landene ved forudgående evalueringer af programmernes indvirkning, og de fleste blev gennemført af eksterne eksperter. Ifølge disse skønnes det, at EU's støtterammer vil forøge BNP med ca. 4% i Ungarn og lidt over 3% i Polen, når der tages hensyn til multiplikatorvirkningen (dvs. BNP vil ende med at være højere end dette beløb, end det ellers ville have været), mens investeringerne i Ungarn vurderes at blive forøget med 8% af BNP og arbejdsløsheden i Polen reduceret med næsten 2% af arbejdsstyrken i 2007.

Udfordringen ved implementeringen

Strukturfondene kræver en omhyggelig forberedelse med hensyn til etableringen af de nødvendige administrative strukturer og ordninger til at forvalte de modtagne midler. Disse forberedelser blev igangsat for nogen tid siden under forhandlingerne om tiltrædelsestraktaterne.

I den forberedende fase har tiltrædelseslandene gjort synlige fremskridt med at etablere et mere effektivt samarbejde blandt forskellige dele af deres administrative myndigheder, hvilket har medført mere koordinerede og effektive programmer. Der er gjort en stor indsats for at uddanne personale, navnlig i de relevante ministerier, og for at oprette relevante instanser, ligesom der er sket forbedringer

i mange regionale og lokale myndigheder. Gennemførelsen af Strukturfondene vil imidlertid påvirke mange forskellige dele af administrationen i tiltrædelseslandene, fra strategiske planlægningsenheder i de centrale regeringer til lokale myndigheder, der er ansvarlige for udvælgelsen af individuelle projekter. Spørgsmålet om administrativ kapacitet vil sandsynligvis stadig vække bekymring i hele perioden 2004-2006 og derefter. En yderligere styrkelse af dette, som til dels vil komme fra erfaringer, vil være en nødvendig betingelse for yderligere decentralisering i implementeringen af programmer efter 2006.

Som en generel konklusion afspejler programdokumenterne og de planlagte aktiviteter overgangsaspektet i perioden 2004-2006 og forbereder de strategier, der skal følges, og de strukturer, der skal gennemføre dem i den næste programmeringsperiode.

Udfordringen forude i tiltrædelseslandene

Det er fristende at betragte tiltrædelseslandene som en enkelt enhed med ensartede karakteristika og problemer, men det ligger langt fra virkeligheden. Selv om strukturproblemerne er både akutte og vidtfavnende næsten alle steder, idet navnlig en stor del af den grundlæggende infrastruktur er nedslidt, gammeldags eller ikke-eksisterende, er arten og omfanget af disse problemer meget forskellige fra region til region og fra det ene land til det andet. Dette afspejles i variationer i BNP pr. indbygger, som er større end i det eksisterende EU15 både mellem landene og indbyrdes mellem regionerne i disse lande. Det er mere relevant, at skævheder af alle slags synes at være langt større end på tværs af eksisterende Mål 1-regioner. Dette har vigtige følger for udarbejdelsen af strukturpolitikken. For hver region skal målet være at prøve at identificere de store mangler, som begrænser konkurrenceevnen og afskrækker indadgående investering, at prioritere at takle disse først, så der opnås en høj vækstrate så hurtigt som muligt.

Der er desuden en tendens til, at regionale skævheder bliver større snarere end mindre, idet udviklingen koncentrerer sig i og rundt om de større byer, ikke mindst i hovedstæderne, som er fokuspunkter for udvikling af nye aktiviteter, især inden for tjenesteydelser. Denne tendens forstærkes af den parallelle koncentration af udenlandske direkte investeringer de samme steder, idet de tiltrækkes af de tjenesteydelser, faciliteter og arbejdsfærdigheder, der er tilgængelige der.

Kommunikationsforbindelserne er dog overvejende utilstrækkelige i alle landene. Som følge heraf er omfanget af pendling, selv i hovedstæderne, af et betydeligt mindre omfang end i de eksisterende medlemsstater (under en tredjedel af størrelsen). Forbedring af forbindelserne skal prioriteres højere, ikke alene for at muliggøre udvikling, men også for at lette udviklingen i handelen blandt regioner og lande. I dag er handelen blandt de nye medlemslande stadig trykket på trods af, at de er naturlige handelspartnere, og den skal udvikles meget mere for at understøtte deres fælles vækst. Selv om de vil vinde af den planlagte udvidelse af de transeuropæiske transportnet, er de nye planlagte ruter i stor udstrækning udarbejdet til at forbinde dem med eksisterende medlemsstater snarere end med hinanden.

Den relativt lave befolkningstæthed i mange regioner og mangelen på byer af en vis størrelse, som kunne tiltrække investeringer og fungere som centre for økonomisk udvikling, indsnævrer mulighederne for at opnå et mere spredt vækstmønster. Kun i Polen er der flere store byer (på over 250.000 mennesker), som kunne tjene som vækstopoler tillige med hovedstaden. I 8 af de 41 NUTS 2-regioner i de nye medlemsstater (5 i Polen, 2 i Slovakiet og én i Tjekkiet), er der ingen byer med mere end 100.000 mennesker, og den største del af befolkningen bor i mindre byer eller landsbyer med under 20.000 indbyggere. Dette fordelingsmønster, forenet med den fremherskende struktur med økonomiske aktivitet, er tilbøjeligt til at hæmme udviklingen, med mindre der er gode transportforbindelser mellem byerne, så det er let rejse fra den ene by til den anden, enten for at tage tog eller bus til arbejde, eller for at få adgang til tjenesteydelser og faciliteter, som en række mindre byer kunne deles om.

Af hensyn til den bæredygtige udvikling er det vigtigt at forbedre transportnetværkerne, men skal dette gøres uden at bibringe miljøet for stor skade, især fordi årtiers forsømmelse af den skade, som industriaktiviteter har forårsaget, allerede har efterladt en arv af nedbrudte områder. På grund af mangelen på motorveje og vejenes generelt dårlige stand skal enhver transportforbedringspolitik omfatte et relativt storstilet program til anlægning af nye veje og udvidelse af eksisterende veje. Imidlertid betyder overvejelser omkring miljø, — og overbelastning — at der er et parallelt behov for at styrke jernbanenetværket for at begrænse skiftet fra jernbaner til veje. Dette betyder en forbedring af tilstanden, hvad angår spor, elektrificering og anlæggelsen af flere dobbeltsporede linjer, lige som der skal sikres interoperabilitet blandt landene (ved fuldt ud at standardisere sporvidde- og køreledningssystemerne). Det betyder ligeledes, at der skal tages uforbeholdent hensyn til forskellige lokale omstændigheder, så der kan udarbejdes en koordineret transportpolitik — hvilket er noget, der mangler i en række eksisterende medlemsstater — som gennemfører udviklingsmål i den berørte region samtidig med, at miljøskaderne reduceres til et minimum.

Transportforbedringer er imidlertid ikke tilstrækkeligt i sig selv. De skal udgøre en del af en sammenhæn-

gende udviklingspolitik, som tillægger reformen af uddannelses- og oplæringssystemerne en passende vægt, så de samstemmer med arbejdsmarkedsbehov, der lige som transportkrav, synes at være forskellige fra region til region, og som igen afspejler mønstret i den økonomiske aktivitet. Selv om uddannelsesniveauerne tilsyneladende er høje i den forstand, at flere mennesker i den erhvervsdygtige alder end i EU15 har færdigheder ud over den grundlæggende skolegang, forbereder uddannelses- og oplæringsprogrammerne ikke de unge godt nok til at kunne arbejde i den nye økonomi, der vinder indpas. Derudover er der forholdsvis få mennesker, der fortsætter med en videregående uddannelse, og mulighederne for videreuddannelse — livslang læring — er begrænset, når først folk er i beskæftigelse.

Det er derudover vigtigt at støtte produktive investeringer, primært på grund af de storstilede ændringer i aktivitetsstrukturen, som skal finde sted, og som igen er forskellige fra land til land, og som afspejler det fremherskende mønster. (Landbrug står for 19% af beskæftigelsen i Litauen og Polen, 5% i Tjekkiet; 17% af beskæftigelsen ligger i erhvervslivet og inden for finansielle tjenesteydelser i Prag og Bratislava, 3% i dele af Polen). Det er imidlertid svært at tilrettelægge en effektiv støtte til erhvervsinvesteringer med en situation, hvor de fleste virksomheder i de ekspanderende tjenesteydelsessektorer stadig er meget små (under 10 ansatte), og hvor der i stor udstrækning mangler erhvervstjenesteydelser. Dette gælder især de regioner, hvor tjenesteydelsessektoren er mest underudviklet, og hvor behovet for omstrukturering er mest akut.

Hjælp til at styrke innovationskapaciteten skal udgøre et vigtigt aspekt i den støtte, der tildeles erhvervslivet, tillige med etableringen af rådgivende tjenesteydelser og finansiell støtte til udvikling af erhvervslivet. Igen er behovene forskellige fra den ene region til den anden og afspejler variationen i omfanget af udgifter til forskning/udvikling, tilstedeværelsen af forskningscentre og antallet af forbindelsesled mellem disse og det lokale erhvervsliv. (Udgifter til forskning/udvikling varierer f.eks. fra 1½% af BNP i Slovenien og næsten 4% i Stredni Cechy, regionen omkring Prag, til under ½% af BNP i Letland, Bulgarien og Rumænien og kun ca. 0,2% eller mindre i en række regioner i Polen, Ungarn og Bulgarien).

Imidlertid er det at identificere strukturelle behov kun et første skridt i udformningen af regionale udviklingsstrategier. Alle disse behov kan ikke takles samtidigt. Det er lige så vigtigt at udpege en liste af prioritetsområder, hvor der kan handles, for at afgøre, i hvilken rækkefølge investeringsprojekterne skal igangsættes. Det sker i lyset af den langsigtede økonomiske udviklingsvej, som den berørte region skal følge, og under behørigt hensyntagen til vekselvirkningerne mellem dem, for at maksimere deres indvirkning på væksten.

Et centralt dilemma for planlæggerne, som gælder for alle landene, men især for de største lande, er, hvorvidt strukturstøtten bør koncentreres i de største vækstcentre, hvor det er mest sandsynligt, at der vil komme et hurtigere udbytte fra investeringerne, eller hvorvidt støtten skal spredes på tværs af regionerne i henhold til behov. Mens det at styrke de regioner, som allerede er de mest konkurrencedygtige, kunne give den bedste mulighed for at opnå høj vækst på kort sigt, er det mere sandsynligt, at det vil forbedre den interne samhørighed og sikre en velafbalanceret udvikling på langt sigt, hvis man fordelte støtten ifølge behov. Valget er kompliceret. På den ene side gælder den kendsgerning, at for at de svagere regioner skal kunne vinde noget af betydning ved den førstnævnte strategi på langt sigt, vil de sandsynligvis kræve nogle minimale infrastrukturniveauer og andre former for kapital, hvilket viser, at deres behov ikke bør forsømmes på kort sigt. På den anden side skal der tages hensyn til de administrative begrænsninger, der findes ved at indsprøjte store støttebeløb i de mindst udviklede regioner.

Der må ikke ses bort fra dette sidstnævnte punkt. Det må anerkendes, at regional udviklingspolitik gennemføres i en kontekst, i hvilken omfanget af administrativ kapacitet til at udforme og forvalte er tvivlsom. Der er en utilstrækkelig erfaring og ekspertise med at tackle strukturproblemer, og der mangler midler til at koordinere mellem de forskellige berørte myndigheder. Dette begrænser uundgåeligt de programmer, der kan gennemføres. Det betyder, at bestemmelsen om finansiering til strukturinvestering skal kombineres med igangværende støtte til at forbedre administrationen på stedet, til uddannelse af personale og til udvikling af effektive midler til at forvalte, koordinere, kontrollere og evaluere programmer, primært på regionalt niveau.

Debatten om samhørighedspolitikens fremtid

Kommissionen indledte allerede i begyndelsen af 2001 en debat om samhørighedspolitikens fremtid. I drøftelserne deltog Kollegiet af Europa-Kommissærer. Kommissionens formand og nogle af kommissæerne var til stede ved forskellige konferencer. Gennem en serie rapporter, som Kollegiet har udarbejdet undervejs, er det blevet holdt ajour med alle problemstillinger, som blev rejst under debatten.

Den 31. januar 2001 vedtog Kommissionen den Anden Rapport om økonomisk og social samhørighed [KOM(2001) 24 endelig udg.]. Rapporten indeholdt en første analyse af udfordringerne i forbindelse med udvidelsen og åbnede en debat om grundtrækkene i samhørighedspolitikken efter 2006.

Den 21.-22. maj 2001 afholdt Kommissionen det Andet Samhørighedsforum med et stort antal deltagere (næsten 2000 tilmeldte og yderligere 1700 fremmødte) og politisk deltagelse på meget højt plan.

På Rådet om "generelle anliggender" den 11. juni 2001 bemærkede Kommissionen sig nuværende og fremtidige medlemsstaters bekymring, der især fremgik af den spanske delegations memorandum om udvidelsens indvirkning på den økonomiske og sociale samhørighed. Kommissionen gav i den anledning udtryk for at ville fortsætte sit arbejde, regelmæssigt afgive rapporter til Rådet og desuden udarbejde den Tredje Samhørighedsrapport med henblik på at fremsætte relevante forslag til samhørighedspolitikken efter 2006.

Flere medlemsstater og repræsentanter fra regioner og byer samt arbejdsmarkedets parter var hurtige til at udtrykke deres syn på debattens emner. I tråd med den forpligtelse, der var indgået i juni 2001, vedtog Kommissionen to situationsrapporter om økonomisk og social samhørighed, henholdsvis den 30. januar 2002 [KOM(2002) 46 endelig udg.] og den 30. januar 2003 [KOM(2003) 34 endelig udg.]. Disse dokumenter sammenfattede oplysningerne

fra den Anden Samhørighedsrapport (januar 2001) og navnlig emner i relation til økonomiske og sociale uligheder mellem regionerne.

Kommissionen afholdt en række diskussionsmøder med deltagelse af en mængde af områdets politisk ansvarlige fra medlemsstater, regioner, kommuner og byer:

- 26.-27. maj 2002: seminar med omkring 600 deltagere om Unionens prioriteter for regionerne
- 8.-9. juli 2002: seminar om byområder
- 30. september 2002: seminar om prioriteter for beskæftigelse og social samhørighed
- 9. oktober 2002: møde blandt ministre med ansvar for regionalpolitik — bred enighed om at forenkle implementeringen af Strukturfondene for perioden 2000-2006
- 17.-18. oktober 2002: seminar om bjergområder
- 3.-4. marts 2003: seminar om den fremtidige forvaltning af Strukturfondene
- 8. juli 2003: konference om "samhørighed og forfatning — regionernes rolle og ansvarsområder" med deltagelse af over 180 ledende medarbejdere fra regionerne og lokale/regionale folkevalgte politikere fra medlemsstaterne og tiltrædelseslandene
- 13. november 2003: konference i Salzburg om fremtiden for politikken om landdistriktudvikling.

Alle de modtagne bidrag fra fællesskabsinstitutioner, gamle og nye medlemsstater, regioner, kommuner og byer, regionale organisationer, arbejdsmarkedsparter og forskningsinstitutter er siden blevet lagt ud på netadressen tilhørende Kommissionens Generaldirektorat for Regionalpolitik:

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/debate/reflex_en.htm

Hjemmesiden indeholder nu over hundrede bidrag, der hovedsagelig stammer fra debatter, seminarer,

tværministerielle underudvalg og diverse undersøgelser. Helheden udgør en hidtil uset samlet indsats i debatten om et EU-politisk område.

Kommissionens repræsentanter har deltaget i flere hundrede møder, konferencer og seminarer, som er blevet afholdt om emnet rundt om i Unionen. Ligeledes har Kommissionen modtaget i hundredevis af delegationer til drøftelse af de omhandlede problemstillinger.

Endvidere er der blevet afholdt tre uformelle møder for ministre med ansvar for regionalpolitik. Værterne var henholdsvis det belgiske formandskab (Namur, 13.-14. juli 2001), det græske formandskab (Halkidiki, den 16. maj 2003) og det italienske formandskab (Rom, den 20. oktober 2003). Endnu et ministermøde afholdes den 27.-28. februar 2004 på initiativ af det irske formandskab.

Europa-Parlamentet har også ført en indholdsrig debat om emnet og det har resulteret i vedtagelsen af flere resolutioner om samhørighedspolitik, herunder:

- 7. november 2002: en resolution om Schroeder-rapporten (De Grønne, Tyskland)
- 3. september 2003: resolution om Mastorakis-rapporten: (De Europæiske Socialdemokraters

Gruppe, Grækenland) og Pomés Ruiz-rapporten (Det europæiske folkepartis gruppe, Spanien).

Den 5.-6. maj 2003 vedtog Regionsudvalget (RU) på sit møde i Leipzig en erklæring, i hvilken fællesskabsinstitutionerne opfordres til at styrke EU's politik om regional udvikling. Desuden vedtog RU den 2. juli 2003 to vigtige udtalelser om samme emne:

- Schneider-rapporten vedrørende den Anden Situationsrapport om økonomisk og social samhørighed
- den fælles perspektivrapport fra R. Fitto (De Europæiske Socialdemokraters Gruppe, Italien) og hr. J.-C. Cauwenberghe (De Europæiske Socialdemokraters Gruppe, Belgien) om styring og forenkling af Strukturfondene efter 2006.

Også Det Økonomiske og Sociale Udvalg (ØSU) har bidraget til debatten om samhørighedspolitikens fremtid, idet ØSU har vedtaget udtalelser om de to Situationsrapporter og yderligere to sonderende udtalelser, den 25. september 2003, om:

- Barros-Vale-rapporten vedrørende "partnerskab om implementering af Strukturfondene"
- Dassis-rapporten om "andre fællesskabspolitikkers bidrag til økonomisk og social samhørighed".

1 Bortset fra Danmark og Luxembourg samt Storbritannien, hvorfra der stadig afventes tilfredsstillende oplysninger.

2 De vigtigste midler, hvormed EIB støtter regionaludviklingen, er individuelle lån til store projekter eller programmer og via global-lån til finansieringsformidlere til mindre ordninger. Den Europæiske Investeringsfond (EIF) til udvikling af små og mellemstore virksomheder (SMV'er) investerer i risikokapitalfonde og stiller porteføljesikkerhed via forbedring af kreditværdighed, kreditforsikring eller strukturerede transaktioner. EIB's udlånsaktiviteter supplerer som oftest udlån fra Strukturfondene med henblik på at maksimere indvirkningen af budgetmidler og kapitalmarkedsressourcer.

3 Disse undersøgelser har frembragt talrige forklaringer på konvergensbegrebet og resulteret i en række skøn over samhørighedspolitikernes indvirkning, til dels afhængigt af den aktuelle periode, de undersøgte lande eller regioner - eller af de tilgængelige oplysninger og tekniske specifikationer af den anvendte model. De fleste af disse følge den "almindelige" tilgang til måling af regional konvergens i forhold til lands- eller EU-gennemsnittet.

4 Udført ved hjælp af Hermins makroøkonomiske model, som blev konstrueret først i 1990'erne, og som siden i stort omfang er blevet brugt til at skønne indvirkningen af Fællesskabets støttepolitik.

5 Her defineret som interventioner under EF-støtterammerne (EFS), der samordner de af EU's regionale aktiviteter, som involverer udgifter fra Strukturfondene og offentlig samfinansiering.

6 Skønnene vedrørende bruttojobskabelsen er forholdsvis velunderbyggede, hvorimod de tilsvarende tal for nettojobskabelsen uvægerligt er behæftet med usikkerhed, da det er vanskeligt at indregne effekterne af jobflytning og -erstatning. Der er også visse vanskeligheder forbundet med at udskille fællesskabsprogrammernes indvirkning fra effekterne af nationale politiske foranstaltninger, der måtte være gennemført på samme tid.

7 På grund af dataproblemer er det vanskeligt at opnå pålidelige tal for programmeringsperioden 1994-1999.

8 I perioden 2000-2006 blev programmet MEDOC ("Méditerranée occidentale") lanceret under INTERREG IIIB. Det dækkede regioner i Portugal, Spanien, Frankrig, Italien og Grækenland (fra 2003) samt Gibraltar og rådede over et samlet EFRU-bidrag på omkring EUR 119 mio. Programmets overordnede formål er at tilskynde til samarbejde mellem disse regioner på fire brede områ-

- der (økonomisk udvikling, fysisk planlægning, transport og IKT samt miljøbeskyttelse), at styrke forbindelserne med andre middehavslande og at inddrage disse i de iværksatte projekter.
- 9 Ifølge undersøgelser foretaget i et udvalg af programområder rundt om i EU mente 68% af de adspurgte, at bymiljøet var blevet bedre eller meget bedre i de seneste 10 år, og 49% syntes, at URBAN-målområder var blevet mere tiltrækkende steder at bo.
 - 10 Omkring EUR 16 mia. er udtrykkeligt øremærket til bypolitik i perioden 2000-2006 (omkring 14% af strukturfondsbudgettet). Mere end EUR 15 mia. af dette beløb kommer fra de generelle Mål 1- og 2-programmer, der hovedsagelig er rettet mod fornyelse af bykerner. Udover disse specifikke projekter gennemføres næsten alle andre programmer også overvejende i byer uden dog at være betegnet "byprojekter". Disse omfatter alle former for byudvikling, herunder investeringer i infrastruktur, støtte til SMV'er og aktiviteter til social integration.
 - 11 6 regionale teknologiplaner blev lanceret i 1993-1994, og i 1996 blev 33 regionale innovationsstrategier (RIS) lanceret efterfulgt af 25 RIS+ (gennemførelse af RIS) i 1999. Disse var baseret på en metodologi foreslået af Kommissionen. 30 af disse projekter er beskrevet og analyseret i "Regionale innovationsstrategier under EFRUs innovative aktioner i 2000-2002", Europa-Kommissionen, DG Regionalpolitik, 2002.
 - 12 I 1994 blev 6 RISI-regioner lanceret efterfulgt af 22 RISI-pilotaktioner i 1996 samt et dusin RISI+ i 1999.
 - 13 Meddelelse om "forenkling, afklaring, koordinering og fleksibilitet i forvaltningen af strukturpolitikkerne 2000-2006", C(2003) 1255.
 - 14 "Fremtidig forvaltning af Strukturfondene: hvorledes skal ansvaret fordeles?", Bruxelles, 3-4 marts 2003.
 - 15 I perioden 2000-2006 vil betalingerne, efter at der er udbetalt et forskud på 7%, først finde sted, når de pågældende udgifter faktisk er blevet afholdt, mens medlemsstaterne i den foregående periode kunne modtage forskud op til en bestemt beløbsgrænse under forudsætning af at kunne dokumentere, at tidligere udbetalte forskud var delvis opbrugt.
 - 16 Debat under den 5. konference om evaluering af Strukturfondene, Budapest, 26.-27. juni 2003.
 - 17 Antallet af projekter, om hvilke der var indgået kontrakt med støttemodtagerne, steg fra 2.100 ved udgangen af 2001 til mere end 4.300 pr. ultimo april 2003. Det forpligtede EU-budget til disse projekter svarer til over 80% af de disponible beløb til landene for det første år. Ved udgangen af 2002 var kun 40% af dette beløb forpligtet til slutbrugerne. Det samlede udbetalte beløb udgjorde pr. ultimo maj 2003 mere end EUR 201 mio.

Kildemateriale

Efterfølgende evaluering af Mål 1 1994-1999, 2003

Efterfølgende evaluering af Mål 2-programmer i 1994-99, juni 2003

Efterfølgende evaluering af EF-initiativet URBAN (1994-1999), august 2003

Efterfølgende evaluering af EF-initiativet INTERREG II (1994-99), 2003

Efficiency of Structural Funds Implementation Methods, 2003 (Effektiviteten af Strukturfondenes implementeringsmetoder, 2003)

An examination of the ex-post macroeconomic impacts of CSF 1994-99 on Objective 1 countries and regions: Greece, Ireland, Portugal, Spain, East Germany and Northern Ireland, December 2002 (Undersøgelse af samhørigheds- og socialfondenes makroøkonomiske virkninger på Mål 1-lande og -regioner, 1994-99: Grækenland, Irland, Portugal, Spanien, Tysklands nye delstater samt Nordirland, december 2002)

Assessing the Regional Economic Effects of Structural Funds Investments, September 2003 (Evaluering af strukturfondsinvesteringers regionale økonomiske virkninger, september 2003)

The Socio Economic Impact of Cohesion Fund Interventions, 1987 (3 bind) (Den socialøkonomiske indvirkning af Samhørighedsfondens interventioner, 1987 (3 bind))

The economic impact of objective 1 interventions for the period 2000-2006, May 2002 (Den økonomiske indvirkning af Mål 1-interventioner i perioden 2000-2006, maj 2002)

Thematic Evaluation of Information Society, October 2002 (Tematisk evaluering af informationssamfundet, oktober 2002)

The Thematic Evaluation on the Contribution of the Structural Funds to Sustainable Development, December 2002 (Tematisk evaluering af Strukturfondenes bidrag til bæredygtig udvikling, december 2002)

Thematic Evaluation of the Territorial Employment Pacts, October 2002 (Tematisk evaluering af de regionale beskæftigelsespagter, oktober 2002)

Human capital in a global and knowledge based economy, Angel de La Fuente and Antonio Ciccone, May 2002 (Menneskelig kapital i en global og videnbaseret økonomi, Angel de La Fuente and Antonio Ciccone, maj 2002)

A study on the impact of Member State policies on social and economic cohesion at regional level, London School of Economics, December, 2003 (En undersøgelse af de medlemsstatslige politikkers indvirkning på social og økonomisk samhørighed på regional plan, London School of Economics, december, 2003)

A study on regional factors of competitiveness, Cambridge Econometrics, November 2003 (Undersøgelse af regionale faktorer med indvirkning på konkurrenceevnen, Cambridge Econometrics, november 2003)

Impact of Community policies on social and economic cohesion, LABOR, October 2003 (EU-politikernes indvirkning på den sociale og økonomiske samhørighed, LABOR, oktober 2003)

A study on the needs of regions in current Member States and the candidate countries in areas that are eligible for Structural Funds, Alphametrics, November, 2003 (Undersøgelse af regionale behov i de områder i nuværende og kommende EU-lande, som er berettiget til strukturfondsstøtte, Alphametrics, november 2003)

Relocation and European Integration. Is Structural Spending justified? K.Midelfart-Knarvik, H. Overman, Economic Policy October 2002 (Produktionsudflytning og europæisk integration - er strukturfondsudgifterne berettigede? K.Midelfart-Knarvik, H. Overman, Economic Policy, oktober 2002)

Regional Policy in the European Union, R. Leonardi, 2003 (Regionalpolitik i Den Europæiske Union, R. Leonardi, 2003).

Statistisk bilag til Del 4

A4.1 Allokering fra Strukturfondene pr. mål og pr. land, 2000-2006

	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK	EU-15
Allokering 2000-2006 (mio. EUR i 1999-priser)																
Mål 1	0	0	19229	20961	37744	3254	1315	21935	0	0	261	16124	913	722	5085	127544
udfasning	625	0	729	0	352	551	1773	187	0	123	0	2905	0	0	1167	8411
Mål 2	368	156	2984	0	2553	5439	0	2145	34	676	578	0	459	354	3989	19735
udfasning	65	27	525	0	98	612	0	377	6	119	102	0	30	52	706	2718
Mål 3	737	365	4581	0	2140	4540	0	3744	38	1686	528	0	403	720	4568	24050
Øvrige*	245	274	1748	858	2250	1273	159	1247	15	620	379	733	316	375	1061	11552
I alt, Strukturfondene	2038	822	29797	21820	45137	15669	3247	29636	92	3223	1848	19762	2120	2223	16576	194010
Samhørighedsfonden				3060	11160		556					3060				17836
I alt	2038	822	29797	24880	56297	15669	3803	29636	92	3223	1848	22822	2120	2223	16576	211846
I alt (% af BNP i 2000, 1999-priser)	0.1	0.1	0.2	2.9	1.4	0.2	0.6	0.4	0.1	0.1	0.1	2.9	0.2	0.1	0.2	
Omfattet befolkningstal (% af bef.tal i alt)																
Mål 1	0.0	0.0	17.3	100.0	58.5	2.7	26.6	33.6	0.0	0.0	3.4	66.6	21.0	10.6	8.6	22.3
udfasning	12.6	0.0	1.6	0.0	1.3	1.9	73.4	0.6	0.0	1.8	0.0	33.4	0.0	0.0	3.5	3.4
Mål 2	12.5	10.2	12.6	0.0	22.2	31.3	0.0	12.9	28.3	15.0	24.8	0.0	30.9	13.0	23.4	18.1
Mål 3	87.4	100.0	81.1	0.0	40.2	95.4	0.0	65.8	100.0	98.2	96.6	0.0	79.0	89.4	87.9	74.3
Allokering pr. år pr. indbygger (EUR)																
Mål 1	:	:	194,1	285,8	232,2	282,7	194,7	162,3	:	:	135,3	348,2	121,1	104,1	143,0	217,4
udfasning	69.5	:	80,2	:	95,3	70,7	95,2	80,7	:	63,2	:	125,3	:	:	81,9	93,6
Mål 2	41.4	41.4	41,4	:	41,4	41,4	:	41,4	41,4	41,4	41,4	:	41,4	41,4	41,4	41,4
Mål 3	11.9	9.9	9,8	:	19,2	11,3	:	14,2	13,0	15,8	9,7	:	14,2	12,3	12,6	12,3

* EF-initiativer, ikke-Mål 1 FIUF (finansielt instrument til udvikling af fiskerisektoren), Peace

Kilde: GD REGIO

A4.2 Strukturfondenes løftestangseffekt på offentlige og private udgifter under Mål 1, 1994-1999 og 2000-2006

EUR

	1994-1999*		2000-2006	
	Nationale offentlige midler pr. EUR fra SF	Private midler pr. EUR fra SF	Nationale offentlige midler pr. EUR fra SF	Private midler pr. EUR fra SF
BE	0,77	1,18	1,02	1,43
DE	0,37	1,53	0,58	0,02
EL	0,52	0,28	0,50	0,48
ES	0,51	.*	0,52	0,04
FR	0,54	0,23	0,88	0,33
IE	0,43	0,34	0,76	0,25
IT	1,40	.*	0,89	0,45
NL	2,49	1,42	2,15	0,55
AT	1,59	3,79	0,33	1,76
PT	0,42	0,30	0,60	0,46
UK	0,53	0,24	0,85	0,43
I alt, EU-11	0,62	0,36	0,63	0,29

* baseret på faktiske udgifter 1994-2000

ES, IT: i perioden 1994-1999 er der inkluderet private midler under "nationale offentlige midler"

EU-11: FI, SE ikke medregnet

Kilde: GD REGIO

A4.3 EIB-udlån, 1989-2002

Mio. EUR

	1989-93	1994-99	2000-02
Samlet udlån i EU-15	70,9	128,9	95,3
Regional udvikling, heraf	47,2	86,7	59,3
Individuelle lån	37,8	66,6	40,7
Globale lån	9,4	20,1	18,6
Årsgennemsnit, heraf	9,4	14,4	19,8
Mål 1	5,0	6,8	10,5
Mål 2	3,4	5,5	6,6
Blandet og øvrige	1,0	2,1	2,7
Samlet udlån i tiltrædelseslande, heraf	1,7	9,3	9,2
Individuelle lån	1,3	8,4	7,8
Globale lån	0,4	0,9	1,4
Årsgennemsnit	0,3	1,6	3,1

Kilde: EIB og Europa-Kommissionen

A4.4 Mål 1: Vejledende fordeling af strukturfondsmidler pr. udgiftskategori, 2000-2006

	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK	I alt EU	I alt, pr. kategori
	Mio. EUR																%
Produktionsmiljø	368	0	8041	4587	10693	1298	910	9838	0	57	190	6368	596	457	2500	45903	33,8
Landbrug	30	0	869	985	1543	244	122	1609	0	1	17	1165	83	72	135	6874	5,1
Skovbrug	3	0	98	127	884	55	32	249	0	0	5	391	23	6	33	1905	1,4
Udvikling af landdistrikter	8	0	2343	1099	2328	380	42	1552	0	11	14	773	80	53	205	8892	6,5
Fiskeri	2	0	0	293	0	68	99	185	0	6	1	210	6	11	102	984	0,7
Bistand til store virksomheder	38	0	602	133	1084	80	0	235	0	3	23	123	75	0	157	2553	1,9
Bistand til SMV'er og håndværk	152	0	2370	953	2368	231	306	2103	0	22	76	2638	201	179	1248	12849	9,5
Turisme	40	0	235	585	546	152	56	1404	0	8	36	389	8	42	206	3706	2,7
Forskning og teknologisk udvikling (FTU)	96	0	1524	410	1940	87	252	2501	0	6	19	678	119	94	412	8138	6,0
Menneskelige ressourcer	190	0	5902	3975	8858	1237	844	4005	0	31	48	3868	259	149	2014	31378	23,1
Arbejdsmarkedspolitik	4	0	1994	766	4162	99	50	1140	0	17	29	397	67	13	493	9231	6,8
Social inddragelse	27	0	1218	729	531	206	210	208	0	11	3	673	19	18	384	4237	3,1
Aktioner til fordel for kvinder på arbejdsmarkedet	0	0	546	345	240	25	10	384	0	1	2	51	19	19	96	1737	1,3
Almen og faglig uddannelse	61	0	935	1411	1248	787	409	1552	0	1	1	2473	65	21	510	9473	7,0
Fremme af iværksætterkultur	99	0	1209	724	2678	120	165	722	0	3	12	273	89	77	530	6701	4,9
Infrastruktur	62	0	5664	11841	18363	1216	1319	7470	0	30	16	8433	44	102	1608	56169	41,3
Transport	9	0	3102	6497	9128	439	954	3134	0	3	0	3211	11	33	465	26986	19,8
Telekommunikation & informationssamfund	6	0	177	1496	802	94	104	1103	0	7	8	496	11	56	363	4723	3,5
Miljø	43	0	2373	2190	6405	451	218	2721	0	18	4	2429	7	6	569	17433	12,8
Energi	5	0	11	411	287	43	44	269	0	1	4	469	7	3	109	1663	1,2
Social- og sundhedsvæsen	0	0	0	1247	1740	189	0	243	0	3	0	1827	8	4	102	5363	3,9
Øvrige	5	0	353	559	182	54	15	809	0	3	7	360	14	14	130	2504	1,8
I ALT	625	0	19959	20961	38096	3805	3088	22122	0	123	261	19029	913	722	6252	135955	100,0
Andel af samlet Mål 1-allokering (%)	0,5	0,0	14,7	15,4	28,0	2,8	2,3	16,3	0	0,1	0,7	0,2	0,5	4,6	14,0	100,0	

Kilde: GD REGIO

A4.5 Strukturfondsudgifter til transport under Mål 1, 2000-2006

	% af total
Veje	33,1
Jernbaner	29,4
Motorveje	16,5
Bytransport	6,1
Havne	6,1
Kombinerede transportformer	3,9
Lufthavne	2,4
Øvrige	2,0
Vandveje	0,4
Intelligente transportsystemer	0,3
I alt	100,0

Kilde: GD REGIO

A4.6 Eks-postmakroøkonomiske effekter af strukturpolitikken 1994-1999: HERMIN simulationsresultater

% forskel fra udgangspunkt uden strukturpolitik i 1999

	Grækenland	Spanien	Irland	Portugal	Tyskland (øst)	Nordirland
BNP	2,2	1,4	2,8	4,7	3,9	1,3
Produktionsvolumen	3,4	3,7	4,7	10,6	3,2	0,6
Markedsservice, volumen	2,4	1,2	2,4	4,8	4,4	2,2
Faste investeringer*	18,1	9,1	12,1	24,8	7,8	1,2
Arbejdskraftproduktivitet*	2,3	2,1	2,2	6,6	1,2	0,5
Beskæftigelse*	1,0	1,5	4,7	3,7	2,0	0,1

* gælder kun fremstillingssektoren

Kilde: GD REGIO

**A4.7 Strukturpolitikens indvirkning på fysisk infrastruktur (FI) og menneskelig kapital (MK), 1994-2010:
HERMIN simulationsresultater**
% forskel fra udgangspunkt uden strukturpolitik i 2010

År	Grækenland		Spanien		Irland		Portugal		Tyskland (øst)		Nordirland	
	FI	MK	FI	MK	FI	MK	FI	MK	FI	MK	FI	MK
1993	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1994	1,1	1,0	1,2	0,7	1,1	1,5	3,5	3,8	0,9	0,4	0,1	0,3
1995	2,7	1,9	2,3	1,4	2,3	2,9	6,3	7,2	1,6	0,8	0,2	0,5
1996	3,9	2,7	3,3	2,0	3,3	4,1	8,8	11,0	2,3	1,2	0,4	0,8
1997	4,9	3,5	4,3	2,6	4,3	5,5	11,0	14,2	2,9	1,5	0,5	1,0
1998	6,0	4,1	5,4	3,4	5,1	6,6	13,2	17,4	3,5	1,8	0,6	1,2
1999	7,0	4,8	6,5	4,0	5,8	7,6	15,3	20,5	4,0	2,1	0,7	1,4
2010	4,8	2,8	4,6	2,1	2,5	4,1	8,7	11,5	2,0	1,2	0,6	0,8

Kilde: GD REGIO
**A4.8 Mål 1-interventioners indvirkning på samhandel,
2000-2006**

	Udslip til EU-lande * (% af Mål 1- intervention)	Udslip til tredjelande* (% af Mål 1- intervention)
Grækenland	42,6	3,8
Spanien	14,7	13,2
Irland	26,7	11,1
Portugal	35,2	6,7
Nye tyske delstater	18,9	9,4
Mezzogiorno	17,4	8,6
I alt	24,3	9,1

** Import i % af samlede Strukturfondsudgifter*
Kilde: Eurostat, Input-output tabeller

A4.9 ikke-Mål 1: Vejledende fordeling af strukturfondsmidler pr. udgiftskategori, 2000-2006

	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK	I alt EU	I alt, pr, kategori
	Mio, EUR																%
Produktionsmiljø	451	153	2806	294	2177	3361	70	1605	21	573	770	309	442	414	3469	16913	29,1
Landbrug	29	0	28	45	30	42	3	18	0	0	3	26	11	12	0	248	0,4
Skovbrug	28	0	3	3	17	13	1	5	0	0	1	9	3	1	0	84	0,1
Udvikling af landdistrikter	14	25	317	144	560	443	51	247	2	187	84	182	71	63	211	2601	4,5
Fiskeri	3	0	0	8	0	18	2	3	0	1	0	5	1	2	5	46	0,1
Bistand til store virksomheder	41	11	158	3	58	196	0	9	3	7	147	3	10	2	13	662	1,1
Bistand til SMV'er og håndværk	159	39	1489	50	621	1324	7	867	3	265	265	60	202	222	2884	8456	14,6
Turisme	103	43	344	30	58	785	1	328	3	92	137	9	40	56	139	2168	3,7
Forskning og teknologisk udvikling (FTU)	73	35	467	11	832	511	6	104	10	21	132	15	103	56	219	2594	4,5
Øvrige	0	0	0	0	0	30	0	25	0	0	0	0	0	0	0	53	0,1
Menneskelige ressourcer	683	597	5700	206	3280	5831	53	4367	46	2149	710	204	594	902	5641	30963	53,3
Arbejdsmarkedspolitik	165	235	2387	45	1025	1074	7	1429	18	808	264	10	149	193	1269	9075	15,6
Social inddragelse	222	142	1145	30	441	1496	14	266	15	745	140	53	81	146	1634	6571	11,3
Aktioner til fordel for kvinder på arbejdsmarkedet	108	0	581	20	298	342	2	451	2	21	83	19	41	63	366	2398	4,1
Almen og faglig uddannelse	84	54	542	48	216	1545	18	1191	5	505	102	60	136	152	1418	6076	10,5
Fremme af iværksætterkultur	105	166	1046	63	1300	1373	11	1030	6	71	121	62	187	349	954	6843	11,8
Infrastruktur	225	41	998	327	1523	2259	32	1113	24	340	69	203	130	136	779	8198	14,1
Transport	22	5	191	169	501	593	21	251	1	38	8	73	29	52	82	2037	3,5
Telekommunikation & informationssamfund	94	20	74	40	68	287	3	98	1	58	15	11	32	40	165	1006	1,7
Miljø	73	8	662	68	792	1123	7	696	16	228	29	60	65	35	478	4343	7,5
Energi	7	4	34	14	32	70	1	28	5	0	11	11	2	4	8	229	0,4
Social- og sundhedsvæsen	9	3	15	36	130	72	0	40	0	15	6	46	1	6	45	424	0,7
Øvrige	21	0	22	0	0	114	0	0	0	0	0	2	0	0	0	159	0,3
Øvrige	55	32	334	32	61	414	4	429	2	38	38	18	42	49	435	1981	3,4
I ALT	1414	822	9838	858	7041	11864	159	7514	92	3101	1587	733	1208	1501	10324	58055	100,0
Andel af samlet Mål 1-allokering (%)	2,4	1,4	16,9	1,5	12,1	20,4	0,3	12,9	0,2	5,3	2,1	2,7	2,6	17,8	1,3	100,0	

Kilde: GD REGIO

A4.10 Strukturfondens bevillinger til udvikling af landdistrikter, 2000-2006

	EUGFL-Udvikling		EFRU	
	Mio. EUR	% af total	Mio. EUR	% af total
Landbrug	6786	39,1	88	6,3
Skovbrug	1842	10,6	27	1,9
Fremme af landdistrikters udviklingstilpasning	8712	50,2	1276	91,8
heraf uden for landbrug og skovbrug	2588	14,9	664	47,8

Kilde: GD REGIO

A4.11 Forpligtede bevillinger under Strukturfondene i de nye medlemsstater, 2004-2006*

	Mio. EUR, 1999-priser										
	CY	CZ	EE	HU	LT	LV	MT	PL	SI	SK	% af total
Mål 1	0	1286	329	1765	792	554	56	7321	210	921	61,0
Mål 2	25	63	0	0	0	0	0	0	0	33	0,6
Mål 3 (uden for Mål 1)	20	52	0	0	0	0	0	0	0	40	0,5
Finansinstrument for fiskeri (FIFU)	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Interreg	4	61	9	61	20	14	2	196	21	37	2,0
Equal	2	28	4	27	11	7	1	119	6	20	1,0
Samhørighedsfonden	48	836	276	994	544	461	20	3733	169	510	35,0
I alt	101	2328	618	2847	1366	1036	79	11369	405	1560	21708

* Fordelingen pr. land er vejledende

Kilde: GD REGIO

A4.12 Vejledende fordeling af forpligtede bevillinger under Strukturfondene i de nye medlemsstater, 2004-2006

	% af total									
	CY	CZ	EE	HU	LT	LV	MT	PL	SI	SK
Basisinfrastruktur		16,9	37,2	16,4	39,4	32,6		14,1		40,5
Konkurrenceevne/industri og erhverv		17,9	19,7	21,5	25,3	25,0	60,0	15,2	57,5	14,5
Udvikling af menneskelige ressourcer		21,9	20,5	28,2	18,3	21,2	17,0	17,8	31,9	27,2
Landbrug, landdistriktudvikling og fiskeri	67,5	12,0	18,7	15,9	15,3	18,5	11,0	16,7	9,9	17,7
Regional udvikling		31,2		18,0			10,0	35,9		
Bysanering	30,0									
Øvrige*	2,5		3,9		1,7	2,7	2,0	0,3	0,8	
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* indbefattet teknisk bistand

Kilde: GD REGIO

Regionale hovedindikatorer

Regionale hovedindikatorer

Region *	Befolkning		Økonomi								Arbejdsmarked		
	x 1000 indbyggere, 2001	Befolkningstæthed (indb./km²), 2001	BNP-vækst (årgennemsnit, % ændring), 1995-2001	BNP/indb. (PPS)			Beskæftigelse pr. sektor (% af total), 2002			EPM - patentansøgninger pr. mio. indb., gennemsnit 1999-2000-2001	Erhvervsfrekvens (15-64-årige i % af 15-64-årige indb.), 2002		
				2001, EU15 = 100	Gen-nemsnit 1999-2000-2001, EU15 = 100	2001, EU25 = 100	Landbrug	Industri	Servicesektor		I alt	Kvinder	Mænd
EU-15	379604	117,0	2,5	100,0	100,0	109,7	4,0	28,2	67,7	153,6	64,2	55,6	72,9
N10	74745	101,7	4,8	46,1	45,5	50,5	13,2	32,1	54,7	6,9	55,9	50,1	61,9
EU-25	454349	114,2	2,6	91,1	91,0	100,0	5,4	28,8	65,8	128,6	62,8	54,6	71,1
N12	105066	96,9	4,1	39,9	39,3	43,8	18,5	31,6	50,0	5,3	55,9	50,3	61,6
EU-27	484670	112,0	2,6	87,0	86,8	95,4	7,0	28,9	64,1	120,5	62,4	54,4	70,4
Belgique-België	10281	336,9	2,4	106,9	106,4	117,3	1,7	25,4	72,9	151,5	59,9	51,4	68,2
Reg. Bruxelles-Cap. / Brussels Hfdst. Gew.	971	6015,3	2,6	217,3	217,8	238,5	0,1	13,1	86,9	161,4	54,5	48,2	61,0
Vlaams Gewest	5959	441,0	2,5	105,5	104,9	115,8	1,8	28,1	70,2	163,2	63,5	55,1	71,6
Antwerpen	1648	574,8	2,1	123,8	123,9	135,9	1,2	29,7	69,2	190,8	61,6	52,4	70,5
Limburg	796	328,7	2,3	89,9	89,4	98,7	1,6	32,9	65,5	84,8	61,1	51,3	70,5
Oost-Vlaanderen	1364	457,5	2,2	92,5	91,8	101,5	1,8	28,2	70,0	140,0	64,3	56,3	72,1
Vlaams Brabant	1020	484,3	3,7	112,5	110,5	123,4	1,6	18,4	80,0	259,7	66,5	59,6	73,3
West-Vlaanderen	1131	360,7	2,5	99,4	98,7	109,1	3,0	31,3	65,8	119,1	64,4	56,5	72,1
Région Wallonne	3351	198,9	1,9	77,3	77,1	84,9	2,1	23,5	74,4	79,5	54,8	45,6	64,1
Brabant Wallon	353	324,0	4,3	103,1	100,8	113,1	1,7	18,9	79,4	460,1	59,5	50,9	68,3
Hainaut	1280	338,0	1,4	69,1	69,1	75,9	1,7	25,4	72,9	65,8	52,0	42,6	61,5
Liège	1022	264,5	1,4	80,3	80,5	88,1	1,8	25,0	73,3	112,4	54,7	45,4	63,9
Luxembourg	249	56,2	1,7	74,8	75,9	82,1	4,6	22,4	73,0	116,8	60,5	50,2	70,4
Namur	447	121,8	2,5	75,2	74,8	82,5	2,2	20,0	77,8	85,2	56,4	47,5	65,2
Danmark	5357	124,3	2,5	115,3	115,8	126,5	3,3	24,2	72,5	192,9	75,9	71,7	80,0
Deutschland	82339	230,6	1,6	100,4	102,0	110,2	2,5	32,4	65,2	296,2	65,4	58,8	71,8
Baden-Württemberg	10561	295,4	2,2	114,0	115,9	125,2	2,1	39,9	58,0	536,7	69,9	62,8	76,8
Stuttgart	3950	374,2	2,4	125,6	127,1	137,8	2,1	41,7	56,2	655,8	70,7	63,2	78,0
Karlsruhe	2692	389,1	1,8	115,9	118,1	127,1	1,1	36,5	62,4	464,8	68,1	61,6	74,6
Freiburg	2146	229,4	2,3	99,4	100,9	109,1	2,7	39,2	58,1	475,0	69,6	62,7	76,5
Tübingen	1772	198,7	2,0	103,3	105,5	113,4	2,6	42,0	55,4	455,6	71,2	64,1	78,1
Bavern	12280	174,1	2,5	117,3	118,8	128,7	3,3	35,3	61,3	480,1	70,7	63,4	77,9
Oberbayern	4112	234,6	3,6	147,9	148,7	162,3	3,1	30,6	66,3	781,6	72,3	65,0	79,5
Niederbayern	1181	114,3	1,9	93,7	94,6	102,8	4,0	38,8	57,2	181,3	71,2	63,8	78,4
Oberpfalz	1082	111,7	2,5	100,0	102,5	109,8	5,0	38,9	56,1	376,3	69,2	61,5	76,7
Oberfranken	1113	154,0	1,1	96,7	98,6	106,2	3,0	42,0	55,0	241,6	69,2	64,2	74,1
Mittelfranken	1694	233,8	2,2	117,7	119,6	129,2	2,3	34,8	63,0	486,7	68,6	61,5	75,7
Unterfranken	1338	156,9	1,9	97,2	98,8	106,6	2,9	37,8	59,3	330,5	69,4	60,5	78,1
Schwaben	1760	176,1	1,4	100,2	103,2	109,9	3,9	37,2	58,9	309,0	71,5	64,1	78,7
Berlin	3386	3798,0	-1,0	89,9	92,5	98,6	0,6	19,3	80,1	193,0	60,1	57,6	62,6
Brandenburg	2596	88,1	2,2	67,0	68,3	73,5	4,2	28,4	67,4	72,7	61,9	58,8	64,9
Brandenburg - Nordost	1177	76,0	2,3	62,4	63,6	68,4							
Brandenburg - Südwest	1419	101,5	2,2	70,9	72,1	77,8							
Bremen	660	1633,6	1,5	135,7	136,5	149,0	1,1	25,2	73,7	92,4	60,7	55,0	66,5
Hamburg	1721	2278,5	1,8	170,7	173,3	187,3	0,9	20,5	78,5	203,5	64,9	60,2	69,6
Hessen	6073	287,6	2,0	123,6	125,2	135,7	1,6	30,3	68,1	362,9	67,5	61,0	73,8
Darmstadt	3742	502,7	2,2	142,3	143,9	156,1	1,4	28,9	69,8	477,1	68,5	61,9	74,9
Gießen	1064	197,7	1,8	91,1	92,0	100,0	2,0	32,9	65,1	259,5	66,4	59,8	73,0
Kassel	1266	152,8	1,4	95,9	98,1	105,2	2,2	32,7	65,1	115,5	65,4	59,4	71,2
Mecklenburg-Vorpommern	1768	76,3	1,2	65,9	67,3	72,3	7,4	25,8	66,8	39,7	58,9	55,8	61,9
Niedersachsen	7939	166,7	1,6	90,7	92,3	99,6	3,4	30,9	65,7	202,5	64,6	57,0	72,0
Braunschweig	1667	205,9	2,2	99,1	100,7	108,7	2,1	36,4	61,5	337,4	63,1	55,1	70,9
Hannover	2161	238,9	0,6	97,6	100,8	107,1	2,3	28,5	69,2	233,6	64,9	58,9	70,9

Arbejdsmarked					Aldersstruktur			Uddannelse			Region *
Arbejdsløshed (%)					% af befolkn. i alderen: (2000)			Opnået uddann.niveau, 25-64 årige (% af total), 2002			
I alt, 1992	I alt, 2002	Langtidsledige, 2002 (% af samlet arbejdsløshed)	Kvinder, 2002	Unge, 2002	<15	15-64	65+	lavt	middelhøjt	højt	
8,9	7,8	40,2	8,8	15,2	16,8	66,9	16,3	35,4	42,9	21,8	EU-15
:	14,9	54,5	15,6	32,4	18,3	68,7	12,9	18,9	66,3	14,8	N10
:	9,0	44,3	10,0	18,1	17,1	67,2	15,7	32,6	46,7	20,6	EU-25
:	13,7	55,5	14,0	30,6	18,2	68,6	13,2	21,8	64,0	14,2	N12
:	9,1	45,4	10,0	18,6	17,1	67,3	15,6	32,4	47,5	20,1	EU-27
6,9	7,5	48,8	8,6	17,7	17,6	65,6	16,8	39,2	32,6	28,1	Belgique-België
9,3	14,5	55,1	14,4	32,9	17,8	65,4	16,8	36,8	25,9	37,3	Reg. Bruxelles-Cap. / Brussels Hfdst. Gew.
4,9	4,9	35,2	5,7	11,6	17,1	66,2	16,7	37,9	34,3	27,9	Vlaams Gewest
5,7	5,5	44,0	6,2	10,8	17,2	65,9	16,9	37,4	35,3	27,4	Antwerpen
7,1	5,3	32,5	6,7	13,2	17,4	68,8	13,8	42,4	33,4	24,2	Limburg
4,7	5,5	31,8	6,2	14,5	16,6	66,3	17,1	39,0	33,1	27,9	Oost-Vlaanderen
3,8	4,0	31,0	4,5	10,4	17,1	66,1	16,8	31,5	33,9	34,6	Vlaams Brabant
3,8	3,8	29,8	5,0	9,0	17,0	64,9	18,1	39,9	35,2	25,0	West-Vlaanderen
9,8	10,5	58,6	12,6	26,5	18,6	64,6	16,8	42,5	31,7	25,8	Région Wallonne
5,8	7,0	40,5	8,4	20,7	19,7	65,6	14,7	26,6	31,8	41,5	Brabant Wallon
12,1	12,6	63,6	15,1	32,5	18,2	64,6	17,3	46,1	32,4	21,5	Hainaut
10,0	10,8	58,1	12,6	22,0	18,1	64,6	17,2	44,6	29,4	25,9	Liège
5,2	6,5	38,3	8,7	18,7	20,4	63,4	16,2	42,9	31,0	26,1	Luxembourg
8,8	9,4	61,0	11,6	27,4	19,0	64,7	16,3	39,4	35,3	25,2	Namur
8,3	4,6	19,1	5,0	7,4	18,4	66,8	14,8	19,4	52,6	28,0	Danmark
6,3	9,4	47,9	9,1	10,7	15,7	68,1	16,3	17,0	60,7	22,3	Deutschland
2,7	4,7	37,5	4,6	6,0	16,8	67,7	15,5	20,6	55,6	23,8	Baden-Württemberg
2,5	4,5	38,3	4,3	5,9	16,8	68,0	15,3	21,0	55,2	23,8	Stuttgart
3,0	5,4	37,5	4,8	7,5	15,9	68,1	16,0	19,3	56,7	24,0	Karlsruhe
2,8	4,5	40,7	4,4	5,9	17,1	67,0	15,9	20,2	57,5	22,4	Freiburg
2,5	4,5	31,7	4,9	4,6	18,0	67,2	14,8	22,1	52,7	25,2	Tübingen
2,8	5,0	37,3	5,0	5,7	16,4	67,6	16,0	19,4	59,4	21,3	Bayern
2,3	3,8	31,0	3,8	3,9	15,7	69,0	15,4	17,2	56,6	26,2	Oberbayern
3,1	5,1	38,4	4,8	7,2	17,1	67,0	15,9	20,4	62,6	16,9	Niederbayern
3,7	5,5	39,7	5,5	6,1	17,2	67,0	15,9	20,7	63,9	15,5	Oberpfalz
3,4	7,8	40,3	7,8	8,3	16,1	66,4	17,4	22,3	60,3	17,4	Oberfranken
3,1	6,1	43,6	6,0	6,5	16,0	67,7	16,4	21,0	56,9	22,0	Mittelfranken
3,0	5,7	41,6	6,0	6,8	17,1	66,8	16,1	19,0	61,9	19,1	Unterfranken
2,5	4,4	31,8	4,5	5,0	17,5	66,5	16,1	19,9	61,1	19,0	Schwaben
9,9	18,7	50,8	15,9	24,7	13,8	72,1	14,2	16,0	53,6	30,4	Berlin
13,8	20,4	53,8	21,3	20,7	14,1	71,1	14,9	6,4	65,6	28,0	Brandenburg
											Brandenburg - Nordost
											Brandenburg - Südwest
7,1	11,2	46,6	8,7	19,3	14,0	67,9	18,1	21,9	59,9	18,1	Bremen
5,2	9,0	44,4	7,8	10,9	13,5	69,8	16,7	19,8	57,0	23,2	Hamburg
3,5	6,3	45,1	5,6	8,5	15,5	68,3	16,2	18,2	58,7	23,2	Hessen
3,0	6,0	46,0	5,4	7,9	15,1	69,3	15,7	18,9	56,0	25,1	Darmstadt
4,1	5,9	36,5	5,0	8,0	16,4	67,4	16,2	17,9	61,5	20,6	Gießen
4,6	7,9	48,3	6,8	10,4	16,0	66,1	17,8	16,1	64,6	19,3	Kassel
17,6	23,6	52,2	23,7	18,0	14,5	71,0	14,5	10,5	62,5	27,0	Mecklenburg-Vorpommern
5,0	7,9	51,1	6,9	10,3	16,6	66,8	16,6	17,1	64,0	18,9	Niedersachsen
5,9	10,0	59,9	9,8	11,3	15,5	66,8	17,7	17,8	63,5	18,7	Braunschweig
4,8	8,0	49,5	6,4	10,4	15,4	67,1	17,5	16,0	64,9	19,2	Hannover

Regionale hovedindikatorer

Region *	Befolkning		Økonomi								Arbejdsmarked		
	x 1000 indbyggere, 2001	Befolkningstæthed (indb./km²), 2001	BNP-vækst (års gennemsnit, % ændring), 1995-2001	BNP/indb. (PPS)			Beskæftigelse pr. sektor (% af total), 2002			EPM - patentansøgninger pr. mio. indb., gennemsnit 1999-2000-2001	Erhvervsfrekvens (15-64-årige i % af 15-64-årige indb.), 2002		
				2001, EU-15 = 100	Gennemsnit 1999-2000-2001, EU-15 = 100	2001, EU-25 = 100	Landbrug	Industri	Servicesektor		I alt	Kvinder	Mænd
Lüneburg	1677	108,2	1,3	75,2	76,6	82,5	4,0	28,2	67,7	165,4	66,4	58,5	74,2
Weser-Ems	2434	162,7	2,2	89,6	89,8	98,3	4,8	31,3	63,9	106,8	64,0	55,5	72,3
Nordrhein-Westfalen	18027	529,0	1,2	101,5	103,3	111,3	1,4	32,8	65,8	284,3	63,2	55,0	71,5
Düsseldorf	5254	993,2	1,5	114,2	115,1	125,3	1,4	31,4	67,2	338,9	63,4	55,1	71,9
Köln	4295	583,2	1,1	107,3	110,3	117,8	1,0	29,2	69,8	361,5	63,4	54,8	72,1
Münster	2615	378,7	0,9	82,6	84,4	90,7	2,0	32,7	65,4	200,2	62,9	54,4	71,4
Detmold	2059	315,9	1,4	97,6	99,8	107,2	1,9	38,0	60,2	231,5	65,5	58,0	73,1
Arnsberg	3804	475,3	1,0	92,2	94,0	101,2	1,2	36,1	62,8	208,6	61,7	53,7	69,7
Rheinland-Pfalz	4041	203,6	1,3	90,0	91,7	98,7	2,5	32,5	65,0	315,7	67,0	58,8	75,0
Koblenz	1522	188,5	1,2	84,0	85,8	92,1	2,1	32,8	65,1	189,2	67,2	58,4	75,8
Trier	512	104,1	1,1	80,9	82,0	88,7	3,2	28,6	68,2	91,9	66,5	58,8	73,7
Rheinhessen-Pfalz	2007	292,9	1,3	96,8	98,6	106,2	2,7	33,2	64,1	468,4	67,0	59,0	74,8
Saarland	1067	415,3	0,8	92,7	93,7	101,7	1,4	33,0	65,6	153,5	61,9	53,5	70,1
Sachsen	4405	239,2	1,0	67,3	68,1	73,8	2,4	32,8	64,9	99,4	61,0	57,8	64,0
Chemnitz	1612	264,5	1,3	63,9	64,5	70,1	2,3	38,1	59,6	57,6	61,1	56,7	65,5
Dresden	1704	214,9	1,3	68,4	68,9	75,1	2,6	31,0	66,4	173,1	61,3	59,0	63,5
Leipzig	1088	248,1	0,3	70,6	72,0	77,4	2,1	27,7	70,2	45,7	60,1	57,6	62,6
Sachsen-Anhalt	2598	127,1	1,6	65,3	65,9	71,7	4,0	31,0	65,0	47,8	59,5	56,2	62,7
Dessau	539	125,8	0,8	60,1	60,5	66,0	3,3	33,8	62,9	28,0	57,6	54,2	60,9
Halle	858	193,6	1,4	68,3	68,8	74,9	3,0	31,5	65,5	63,1	56,9	53,6	60,1
Magdeburg	1202	102,4	2,1	65,6	66,3	72,0	4,9	29,5	65,7	45,8	62,2	58,9	65,5
Schleswig-Holstein	2796	177,4	1,3	92,1	94,2	101,1	4,0	23,5	72,5	147,6	65,8	59,1	72,4
Thüringen	2421	149,7	2,1	66,2	66,9	72,6	3,1	35,1	61,9	88,2	62,5	58,3	66,6
Ellada	10938	83,1	3,5	67,1	66,3	73,7	16,1	22,5	61,5	7,3	56,7	42,5	71,4
Voreia Ellada	3516	62,3	3,8	63,4	63,1	69,6	22,8	23,4	53,8	4,8	55,2	40,5	70,8
Anatoliki Makedonia, Thraki	600	42,3	2,9	53,4	52,9	58,6	35,5	20,0	44,5	0,6	58,6	46,6	71,4
Kentriki Makedonia	1881	100,0	4,2	67,1	66,5	73,6	16,2	24,9	58,9	8,3	54,2	39,3	70,1
Dytiki Makedonia	294	31,1	3,5	68,7	68,1	75,4	20,4	33,5	46,1	1,1	53,6	39,0	68,4
Thessalia	741	52,8	3,4	60,2	60,5	66,1	29,7	18,8	51,5	0,9	55,9	38,9	72,8
Kentriki Ellada	2425	45,0	3,2	66,0	62,8	72,4	30,3	19,7	50,0	2,4	57,7	42,2	73,2
Ipeiros	336	36,5	5,0	54,0	50,6	59,3	25,8	21,1	53,1	0,4	56,1	41,0	71,9
Ionía Nisia	210	91,1	4,6	59,9	58,9	65,8	23,2	12,5	64,4	0,0	57,7	43,6	72,3
Dytiki Ellada	723	63,7	2,3	52,7	51,7	57,8	32,8	17,0	50,2	5,5	55,0	38,9	71,6
Stereá Ellada	558	35,9	2,1	94,9	86,7	104,1	24,8	29,9	45,3	0,5	55,7	38,4	72,4
Peloponnisos	598	38,6	4,3	63,9	61,2	70,2	36,5	15,7	47,8	2,8	63,5	50,1	76,7
Attiki	3904	1025,1	3,4	71,2	71,3	78,1	1,2	24,5	74,3	14,0	57,0	44,1	70,7
Nisia Aigaiou, Kriti	1094	62,7	4,1	67,2	67,2	73,8	25,5	17,1	57,4	4,8	58,0	43,4	73,2
Voreío Aigaío	202	52,7	4,8	62,0	61,8	68,1	22,4	18,0	59,6	0,0	51,9	34,2	69,8
Notío Aigaío	296	56,1	4,9	76,5	76,6	83,9	7,1	21,8	71,2	2,4	55,5	38,0	74,4
Kriti	595	71,4	3,4	64,4	64,3	70,6	34,9	14,7	50,4	7,4	61,6	49,7	73,8
España	40266	79,8	3,7	84,2	83,9	92,4	5,9	31,2	62,9	24,1	58,4	44,1	72,6
Noroste	4307	95,1	2,9	69,9	69,5	76,7	10,8	32,6	56,6	3,2	55,7	42,9	68,6
Galicia	2726	92,6	2,8	66,5	66,3	73,0	12,9	32,8	54,3	5,0	57,1	45,0	69,3
Principado de Asturias	1052	99,5	2,4	72,4	71,9	79,4	7,2	31,4	61,4	9,3	51,5	38,2	65,0
Cantabria	530	100,0	4,2	82,7	81,3	90,7	6,6	33,9	59,5	7,5	56,7	41,3	72,0
Noreste	4044	57,5	3,6	100,5	99,3	110,3	4,5	37,3	58,2	27,0	61,8	47,5	75,8
Pais Vasco	2068	284,9	3,9	105,1	103,6	115,4	2,0	37,9	60,1	35,4	61,1	48,1	74,0
Comunidad Foral de Navarra	541	51,9	3,6	106,2	106,2	116,5	6,6	37,5	55,9	49,6	64,4	50,0	78,2

Arbejdsmarked					Aldersstruktur			Uddannelse			Region *
Arbejdsløshed (%)					% af befolkn. i alderen: (2000)			Opnået uddann.niveau, 25-64 årige (% af total), 2002			
I alt, 1992	I alt, 2002	Langtidsledige, 2002 (% af saml. arb.løshed)	Kvinder, 2002	Unge, 2002	<15	15-64	65+	lavt	middelhøjt	højt	
4,3	6,9	46,7	6,3	12,0	17,1	66,8	16,1	15,8	63,1	21,0	Lüneburg
5,0	7,1	47,3	6,0	8,4	18,3	66,5	15,2	18,5	64,3	17,2	Weser-Ems
5,3	7,9	45,5	6,8	9,5	16,3	67,1	16,6	20,1	61,2	18,7	<u>Nordrhein-Westfalen</u>
5,8	8,0	46,5	6,8	9,3	15,5	67,3	17,2	20,9	61,1	18,0	Düsseldorf
5,1	7,0	47,1	6,2	8,0	16,1	68,2	15,7	19,9	58,0	22,1	Köln
5,0	7,4	53,6	6,5	9,5	17,6	66,6	15,9	19,4	61,2	19,4	Münster
4,2	8,2	34,0	7,5	11,7	17,6	65,6	16,8	17,9	64,7	17,4	Detmold
5,6	8,8	44,1	7,6	10,3	16,1	66,8	17,1	21,1	62,9	16,0	Arnsberg
3,5	5,9	38,0	5,5	9,2	16,4	66,6	17,0	18,9	60,8	20,4	<u>Rheinland-Pfalz</u>
3,2	5,5	42,0	5,5	9,9	16,8	65,7	17,5	18,0	62,7	19,3	Koblenz
3,4	4,9	39,8	3,4	4,5	16,5	65,8	17,7	18,2	61,6	20,2	Trier
3,7	6,3	34,7	6,1	9,9	16,1	67,4	16,5	19,6	59,2	21,1	Rheinhessen-Pfalz
5,9	8,3	45,7	7,1	12,3	15,0	67,2	17,8	20,8	62,7	16,5	<u>Saarland</u>
13,7	21,3	53,2	21,8	17,7	13,0	69,1	18,0	4,7	66,4	28,9	<u>Sachsen</u>
13,7	20,6	56,5	23,6	13,7	12,7	68,2	19,1	3,9	69,1	27,1	Chemnitz
13,7	20,8	50,3	20,3	20,9	13,4	69,2	17,4	5,0	64,1	30,9	Dresden
13,7	23,1	52,8	21,4	19,0	12,8	70,0	17,2	5,3	66,2	28,4	Leipzig
15,5	23,5	59,9	26,1	18,4	13,5	69,7	16,9	8,2	66,4	25,3	<u>Sachsen-Anhalt</u>
:	25,9	62,3	28,4	24,1	13,1	69,8	17,1	10,1	65,3	24,6	Dessau
:	27,1	61,0	31,0	22,7	13,1	69,6	17,3	7,5	65,0	27,6	Halle
:	20,2	57,5	22,0	13,4	13,8	69,7	16,5	8,0	68,1	24,0	Magdeburg
4,4	8,5	44,7	7,7	12,7	16,1	67,6	16,4	16,0	53,2	30,9	<u>Schleswig-Holstein</u>
15,2	17,6	47,9	19,8	13,7	13,5	70,3	16,3	6,6	64,8	28,6	<u>Thüringen</u>
7,8	10,0	51,2	15,0	26,5	15,2	67,6	17,3	47,3	35,1	17,6	Ellada
6,7	11,3	52,8	17,6	29,5	15,4	67,6	17,0	53,6	30,1	16,3	<u>Voreia Ellada</u>
6,9	10,4	53,6	15,4	24,5	16,0	66,2	17,9	62,5	24,9	12,7	Anatoliki Makedonia, Thraki
6,4	11,5	48,6	17,5	29,4	15,3	68,6	16,1	48,4	33,1	18,5	Kentriki Makedonia
7,4	14,7	63,1	23,3	36,8	15,8	66,3	17,9	58,1	29,2	12,7	Dytiki Makedonia
7,3	10,6	58,3	17,6	32,4	15,2	66,7	18,2	58,4	27,0	14,5	Thessalia
8,0	9,3	57,1	14,5	29,7	14,0	66,6	19,4	60,3	28,5	11,2	<u>Kentriki Ellada</u>
7,4	10,6	54,4	16,9	36,4	13,2	67,2	19,6	58,8	26,2	15,0	Ipeiros
2,5	9,0	22,7	10,9	21,5	14,8	64,7	20,5	63,1	26,4	10,5	Ionia Nisia
8,6	10,5	67,6	16,8	32,6	15,5	67,1	17,4	61,1	27,0	11,9	Dytiki Ellada
10,8	9,8	67,5	17,1	28,8	13,2	67,7	19,1	63,1	29,1	7,8	Stereia Ellada
7,3	7,3	44,5	10,1	26,0	13,2	65,3	21,5	56,7	31,5	11,8	Peloponnisos
9,7	9,2	51,9	13,3	22,5	15,3	68,8	15,9	33,7	43,3	23,0	<u>Attiki</u>
3,6	9,7	31,3	14,4	27,2	16,8	65,6	17,6	56,4	30,8	12,8	<u>Nisia Aigaiou, Kriti</u>
4,8	9,2	46,2	13,5	29,0	15,4	61,6	23,0	54,7	34,4	10,9	Voreio Aigaio
3,5	14,2	21,6	21,3	30,6	17,5	67,5	15,0	59,2	31,5	9,3	Notio Aigaio
3,3	7,7	34,7	11,5	24,3	16,9	66,1	17,1	55,5	29,1	15,5	Kriti
17,5	11,4	34,2	16,4	22,2	14,9	68,4	16,8	58,3	17,3	24,4	España
16,2	11,4	42,7	16,5	24,2	12,0	68,2	19,8	60,3	17,4	22,4	<u>Noroeste</u>
15,9	12,2	40,5	17,5	24,6	12,3	68,0	19,7	62,5	15,9	21,6	Galicia
17,4	9,8	46,9	13,8	23,1	10,9	68,3	20,8	56,6	20,2	23,1	Principado de Asturias
16,0	10,1	49,7	15,1	23,4	12,7	68,8	18,6	56,1	19,0	24,9	Cantabria
15,0	7,7	36,5	12,0	17,9	12,6	68,8	18,6	51,4	17,3	31,2	<u>Noreste</u>
18,6	9,4	41,2	14,2	22,1	12,1	70,7	17,2	48,2	17,7	34,1	Pais Vasco
10,3	5,6	25,9	9,5	12,9	13,7	68,3	18,0	50,4	15,6	34,0	Comunidad Foral de Navarra

Regionale hovedindikatorer

Region *	Befolkning		Økonomi								Arbejdsmarked		
	x 1000 indbyggere, 2001	Befolkningstæthed (indb./km²), 2001	BNP-vækst (års gennemsnit, % ændring), 1995-2001	BNP/indb. (PPS)			Beskæftigelse pr. sektor (% af total), 2002			EPM - patentesøgninger pr. mio. indb., gennemsnit 1999-2000-2001	Erhvervsfrekvens (15-64-årige i % af 15-64-årige indb.), 2002		
				2001, EU15 = 100	Gennemsnit 1999-2000-2001, EU15 = 100	2001, EU25 = 100	Landbrug	Industri	Servicesektor		I alt	Kvinder	Mænd
La Rioja	267	53,1	3,7	96,9	94,7	106,3	9,1	40,4	50,5	10,5	61,3	44,8	77,0
Aragón	1168	24,5	2,9	90,5	89,6	99,3	7,2	35,2	57,6	30,8	62,0	45,9	77,6
Comunidad de Madrid	5218	652,6	4,2	112,4	112,3	123,3	0,8	24,5	74,7	39,8	62,8	49,9	76,0
Centro	5264	24,5	2,8	69,4	69,4	76,2	10,0	30,9	59,1	7,2	56,1	38,9	72,6
Castilla y León	2465	26,2	2,4	78,0	77,5	85,6	9,2	30,9	59,9	9,9	57,4	41,4	72,9
Castilla-la Mancha	1722	21,7	3,1	67,1	67,5	73,7	9,5	33,6	56,9	6,0	57,6	38,5	75,9
Extremadura	1078	25,9	3,5	53,5	53,8	58,7	13,3	25,7	61,0	2,7	50,7	33,7	67,0
Este	11123	184,6	3,7	93,8	93,7	103,0	3,0	36,8	60,2	42,2	63,3	50,2	76,3
Cataluña	6220	194,8	3,3	100,7	101,2	110,5	2,5	38,5	58,9	57,5	64,7	52,0	77,2
Comunidad Valenciana	4094	175,7	4,3	81,1	80,8	89,0	4,1	36,7	59,2	27,0	60,8	46,9	74,6
Illes Balears	810	161,6	5,3	105,4	102,4	115,7	2,0	24,3	73,7	15,6	65,8	53,9	77,3
Sur	8573	86,9	4,0	64,3	63,7	70,5	10,3	25,6	64,1	5,6	50,7	34,6	66,7
Andalucía	7291	83,6	3,9	63,1	62,5	69,2	10,5	25,3	64,3	6,6	49,6	33,6	65,6
Región de Murcia	1140	100,8	4,4	71,2	70,5	78,1	10,7	28,9	60,4	11,7	57,8	41,4	74,0
Ceuta y Melilla	142	4571,0	3,9	68,0	69,6	74,6	0,8	7,7	91,5	0,0	49,7	31,5	65,8
Ciudad Autónoma de Ceuta	75	3952,7	:	:	:	:							
Ciudad Autónoma de Melilla	67	5550,1	:	:	:	:							
Canarias	1737	239,8	4,8	79,1	79,6	86,8	4,6	21,3	74,1	8,9	57,6	44,1	70,7
France	60912	96,2	2,6	104,8	104,4	115,0	4,1	25,4	70,5	140,3	62,9	56,4	69,6
Île de France	11055	920,3	2,8	164,6	163,7	180,7	0,3	17,3	82,4	309,1	66,4	61,7	71,2
Bassin Parisien	10486	72,0	1,9	92,4	92,5	101,4	5,6	30,3	64,0	90,4	63,2	56,0	70,5
Champagne-Ardenne	1339	52,3	2,0	96,1	97,1	105,4	8,9	28,7	62,4	70,0	62,6	54,5	70,9
Picardie	1866	96,2	1,5	84,1	84,6	92,3	5,1	32,0	62,9	88,3	62,3	54,5	70,1
Haute-Normandie	1786	145,0	2,4	98,6	97,5	108,2	3,0	31,9	65,1	106,2	61,1	53,9	68,6
Centre	2455	62,7	1,7	93,3	93,4	102,4	4,7	32,0	63,3	108,0	63,8	56,7	71,2
Basse-Normandie	1431	81,4	2,0	87,1	87,2	95,6	7,9	26,3	65,9	58,2	65,0	59,0	71,1
Bourgogne	1609	50,9	2,1	95,5	95,9	104,8	6,1	28,6	65,4	94,3	65,0	58,5	71,6
Nord - Pas-de-Calais	4014	323,3	2,2	83,0	82,4	91,1	2,4	29,7	67,9	46,3	54,1	44,2	64,1
Est	5202	108,3	1,8	94,1	93,9	103,3	3,1	33,4	63,5	121,9	64,8	57,2	72,4
Lorraine	2316	98,3	1,2	85,6	85,6	94,0	2,8	29,6	67,6	78,0	63,2	54,6	71,7
Alsace	1762	212,8	2,2	105,9	106,0	116,2	2,3	35,2	62,5	176,0	67,1	60,6	73,4
Franche-Comté	1124	69,4	2,4	93,1	92,3	102,2	4,9	38,5	56,6	128,2	65,0	57,8	72,2
Ouest	7884	92,6	3,0	90,6	89,8	99,4	6,5	29,0	64,5	69,4	64,9	59,3	70,4
Pays de la Loire	3277	102,1	3,1	93,4	92,7	102,5	6,4	32,2	61,5	62,2	65,9	60,1	71,5
Bretagne	2950	108,4	3,2	90,2	89,3	99,0	6,3	26,8	66,9	84,3	63,9	58,8	69,1
Poitou-Charentes	1657	64,2	2,3	85,6	85,3	93,9	7,2	26,9	65,9	57,2	64,8	58,7	70,9
Sud-Ouest	6267	60,5	2,8	92,2	91,6	101,1	6,4	23,8	69,8	71,3	62,9	56,0	69,9
Aquitaine	2956	71,5	3,0	94,4	93,9	103,6	7,4	22,5	70,1	48,6	61,4	53,6	69,3
Midi-Pyrénées	2602	57,4	2,7	91,3	90,8	100,1	4,8	25,5	69,8	103,3	64,5	57,9	71,0
Limousin	710	41,9	2,2	86,0	85,2	94,4	8,7	22,8	68,5	48,8	64,1	60,3	68,1
Centre-Est	7055	101,2	2,8	103,1	103,2	113,2	4,7	28,6	66,7	210,0	64,8	58,6	71,0
Rhône-Alpes	5743	131,4	2,9	106,6	106,6	116,9	4,1	28,6	67,3	233,7	64,8	58,7	71,0
Auvergne	1312	50,4	2,4	88,1	88,3	96,6	7,8	28,3	63,9	107,4	64,6	58,3	71,0
Méditerranée	7226	107,1	2,9	90,0	89,5	98,8	5,2	17,4	77,4	88,1	56,5	49,8	63,8
Languedoc-Roussillon	2361	86,2	3,2	80,2	80,5	88,1	7,7	17,7	74,6	60,7	54,8	47,7	62,4
Provence-Alpes-Côte d'Azur	4602	146,6	2,8	95,6	94,7	104,9	3,9	17,4	78,7	106,6	57,9	51,5	64,9
Corse	264	30,4	3,4	79,9	79,6	87,7	7,5	12,2	80,2	9,3	44,8	34,5	55,0
Départements d'Outre-Mer	1724	19,3	3,5	58,0	58,4	63,8	3,0	12,9	84,1	0,0	44,3	38,0	50,9

Arbejdsmarked					Aldersstruktur			Uddannelse			Region *
Arbejdsløshed (%)					% af befolkn. i alderen: (2000)			Opnået uddann.niveau, 25-64 årige (% af total), 2002			
I alt, 1992	I alt, 2002	Langtidsledige, 2002 (% af samtl. arb.løshed)	Kvinder, 2002	Unge, 2002	<15	15-64	65+	lavt	middelhøjt	højt	
12,7	6,9	37,4	10,3	14,6	13,3	67,4	19,3	58,3	15,7	26,0	La Rioja
10,7	5,5	26,0	9,1	13,8	12,8	65,9	21,4	56,4	17,8	25,8	Aragón
12,3	7,1	39,7	10,3	15,0	14,6	70,1	15,4	45,9	20,1	34,0	Comunidad de Madrid
18,1	11,9	33,3	19,1	23,3	14,5	65,4	20,1	62,2	16,5	21,3	Centro
16,9	10,4	37,2	16,9	24,3	12,4	66,0	21,6	56,9	18,2	24,8	Castilla y León
15,0	9,4	30,8	16,4	17,4	16,1	64,7	19,2	66,9	15,2	18,0	Castilla-la Mancha
25,8	19,2	30,4	28,5	31,7	16,6	65,3	18,1	67,3	14,4	18,3	Extremadura
14,6	9,7	31,3	13,3	19,4	14,5	68,7	16,8	59,4	17,7	22,8	Este
12,8	9,6	37,1	13,1	19,5	13,9	68,6	17,5	56,6	18,4	25,0	Cataluña
18,3	10,3	24,9	14,4	20,1	15,1	68,9	16,1	63,7	15,9	20,4	Comunidad Valenciana
10,5	7,3	16,7	9,3	14,9	16,4	68,3	15,3	59,6	21,8	18,7	Illes Balears
25,4	18,3	32,6	26,6	30,0	17,9	68,1	14,1	64,4	15,4	20,2	Sur
26,4	19,6	33,1	28,5	31,5	17,8	68,1	14,1	65,1	15,1	19,9	Andalucía
19,0	11,3	27,1	16,6	22,2	18,0	67,8	14,3	61,8	16,0	22,2	Región de Murcia
25,0	5,3	41,3	8,5	13,1	21,4	66,5	12,2	53,4	26,4	20,2	Ceuta y Melilla
											Ciudad Autónoma de Ceuta
											Ciudad Autónoma de Melilla
24,3	11,1	32,1	15,4	19,8	17,1	71,0	11,9	60,9	17,1	22,0	Canarias
9,8	8,7	32,7	9,8	18,9	18,9	65,1	16,0	35,9	40,6	23,5	France
7,9	8,1	33,5	7,9	15,0	19,8	68,1	12,1	31,4	33,6	35,0	Île de France
10,0	8,6	32,7	10,0	19,6	19,2	64,4	16,4	41,3	40,9	17,7	Bassin Parisien
9,7	9,3	36,5	11,0	27,0	19,2	65,1	15,7	43,2	41,3	15,5	Champagne-Ardenne
10,1	8,5	30,6	9,9	20,6	20,6	65,2	14,2	44,8	38,9	16,3	Picardie
12,0	10,1	37,6	10,8	22,2	20,3	65,2	14,5	41,4	38,0	20,6	Haute-Normandie
9,7	8,6	27,2	10,4	16,0	18,4	63,8	17,8	41,0	42,4	16,6	Centre
9,4	7,9	25,1	9,4	15,9	19,1	63,6	17,3	38,5	41,7	19,7	Basse-Normandie
9,1	6,9	41,5	8,4	16,7	17,7	63,4	18,9	38,1	43,5	18,3	Bourgogne
12,5	13,4	39,7	16,0	29,4	21,3	64,8	13,9	44,3	38,2	17,5	Nord - Pas-de-Calais
7,4	7,5	24,0	8,7	18,0	19,1	65,9	15,0	34,9	45,3	19,8	Est
8,8	7,8	27,1	9,2	19,9	19,0	65,6	15,4	35,9	45,9	18,2	Lorraine
5,4	6,7	21,4	7,0	13,4	19,2	66,8	13,9	32,0	45,6	22,4	Alsace
8,0	8,3	21,3	10,0	21,8	19,1	65,0	15,9	36,9	43,7	19,3	Franche-Comté
10,1	7,4	27,6	9,0	15,6	18,4	63,9	17,7	33,5	45,4	21,1	Ouest
10,1	7,7	28,5	9,6	14,6	19,2	64,4	16,4	34,9	44,7	20,4	Pays de la Loire
9,6	6,7	23,4	8,2	16,0	18,3	63,8	18,0	30,9	45,8	23,2	Bretagne
11,2	8,0	33,0	9,4	17,0	17,0	63,1	19,9	35,8	46,0	18,1	Poitou-Charentes
9,8	8,5	31,6	10,3	18,3	16,6	63,8	19,6	33,5	44,0	22,4	Sud-Ouest
11,5	9,2	30,7	11,5	18,8	16,9	64,0	19,1	36,0	43,5	20,4	Aquitaine
8,4	8,1	32,1	9,9	17,6	16,7	64,1	19,2	30,1	43,4	26,5	Midi-Pyrénées
8,8	6,4	35,6	7,0	19,2	14,6	62,4	23,0	34,9	48,4	16,7	Limousin
9,5	6,9	25,5	7,8	16,5	18,9	65,3	15,8	32,3	42,1	25,6	Centre-Est
9,3	6,9	24,9	7,9	17,0	19,5	65,5	15,0	31,8	41,2	27,0	Rhône-Alpes
10,5	6,9	28,0	7,6	13,6	16,2	64,3	19,6	34,4	46,3	19,3	Auvergne
13,4	12,0	41,2	13,4	24,9	17,8	63,5	18,7	40,3	39,5	20,2	Méditerranée
14,9	13,1	42,7	15,0	31,3	17,5	63,2	19,3	40,7	39,4	19,9	Languedoc-Roussillon
12,9	11,4	39,9	12,4	21,4	18,0	63,7	18,4	39,4	40,1	20,6	Provence-Alpes-Côte d'Azur
10,8	13,3	56,6	18,3	44,2	16,9	64,4	18,7	58,9	26,1	15,0	Corse
:	26,5	76,1	29,4	51,3	27,6	64,3	8,1	:	:	:	Départements d'Outre-Mer

Regionale hovedindikatorer

Region *	Befolkning		Økonomi									Arbejdsmarked		
	x 1000 indbyggere, 2001	Befolkningstæthed (indb./km²), 2001	BNP-vækst (årgennemsnit, % ændring), 1995-2001	BNP/indb. (PPS)			Beskæftigelse pr. sektor (% af total), 2002			EPM - patentansøgninger pr. mio. indb., gennemsnit 1999-2000-2001	Erhvervsfrekvens (15-64-årige i % af 15-64-årige indb.), 2002			
				2001, EU15 = 100	Gen-nemsnit 1999-2000-2001, EU15 = 100	2001, EU25 = 100	Landbrug	Industri	Servicesektor		I alt	Kvinder	Mænd	
Guadeloupe	432	253,6	4,4	60,8	60,9	66,7	2,8	12,8	84,4	6,7	45,9	40,3	52,1	
Martinique	387	343,2	3,6	67,8	67,9	74,5	5,7	12,5	81,9	0,6	48,2	43,6	53,2	
Guyane	170	2,0	-0,4	48,2	48,9	52,9	2,4	13,9	83,7	0,7	44,0	35,2	52,8	
Réunion	735	291,6	4,4	53,5	53,8	58,7	1,7	12,9	85,4	2,6	41,3	34,2	48,7	
Ireland	3853	54,8	9,2	117,6	115,0	129,1	6,9	27,8	65,3	83,6	65,0	55,2	74,7	
Border, Midland and Western	1016	30,5	8,1	85,4	83,8	93,7	11,4	31,4	57,3	62,1	62,2	51,7	72,4	
Southern and Eastern	2837	76,7	9,5	129,2	126,2	141,8	5,5	26,6	67,9	91,3	65,9	56,4	75,5	
Italia	57927	192,2	1,9	100,1	101,3	109,9	5,0	31,8	63,2	73,2	55,5	42,0	69,1	
Nord-Ovest	15180	262,0	1,8	124,2	125,9	136,3								
Nord Ovest	6030	176,9	1,5	113,4	115,2	124,5	3,5	34,0	62,5	98,9	61,1	50,4	71,7	
Piemonte	4291	168,9	1,3	115,1	117,5	126,3	3,4	38,1	58,4	115,9	62,0	51,6	72,2	
Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste	121	37,0	0,6	123,9	124,7	136,0	4,9	25,6	69,5	43,2	66,3	56,1	75,9	
Liguria	1619	298,7	2,1	108,2	108,2	118,7	3,7	22,7	73,7	61,7	58,2	46,8	69,8	
Lombardia	9150	383,4	1,9	131,3	133,1	144,0	1,9	40,1	58,0	158,5	63,2	51,8	74,5	
Nord-Est	10715	172,9	1,9	120,9	122,9	132,7								
Nord Est	6692	167,9	1,9	117,7	119,7	129,1	4,4	37,2	58,4	100,3	63,4	51,4	75,2	
Trentino-Alto Adige	947	69,6	2,4	133,0	134,8	146,0	7,8	27,3	64,9	62,7	66,4	54,7	77,8	
Provincia Autonoma Bolzano/Bozen	467	63,1	2,7	143,4	144,9	157,4								
Provincia Autonoma Trento	480	77,3	2,1	123,0	125,0	135,0								
Veneto	4555	247,7	1,9	115,8	118,0	127,1	4,0	40,2	55,7	106,2	63,2	50,7	75,4	
Friuli-Venezia Giulia	1190	151,5	1,4	112,5	114,3	123,5	3,1	33,5	63,3	107,9	62,0	51,7	72,2	
Emilia-Romagna	4022	181,8	1,9	126,2	128,3	138,5	5,4	35,6	59,1	163,0	67,5	58,9	76,0	
Centro	11191	191,8	2,0	108,9	110,1	119,5								
Centro	5870	142,7	2,2	106,6	107,6	116,9	4,0	35,0	61,0	60,1	61,5	50,7	72,2	
Toscana	3553	154,6	2,2	111,1	112,0	121,9	3,9	33,0	63,2	64,2	61,5	50,6	72,6	
Umbria	843	99,7	2,0	97,9	99,4	107,4	4,6	33,0	62,4	38,2	59,0	47,8	70,2	
Marche	1473	152,0	2,2	100,7	101,7	110,5	4,1	40,7	55,2	62,9	62,7	52,7	72,6	
Lazio	5321	309,2	1,8	111,4	112,9	122,2	3,3	19,9	76,7	44,2	55,0	41,1	69,3	
Sud	14123	192,7	2,1	66,9	67,5	73,4								
Abruzzo-Molise	1609	105,6	1,7	82,8	83,0	90,9	6,6	31,1	62,3	48,5	54,8	40,2	69,5	
Abruzzo	1282	118,8	1,6	84,0	84,3	92,2	5,8	31,6	62,6	58,6	55,6	41,1	70,1	
Molise	327	73,6	2,2	78,1	78,1	85,7	10,0	29,1	60,9	9,1	51,8	36,8	66,8	
Campania	5783	425,5	2,3	65,1	65,4	71,5	6,4	24,4	69,3	10,9	41,9	24,1	60,1	
Sud	6731	151,4	2,0	64,6	65,5	70,9	10,9	25,5	63,6	8,5	44,4	27,3	61,8	
Puglia	4087	211,0	1,9	65,0	66,1	71,3	10,3	26,9	62,8	9,1	45,3	27,5	63,7	
Basilicata	604	60,4	2,1	70,5	72,5	77,3	10,4	33,2	56,4	8,7	46,1	29,4	62,8	
Calabria	2040	135,3	2,2	62,1	62,2	68,1	12,4	19,9	67,7	7,1	41,9	26,4	57,5	
Isole	6717	134,9	2,1	67,9	68,0	74,5								
Sicilia	5071	197,3	2,1	65,3	65,4	71,7	9,3	20,4	70,3	14,2	41,9	24,2	60,2	
Sardegna	1646	68,3	2,2	76,0	76,1	83,4	8,7	23,5	67,8	11,2	46,7	31,2	62,2	
Luxembourg (Grand-Duché)	442	170,9	6,1	194,0	194,4	212,9	2,0	20,1	77,9	203,5	63,6	51,5	75,5	
Nederland	16043	473,6	3,3	113,3	111,5	124,3	3,0	20,8	76,2	222,9	74,4	66,2	82,4	
Noord-Nederland	1678	201,1	2,8	105,9	102,1	116,3	4,1	23,8	72,1	76,8	72,1	63,7	80,1	
Groningen	568	242,9	2,8	133,2	125,1	146,1	2,8	21,3	75,9	87,1	70,8	63,2	78,2	
Friesland	633	188,6	3,2	93,8	91,9	103,0	4,3	25,6	70,1	64,6	72,7	64,3	80,7	
Drenthe	477	179,9	2,4	89,5	87,9	98,3	5,4	24,5	70,2	80,8	72,8	63,5	81,8	
Oost-Nederland	3367	345,6	3,2	95,5	94,1	104,8	3,6	22,7	73,7	131,3	74,5	65,9	82,7	
Overijssel	1090	326,7	3,1	96,1	94,4	105,5	4,2	26,1	69,7	139,9	73,4	64,9	81,5	

Arbejdsmarked					Aldersstruktur			Uddannelse			Region *
Arbejdsløshed (%)					% af befolkn. i alderen: (2000)			Opnået uddann.niveau, 25-64 årige (% af total), 2002			
I alt, 1992	I alt, 2002	Langtidsledige, 2002 (% af sami. arb.løshed)	Kvinder, 2002	Unge, 2002	<15	15-64	65+	lavt	middelhøjt	højt	
:	26,0	77,2	28,6	57,8	25,2	65,2	9,6	:	:	:	Guadeloupe
:	22,9	79,7	26,0	55,2	23,5	65,1	11,5	:	:	:	Martinique
:	24,4	74,6	29,0	46,5	35,6	60,6	3,8	:	:	:	Guyane
:	29,3	74,4	32,1	48,6	29,5	64,2	6,3	:	:	:	Réunion
15,3	4,3	29,3	3,8	7,8	21,9	66,9	11,2	39,7	34,9	25,4	Ireland
15,1	5,5	31,2	5,5	9,6	22,3	64,9	12,8	46,8	33,5	19,6	Border, Midland and Western
15,4	3,8	28,3	3,2	7,1	21,7	67,7	10,6	37,3	35,3	27,4	Southern and Eastern
9,0	59,6	12,2	27,2	14,4	67,6	18,0	55,9	33,9	10,2	Italia	
											<u>Nord-Ovest</u>
5,4	50,0	7,6	17,0	11,5	67,0	21,5	56,5	33,7	9,8	<u>Nord Ovest</u>	
5,1	47,5	7,3	15,5	11,9	67,7	20,4	57,6	33,0	9,4	Piemonte	
3,6	19,3	5,5	10,6	12,6	68,7	18,7	58,6	33,8	7,7	Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste	
6,3	57,4	8,6	23,0	10,4	64,9	24,7	53,4	35,5	11,1	Liguria	
3,8	36,5	5,6	11,4	13,0	69,5	17,5	53,7	35,2	11,0	<u>Lombardia</u>	
											<u>Nord-Est</u>
3,3	26,2	5,1	7,5	13,3	68,5	18,2	55,6	35,5	8,9	<u>Nord Est</u>	
2,6	11,7	3,8	5,0	15,9	67,5	16,6	52,4	38,5	9,1	Trentino-Alto Adige	
											Provincia Autonoma Bolzano/Bozen
											Provincia Autonoma Trento
3,4	28,6	5,2	7,6	13,3	69,0	17,8	57,4	33,9	8,7	Veneto	
3,7	25,8	5,6	9,4	11,2	67,7	21,1	51,3	39,0	9,7	Friuli-Venezia Giulia	
3,3	25,5	4,6	9,0	11,2	66,7	22,1	51,9	36,6	11,5	<u>Emilia-Romagna</u>	
											<u>Centro</u>
4,8	38,6	7,3	14,6	12,0	66,2	21,8	55,0	34,5	10,5	<u>Centro</u>	
4,8	38,8	7,3	16,2	11,5	66,6	21,9	56,5	33,3	10,2	Toscana	
5,7	44,9	8,9	16,5	12,2	65,6	22,2	48,1	40,4	11,5	Umbria	
4,4	33,8	6,4	10,5	12,9	65,8	21,3	55,1	34,1	10,7	Marche	
8,6	68,7	11,9	32,0	14,2	68,8	17,0	48,3	38,9	12,8	<u>Lazio</u>	
											<u>Sud</u>
7,5	56,5	11,7	23,0	14,4	65,7	19,9	52,6	36,6	10,8	<u>Abruzzo-Molise</u>	
6,2	54,1	10,0	20,1	14,4	65,9	19,8	52,2	36,9	10,9	Abruzzo	
12,6	61,0	18,7	34,3	14,7	64,8	20,5	54,4	35,2	10,4	Molise	
21,1	73,7	30,6	59,5	19,3	67,2	13,6	59,8	31,0	9,1	<u>Campania</u>	
17,4	63,8	25,8	44,4	17,2	67,1	15,7	60,6	30,2	9,1	<u>Sud</u>	
14,0	65,8	20,6	37,8	17,3	67,7	15,1	62,1	28,8	9,1	Puglia	
15,3	60,3	23,8	43,4	16,3	66,0	17,8	58,6	33,3	8,1	Basilicata	
24,6	62,2	35,6	58,2	17,4	66,3	16,3	58,2	32,2	9,6	Calabria	
											<u>Isole</u>
20,1	69,3	28,4	51,2	18,0	65,9	16,1	61,7	29,2	9,2	<u>Sicilia</u>	
18,5	58,5	26,4	48,3	14,6	70,2	15,3	62,8	29,0	8,2	<u>Sardegna</u>	
2,0	2,6	27,4	3,6	7,0	18,9	66,8	14,3	38,4	43,0	18,7	Luxembourg (Grand-Duché)
5,4	2,8	26,5	3,1	5,0	18,6	67,9	13,6	32,2	42,8	25,0	Nederland
7,3	3,5	27,7	4,3	7,3	18,2	67,2	14,7	34,0	45,8	20,2	<u>Noord-Nederland</u>
7,8	4,2	29,2	5,2	8,3	16,8	68,7	14,5	32,2	43,6	24,2	Groningen
7,1	3,2	27,0	4,0	6,7	19,0	66,7	14,3	33,8	46,8	19,4	Friesland
7,0	3,1	26,0	3,6	6,6	18,6	66,1	15,3	36,4	47,1	16,5	Drenthe
5,1	2,7	24,6	3,2	4,6	19,6	67,3	13,2	32,6	44,7	22,6	<u>Oost-Nederland</u>
5,2	2,9	23,4	3,1	4,8	19,5	66,9	13,7	34,1	45,7	20,2	Overijssel

Regionale hovedindikatorer

Region *	Befolkning		Økonomi								Arbejdsmarked		
	x 1000 indbyggere, 2001	Befolkningstæthed (indb./km²), 2001	BNP-vækst (års gennemsnit, % ændring), 1995-2001	BNP/indb. (PPS)			Beskæftigelse pr. sektor (% af total), 2002			EPM - patentansøgninger pr. mio. indb., gennemsnit 1999-2000-2001	Erhvervsfrekvens (15-64-årige i % af 15-64-årige indb.), 2002		
				2001, EU15 = 100	Gennemsnit 1999-2000-2001, EU15 = 100	2001, EU25 = 100	Landbrug	Industri	Servicesektor		I alt	Kvinder	Mænd
Gelderland	1941	389,6	3,0	97,4	96,1	106,9	3,1	21,9	75,0	148,0	74,9	66,6	83,1
Flevoland	335	235,9	5,8	82,4	81,3	90,4	4,0	16,8	79,2	107,8	75,1	65,5	84,6
West-Nederland	7473	859,6	3,4	125,8	123,9	138,0	2,5	16,2	81,3	117,7	74,9	67,0	82,8
Utrecht	1123	824,0	4,5	142,8	140,9	156,7	1,1	14,8	84,1	184,4	76,2	68,9	83,7
Noord-Holland	2542	956,7	3,5	132,5	131,4	145,5	2,0	15,3	82,7	130,8	76,1	68,5	83,6
Zuid-Holland	3431	1196,8	3,3	118,5	116,0	130,0	3,0	16,4	80,6	148,1	73,8	65,6	81,8
Zeeland	376	208,3	0,7	95,4	95,6	104,7	4,8	26,1	69,1	102,4	73,1	62,5	83,3
Zuid-Nederland	3525	497,0	3,3	107,3	106,3	117,7	3,3	27,4	69,2	535,2	74,4	65,9	82,6
Noord-Brabant	2383	483,4	3,6	111,5	110,4	122,3	3,2	27,6	69,3	697,8	75,9	67,6	83,9
Limburg	1143	528,2	2,7	98,5	97,8	108,1	3,7	27,2	69,2	199,9	71,3	62,4	79,8
Österreich	8032	95,8	2,4	111,9	113,5	122,8	5,7	29,4	65,0	157,6	69,0	61,5	76,5
Ostösterreich	3395	144,1	2,2	119,0	121,2	130,6	4,8	25,2	70,0	65,6	68,4	62,1	74,7
Burgenland	275	69,5	3,1	76,2	76,3	83,6	5,3	30,1	64,7	69,2	67,9	59,3	76,2
Niederösterreich	1531	79,9	2,9	92,3	94,5	101,3	8,8	30,6	60,6	133,3	70,0	62,2	77,7
Wien	1588	3827,5	1,7	152,2	154,7	167,0	0,9	19,1	80,0	146,0	67,0	62,5	71,6
Südösterreich	1743	67,3	2,6	96,2	97,0	105,6	8,0	32,6	59,4	141,5	67,5	58,7	76,4
Kärnten	556	58,3	2,3	96,3	97,6	105,6	6,5	30,6	62,9	124,4	66,9	56,9	77,1
Steiermark	1188	72,5	2,7	96,2	96,8	105,5	8,7	33,5	57,8	149,6	67,8	59,5	76,2
Westösterreich	2893	84,1	2,6	113,1	114,4	124,1	5,3	32,3	62,4	192,2	70,6	62,4	78,8
Oberösterreich	1367	114,1	2,7	108,2	108,9	118,7	6,8	35,3	57,9	189,7	70,9	62,9	78,8
Salzburg	513	71,7	2,0	123,6	126,5	135,7	4,5	24,9	70,7	139,5	71,8	65,1	78,8
Tirol	667	52,7	2,7	113,4	114,8	124,4	4,6	27,8	67,7	136,0	69,5	61,0	78,1
Vorarlberg	347	133,5	2,6	116,2	117,8	127,5	2,1	40,4	57,5	387,8	69,6	58,9	80,2
Portugal	10293	112,0	3,5	70,7	70,6	77,6	12,4	33,9	53,8	4,7	68,2	60,8	75,9
Continente	9811	110,5	3,5	70,9	70,8	77,8	12,3	34,1	53,6	4,7	68,5	61,3	75,9
Norte	3646	171,3	2,6	56,9	57,3	62,5	11,4	43,3	45,4	4,3	67,8	59,9	76,0
Centro	1784	75,4	3,4	56,9	56,8	62,5	26,9	30,8	42,3	4,8	73,6	67,3	80,1
Centro	2402	83,5	3,7	57,9	57,7	63,5							
Lisboa e Vale do Tejo	3462	290,1	4,1	94,7	94,4	103,9	4,5	29,1	66,5	6,3	67,1	60,7	73,8
Lisboa	2603	1011,2	3,9	105,1	105,0	115,4							
Alentejo	526	19,5	2,1	56,9	56,5	62,5	14,6	23,4	62,0	1,2	65,2	56,5	74,0
Alentejo	766	24,6	3,2	60,7	59,8	66,6							
Algarve	394	78,9	5,4	72,4	71,4	79,4	9,7	21,3	69,0	3,1	68,6	60,0	77,1
Açores	237	101,9	3,9	55,8	54,5	61,2	13,7	29,1	57,2	0,0	61,5	44,5	78,3
Madeira	244	313,6	5,0	78,4	77,4	86,0	12,8	27,4	59,8	2,7	65,1	56,5	74,5
Suomi/Finland	5188	17,0	4,1	103,9	103,4	114,1	5,4	27,0	67,6	325,2	68,1	66,2	70,0
Manner-Suomi	5162	17,0	4,1	103,7	103,2	113,8	5,4	27,1	67,6	326,2	68,0	66,1	69,9
Itä-Suomi	679	9,7	2,0	75,7	75,5	83,0	10,3	25,6	64,1	80,0	59,9	57,7	62,0
Väli-Suomi	704	16,4	3,1	85,8	86,0	94,1	9,7	29,7	60,6	171,9	65,9	62,4	69,3
Pohjois-Suomi	557	4,3	3,0	90,2	89,4	99,0	7,3	27,0	65,8	292,4	62,0	61,1	62,8
Uusimaa (Suuralue)	1401	153,8	5,9	140,3	139,4	153,9	1,1	20,6	78,4	588,0	75,3	74,4	76,2
Etelä-Suomi	1821	34,8	3,6	97,2	97,0	106,7	5,5	32,5	62,0	291,4	67,7	65,1	70,3
Etelä-Suomi	2537	62,1	5,0	121,5	120,9	133,3							
Länsi-Suomi	1319	22,6	3,5	91,1	91,0	99,9							
Pohjois-Suomi	628	4,7	3,1	89,0	88,2	97,7							
Åland	26	17,0	5,4	141,6	140,9	155,4	5,2	17,2	77,6	108,0	77,6	73,8	81,4
Sverige	8896	21,6	2,9	106,1	107,8	116,5	2,5	23,0	74,5	345,5	73,6	72,2	74,9
Stockholm	1831	282,1	4,7	144,9	148,2	159,0	0,6	13,7	85,8	582,1	78,4	77,5	79,4

Arbejdsmarked					Aldersstruktur			Uddannelse			Region *
Arbejdsløshed (%)					% af befolkn. i alderen: (2000)			Opnået uddann.niveau, 25-64 årige (% af total), 2002			
I alt, 1992	I alt, 2002	Langtidsledige, 2002 (% af samtl. arb.løshed)	Kvinder, 2002	Unge, 2002	<15	15-64	65+	lavt	middeelhøjt	højt	
5,0	2,4	23,6	2,9	4,0	19,0	67,5	13,6	32,3	43,5	24,1	Gelderland
6,2	3,7	30,8	5,4	7,4	23,8	67,3	8,9	29,7	48,5	21,8	Flevoland
5,2	2,6	27,3	2,8	4,7	18,4	68,0	13,6	30,1	41,3	28,6	West-Nederland
4,5	2,2	23,1	2,4	4,3	19,0	68,6	12,5	26,6	38,7	34,7	Utrecht
5,5	2,6	25,3	2,6	3,9	17,8	68,8	13,5	27,4	41,8	30,8	Noord-Holland
5,1	2,9	30,3	3,2	5,4	18,6	67,6	13,8	33,0	41,2	25,8	Zuid-Holland
5,7	2,3	22,0	2,8	4,2	18,5	65,2	16,4	33,9	46,9	19,1	Zeeland
5,0	2,7	25,9	3,1	5,0	18,2	68,5	13,4	35,2	42,8	21,9	Zuid-Nederland
5,0	2,4	23,0	2,8	4,3	18,6	68,6	12,8	34,0	42,9	23,0	Noord-Brabant
5,2	3,3	30,4	4,0	6,6	17,3	68,2	14,6	37,7	42,7	19,6	Limburg
3,3	4,0	28,1	3,9	6,2	16,8	67,7	15,5	21,7	62,6	15,7	Österreich
3,5	5,4	33,3	4,9	8,1	15,8	67,9	16,3	21,2	62,0	16,9	Ostösterreich
2,4	4,2	21,2	4,8	7,1	15,2	66,7	18,1	27,5	61,0	11,6	Burgenland
2,6	3,5	27,3	3,7	5,7	16,8	66,6	16,5	20,1	66,2	13,7	Niederösterreich
4,4	7,2	37,1	6,0	11,1	15,0	69,3	15,7	21,1	58,4	20,6	Wien
3,8	3,4	26,9	3,5	5,7	16,5	67,2	16,4	19,6	65,9	14,5	Südösterreich
3,8	2,7	24,6	3,2	5,5	16,9	66,9	16,2	14,2	70,9	14,9	Kärnten
3,8	3,8	27,6	3,7	5,8	16,2	67,3	16,5	22,0	63,6	14,3	Steiermark
2,7	2,7	17,0	2,9	4,7	18,2	67,7	14,0	23,7	61,3	15,1	Westösterreich
2,5	3,1	21,1	3,4	5,1	18,0	67,1	14,9	24,8	60,3	14,9	Oberösterreich
2,6	2,8	12,4	2,8	5,4	17,9	68,6	13,5	19,9	65,0	15,1	Salzburg
3,6	2,0	11,7	1,8	3,4	18,4	68,2	13,4	21,7	62,9	15,4	Tirol
2,3	2,5	12,6	2,8	4,4	19,2	68,4	12,4	28,7	56,3	15,0	Vorarlberg
4,1	5,1	34,5	6,1	11,6	16,0	67,6	16,4	79,6	11,1	9,3	Portugal
4,1	5,2	34,5	6,2	11,8	15,8	67,7	16,5	79,3	11,2	9,5	Continente
3,4	4,9	37,0	5,9	10,0	17,5	68,5	14,0	84,1	8,7	7,2	Norte
2,7	3,0	27,4	3,8	11,2	14,9	65,5	19,6	82,6	8,7	8,8	Centro
											Centro
5,2	6,5	36,9	7,6	13,6	14,9	68,8	16,3	72,8	14,8	12,4	Lisboa e Vale do Tejo
											Lisboa
8,0	6,6	21,0	9,2	16,9	13,6	62,9	23,5	79,8	10,1	10,1	Alentejo
											Alentejo
3,0	5,3	28,2	6,7	14,3	14,7	66,6	18,7	80,4	12,9	6,7	Algarve
3,7	2,5	38,6	4,3	7,9	21,9	65,8	12,4	86,3	8,9	4,9	Acores
3,3	2,5	33,4	3,0	5,2	19,4	67,2	13,4	85,9	9,3	4,8	Madeira
	9,1	24,9	9,1	21,0	18,2	66,9	14,8	25,0	42,6	32,4	Suomi/Finland
	9,1	25,0	9,1	21,0	18,2	66,9	14,8	25,0	42,6	32,4	Manner-Suomi
	13,3	26,4	13,7	29,3	17,6	65,4	17,0	27,0	46,6	26,3	Itä-Suomi
	9,3	27,4	10,4	20,4	18,8	64,9	16,4	26,7	43,8	29,4	Väli-Suomi
	14,1	19,7	13,1	28,0	20,7	66,2	13,2	24,4	47,4	28,2	Pohjois-Suomi
	5,8	22,6	5,0	14,7	18,6	69,9	11,5	22,3	37,2	40,5	Uusimaa (Suuralue)
	9,1	27,1	9,6	22,0	17,3	66,3	16,4	26,0	43,6	30,3	Etelä-Suomi
											Etelä-Suomi
											Länsi-Suomi
											Pohjois-Suomi
	2,9	0,0	2,8	17,7	18,8	65,2	16,0	31,0	43,0	26,1	Åland
	5,1	19,9	4,6	12,8	18,5	64,2	17,3	18,5	55,1	26,4	Sverige
	4,0	12,1	3,7	11,5	18,6	67,0	14,4	13,5	51,8	34,7	Stockholm

Regionale hovedindikatorer

Region *	Befolkning		Økonomi								Arbejdsmarked		
	x 1000 indbyggere, 2001	Befolkningstæthed (indb./km²), 2001	BNP-vækst (årgennemsnit, % ændring), 1995-2001	BNP/indb. (PPS)			Beskæftigelse pr. sektor (% af total), 2002			EPM - patentansøgninger pr. mio. indb., gennemsnit 1999-2000-2001	Erhvervsfrekvens (15-64-årige i % af 15-64-årige indb.), 2002		
				2001, EU15 = 100	Gen-nemsnit 1999-2000-2001, EU15 = 100	2001, EU25 = 100	Landbrug	Industri	Servicesektor		I alt	Kvinder	Mænd
Östra Mellansverige	1495	38,9	2,1	91,1	92,5	100,0	2,9	26,1	71,0	315,3	72,2	70,1	74,2
Sydsverige	1283	91,9	3,3	98,3	99,7	107,9	2,8	23,7	73,6	402,5	70,7	68,6	72,8
Norra Mellansverige	831	13,0	0,4	89,3	91,8	98,0	3,7	27,0	69,3	200,3	69,7	68,4	70,9
Mellersta Norrland	375	5,3	0,8	98,8	98,7	108,4	3,8	21,2	75,0	132,6	68,9	69,0	68,7
Övre Norrland	511	3,3	0,5	92,6	93,7	101,6	3,2	23,7	73,1	207,7	68,6	68,4	68,7
Småland med Öarna	797	24,0	2,1	95,8	97,3	105,1	4,1	30,7	65,2	127,0	75,2	73,3	77,1
Västssverige	1774	60,3	3,2	102,5	103,5	112,5	2,4	25,3	72,3	339,3	75,5	74,2	76,7
United Kingdom	58837	241,3	3,0	105,4	103,1	115,7	1,4	24,3	74,3	124,4	71,7	65,3	78,0
North East	2517	292,2	0,8	80,3	78,6	88,1	0,9	27,2	71,9	72,6	65,6	61,0	70,1
Tees Valley & Durham	1133	371,9	0,0	76,1	75,0	83,5	0,8	30,8	68,4	66,1	64,0	58,6	69,4
Northumberland and Tyne & Wear	1384	248,6	1,4	83,7	81,5	91,8	0,9	24,4	74,8	78,0	66,9	63,1	70,6
North West (inc. Merseyside)	6732	475,2	2,3	94,8	92,4	104,0	0,8	26,0	73,2	96,0	69,4	63,8	74,9
Cumbria	488	71,5	-0,9	79,1	80,2	86,8	3,6	30,9	65,5	75,7	69,3	62,6	76,0
Cheshire	984	422,0	2,8	117,7	113,6	129,1	0,9	27,7	71,4	204,6	72,9	67,9	77,7
Greater Manchester	2483	1930,8	3,2	102,6	99,3	112,6	0,3	25,4	74,3	68,7	69,4	63,7	75,0
Lancashire	1416	461,1	1,8	90,0	87,9	98,8	1,0	28,1	70,8	69,2	72,1	66,6	77,4
Merseyside	1362	2078,3	1,9	74,5	73,7	81,8	0,2	21,8	78,1	104,5	64,2	58,7	69,6
Yorkshire & the Humber	4967	319,1	2,1	90,8	89,2	99,7	1,2	27,1	71,7	81,1	70,5	63,8	77,0
East Riding & North Lincolnshire	869	237,6	0,3	87,1	86,3	95,6	2,0	29,5	68,5	63,3	68,6	60,7	76,5
North Yorkshire	751	90,4	3,1	96,2	93,6	105,6	2,5	24,2	73,3	130,3	75,6	68,7	82,5
South Yorkshire	1267	812,2	2,0	77,1	75,4	84,6	0,6	28,6	70,9	52,7	67,9	61,1	74,4
West Yorkshire	2080	1022,6	2,5	98,7	97,4	108,3	0,6	26,5	72,9	88,5	71,1	64,9	77,0
East Midlands	4175	267,2	2,5	96,6	95,6	106,0	1,4	30,3	68,3	104,9	73,5	66,8	80,1
Derbyshire & Nottinghamshire	1972	411,9	2,5	95,8	93,9	105,1	0,5	31,8	67,6	111,3	71,3	65,3	77,3
Leicestershire, Rutland & Northants	1555	316,2	3,0	104,4	104,4	114,5	1,3	29,8	69,0	139,1	76,6	68,7	84,3
Lincolnshire	648	109,4	1,6	80,7	79,3	88,5	4,4	26,8	68,8	42,2	73,0	66,7	79,2
West Midlands	5267	405,0	2,3	95,2	93,6	104,5	1,0	30,6	68,5	94,4	71,2	64,1	78,1
Herefordshire, Worcestershire & Warks	1223	207,3	3,3	96,6	94,0	106,0	1,6	30,0	68,4	172,4	76,3	69,0	83,6
Shropshire & Staffordshire	1489	240,1	1,4	79,7	81,0	87,4	1,5	30,6	67,9	73,6	74,2	67,6	80,3
West Midlands	2554	2842,3	2,2	103,6	100,8	113,7	0,3	30,9	68,8	70,2	67,1	59,7	74,2
Eastern	5395	282,2	3,3	101,4	98,8	111,3	1,5	25,0	73,5	238,6	76,1	69,0	83,1
East Anglia	2177	173,2	2,0	95,7	92,8	105,1	2,6	25,3	72,1	310,9	75,5	68,4	82,5
Bedfordshire, Hertfordshire	1601	557,0	4,8	122,6	119,3	134,5	0,6	23,8	75,6	213,7	78,3	71,5	84,8
Essex	1616	439,8	3,2	88,1	86,4	96,7	1,0	25,9	73,1	165,2	74,9	67,5	82,2
London	7188	4538,8	4,6	164,7	159,5	180,7	0,3	13,9	85,8	102,3	68,7	61,5	75,6
Inner London	2772	8648,1	5,2	263,4	251,4	289,1	0,1	11,4	88,5	131,1	63,4	56,9	69,7
Outer London	4416	3496,2	3,8	102,7	102,0	112,7	0,4	15,4	84,3	84,1	72,3	64,7	79,6
South East	8007	419,0	4,1	115,9	112,9	127,2	1,4	22,4	76,2	209,8	77,0	70,0	83,8
Berkshire, Bucks & Oxfordshire	2093	364,5	5,2	149,0	146,4	163,5	1,5	22,7	75,8	318,8	79,4	72,9	85,6
Surrey, East & West Sussex	2555	467,9	3,8	113,6	110,5	124,6	1,3	19,6	79,2	151,7	76,4	69,4	83,4
Hampshire & Isle af Wight	1778	426,1	3,9	103,0	100,4	113,0	1,0	24,4	74,6	233,5	78,1	71,2	84,8
Kent	1581	423,3	3,0	90,3	86,4	99,1	2,2	24,3	73,5	133,0	73,4	65,8	81,1
South West	4934	205,8	2,7	93,8	92,4	103,0	2,0	23,7	74,3	132,9	76,2	70,4	81,9
Gloucestershire, Wiltshire & N Somerset	2163	284,5	3,3	112,1	110,4	123,0	1,3	23,0	75,6	228,8	78,3	72,5	84,0
Dorset & Somerset	1192	195,3	2,1	82,8	83,0	90,9	2,1	24,3	73,6	80,6	76,6	70,9	82,2
Cornwall & Isles af Scilly	502	141,1	1,9	59,5	59,1	65,3	3,0	22,5	74,5	65,5	71,3	64,2	78,2
Devon	1077	160,6	1,9	85,3	82,0	93,6	2,9	25,0	72,1	57,1	73,6	68,4	78,8
Wales	2903	139,8	1,8	83,0	81,5	91,1	2,6	26,2	71,2	69,7	66,3	59,4	73,2

Arbejdsmarked					Aldersstruktur			Uddannelse			Region *
Arbejdsløshed (%)					% af befolkn. i alderen: (2000)			Opnået uddann.niveau, 25-64 årige (% af total), 2002			
I alt, 1992	I alt, 2002	Langtidsledige, 2002 (% af samtl. arb.løshed)	Kvinder, 2002	Unge, 2002	<15	15-64	65+	lavt	middelhøjt	højt	
	5,2	23,0	4,9	13,6	18,7	64,0	17,3	19,8	55,9	24,3	Östra Mellansverige
	6,2	25,1	5,9	15,2	18,2	63,9	18,0	19,9	53,7	26,3	Sydsverige
	6,3	19,1	5,7	13,7	18,0	62,3	19,7	20,4	59,4	20,2	Norra Mellansverige
	5,9	19,3	4,5	13,7	17,5	62,5	20,0	20,2	58,5	21,3	Mellersta Norrland
	6,1	17,6	4,6	13,1	18,4	64,2	17,4	13,8	61,6	24,6	Övre Norrland
:	3,9	18,1	4,1	9,6	18,8	62,3	18,9	23,4	56,3	20,3	Småland med Öarna
:	4,9	21,7	4,3	12,9	18,9	63,8	17,3	19,6	54,1	26,3	Västsverige
9,6	5,1	21,9	4,5	12,0	19,1	65,4	15,6	18,1	52,4	29,5	United Kingdom
	6,8	27,0	5,2	14,2	18,8	65,2	16,1	21,2	55,7	23,0	North East
	7,2	24,6	6,0	16,6	19,3	65,2	15,5	22,5	55,9	21,6	Tees Valley & Durham
	6,4	29,1	4,5	12,4	18,3	65,2	16,5	20,2	55,6	24,3	Northumberland and Tyne & Wear
	5,3	26,6	4,3	12,6	19,4	65,0	15,6	20,7	54,1	25,2	North West (inc. Merseyside)
	5,1	28,0	4,1	11,7	17,7	64,3	17,9	17,1	58,5	24,4	Cumbria
	4,2	20,3	3,2	11,8	19,0	65,6	15,5	14,4	54,9	30,6	Cheshire
	5,6	27,4	4,6	12,2	20,1	65,4	14,5	22,1	52,3	25,6	Greater Manchester
	4,4	21,7	3,7	12,4	19,3	64,3	16,4	20,1	55,9	24,0	Lancashire
	6,6	31,6	5,4	14,3	19,4	64,5	16,1	24,5	53,3	22,3	Merseyside
9,5	5,2	21,3	4,3	12,6	19,2	65,0	15,8	20,2	54,9	24,9	Yorkshire & the Humber
	6,3	26,3	5,2	15,5	19,3	64,2	16,5	19,0	58,1	22,9	East Riding & North Lincolnshire
	3,7	18,6	3,6	7,6	17,8	64,4	17,8	15,1	55,1	29,8	North Yorkshire
	5,2	24,6	3,7	12,4	18,9	65,3	15,8	21,5	56,2	22,3	South Yorkshire
	5,4	17,9	4,5	13,1	19,9	65,4	14,7	21,7	52,8	25,5	West Yorkshire
8,5	4,5	22,9	4,4	10,6	18,8	65,3	15,9	19,7	55,7	24,6	East Midlands
	5,1	28,9	4,5	11,2	18,6	65,4	16,0	20,7	55,7	23,6	Derbyshire & Nottinghamshire
	4,0	17,5	4,6	10,4	19,6	65,9	14,5	19,1	53,9	27,0	Leicestershire, Rutland & Northants
	4,3	13,2	3,4	9,5	17,7	63,3	19,0	17,7	60,1	22,2	Lincolnshire
10,3	5,6	20,7	5,2	14,2	19,5	64,9	15,6	21,4	53,3	25,2	West Midlands
	3,5	13,1	4,1	8,9	18,3	65,2	16,5	16,7	53,6	29,7	Herefordshire, Worcestershire & Warks
	4,6	21,8	4,0	11,2	18,7	65,8	15,6	18,0	56,6	25,5	Shropshire & Staffordshire
	7,4	22,1	6,7	18,2	20,5	64,2	15,3	26,1	51,2	22,8	West Midlands
	3,7	18,2	3,5	9,4	18,9	65,1	16,0	15,8	57,0	27,2	Eastern
7,4	3,7	16,5	3,3	9,8	18,4	64,4	17,2	16,6	56,9	26,5	East Anglia
	3,5	17,6	3,2	8,4	19,9	66,0	14,2	12,3	54,9	32,8	Bedfordshire, Hertfordshire
	4,0	20,8	4,0	10,0	18,7	65,0	16,3	18,2	59,1	22,7	Essex
11,9	6,7	23,6	6,0	14,2	19,3	68,2	12,5	17,5	41,1	41,4	London
:	9,0	27,1	7,7	18,4	19,2	69,8	10,9	20,4	31,6	48,0	Inner London
:	5,3	19,9	4,9	11,6	19,4	67,1	13,6	15,5	47,4	37,0	Outer London
	3,7	14,9	3,5	8,9	18,8	65,2	16,0	12,7	53,3	34,0	South East
	3,4	11,4	3,0	8,6	19,6	67,5	12,9	13,4	49,3	37,4	Berkshire, Bucks & Oxfordshire
	3,8	17,9	3,6	7,8	17,9	63,7	18,4	11,8	52,7	35,5	Surrey, East & West Sussex
	3,5	9,5	3,7	9,9	18,6	65,4	16,0	10,5	55,8	33,7	Hampshire & Isle af Wight
	4,2	19,7	3,9	9,8	19,3	64,4	16,4	15,9	57,3	26,8	Kent
8,8	3,7	14,0	3,3	9,1	18,0	63,6	18,4	12,8	57,1	30,1	South West
	3,6	9,2	3,3	8,5	18,7	65,2	16,1	12,5	55,1	32,4	Gloucestershire, Wiltshire & N Somerset
	3,6	13,3	3,4	8,5	17,4	61,9	20,7	13,1	57,0	29,9	Dorset & Somerset
:	4,2	20,9	3,2	11,0	17,4	62,6	20,0	13,8	58,3	27,9	Cornwall & Isles af Scilly
:	4,2	20,7	3,2	10,6	17,5	62,6	19,9	12,7	60,8	26,6	Devon
9,4	5,6	20,1	5,0	14,0	19,0	63,8	17,3	21,4	51,5	27,1	Wales

Regionale hovedindikatorer

Region *	Befolkning		Økonomi								Arbejdsmarked		
	x 1000 indbyggere, 2001	Befolkningstæthed (indb./km²), 2001	BNP-vækst (årgennemsnit, % ændring), 1995-2001	BNP/indb. (PPS)			Beskæftigelse pr. sektor (% af total), 2002			EPM - patentansøgninger pr. mio. indb., gennemsnit 1999-2000-2001	Erhvervsfrekvens (15-64-årige indb. i % af 15-64-årige indb.), 2002		
				2001, EU15 = 100	Gen-nemsnit 1999-2000-2001, EU15 = 100	2001, EU25 = 100	Landbrug	Industri	Servicesektor		I alt	Kvinder	Mænd
West Wales & the Valleys	1853	141,2	0,9	69,6	69,4	76,4	2,9	25,9	71,3	47,9	64,0	57,6	70,4
East Wales	1050	137,3	3,1	106,7	102,7	117,1	2,2	26,7	71,1	107,8	70,2	62,5	77,7
Scotland	5064	64,8	1,5	99,5	98,3	109,2	1,9	23,5	74,6	85,5	70,3	65,8	74,8
North Eastern Scotland	503	68,6	1,6	136,6	138,7	149,9	3,2	30,9	65,9	220,1	76,0	67,6	84,5
Eastern Scotland	1904	105,9	1,6	101,2	100,4	111,0	1,9	23,1	75,0	103,6	72,2	67,7	76,8
South Western Scotland	2287	175,5	1,5	94,3	91,9	103,5	0,9	23,1	76,0	52,0	66,5	62,5	70,7
Highlands & Islands	369	9,3	0,4	72,4	72,1	79,4	4,2	19,8	76,0	41,8	73,5	70,7	76,3
Northern Ireland	1689	119,3	2,7	82,4	81,2	90,4	4,5	26,0	69,5	35,4	64,8	57,5	72,2
Bългария	7913	71,3	0,0	26,0	24,9	28,6	9,6	32,7	57,7	3,1	50,6	47,5	53,7
Severozapaden	535	50,5	-0,2	23,7	22,2	26,0	12,5	34,6	52,9	:	43,7	42,2	45,1
Severen Tsentralen	1201	67,0	0,2	22,4	21,5	24,6	10,0	37,2	52,9	:	49,3	46,5	52,1
Severoiztochen	1309	65,5	0,0	22,7	21,8	24,9	15,1	27,6	57,3	:	47,7	43,3	52,2
Yugozapaden	2097	103,4	1,0	36,3	33,9	39,9	3,3	31,4	65,2	:	56,4	53,9	58,9
Yuzhen Tsentralen	1975	71,8	-1,7	21,7	20,7	23,8	12,3	35,0	52,7	:	49,9	47,5	52,4
Yugoiztochen	796	54,4	0,0	22,1	23,9	24,3	11,4	31,6	57,0	:	47,4	42,0	52,9
Kypros	706	119,7	3,8	77,8	76,1	85,4	5,3	23,2	71,6	11,9	68,5	59,0	78,8
Česká Republika	10219	129,6	1,5	60,6	59,8	66,5	4,8	39,9	55,3	11,3	65,5	57,1	74,0
Praha	1164	2348,1	4,4	135,5	129,8	148,7	0,5	21,3	78,2	:	72,0	65,8	78,5
Střední Čechy	1124	102,0	3,0	50,0	49,6	54,9	5,1	38,9	56,0	:	68,6	58,1	79,0
Jihozápad	1175	66,7	0,9	55,1	55,0	60,5	8,1	41,6	50,3	:	68,0	59,5	76,5
Severozápad	1124	129,9	-1,2	47,9	48,6	52,6	3,6	41,4	55,0	:	62,4	53,8	70,9
Severovýchod	1486	119,5	1,0	50,8	50,6	55,7	5,0	46,3	48,8	:	67,0	57,9	76,1
Jihovýchod	1645	117,6	1,3	53,4	52,3	58,6	7,5	40,2	52,3	:	64,7	56,2	73,1
Střední Morava	1233	135,5	0,4	48,1	47,8	52,8	5,0	46,3	48,6	:	63,2	54,8	71,7
Moravskoslezsko	1268	228,4	-0,7	50,6	50,3	55,5	2,8	43,9	53,3	:	59,2	51,2	67,1
Eesti	1367	30,2	5,2	38,5	37,1	42,3	7,0	31,3	61,7	9,4	62,0	57,9	66,5
Magyarország	10188	109,5	4,0	51,5	49,5	56,5	6,0	34,2	59,8	17,1	56,6	50,0	63,5
Közép-Magyarország	2830	409,1	5,2	81,3	76,3	89,2	1,8	26,3	71,9	:	61,3	54,6	68,8
Közép-Dunántúl	1121	99,5	4,6	48,0	46,8	52,7	5,7	44,6	49,6	:	60,6	54,0	67,3
Nyugat-Dunántúl	1003	89,7	4,3	53,6	54,8	58,8	5,5	42,0	52,5	:	64,1	56,5	71,5
Dél-Dunántúl	996	70,3	2,6	38,7	37,6	42,5	9,8	33,8	56,3	:	51,9	46,1	58,0
Észak-Magyarország	1300	96,8	2,3	33,7	32,4	37,0	4,3	39,9	55,8	:	50,1	44,3	56,1
Észak-Alföld	1561	87,9	3,0	34,2	32,1	37,5	7,5	33,8	58,8	:	49,5	42,8	56,2
Dél-Alföld	1377	75,2	1,6	36,9	36,0	40,5	14,2	33,0	52,8	:	54,7	47,5	62,1
Lietuva	3481	53,3	5,1	37,2	35,6	40,8	17,9	27,5	54,6	1,4	59,9	57,2	62,7
Latvija	2355	36,5	5,7	33,4	31,8	36,6	15,3	25,8	58,9	5,4	60,4	56,8	64,3
Malta	393	1182,4	3,6	69,5	70,7	76,2	2,3	31,2	66,5	13,0	53,7	33,1	74,1
Polska	38641	123,6	6,3	40,9	41,1	44,9	19,3	28,6	52,0	2,3	51,5	46,2	56,9
Dolnośląskie	2971	148,9	5,8	41,6	42,1	45,6	9,5	32,4	58,2	:	47,6	43,9	51,4
Kujawsko-Pomorskie	2100	116,9	4,7	37,0	36,8	40,5	19,1	29,4	51,4	:	50,6	45,0	56,3
Lubelskie	2230	88,8	4,5	28,6	28,6	31,4	39,4	18,1	42,5	:	56,1	51,6	60,7
Lubuskie	1024	73,2	4,7	36,3	37,0	39,9	10,2	31,3	58,5	:	45,9	41,4	50,5
łódzkie	2638	144,8	5,8	36,9	37,2	40,5	19,8	30,6	49,7	:	52,8	47,8	58,1
Małopolskie	3238	213,8	6,2	35,3	36,3	38,8	23,7	27,0	49,3	:	54,6	50,2	59,3
Mazowieckie	5075	142,6	10,4	63,7	62,2	69,9	20,4	21,6	58,0	:	57,1	52,9	61,4
Opolskie	1083	115,1	2,7	33,2	34,1	36,4	18,5	32,9	48,7	:	50,3	44,3	56,5

Arbejdsmarked					Aldersstruktur			Uddannelse			Region *
Arbejdsløshed (%)					% af befolkn. i alderen: (2000)			Opnået uddann.niveau, 25-64 årige (% af total), 2002			
I alt, 1992	I alt, 2002	Langtidsledige, 2002 (% af samtl. arb.løshed)	Kvinder, 2002	Unge, 2002	<15	15-64	65+	lavt	middelhøjt	højt	
:	5,9	19,1	5,6	14,6	18,8	63,3	17,9	23,2	51,7	25,1	West Wales & the Valleys
:	5,1	21,9	4,1	13,0	19,4	64,6	16,1	18,5	51,2	30,3	East Wales
9,4	6,5	23,5	5,2	14,5	18,3	66,3	15,4	18,7	48,6	32,7	<u>Scotland</u>
:	3,6	10,0	4,1	7,2	18,4	67,4	14,2	17,8	45,8	36,4	North Eastern Scotland
:	5,8	21,4	4,9	13,7	18,0	66,4	15,7	15,3	49,4	35,2	Eastern Scotland
:	7,9	28,8	6,1	17,0	18,5	66,3	15,2	22,4	47,6	30,1	South Western Scotland
:	5,9	11,9	4,0	15,0	18,6	64,8	16,6	17,0	51,9	31,1	Highlands & Islands
15,1	5,8	37,5	5,0	11,8	22,5	64,5	13,0	27,2	47,8	25,0	<u>Northern Ireland</u>
:	18,2	66,0	17,3	37,2	15,9	67,9	16,2	28,4	50,5	21,2	Bælgarija
:	26,9	77,8	25,3	53,6	15,3	63,4	21,3	29,3	54,2	16,5	Severozapaden
:	18,1	62,1	16,9	36,5	14,8	66,5	18,7	25,7	53,4	20,8	Severen Tsentralen
:	22,3	63,2	22,6	40,0	16,9	68,6	14,5	37,6	45,1	17,3	Severozitochen
:	13,3	65,2	12,4	28,3	14,9	69,6	15,5	18,0	52,5	29,5	Yugozapaden
:	17,2	67,1	15,7	38,5	16,4	68,2	15,4	32,7	49,5	17,8	Yuzhen Tsentralen
:	22,3	65,8	23,0	44,8	17,4	67,5	15,1	33,3	49,5	17,2	Yugoiztochen
:	3,3	20,1	4,2	7,7	23,2	65,5	11,3	33,5	37,4	29,1	Kypros
:	7,3	50,3	9,0	16,9	16,6	69,6	13,8	12,1	76,0	11,9	Česká Republika
:	3,6	28,1	4,5	9,4	13,9	69,8	16,3	4,4	68,4	27,1	Praha
:	5,0	45,1	7,4	8,5	16,3	69,3	14,4	13,7	77,8	8,5	Střední Čechy
:	4,9	44,1	5,9	8,9	16,6	69,6	13,8	12,1	77,1	10,7	Jihozápad
:	11,4	58,5	13,3	26,2	17,3	70,7	12,0	17,5	75,3	7,2	Severozápad
:	5,4	43,3	7,1	13,0	17,1	69,1	13,9	11,9	78,7	9,3	Severovýchod
:	6,8	47,1	7,9	17,0	16,9	69,0	14,1	11,1	76,0	12,9	Jihovýchod
:	8,8	51,1	10,8	21,4	17,0	69,5	13,6	13,1	77,4	9,5	Střední Morava
:	13,4	58,8	16,3	29,1	17,6	70,2	12,2	13,5	76,8	9,7	Moravskoslezsko
:	10,3	52,4	9,7	17,6	18,0	67,5	14,5	12,4	57,1	30,5	Eesti
:	5,9	43,6	5,4	12,4	17,1	68,3	14,6	28,4	57,3	14,3	Magyarország
:	4,0	51,1	3,9	8,8	15,5	69,3	15,2	20,7	57,8	21,5	Közép-Magyarország
:	5,0	39,6	4,7	10,3	17,4	69,5	13,2	28,9	59,2	12,0	Közép-Dunántúl
:	4,1	38,6	4,2	8,8	16,3	68,9	14,8	26,9	60,8	12,2	Nyugat-Dunántúl
:	7,9	44,9	7,1	15,9	17,1	68,3	14,7	32,7	56,5	10,8	Dél-Dunántúl
:	8,9	45,9	7,6	19,4	18,2	67,0	14,8	32,4	56,3	11,3	Észak-Magyarország
:	7,9	42,2	7,0	14,9	19,4	67,1	13,5	34,3	54,2	11,5	Észak-Alföld
:	6,3	35,5	6,5	13,9	17,1	67,5	15,5	32,4	57,0	10,5	Dél-Alföld
:	13,7	53,5	12,9	23,0	19,8	66,9	13,4	15,1	40,1	44,8	Lietuva
:	12,1	45,3	11,0	20,8	17,8	67,5	14,7	17,8	63,0	19,3	Latvija
:	5,2	:	6,1	11,0	20,8	67,2	12,0	:	:	:	Malta
:	19,9	54,8	20,9	42,5	18,8	68,9	12,3	19,1	68,3	12,5	Polska
:	26,1	52,7	25,6	50,2	17,2	70,4	12,4	17,8	69,6	12,6	Dolnośląskie
:	21,5	53,3	22,0	43,2	19,4	69,1	11,4	19,8	69,8	10,4	Kujawsko-Pomorskie
:	16,6	46,7	16,5	37,8	19,8	66,6	13,6	22,4	63,9	13,8	Lubelskie
:	26,3	47,7	26,7	50,1	19,4	69,8	10,8	16,7	72,7	10,5	Lubuskie
:	20,3	62,5	21,4	42,1	17,0	68,7	14,3	23,0	64,0	13,0	Łódzkie
:	16,2	58,6	16,5	37,5	20,0	67,7	12,3	16,8	69,2	14,0	Małopolskie
:	17,0	56,0	17,5	36,9	17,8	68,3	14,0	18,2	65,2	16,6	Mazowieckie
:	19,7	53,0	21,0	45,3	18,1	70,2	11,7	19,0	69,3	11,7	Opolskie

Regionale hovedindikatorer

Region *	Befolkning		Økonomi								Arbejdsmarked		
	x 1000 indbyggere, 2001	Befolkningstæthed (indb./km ²), 2001	BNP-vækst (års gennemsnit, % ændring), 1995-2001	BNP/indb. (PPS)			Beskæftigelse pr. sektor (% af total), 2002			EPM - patentansøgninger pr. mio. indb., gennemsnit 1999-2000-2001	Erhvervsfrekvens (15-64-årige i % af 15-64-årige indb.), 2002		
				2001, EU15 = 100	Gen-nemsnit 1999-2000-2001, EU15 = 100	2001, EU25 = 100	Landbrug	Industri	Servicesektor		I alt	Kvinder	Mænd
Podkarpackie	2130	118,8	5,1	29,2	29,5	32,0	30,8	28,2	41,1	:	53,2	47,9	58,3
Podlaskie	1221	60,5	6,3	31,0	30,5	34,0	36,5	18,6	45,0	:	54,8	50,0	59,6
Pomorskie	2202	120,4	6,5	40,6	41,3	44,6	9,5	31,1	59,4	:	50,2	42,9	57,9
Ślaskie	4840	393,7	3,9	44,6	45,2	49,0	4,1	39,5	56,4	:	46,9	40,1	54,0
Świętokrzyskie	1321	113,2	5,5	31,2	31,8	34,3	31,0	24,9	44,2	:	50,3	45,6	55,0
Warmińsko-Mazurskie	1469	60,7	4,8	29,6	30,8	32,5	17,9	28,1	54,0	:	46,0	40,9	51,0
Wielkopolskie	3363	112,8	7,8	43,4	43,5	47,6	20,3	32,7	47,0	:	52,9	46,0	59,9
Zachodniopomorskie	1735	75,8	5,8	40,5	41,1	44,5	8,3	29,6	62,2	:	45,8	41,2	50,7
România	22408	94,0	-0,1	24,4	23,7	26,8	36,8	29,7	33,5	0,9	57,6	51,8	63,6
Nord-Est	3835	104,1	-1,8	17,2	18,8	18,9	51,3	23,6	25,1	:	59,1	55,3	62,9
Sud-Est	2935	82,1	-2,0	21,3	20,8	23,4	38,1	26,1	35,9	:	54,7	46,3	63,4
Sud	3463	100,5	-2,3	20,5	19,5	22,6	44,3	28,0	27,7	:	57,9	51,0	65,0
Sud-Vest	2397	82,0	-1,6	21,6	20,5	23,7	51,3	23,2	25,5	:	61,3	56,4	66,2
Vest	2032	63,4	-0,4	26,4	25,3	29,0	27,9	34,7	37,4	:	57,5	50,5	64,8
Nord-Vest	2839	83,1	-1,2	21,6	21,3	23,7	34,2	32,3	33,5	:	57,8	53,2	62,4
Centru	2640	77,4	-2,0	23,5	24,0	25,8	26,1	41,1	32,8	:	55,8	50,5	61,2
Bucureşti	2269	1245,7	7,4	52,3	46,5	57,3	2,7	35,0	62,4	:	56,9	51,0	63,4
Slovenija	1992	98,3	5,1	67,8	67,1	74,4	9,2	38,7	52,1	30,5	63,4	58,6	68,2
Slovenská Republika	5403	110,2	3,9	44,7	43,9	49,0	6,2	38,5	55,4	5,7	56,8	51,4	62,4
Bratislavský	602	293,0	5,7	101,8	97,4	111,7	2,3	23,1	74,7	:	67,2	62,7	72,1
Západné Slovensko	1878	125,3	3,4	40,9	41,0	44,9	7,3	42,4	50,3	:	57,2	51,6	62,9
Stredné Slovensko	1360	83,7	3,2	36,9	36,1	40,5	6,5	40,7	52,8	:	55,4	50,0	60,8
Východné Slovensko	1564	99,3	3,5	34,0	33,1	37,3	6,5	39,4	54,1	:	53,2	47,4	59,2

N10: de nye medlemsstater; N12: de nye medlemsstater plus Rumænien og Bulgarien

* NUTS-niveau 1- (understreget) og -niveau 2-regioner. De nye regioner, der blev introduceret i maj 2003, er vist i rødt; de gamle regioner står med kursiv.

De indførte forandringer er som følger: i Tyskland er Brandenburg nu inddelt i to NUTS 2-regioner. I Spanien er Ceuta y Melilla nu ligeledes inddelt i to regioner. I Italien er NUTS 1-regionen Nord Øst blevet omdefinert, således at den nu omfatter den tidligere NUTS 1-region Lombardia, Nord Est omfatter Emilia-Romagna, Centro omfatter Lazio og Sud omfatter Abruzzo-Molise og Campania. Desuden er der oprettet en ny NUTS 1-region, Isole, der omfatter Sardegna og Sicilia. I Portugal, er den tidligere NUTS 2-region, Lisboa e Vale do Tejo, nu delt mellem den nye Lissabon-region, Centro, og Alentejo. I Finland, er fire tidligere NUTS 2-regioner i NUTS 1-regionen Manner-Suomi (alle pånær Itä-Suomi) blevet omklassificeret, således at de nu danner tre nye NUTS 2-regioner.

BNP-vækst: FR(DOM): 1995-2000; BNP/indb.: FR(DOM): 2000 og gennemsnit 1999-2000

Beskæftigelse pr. sektor: F(DOM): skønnede tal; MT: national kilde

Langtidsledighed: ekskl.. MT

Erhvervsfrekvens: MT: national kilde

Befolkning pr. aldersgruppe: F(DOM): 1998; MT: 1999

Kilde: Eurostat (REGIO, LFS), Nationale statistiske kontorer og beregninger foretaget af GD REGIO

Arbejdsmarked					Aldersstruktur			Uddannelse			Region *
Arbejdsløshed (%)					% af befolkn. i alderen: (2000)			Opnået uddann.niveau, 25-64 årige (% af total), 2002			
I alt, 1992	I alt, 2002	Langtidsledige, 2002 (% af samtl. arb.løshed)	Kvinder, 2002	Unge, 2002	<15	15-64	65+	lavt	middelhøjt	højt	
:	18,2	67,5	19,2	45,7	21,4	66,8	11,8	20,0	68,8	11,1	Podkarpackie
:	16,8	58,0	17,1	37,9	20,1	66,4	13,5	23,9	62,4	13,6	Podlaskie
:	21,5	39,5	23,7	45,1	19,8	69,4	10,7	19,4	67,5	13,1	Pomorskie
:	20,1	62,3	23,2	42,0	17,3	71,2	11,5	15,0	74,4	10,6	Ślaskie
:	18,8	53,9	19,4	48,7	18,8	67,4	13,8	20,2	67,1	12,6	Świętokrzyskie
:	25,9	59,2	27,7	52,2	20,7	69,0	10,4	25,9	63,2	10,9	Warmińsko-Mazurskie
:	18,2	45,3	20,2	38,0	19,8	68,9	11,3	17,9	71,5	10,6	Wielkopolskie
:	26,0	52,7	26,3	54,6	18,7	70,4	10,9	20,7	68,0	11,3	Zachodniopomorskie
:	8,4	54,0	7,7	23,2	18,5	68,3	13,2	28,9	61,2	9,8	România
:	7,8	50,8	7,1	19,6	21,2	66,2	12,6	32,8	60,2	7,0	Nord-Est
:	10,6	52,8	11,2	26,7	18,8	68,7	12,6	32,2	58,5	9,3	Sud-Est
:	9,8	53,4	9,1	29,8	18,2	67,0	14,7	31,1	61,8	7,1	Sud
:	6,7	55,6	6,2	22,4	18,5	67,0	14,5	27,5	64,0	8,5	Sud-Vest
:	7,2	51,5	6,8	18,6	17,7	69,4	12,9	28,7	60,8	10,5	Vest
:	7,6	55,2	6,6	19,4	19,0	68,6	12,4	31,7	58,9	9,4	Nord-Vest
:	8,4	53,7	7,0	22,8	18,5	69,2	12,3	26,5	65,6	7,9	Centru
:	8,8	61,3	7,3	26,1	14,3	72,1	13,6	16,9	60,9	22,1	Bucureşti
:	6,3	55,6	6,8	16,5	16,1	70,0	13,9	23,0	61,8	15,3	Slovenija
:	18,7	65,2	18,7	37,7	19,8	68,8	11,4	14,0	75,1	10,9	Slovenská Republika
:	8,7	53,3	9,2	18,4	16,4	71,6	12,0	9,1	66,6	24,3	Bratislavský
:	17,5	69,8	18,1	35,5	18,5	69,5	12,0	15,5	76,0	8,5	Západné Slovensko
:	21,4	61,9	21,3	40,6	20,2	68,4	11,5	15,2	75,2	9,7	Stredné Slovensko
:	22,2	65,7	21,7	44,4	22,4	67,2	10,4	13,2	77,6	9,2	Východné Slovensko

Liste over grafer

I	Udgifter til strukturpolitik, 2000-2013	xxxviii
1.1	Tilvækst i BNP pr. person i Spanien, Portugal og Grækenland i forhold til EU15-gennemsnittet, 1992-2002.....	3
1.2	Erhvervsfrekvens, 1998 og 2002.....	9
1.3	BNP pr. person (KKS) efter land og regionale yderpunter, 2001	11
1.4	BNP pr. person (KKS), 2002.....	11
1.5	Ændring i sektoriel erhvervsfrekvens i EU15, 1996-2002.....	14
1.6	Simulering af BNP pr. person (KKS) i tiltrædelseslandene, 2004-2040 (formodet relativ tilvækst 1,5% årligt).....	17
1.7	Simulering af BNP pr. person (KKS) i tiltrædelseslandene, 2004-2040 (formodet relativ tilvækst 2,5% årligt).....	17
1.8	Forventet fald i erhvervsaktiv befolkning, 2000-2025	18
1.9	Befolkning der risikerer fattigdom*, 2000.....	24
1.10	Bruttonationalt energiforbrug, 1995 og 2001.....	43
1.11	Ændring i bruttonationalt energiforbrug pr. enhed af BNP, 1995-2001.....	43
1.12	Sammensætning af bruttonationalt energiforbrug af brændsel, 2001.....	44
1.13	Deltagelsesrate i erhvervsmæssig efter- og videreuddannelse, 1999.....	48
1.14	Antal primære telefonlinier og mobiltelefoners gennembrudsrate, 2001/2002	56
1.15	Husstandes niveau af internetadgang, 2002.....	57
2.1	Offentlige udgifter i medlemsstaterne, 1995 og 2002	85
2.2	Offentlige udgifter i Storbritannien, regionsvis, gennemsnit 2000-2001.....	89
2.3	Offentlige udgifter* i Italien, regionsvis, 2000	90
2.4	Offentlige udgifter i Spanien, regionsvis, gennemsnit 1992-1999	91
2.5	Indtægter fra skatter og socialbidrag, inddelt efter styreniveau, 2001.....	92
2.6	DUI-strømme ind i EU15 og tiltrædelseslandene, gennemsnit 1999-2001.....	98
3.1	Udgifter fra EUGFL-garantidelen, 2002.....	125
3.2	Statsstøtte i medlemsstaterne, 2001.....	128
4.1	Strukturfondene (alle Mål) landevis, 2000-2006.....	138
4.2	Additionalitet – ændring i national gennemsn. udgift til strukturfondsprogrammer, 1989-93 hhv. 1994-99.....	140
4.3	Allokeringer fra Strukturfonden, fordelt på Mål 1-regioner, alle medlemsstater, 2000-2006.....	142
4.4	Allokeringer fra Strukturfondene og BNP-vækst pr. Mål 1-region, 1995-2001	147
4.5	Skønnede udgifter til byprojekter i Mål 1- og 2-programmer, 2000-2006.....	159

Liste over kort

1	BNP pr. indbygger (PPS), 2001.....	5
2	Erhvervsfrekvenser, 2002	8
3	Afhængige ældre (i % af befolkn.), 2000 og 2025	19
4	Arbejdsløshedstal, 2002.....	21
5	Arbejdsløshed, 2002	22
6	Befolkningsændringer, 1996-1999: nøgletal	32
7	Landudnyttelse – naturområdernes grad af opdeling	35
8	Motorvejstæthed, 2001	39
9	Uddannelsesniveau, 2002	46
10	Udgifter til forskning og udvikling, 2000	52
11	Beskæftigelse inden for højteknologi, 2002	54
12	Kommunalt affald behandlet på lossepladser	61
A1.1	Beskæftigelse pr. sektor, 2002.....	73
A1.2	BNP pr. beskæftiget person (EUR), 2001.....	74
A1.3	Ændring i antal arbejdsdygtige (15-64 år), 2000-2025	75

A1.4	Ændring i antal pensionister (65+), 2000-2025	76
A1.5	Potentiel tilgængelighed med vejtransport, 2001.....	77
A1.6	Potentiel tilgængelighed med jernbanetransport, 2001	78
A1.7	Tilgængelighed med lufttransport, 2001	79
A1.8	Antal elever med tidligt skoleophør, 2002.....	80
A1.9	Patentansøgninger til EPM, gennemsnit 1999-2001.....	81
3.1	Transeuropæisk Transportnet-projekter af europæisk interesse	122
4.1	Strukturfondene, 2004-2006: støtteberettigede områder under Mål 1 og 2	139

Liste over tabeller

A1.1	Beskæftigelse i EU-15, 1996 og 2002.....	66
A1.2	Ændring i BNP, beskæftigelse, produktivitet og befolkning i grupper af Mål 1-regioner, 1994-2001	66
A1.3	Den statistiske effekt i Mål 1 regions (baseret på BNP pr. indb. i PPS, gennemsnit 1999-2001)	66
A1.4	Struktur i erhvervsfrekvens i tiltrædelseslande og i EU, 2002.....	67
A1.5	Arbejdsløshed i EU-15, 1996 og 2002	67
A1.6	Befolkningsdele udsat for fattigdomsrisiko, 2000*	68
A1.7	Husstandens sammensætning blandt befolkningsdele udsat for fattigdomsrisiko, 2000*	69
A1.8	Områder med geografiske hindringer: ulempeindikatorer, 2001.....	70
A1.9	Statsstøtte til forskning/udvikling og fremstillingsindustri, gennemsnit 1999-2001.....	71
A1.10	Emission af drivhusgasser, 2000.	72
A1.11	Emission af drivhusgasser pr. bred sektor, 2001.....	72
A2.1	Offentlige udgifter pr. økonomisk kategori, 1995 og 2002.....	102
A2.2	Offentlige udgifter til alderdomspension og arbejdsløshedsunderstøttelse, 1995 og 2000	103
A2.3	Offentlige udgifter pr. delsektor, 1995 og 2001.....	104
A2.4	Offentlige udgifter pr. region i Storbritannien, 2000-01*	105
A2.5	Offentlige udgifter pr. region i Italien, 2000	106
A2.6	Offentlige udgifter pr. region i Spanien, gennemsnit 1992-1999.....	107
A2.7	Indtægter fra skatter og socialbidrag, pr. styreniveau, 1995 og 2001.....	108
A2.8	Fordeling af indadgående direkte udenlandske investeringer (DUI), pr. region i udvalgte EU-lande....	109
A2.9	Indadgående direkte udenlandske investeringer (DUI) i EU15 og tiltrædelseslandene, gennemsnit 1999-2001.....	110
A2.10	Fordeling af indadgående direkte udenlandske investeringer (DUI) pr. NUTS 2-region i udvalgte medlemsstater.....	111
3.1	Statsstøtte pr. indbygger i medlemsstaterne, 1997-2001.....	129
A4.1	Allokering fra Strukturfondene pr. Mål og pr. land, 2000-2006	180
A4.2	Strukturfondenes løftestangseffekt på offentlige og private udgifter under Mål 1, 1994-1999 og 2000-2006	181
A4.3	EIB-udlån, 1989-2002.....	181
A4.4	Mål 1: Vejledende fordeling af strukturfondsmidler pr. udgiftskategori, 2000-2006	182
A4.5	Strukturfondsudgifter til transport under Mål 1, 2000-2006.....	183
A4.6	Eks-postmakroøkonomiske effekter af strukturpolitikken 1994-1999: HERMIN simulationsresultater	183
A4.7	Strukturpolitikken indvirkning på fysisk infrastruktur (FI) og menneskelig kapital (MK), 1994-2010: HERMIN simulationsresultater.	184
A4.8	Mål 1-interventioners indvirkning på samhandel, 2000-2006	185
A4.9	ikke-Mål 1: Vejledende fordeling af strukturfondsmidler pr. udgiftskategori, 2000-2006	185
A4.10	Strukturfondens bevillinger til udvikling af landdistrikter, 2000-2006	186
A4.11	Forpligtede bevillinger under Strukturfondene i de nye medlemsstater, 2004-2006.....	186
A4.12	Vejledende fordeling af forpligtede bevillinger under Strukturfondene i de nye medlemsstater, 2004-2006.	186
	Regionale hovedindikatorer.....	188

Europa-Kommissionen

Tredje rapport om den økonomiske og sociale samhørighed — KOM(2004) 107 af 18 februar 2004

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer

2004 — 248 s. — 21 x 29,7 cm

ISBN 92-894-4908-X